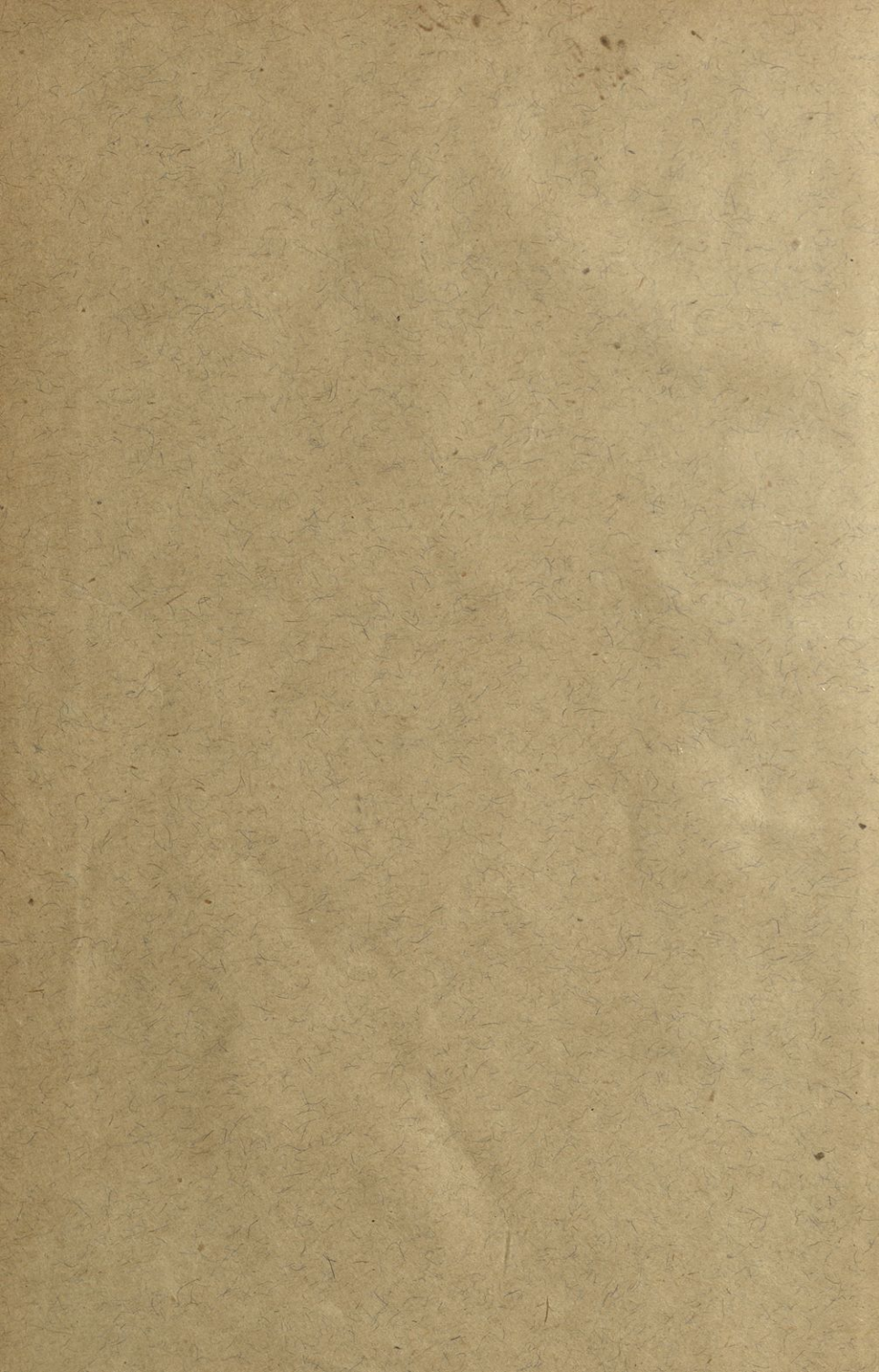

VI
X38066
b.

38066, VI, X, f.

38066, II, X, f

I. del

J. Blahut

Šola in dom

s posebnim ozirom na

roditeljske večere.

Napisal

Dragotin Pribil,

c. kr. vadniški učitelj in šolski nadzornik v Krku (Istra).

Uredil

dr. Fran Ilešič.

1/2. del

V Ljubljani 1907.

Izdala „Slovenska Šolska Matica“.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

030043260

Šola in dom

s posebnim ozirom na

roditeljske večere.

I. Teoretični del.

Napisal

Dragotin Pribil,

c. kr. vadniški učitelj in šolski nadzornik v Krku (Istra).

Uredil

dr. Fran Ilešič.

V Ljubljani 1907.

Izdala „Slovenska Šolska Matica“.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Šola in dom

roditeljske večere.

I. Teorija del.

Priloge

Dr. Ivan Hec

2. izdaja, 1907

Ljubljana, 1907. Družba založnikov slovenskega študentstva.

Prosim, da se knjiga vrne v knjižnico.

Predgovor

*Spominu svojega očeta in svoji materi
posvečuje*

pisatelj.

Predgovor.

L. 1906. sem objavil v „Popotniku“ članek o obiteljskih večerih. Pogodil sem aktualno vprašanje; temu je bil pač najlepši dokaz, da so se začeli širom naše domovine prirejati roditeljski večeri, dočim v istem času pri drugih narodih ni bilo opaziti tako bujnega naraščanja omenjenih sestankov. Hotel sem dodati v „Popotniku“ dotičnim člankom še praktični del, a medtem sva se z gospodom ravnateljem Schreinerjem zedinila, da priobčim ta del v izdanih „Slovenske Šolske Matice“. Toda kmalu me je obšla misel, da bi delo ostalo nekak torso, ko bi ne priobčil teoretičnega dela v novem izdanju. In zopet sem pomislil: Z nekoliko besedami ne ustrežeš svojim tovarišem. Treba je bilo prvi del ponatisniti iz „Popotnika“. A dasi je doletela moj članek čast, da so ga preveli na češki jezik, se nisem mogel odločiti za neizpremenjen natisk. In tako sem spis preuredil skoro popolnoma.

Pišoč pa sem vedno jasneje uvideval, da roditeljski večeri (sestanki) niso nič celotnega, ampak le važen člen v lancu, ki spaja šolo in dom. Potrdila me je v tem zlasti Paul Crouzetova knjiga „Maîtres et Parents“¹⁾, kjer je na nedosežen način očrtana važnost stikov šole z domom. Uvidel sem v tistih dneh, da tovarišem ne bode usluženo z obravnavo enega stika, ako ne očrtam važnosti in veljave vseh drugih stikov, ki so tudi velike koristi za razumno vzgojo, ki so deloma celo uveti, brez katerih so

1) Učitelji in starši.

roditeljski večeri nemogoči. Ni šlo torej drugače; moral sem zopet poseči po novem delu. In ko sem bil s tem gotov, ko sem napisal poglavje o stikih šole z domom, se mi je zdelo nujno, z občo črto označiti potrebo stikov. Na isti način je nastalo poglavje o kooperaciji, o domači in šolski vzgoji in o vzgoji vobče. Tako sem hodil pri sestavi delca rakovo pot. Za logiško analizo pa je nastopila sinteza, in izkušal sem ublažiti prehode od prvega poglavja k ostalim.

Pri sestavi knjige sem uporabil najnovejša dela o tem predmetu. A da ne nastane spis neokusna kompilacija, sem dotična dela prej natančno proučil in potem odložil. V mnogih točkah sem z raznimi avtorji istih misli, v mnogih se ne strinjam z njimi. Originalnost ohraniti je v znanstvenih spisih težje nego v beletristiških. Le tamkaj sem zajemal iz tujih del, kjer sem potreboval dokazov in razjasnil za svoje trditve. A citatov navadno nisem napisal v izvirnem jeziku; ni knjigi na korist, če izgubi narodni značaj in postane nekak konglomerat, poliglotten kameleon, ki menja vsak hip svojo barvo, ali dvoživka, ki se solnči zdaj pod nemškim, zdaj pod slovenskim nebom.

Pisal sem v prvi vrsti za učitelje, za svoje tovariše. A tudi staršem ne bode ravno popolnoma tuja tvarina, ki sem jo položil v svoje delce. Vzgoja mora postati za oba dela iste važnosti, nekak skupen pas; mora, pravim — drugače ne vidim možnosti, da bi se dvignili vzgojni uspehi. Skupno delo, zveza obeh činiteljev in stremljenje za istimi cilji z istimi sredstvi in združenimi močmi — to je bil moj namen. Nemara ta knjiga pripomore, ne, da bi se dosegel ta ideal, pač pa, da se bode vsaj želel doseči.

Načrtal sem v obćih potezah, kako naj se postopa pri uredbi roditeljskih večerov (sestankov). Preveč se nisem smel spuščati v podrobnosti. Kdo ve, če sem pogodil pravo, kdo mi jamči, da bi bil označil pravo pot, ko bi bil postavil na vsako razkrižje tablico: „Tod hodi!“ Paul Crouzet pravi:

„Le meilleur procédé est celui, qui convient le mieux à chaque milieu¹⁾, à chaque établissement, à chaque maître, à chaque parent.“ In malo dalje: „La coopération des maîtres et des parents est chose trop délicate pour n' être pas absolument libre.“²⁾ Ponavljam: Moja knjiga ima namen, navduševati za idejo, jo popularizovati. V tem me potrjuje zopet Crouzet, ki pravi: „Il suffit de faire quelque chose, sans réglemens, mais avec régularité.“³⁾

Teoretični del sem napisal sam. Za praktični del potrebujem obilo pomočnikov. Nekaj prvih naših pedagogov mi je obljubilo doneskov. A prosim še vse one, ki so predavali po roditeljskih večerih, vse one, ki menijo še to storiti tekom letošnje in bodoče zime, da mi blagovolijo priposlati izdelane teme; kar bo mogoče, bomo uvrstili v knjigo. Dosle imam samo Likarjev spis, ki mi je tem dražji, ker se je čital na prvem slovenskem roditeljskem večeru. Prosim samo, da mi pošljete le takšne razprave, ki so se predavale ob roditeljskih večerih. Druga snov bi ne imela nobene cene. Pristavite zato tudi, kje in kdaj se je predavalo o temi. Anonimne stvari se takisto ne sprejmejo v delce.

In tako pošiljam svojo knjigo prvenko v svet, ravno danes, ko mi je „dni lepših polovica minula“, ko so se poslovila leta mladosti. Sam sem znal strogo soditi. Ne zahtevam milosti od kritikov. Le to naj navedem v svojo obrambo: Ledino orati je težko delo.

Priznanja ne zahtevam, poznam lepše plačilo. Užival sem preteklo leto neizmerno, ko sem čital v časnikih, kako se množijo roditeljski večeri po naši domovini. Bil sem prav od srca hvaležen za vsak poizkus. In tako bodem črpal

¹⁾ Najboljši postopek je tisti, ki ugaja najbolj vsakemu miličju, vsakemu zavodu, vsakemu učitelju, vsakemu roditelju.

²⁾ Sodelovanje učiteljev in staršev je prekočljiva reč, a da bi ne bila popolnoma svobodna.

³⁾ Zadostuje, ako storiš kaj brez pravil, toda pravilno.

še v bodoče neizmerno mnogo slasti iz zavesti: Glej, po tvoji domovini se dani! In še bolj prelestno misel bodem spajal s prvo mislijo: Za zoro pride dan! — Moj ideal, za katerega se bodem boril odsle, je zveza doma in šole. Dajte šoli mir, in razvila se bode; pomozite šoli, in šola Vam bode obnovila vero v možnost čudežev! Zvežite dom in šolo v eno bitje z dvema dušama, a samo z eno voljo, z enim idealom: to je sreča otrok, sreča naroda. Tovariši moji, delujmo na to, da postanejo učenci **naši**, da postanejo starši **naši**, da bodo zopet starši s ponosom kazali na nas in naše vzgojevalnice, ne samo „učilnice“: „Glejte, to je **naša** šola, to je **naš** učitelj.“ **O bratje moji, to bode raj!** In tedaj bodem ves srečen z Vami.

Na Krku, dne 19. avgusta 1907.

Uporabljena dela :

Berninger : Elternabende.

Poppe und Trebst : Elternabende.

Svoboda : Schůze s rodiči mých žákův.

Drescher : Elternabende.

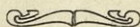
Lomberg : Elternabende (V Reinovi Enc.).

Thumser : Elternabende (v Loosovi Enc.).

Crouzet : Maîtres et Parents.

Spencer : Education.

Mason : Home Education.

A. Teoretični del.

Stiki šole z domom.

Bistvo, pomen in uprizoritev roditeljskih
večerov (sestankov).¹⁾

¹⁾ Ob izrazu „roditeljski večeri“ je misliti sploh „roditeljske sestanke“. Naše razmere navadno ne dopuščajo, da bi se shajali z roditelji po večerih.

Uredništvo.

Prvo poglavje.

O vzgoji vobče.

Potreba vzgoje. — Smoter vzgoje. — Vzgojne metode. Vzgojna sredstva. — Vzgojna načela. — Ovire pri vzgoji. — Vzgojni činitelji. — Mesta vzgoje.

1. Kulturna zgodovina nam priča, da se človeštvo razvija neprestano. Kakšna razlika med kulturnim stanjem dveh stoletij, dveh tisočletij, dveh desetisočletij! Kako bode sto, tisoč, desetisoč let za nami stanje človeštva v nekdanjih dobah imamo merilo pri narodih, katerih se prosveta še ni dotaknila z blago svojo roko. O nekdanjih dneh nam pričajo zapiski zgodovinarjev, izkopine, razvaline; govorijo nam „o dneh, ki so bili“, stare stavbe, ki jih zob časa ni mogel pokončati. A niti najbolj živa domišljivost nam ne more odgrniti težkega zastora, ki nam zakriva bodočnost človeštva. Kje je meja, kje je konec razvoju zemljanov? Kje je peripetija in kdaj pride katastrofa, kdaj nastopi v razvoju tega organizma splošna degeneracija? Tudi najbistrejši duh si ne more ustvariti nedotakljive sodbe o tem, kar pride, o tem, kar je božja roka namenila kralju stvarstva. Evolucija človeštva še ne more biti dovršena; človeštvo hiti dalje po poti, ki mu je od vekov namenjena. Pospesiti to evolucijo, je naloga slehernega člana človeške družbe, če se tudi ne zaveda te naloge. Jedva neha delovati človek, že je drug na njegovem mestu, ki nadaljuje začeto delo. Usposobila pa ga je v to — vzgoja.

Kako revno je dete ob porodu! Da ga prepustiš njegovi usodi, bi moralo poginiti v najkrajšem času. A nagon k ohranitvi plemena, ki je v vsakem bitju, se je izpremenil v materino ljubezen; kakor zenico svojega očesa čuva v brezprimerni nesebičnosti ljubeča mati svoje dete. — Ta nežni, slabi stvor je namenjen, da te nekdam zamenj. V razmeroma kratkem času mora prehiteti vso ono pot, za katero je bilo treba človeštvu eonov, in postane končno aktiven član naše družbe ter prevzame nalogo v nje evoluciji. A brez vodnika bi ostal na prvi stopnji omike. Imamo zgodovinske dokaze za to; ni jih treba navajati. Vodijo človeka najpreje starši in drugi člani obitelji, potem družba, šola, cerkev, država i. t. d. To prepotrebno vodstvo človeka od prvih hipov njegovega bitja do one dobe, ko prevzame svojo zadačo v življenju, imenujemo **vzgojo**. Čim bolje je človek vzgojen, tem več bode koristil človeštvu, tem sposobnejši bode za izpolnjevanje svoje naloge.

Pa zapustimo torišče, na katerem se kretamo tako težko! Poglejmo pomen vzgoje v navadnem, vsakdanjem življenju! Dobra vzgoja je največja sreča vsakega človeka, je največje bogastvo, ki ga ne more uničiti rja, ki ga ne more nikdo ugonobiti. Starši, ki so dobro vzgojili otroka, so mu ostavili najlepšo dedino, so poklonili človeški družbi najlepši dar. Slabo vzgojeno dete se razvije v bič, ki neusmiljeno bije roditelje, ki tepe vso sosesčino, dokler ga družba ne eliminira, ako nesrečnika ne uniči lastna nesmotrenost. „Na dobrima svijet ostaje“; slabo vzgojen človek je nesposoben za kulturno delo. Ako hočeš izkusiti zemeljski raj, živi vsaj en dan v hiši, kjer počivata oče in mati od težkega dela v krogu dobro vzgojenih otrok. Kdo bi si ne želel po trudapolnem dnevu tihega večera, ki ga ozarja taka sreča?

2. Kdor hoče vzgajati, mora imeti jasen smoter pred očmi: kaj in kakšen naj postane gojenec. Kjer ni cilja, ni

sistematičnega dela, so le poizkušnje. Jeli človek tako brezpomembno bitje, da se sme z njim eksperimentirati? — In vendar je nepobitna resnica, da se vzgaja do devetdeset odstotkov ljudi brez svrhe in cilja. Naši roditelji se ne zavedajo ni smotra ni potov. Po izhojeni poti svojih prednikov vodijo očetje svoje sinove; vodilo jim je le neki nagon. Prirojeni egoizem jih sili, da služijo z nejasnimi sredstvi nejasnim namenom: ohraniti svoj „jaz“ v neizpremenjeni, stereotipni izdaji svojih otrok skozi veke. Lastni način mišljenja, čutenja in hotenja, združen z absolutistnimi težnjami in malikovalstvom pred lastno avtoriteto — to je vodilo naših mas pri vzgojnem delu.

Iz tega sklepamo, da imamo dvojno vzgojo: vzgojo s stanovitim smotrom in vzgojo brez smotra. Smoter vzgoje pa je lahko dober ali slab. Dobri vzgoji daje pravec etika. Z evolucionistnega stališča moramo soditi, da je pravi smoter vzgoje dovršenost, torej z ozirom na dvojnost našega bitja: telesna in duševna dovršenost; v to pa služi telesna in duševna vzgoja. Ker sta sestavini med seboj odvisni, je treba harmonijskega razvoja. Kak naj bo idealni produkt telesne vzgoje, o tem nas poučuje somatologija; pot k cilju predpisuje higijena. Ideal duševne vzgoje nam pojasnjuje etika, pot k njemu vzgojeslovje, ki se nanašanja na psihologijo.

Ker imajo različni filozofi različno etiko, je več idealov duševne vzgoje. A pustimo filozofijo in se držimo življenja! Kaj zahtevamo od ljudi, kaj bi si želeli pri lastni vzgoji? — Ko bi mi dal Bog sina, bi si želel v prvi vrsti, da postane mož, to je, značaj. Ta značaj naj se kaže v krepki, neomajni, „jekleni“ volji. Toda slepi egoizem naj ne upravlja te volje. Vodi naj jo bister um, razvit intelekt. Torej Nietzschejev nadčlovek, brezobzirnež? Ne! Njegovo čuvstvovanje naj bi bilo plemenito, vsestranski razvito — z drugimi besedami: npravno in verno. — Smoter duševne vzgoje bi torej

bil meni inteligenčen, nravnoveren, krepak značaj.

Shvatajmo: Namen ali smoter vzgoje je harmonijski razvoj vseh telesnih in duševnih sil gojenčevih. Smoter telesne vzgoje je zdravo, jako, okrepljeno, lepo, skladno telo. Smoter duševne vzgoje je inteligenčen, nravnoveren, krepak značaj. — Mislimo si, da sestoji vse človeštvo iz idealno vzgojenih individuov. Katera duša more ostati hladna ob sliki, ki se nam razvije takoj pred duševnim očesom! Ah! to bi bil raj, obljubljena dežela, sreča brez konca! — A vzgojni ideali imajo isto usodo kakor drugi vzori, njih vrstniki. „Zvezd si ne smemo želeči, samo veseliti se smemo njih sijaja,“ pravi pesnik. Idealom se moremo približevati, doseči jih ne moremo nikdar! Dokler bode sijalo naše dobro solnce, tako dolgo bode svetlo na borbo dobrih z zlimi. Da bode dobrih vedno več, o tem smo prepričani; odpor zlih bode slabel v tem razmerju, kakor se bode dobra vzgoja širila med ljudstvi. Ideal vseh kulturnih narodov je bila zmaga dobrega principa nad zlim. Torej je bila dobra vzgoja vselej ideal vseh narodov, ki so zažigali pred nami luč prosvete. Zavedali se bodo važnosti dobre vzgoje vsi potomci sedanjih kulturnih narodov in tistih, ki še danes živijo v temi.

3. Dobra vzgoja mora postopati po dobrem načrtu. Kdor načrtoma vzgaja, o njem pravimo, da se služi s posebno vzgojno metodo, to je, skladno s smotrom vzgoje izbira ob neprestanem oziru na vzgojne pogoje vedno določena vzgojna sredstva. Torej kakovost vzgojnih sredstev in način njih uporabe opredeljujeta značaj posameznih vzgojnih metod. Vzgojne metode ne moremo učiti, ker bode skoro v vsakem poedinem slučaju druga: ni mogoče, sestaviti metodike vzgoje. Predmet vzgoje, dani pogoji in smoter vzgoje vplivajo na vzgojno metodo.

4. Različna so sredstva vzgoje, različna je njih vrednost, različen njih učinek, različna njih uporaba. Nekatera so posredna, druga neposredna. Nekatera se sistematično

uporabljajo, druga slučajno. Iz velike množine naj navedem samo najbolj znana vzgojna sredstva. Materi je takoj po porodu otroka vzgojno sredstvo nega (negovanje), polagoma se negi pridruži vaja in návikā (navada). Ko začne otrok razumevati jezik, olajša materi delo povelje (pozitivno: zapoved, negativno: prepoved). Na želje otrok odgovarja z dovoljenjem ali odrekanjem; potrebni posluh si zagotovi z nagradami (poplačili) in kaznimi. Z mnogimi teh sredstev se služi tudi šola; a največjega pomena je v šoli pouk kot sistematično uporabljeno vzgojno sredstvo, in nauk, ki se daje samo o primernih prilikah. Nadzorovanje povsod, delo, zabava, igra, dobri zgledi — vse to velja do onega hipa, ko se jame v učencu razvijati lastna volja; tedaj pa nastopi vladanje, opomin se uveljavi, in končno postaneta vzgojevalec in gojenec istovetna — samo nasvet še vpliva na gojenčevo voljo, dokler se ne reši mladi mož, mlada žena še tega vpliva in ni prepuščen življenju, ki ga vzgaja s svojimi trdimi, neusmiljenimi rokami. Samonaobrazba, vzgoja samega sebe pa ne sme prestati nikdar. Literatura je med najmočnejšimi vzgojnimi sredstvi, v življenju naobražencev najmočnejše.

Pravilna raba vzgojnih sredstev je težavna, a je pravzaprav jedro vzgoje. Pri naobrazbi vzgojiteljevi bode torej šlo za usposobljenost, presoditi položaje in se služiti vselej s pravimi sredstvi. To je takt, ki uči vzgojitelja, kaj ima storiti. — Zlasti težavno je, kaznovati in deliti nagrade, odstranjati slabe zglede, razdeliti čas za delo in zabavo. Vsa modrost vzgojiteljeva včasih tu ne zadostuje, in pogreški so neizogibni.

5. Vzgoja se mora ravnati po stanovitih načelih. Vzgajati moramo umno, naravno, času primerno, praktično, vsestranski in harmonijski, edinstveno, istinito, verno, narodno in patriotski. To so vodilne niti po zaviti poti; trdno se jih moramo držati, da ne zabredemo

v zmote. Le tedaj bomo dobro vzgajali, in produkt take vzgoje bode odgovarjal etičnim zahtevam, bode plemenit značaj.

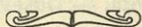
6. Mislimo si najboljšega vzgojitelja, človeka, ki je že nekako predestiniran za tak posel, ki se služi pri svojem nastojanju (prizadevanju) z najboljšimi sredstvi ter se ravna po najplemenitejših načelih vzgoje. Kdo bi ne pričakoval, da bode idealen vzgojitelj odgojil idealnega človeka? — Samo par primerov: Najidealnejši Grk, Sokrat, je odgojil najbolj neznačajnega Grka, Alkibijada. Samo za vedo vneti Aristotel je odgojil Aleksandra, ki je požgal palačo perzijskih kraljev, kjer so se nahajali zakladi vede, ki je končno hrepenel samo po užitkih. Modri Seneka si je odgojil lastnega morilca v osebi največjega tirana, Nerona. Veliki Karel si je vzgojil sina, ki je bil prava karikatura svojega očeta. Nemški cesar Friderik III. je vzgojil Maksa I.; ponižni korzovski odvetnik je bil oče Napoleonu I. In niso li skoro vseh naših pesnikov, vseh mož, ki so nas proslavili pred svetom, odgojili kmetje pod slamnato streho? — Vzgoja ni vsemogoča. Na eni strani naleti vzgojitelj na nedogledne ovire, na drugi strani se pridružijo neljubi sodelavci, sočinitelji.

Kjer manjka potrebnih duševnih darov, kjer očetov greh še ni poplačan, tam ne koristi najboljši vzgojitelj. Narava s svojim podnebjem, s svojimi predmeti in nazornim naukom je jaka sila. Gojenec ni izoliran, na njega vplivajo roditelji, bratje in sestre, cela obitelj in družina, jezik in mišljenje drugih; občina, pozneje država in cerkev zahtevajo svoj delež pri vzgoji. Ne samo, da se človek lahko uči, človek tudi raje posnema nego vsa druga zemeljska bitja. — Izolirati pa sploh gojenca ne smemo. Poedinec ne živi nikjer na svetu sam, povsod se nahaja v družbi. In za to družbo se mora vzgajati, in ta družba zahteva, da pripade del vzgoje tudi njej (socijalna pedagogika). — Pa recimo, da bi mogel

vzgojitelj odpotovati z gojencem v srečno naravo in dobro družbo: Kje ubeži gojenec svoji usodi? Ah, ta vzgojna sila pa je nepreračunljiva, je neodvratna, in človek je v njeni roki samo igrača.

Vzgojitelj torej ne more prevzeti jamstva za produkt svojega vzgojnega delovanja. A to nas nikakor ne sili, da bi odrekli vzgoji vsako moč. Ako dobra vzgoja prinaša slab plod, je to slučaj, pravilo pa je: **dobra vzgoja — dober vzgojenec.**

7. Različna so mesta vzgoje. Najvažnejša so dom, šola in zavod. O prvih dveh nam je govoriti natančneje v sledečem poglavju.

Drugo poglavje.

Domača in šolska vzgoja.

I. Domača vzgoja.

Trije najvažnejši vzgojni činitelji. — Vrednost domače in šolske vzgoje. — Edinstvenost v domači in šolski vzgoji. — Potreba skupnosti vzgojnih činiteljev. — Vzgojni tipi. — Obča karakteristika domače vzgoje. — Telesna vzgoja. — Duševna vzgoja. — Vzroki slabe domače vzgoje.

1. Montesquieu je dejal nekoč: „Sprejemamo tri različne ali nasprotujoče si vzgoje: vzgojo svojih očetov, vzgojo svojih učiteljev, vzgojo sveta. To, kar nam reče poslednja, to prevrača vse ideje prvih dveh.“

Iz navedenega izreka bi sledilo, da vzgaja samo življenje. Na prvi pogled je res tako. V valovih življenja prevlada včasih misel: „Reši se, samo reši se!“ Človek je v tem položaju pripravljen, se oprijeti najmanjše slamice.

2. No, tako hudo ni, kakor se je o tem izrazil nagli Francoz. Ne odrekamo življenju moči, a tudi v absolutno brezvrednost doma in šole ne moremo verjeti, ne smemo verjeti; kajti v tistem trenutku, ko dvomimo o svoji nalogi tu na zemlji, v tistem trenutku izgubi naš stan v našem srcu vso idealnost. In vsa brezmejna ljubav in vsa brezmejna hvaležnost naših src do naših roditeljev bi bila velika laž. Pa tudi pred hladnim preudarkom ne more obstati ta trditev, če se ji že stavi po robu naš čut.

Drevo se začne rano kriviti, in tudi človeška narava se hitro izobliči. Do 14. leta njegove starosti ima šola učenca v rokah, vpliv doma pa niti tedaj ne mine; ne otrese se ga dele nikdar popolnoma. Kdo izmed nas bi se ne sramoval pred svojim očetom, ko bi ga le-ta zalotil pri grehu? Pravo očetovstvo je tudi moralno očetovstvo, ne samo fizično, in moralno očuva svoj vpliv tudi po očetovi smrti.

Do 14. leta je podlaga bodočemu značaju dozidana. Od te podlage je odvisna moč zgradbe. Življenje je arhitekt, ki določa oblike, v kolikor to dovoljuje podlaga; življenje je umetnik, ki ornamentira pročelje te zgradbe — a temelj vsemu smo postavili mi, učitelji v družbi z roditelji, v zvezi z naravo ali pa v borbi proti njej. Bilo bi preveč, zahtevati od 14letnega učenca, da se ravna vselej po stanovitih načelih. Šola mu **je** priskrbela načela, a njih vrednost mora učenec izkusiti v šoli življenja. Ne moremo reči, da je ideal vzgoje že v šoli dosežen, a eno garancijo imamo: navado. Če je šel učenec dosle po dobri poti, po ravni poti, ne bode več tako lahko skakal preko ograj, in če se mu to vzljubi, ga bode prvi glog in prvi trn opomnil, da je bolje, hoditi po široki stezi pravice.

3. Zato pa ostane naša vera v moč šolske in domače vzgoje neomajana. A če hočete, da prevzamemo odgovornost za produkt naše vzgoje, potem stavimo med drugimi uveti (pogoji) ta-le glavni uvet: **Domača in šolska vzgoja morata biti edinstveni.** Brez tega uveta (pogoja) je pač vse izročeno slučaju, je vse naše vzgojno delo kakor streljanje proti toči: človek ne pozna učinka, ne ve, če bode delo blagoslovljeno.

Mislimo si skupno podjetje, pri katerem vsak član dela po svoji volji! Kakšen bi bil računski sklep te zadruge? Treba je torej posvetovanj, treba pravil, ki so obvezna za vse člane in imajo razvoj društva za svrho. In tako bi bilo treba tudi v vzgoji obče veljavnih direktiv,

po katerih bi se morala ravnati **zaveznika (ne nasprotnika!)**: šola in dom. Kajti vse naše delo je odvisno od sloge; jaki smo, dvojno jaki, če hodimo po isti poti; če pa smo si nasprotni, je naša moč manjša nego nič; le o škodi se še da govoriti.

Ob edinstvenosti vzgoje si mislimo složno postopanje vseh vzgojnih faktorjev, ki se kaže v enotnem cilju, enotni metodi, v rabi istih sredstev. Treba je najprej, da imamo skupen vzgojni ideal. Ako hoče dom iz otroka imeti konservativca, ako pa nasprotno šola kaže istemu otroku napredne cilje, je gotovo, da učenec ne bode nikdar niti odkritosrčen naprednjak, niti pošten konservativec. Le če se srce ogreva za idejo, postane ta-le gonilna sila v učenčevem življenju; kar mi sugerirata dva, izda gotovo več nego, kar mi klepeče eden. In sugestija brez protisugestije mora biti na vsak način najjačja.

Starši in učitelji morajo dogovorno upotrebljavati ista vzgojna sredstva, ali vsaj ne paralizirati učinka, ki ga ima sredstvo, uporabljeno od ene strani. Saj vemo, da ni mogoče, vselej enako delovati; nasproti delovati se ne sme. Šola ima sredstva na razpolago, ki jih dom nima; a kateri učitelj bi pač mogel reči, da ima takšno sredstvo na razpolaganje, kakor je materina solza?! — Dogovor torej o tem, kar imata oba činitelja skupnega, toleranca tam, kjer uporabljata vsak svoja specifična sredstva! Ne izpodbijajte avtoritete drug drugemu! Kajti potem ne zaležejo več vzgojna sredstva. Nasprotno: podpirajta se, dom in šola, povsod in vselej proti vsakemu, kdor hoče uničiti vajino plemenito harmonijo! Sklenita zvezo za napad in obrambo! Čuvajta se vseh, ki gledajo vajino avtoriteto z zavidnim očesom! Spoštujta se prav iskreno, da bode vajin skupni gojenec veroval v to spoštovanje!

4. Ideal edinstvenosti vzgoje bi pač bil ta, da se oba faktorja neprenehoma posvetujeta o

svojem vzgojnem delu, in sicer takoj početkoma, kakor je takoj ob rojstvu težko pričakovanega naslednika pisal Filip Makedonski Aristotelu: „Veseli me, da se mi je narodil sin sedaj, ko živiš ti, ki ga bodeš vzgojil.“ Tu je bilo edinstvo sklenjeno in dogovorjeno že v začetku. Tako bi moralo biti tudi dandanes. **Šola in dom bi se morala skupno posvetovati o vzgojnem delu in se vzajemno popolnjevati.**

Široko, krasno perspektivo smo otvorili našemu predmetu. To je nemara slika bodočnosti. A kako je sedaj? Ideali so lepe reči. Filip Makedonski je lepo govoril, a en cvet še ni venec in ena lastovica ne prežene zime. In če pogledamo v pretekle dni, vidimo, da o edinstvenosti v vzgoji nikdar ni bilo govora; samo nekateri pedagogi so si je želeli ob svoji knjigi. In če pogledamo širom naših vrst, če široko odpremo oči, vidimo baš nasprotje tega, kar si želimo videti. Ne osiguravata si v slogi dom in šola rezultata mučnemu delu, nego si v neslogi vzajemno pobi-jata svoj vpliv. In zakaj vse to? Velika je razlika med domačo in šolsko vzgojo dandanes. Prezanimiva je naloga, oba vzgojna faktorja primerjati in določati, v kakem razmerju bi morala biti radi smotra vzgoje. Zato je treba najprej „zreti v delavnico“. Poglejmo si domačo hišo in šolo, poglejmo si prednosti in napake domače vzgoje in jih primerjajmo s prednostmi in napakami šolske vzgoje!

5. Češki pisatelj Beneš Třebizský pravi, da so si slovanske hiše podobne kakor jajce jajcu. Ta izrek je bil nemara nekdanj upravičen, dandanes ne velja več. Za nekdanjo enoličnostjo je v naših selih prišla velika razlika zgradb. Sedaj najdemo po naših vaseh poleg ponižne lesene bajtice s slamnato streho prešerna poslopja vaških mogotcev z obsežnimi gospodarskimi poslopji. Župnišče se ti predstavlja kot dvorec, in poleg njega se dviga šola, prava selska palača. — Tako različne so si vaše stavbe po zunanosti. In kakšna razlika vlada šele v notranjosti!

Z ljubljanskega Grada uživaš krasen razgled. Pred teboj leži, bleščeč se v solnčni luči, veliko mesto. Dalje tam zunaj vidiš vasi in sela, posamezni dvori se skrivajo med sadnim drevjem. Mnogo tisoč obitelji živi v teh hišah. Niti ena ni drugi popolnoma enaka. Vsaka živi v svojem carstvu svoje življenje. Poleg bogatega zasebnika, ki nima drugih skrbi nego, kako bi si okrajšal neznosno dolgi čas, životari v največji bedi siromašni delavec, ki ne ve, ali bode jutri kruha za mnogobrojno obitelj. V obrtniški, trgovski, uradniški rodbini vladajo drugi nazori o svetu nego v osamljenih kmetijskih hišah. Pa še v istovrstnih obiteljih kolika razlika! Tu mir in red, vse se vrši po volji hišnega starešine, tam zopet činita nemir in nered pravo anarhijo. V tej hiši najdeš zadovoljnost, srečo, uglajenost, naobrazbo, bogastvo, brezskrbnost; v oni bajti domuje nezadovoljnost, nesreča, robotost, duševna tema, siromaštvo, obup. In kdo bi mogel sploh naštetii vsa nasprotja, ki so zbrana na razmeroma tako majhnem komadu „zemeljskega raja“ ali „solzne doline“! V neposredni bližini jih najdeš, srečnež in nesrečnež sta si dostikrat soseda.

Vsaka hiša ima svoje znake. Poznamo hiše v vasi, ki so „zaznamenovane“. Iz njih nikdar ne pride nič dobrega. Naš Cankar nam je to najlepše pokazal v svoji povesti „Na klanecu“. Vsi so poleteli v svet za srečo, in vsi so se vrnili na klanec s polomljenimi krili. Zakaj? Bilo jim je tako sojeno. In zopet druge hiše so vzele v zakup vse vaško spoštovanje. Kar izhaja iz teh hiš, je dobro, najde doma in v svetu svojo srečo.

V vaških hišah se namreč vzgaja po tradicijah. Vzgojna načela prehajajo od očeta na sina in vnuka. Neopaženo in neopazno deluje v obiteljih nagon, ohraniti svoj lastni jaz skozi veke.

Vzgoja vsake obitelji ima svoje specifične znake. Odveč bi bilo in nemogoče, opisati vse načine vzgoje. Pri vsej razliki najdemo sličnosti in enakosti. V določenih enakih razmerah

bodo vladale enake vodilne misli. Če združimo vse obitelji, ki jim služijo pri vzgoji naraščaja slična načela ali ki postopajo na isti način, dobimo določene vzgojne tipe. Vzgoja pri siromakih, pri srednjepremožnih kmetih in obrtnikih bode drugačna nego vzgoja pri bogatinih. Vaščani bodo drugače vzgajali nego meščani, in uradniki zopet drugače nego delavci. Opisovati natanko vse te vzgojne tipe, še to je za naše namene preveč. Vsi vzgojni tipi imajo zopet nekaj sorodnega, zajedniškega. V vsem narodu prevladuje en način vzgajanja, en tip vzgoje, domače vzgoje. Tega opisati, bodi naša naloga. Kjer bode potrebno, bomo navajali tudi podrejene tipe.

6. Teorija o domači vzgoji je jako lepa. Kakor dosežen ideal se nam vidi vse to, kar se piše o njej v vzgojeslovjih. Različni pisatelji zatrjujejo, da ga ni vzgajališča nad dom. V tem je mnogo istine. Najboljši zavod ne more nadomeščati doma. Gorje onemu, „kdor nima doma“, tako lahko zakličemo, polni usmiljenja, onim siromakom, ki jih vzgajajo po sirotišnicah in najdenišnicah, ki vzrastejo izven blagodejne vzajemnosti obitelji. — Vsekakor je rodbina najprirodnejše vzgajališče. Prve pravice ima ona do otroka, potem šele pridejo druge zajednice. Še nema živina odgaja z vso požrtvovalnostjo svoj zarod. Prvo vzgojo nam nudi dom, najtrajneje vpliva na nas; šola nas vodi par let, dom vse življenje. Dom ima največ sredstev za našo vzgojo na razpolago. Nobena avtoriteta ni enaka očetovi, nobena ljubav tako sladka, tako nežna kakor materina. Nikogar ne smatramo tako upravičenim, da nas kaznuje ali pohvali, kakor starše. Nikdo nas ne pozna tako, kakor oni. Kar je podedovanega v nás, to poznajo po sebi, kar je samoniklega, to so opazovali v razvoju. Nikomur nismo izročeni v varstvo toliko časa na dan. Ali ni od domače vzgoje nekako najbolj zahtevati vzgojnih uspehov? Je li torej res, kar pravi teorija, da je dom najboljše vzgajališče? Da, kakor ideal se nam dozdeva vse to, kar nam pravijo teoretičarji. A kako se pa

ujema s to teorijo, kar nam pravi praktičar Paul Crouzet v svoji knjigi „Maitres et Parents“: „Če nas more sploh kaj presenetiti, nas preseneti činjenica, da je propalic na svetu tako malo v primeri z malo skrbjo, ki jo posvečujejo starši vzgoji svojih otrok.“ In na strani 299. pravi zopet: „Kar se tiče obitelji, moram reči, da je ona brez dvojbe največja ovira, nezmožna, nemarna, včasih sovražna, nad vse nevedna v racionalnih uslovih človeške vzgoje; manj nego o reji živine je poučena o vzgoji otrok.“ Tako trdi francoski profesor v Toulouseu o svojem narodu, o naprednih Francozih. Ali najdemo pri nas v Slovencih ideal teoretičarjev?

Herbert Spencer trdi v svoji knjigi „Education“, da noben oče ne zna vzgajati svojega otroka, a kakor v povračilo ve vsak natanko, kako bi se morali vzgajati vsi drugi otroci. — Naših staršev nikdo ne pouči o vzgoji, zato pa je domača vzgoja vedno tradicionalna, konservativna. Knjig o vzgoji, recimo poljudno pisanih knjig o vzgoji Slovenci nimamo; „Blaže in Nežica“ nas ne rešita iz zadrege. In da nimamo „Slov. Šolske Matice“ in njenega ustanovitelja, bi pač tudi znanstvenih knjig o vzgoji ne imeli v tem številu, kakor jih imamo. Zato pa v naši domači vzgoji ni napredka. Oče vzgaja sina tako, kakor je njega vzgojil oče. Da se je treba ozirati na svet in njega izpremembe, to očeta ne briga. — Kdor hoče vzgajati, mora biti sam vzgojen. Tako se slaba vzgoja vali v naših hišah dalje in dalje v istem toku, v isti strugi, in ni tako lahko, prorokovati boljše bodočnosti; sedanost pa je mračna, žalostna.

7. Že telesna vzgoja naših otrok je skoro povsod in v vseh slojih slaba.

Neugoden je že začetek takoj ob rojstvu. Mnogo škodljivih šeg in bedastih navad priporočajo stare žene mladi materi.

Z malim zemljanom je mnogo posla, matere pa nimajo časa. Ali ni naša doba kruta, da matere nimajo

dovolj časa? — Najhuje je v delavskih rodbinah, kjer mora mati v tvornico. Otrok ostaja doma; ako se ga ne usmili dobrosrčna soseda, ga čuva dostikrat nedorasla deklica. Otrok leži v moči in nesnagi, lačen po mnogo ur na dan. Kako žalostne posledice ima to, je vsakomur znano. Pa tudi po siromašnih selskih rodbinah ni bolje. Tudi tukaj gledajo krvavo malo na dojenčkovo čistost; o nadzorstvu skoro ni govora. Mnogo nesreč se dogaja vsled tega; večkrat nakazi ali trajno onesreči dete kakšna domača žival. V nekaterih krajih jemljejo dete s seboj na polje; tam leži na mokri travi v cunje zavito, na solncu.

V takozvanih „boljših“ krogih se malo dete ne bi smelo imenovati „dojenček“. Kdo ga doji? Steklenica s kravjim mlekom. Ali so to še matere, ki prepuščajo najsvetejše opravilo na pol propalim dekletom, pri katerih se včasih šele prepozno odkrijejo nevarne bolezni? Dognano je, da kravje mleko nima vseh sestavin, potrebnih za racionalno hrano otrok. Zato so otroci, ki se rede ob steklenici, vedno slabi, blede, želodec in prebavila se jim pokvarijo, skoro polovica jih umre — žrtva materine ljubezni do ... same sebe in svoje lepote.

Kaj bi pa dejali o tistih nerazumnih materah, ki ponujajo svojim otrokom žganje, „da bo dete slaje spalo“? Ali bi človek ne planil z bičem nad to svojat, ki že dojenčka zastruplja z alkoholom?

Še na nekaj treba opozoriti: ni vse eno, kako otroka nosiš. Hrbtenica je še slaba in ne more prenašati teže telesa in glave. A naši starši prepuščajo svoje dojenčke otrokom, ki so sami jedva shodili. Kakor mlade mačke vlačijo te „pestunje“ otroke po svetu, da ne veš, ali bi obžaloval dojenčka ali pestunjo. Kolikokrat se zgodi, da pade takšna pestunja z otrokom vred! — Sicer pa tudi odrasle pestunje niso vselej vredne vsega zaupanja. Izkratka: mati je mati, in edino ona je poklicana, hraniti in negovati otroka.

Ko dete malo odraste, vidimo novih neredov v vzgoji. Včasih silijo starši otroka prerano hoditi ali pa se služijo z umetnimi sredstvi, da navadijo dete hoditi. Nasledek so krive noge, skrivljena ramena; otrok ne bode nikdar pošteno hodil.

Kadar dete shodi, nastanejo nove nevarnosti. Povsod lazi, po podu, po dvorišču, po vrtu, pleza po stolih, po mizah, po ognjišču. Vedno moraš paziti, da mu ne pohodiš ročice ali nožice. Pade ti s stola, s postelje. Vtika predmete v usta, ki jih higijena ne dopušča. Lazi po prahu, ki je poln bakterij. Pade v lužo, v ogenj, v krop. Tu je treba skrbnega nadzorstva, ko pa „angel varih“ ni vselej pri roki. A tega nadzorstva ni. Nečistost otrok je v tem času uprav klasična.

Dete začenja brbljati, a mati brblja z njim. Za organske napake jezika se ne zmeni. Govori z otrokom umeten jezik, ki je poln neprijetnih deminutivov in ki ga živ vrag ne razume. Tako otrok zaostaja v govorici, da se mu posmehujejo součenci in se muči učitelj z njim.

Dete z organskimi napakami, ki bi jih bilo treba operirati, bi moralo v tem veku na kliniko. A kdo skrbi za to? In tako ostane ubožček kruljav, slep, gluh vse svoje življenje. Ali ni to barbarstvo? — Gorje otroku, če zboli! Ako ne pomagajo domača zdravila (bolje rečeno: domači strupi), je dete izgubljeno. Na izoliranje otrok, ki so zboleli za nalezljivimi boleznimi, nikdo ne misli. Tem načinom se širi bolezen na kmetih neobičajno hitro. Stari prenašajo bolezni iz hiše v hišo, otroci hodijo malega mrliča kropit, spremljajo rakev ali jo celo nosijo. Za razkuženje se ne brigajo.

V uradniških rodbinah je dete velik siromak. Jed pičla in slaba, oče prihaja nervozen iz urada in hoče miru, samo miru. Gorje otroku, ako se makne! Kakor strela ga ima oče za tilnik! Ven pa otrok ne sme. In tako raste ta slaba rastlinica brez solnca, brez veselja in igre — brez mladosti. V teh rodbinah dete nikdar ne dela, zato ostaja mišičje

nerazvito, mehko, slabo. Pljuča so siromašna in nagibajo k jetiki.

Ko nastopi čas šolanja, nagrnejo na otroka nove nevarnosti. Dolga pot do šole, včasih ne brez opasnih krajev; slabo obuvало, slaba obleka, slaba hrana opoldne, po zimi mraz, sneg, poledica, po leti neznosna vročina. Doma tudi ne pazijo na otroka. Po zimi beži včasih gologlav in bosonog ven na sneg.

V revnih obiteljih vidi otrok le redkokdaj čisto perilo. Mrčes uniči otroka, kožne bolezni se pojavljajo, glad navaja krasti. Po leti je zeleno sadje na vrsti, pa kopanje brez varstva. Otrok spi neredno. Ali ni potem še ironija, ako zahtevajo higijeničarji za vsakega učenca ščetko za zobe?

Kaj bi bilo treba še reči o otroški tlaki? Jedva dete shodi, že mora nositi mlajšega brata, ki je bil tako nepreviden, da je prišel tako rano na svet, sebi in vsemu svetu v pokoro. Potem pride paša, pride delo na polju. Še huje je v industrijalnih krajih, kjer nedoraslo mladino silijo k nočnemu delu. To je moderno robstvo, da si ga hujšega ne moremo misliti.

Vse to, kar smo navedli dosle, to je samo majhen izvadek iz knjige roditeljskih grehov. Kje je ostal alkohol, kje tobak i. t. d.! Ali to nam bodi dosti za naš zaključek: Skoro nikjer se otroci telesno ne vzgajajo pravilno. V telesni vzgoji vladajo pri nas take razmere, da se moramo čuditi jakosti naših otrok, če se srečno rešijo vseh prežečih nevarnosti. Ali število otrok, ki nimajo dovolj fizične sile, da bi se uspešno upirali vsakemu zlu, število otrok, ki na škodo malega našega naroda prerano zamenja solzno dolino z nadzemeljskim rajem, to število je tako znatno, da moramo izkušati vse, kar je v naših močeh, da zmanjšamo umrljivost našega naraščaja. Smisel za telesno vzgojo otrok je pri nas še nerazvit, in tu je točka, kjer je treba v bodočnosti zastaviti vzvode.

8. Duševna vzgoja med našim narodom ni mnogo boljša. Kako daleč so produkti te vzgoje od pravega ideala! Ne rečem, da bi popolnoma slabo vzgajale vse rodbine, a prevesna večina naših staršev ne zasluži zaslužnega križca za svoje vzgojno delo.

Najmanj skrbi zadaje našim roditeljem intelektualna vzgoja. To se prepušča popolnoma šolam. Nezmožnost v tem oziru kažejo starši zlasti, ko se želijo otroka kolikor mogoče hitro rešiti in ga spraviti v šolski vrtec, odtod v ljudsko šolo in končno v druge šole ali pa v rokodelstvo. — Vse, kar je prav! Šole res skrbe za intelekt bolj nego za vsako drugo duševno stran; a vendar ostaja vedno še domu mnogo dela v tem oziru. In za to delo je malo delavcev.

Prva naloga staršev je, naučiti otroka pravilnega jezika. A redkokje bodeš slišal starše govoriti z otroki v knjižnem jeziku, kar bi bilo vendar edino pravilno. Še v učiteljskih rodbinah najdeš včasih v tem oziru neprijetnih napak. Kako bedasto je, govoriti z otroki umetni, otroški jezik, sem že poudarjal. Ni pa tudi zdravo, se prerano učiti tujih jezikov.

Z otroki je treba mnogo govoriti; torej se je treba mnogo z njimi ukvarjati. Kako nizkotno je za naše fine dame, da prepuščajo svoje otroke paznicam, ki jih vlačijo okoli po svetu! Kaj more tako vaško dekle doseči pri otroku? Otrok neprenehoma povprašuje. Če mu zavpiješ: „Pusti me! Nikdar ni miru!“, ali ni to toliko kakor ubiti otroško dušo? Duševna zaostalost naših otrok, zlasti po mestih in v višjih rodbinah, pa tudi po kmetih, ima svojo korenino v tej nespameti, ki roditeljem ne dopušča, da bi se dlje ukvarjali z otrokom. Danes sedi oče rajši v gostilni in prepušča sinčka pestunji, nego da bi v domačem krogu gojil oporo svoji starosti.

Da bi pripravljali deco na šolo tako, kakor je to že pred malone tristo leti zahteval Komenski v „Informatoriju materine šole“, kje najdete take starše? Misliti ne uči otroka

nikdo. Za njegove nelogične zaključke imajo starši stereotipno pohvalo: „Kako si neumen?“ — Da se nauči otrok dobro soditi, v to je treba uka in priprave. Analiza duševnega obzorja otrok vam bode pokazala, kako malo in kako malo jasnih predstav in nazorov ima otrok. Da ima šola potem mnogo nepotrebnega dela, je razumljivo samo ob sebi.

No, rekel bi kdo, da ni baš treba tako mladih filozofov! Intelktualna vzgoja otrok naj razvija tudi druge duševne zmožnosti, recimo domišljijo. To je vse res. A kako se skrbi za to duševno stran?

Glavni živelj v življenju otrok je igra. Ali se kaj zanimajo naši odrasli za igranje otrok? Premožni starši sicer nakupijo mnogo dragih igrač, a niso računali z otrokom, ki rad „popravlja“, ki rad izpreminja. Drage igrače so kmalu uničene in otrok se rajši povrne k svojemu kupu peska in k svojim lutkam (pupam) iz cunj. Drugi roditelji zopet ne dajo otrokom prav nobene igrače. Ali se bode tu razvila domišljija?

Zlati vek, ko so še babice pripovedovale svoje pravljice, ta vek je skoro dodobra minil! Še se pripoveduje na kmetih ob zimskih večerih. A kaj? Otroci verno poslušajo neslane šale, pravljice o mrtvecih, o strahovih, da se jim včasih zarodi od tega kal duševne bolezni. Pravljic, kakor jih je znal Jurčičev ded, no, teh pravljic, lepih narodnih pripovedek, teh ne iščite po naših vaseh!

Ko so starši predali otroke šoli, so se rešili velike skrbi (!). Otrok jim vsaj ni več na poti. Za intelektualno vzgojo se sedaj še manj brigajo. Izpričevala se še pogledajo, bolj iz radovednosti nego iz resnega zanimanja za napredek otrok. Ko bi vsaj oni starši, ki imajo domačega učitelja, opazovali delo in napredek! Pa tudi ti se ne brigajo za Plutarhov izrek: „Ne morem drugače, nego da grajam starše, ki mislijo, da so storili vse za svoje otroke, če so jih oddali učitelju, a se ne brigajo nikdar za njih napredek.“ To je gotovo velika zmota; zakaj morali bi soditi o napredku svojih otrok sami in se ne zanašati popolnoma na može,

ki jih vodi večkrat samo gmotni interes. Navesti bi moral besedo modrega konjerejca: „Nič ne odebeli konja tako kakor gospodarjevo oko.“ — Za samonaobrazbo otrok se seveda tudi nikdo ne briga. Zlasti na domače čtivo bi morali starši natanko gledati. Dogaja se, da delavčev sin čita vse one krvave cunje, ki tvorijo knjižnico njegovega očeta. Da bi starši otrokom kupovali slovenske knjige, ali ste to že slišali? Kakšen „Märchenbuch“ še zajde v slovenske hiše, a naši mladinski spisi gnijejo pri založnikih v skladiščih. Edino veselo znamenje je to, da je naš krasni, brez dvoma najboljši mladinski list „Zvonček“ tako razprostranjen. A še danes ni v Slovencih potrebe lista za odraslo mladino.

Ko učenec dovrši ljudsko šolo, ga brž oddajo tja, kamor je namenjen: v višje šole, v rokodelstvo ali pa gre v službo, če ne ostane za domačim plugom. Za vajenca in njegov intelekt se mojster briga le toliko, da mu ne pokvari preveč materiala in da mu brž pomaga pri delu. Hlapče — to je pravi Parija! Kdo se briga za njegovo duševno stanje? Še na domačega sina, na hčerko ne gleda nikdo! Šolske knjige so raztrgane ali prodane. Drugih knjig ni. „Učenec“ samo piše. Naša mladež se povrača zopet v ono stanje, ki ga je zavzemala mladina pred par stoletji: polagoma pozabi vse, česar se je naučila v šoli, postane zopet analfabetska. Koliko imamo mož na Slovenskem, ki so znali pisati in brati, a danes ne znajo drugega, nego se podpisati! V onih letih, kjer bi potreboval naš dečko najbolj pomožne roke, ki bi ga vodila med nevarnimi vrtinci življenja, se vse obrača od njega. In tako se razvije včasih zločinec iz dobrega učenca, šola pa nosi pred svetom odgovornost zanj. Za zbiranje naše „nade“ v društvih, na športnih igrališčih — za to nima nikdo smisla. Naš „Sokol“ nemara postane v tem naš rešitelj.

Tako raste naš narod! Tako se dela za razvoj naše inteligence, inteligence naših mas. Tak material naj bo

dovzeten za napredne ideje? Ko se nemirnežu ohladi kri, ko se oženi in mu nastajajo skrbi, tedaj bode te še v njem zbudili to, kar je zaspalo že davno; tedaj bode te hodili pihat v ugasli ogenj?! To srce je zakrknjeno, tu je mrak za vedno. Dokler se bode naša mladina po šolski dobi vzgajala tako, tako dolgo napredne ideje ne najdejo poti v narod.

Pogostoma lahko čitaš sledeče fraze: „Slovenski narod ima jako nežnih narodnih pesmi; iz njih se da sklepati, da je slovenski narod zelo čuvstven, da ga je sama poezija. Vsak pojav v naravi ga navdušuje, vsak dogodek vnanjega življenja se zrcali v njegovi duši.“

To je nemara res tako bilo — v tistem „zlatem času“. Danes ne vem, kako bi obstal pred svetom s takšno trditvijo. Kratko povedano: Čuvstvena vzgoja je med nami prav slaba.

Po teoriji bi se morali vzgojitelji potruditi, da razvijejo v svojih gojencih veselo čud; zakaj le ta je prava podlaga sreči. A naše dete vidi okoli sebe navadno temne obraze, na katerih je ostavila skrb globoke zareze. Pri nas je tako, da največji veseljak v družbi prav lahko doma tiranizuje ženo in otroke. Siromašnih roditeljev sin ne more biti vselega srca, ko trpi glad in mraz od jutra do večera! Domači prepiri ne razvijajo vesele čudi.

Za razvoj sočutja niso naše obitelji prava tla. Slovenska gostoljubnost je zbežala od nas,¹⁾ in sedaj človek ni baš najsrečnejši s prosjaško palico v roki. Zato pa je zavist plevel, ki bujno raste v našem narodu. Kako bi tudi ne! Otroka že rano uvedejo v to čuvstvo. Vsaka hiša ima namreč svojega Benjamina, ki sme druge tiranizovati po svoji volji. Ali ni mogoče, da sklenejo ostali bratje: Ubijmo ga!? Z onemoglimi člani obitelji se postopa včasih prav gadno. Povest o leseni skledi ni vzeta iz devete dežele. Kako bi se v takih razmerah razvijala milosrčnost? Sirovost, s katero si

¹⁾ Istina! Treba se nam bo nazaj poslovaniti preko Hrvatov! Naš hlad in hrvatska vatra bosta dala baš pravo sredino, krepro življenje nam in Hrvatom.

oponašata zakonska vse svoje „prednosti“, je slana, ki pada na mlado dušo in uniči čez noč vsako plemenitejšo kal v njej. Trdosrčnost, ki odganja berače od hiše, ki jo naši hlapci in gospodarji dajejo čutiti živalim, obuja v otroku enaka čuvstva; uničevanje ptičic, uničevanje drobnice je samo dokaz, da učenec pridno posnema svoje mojstre; kmalu pridejo na vrsto večje živali in odtod do človeka ni daleč. — Kdaj bodeite izkoreninili to sirovost v našem narodu, kdaj vzamete po naših veselicah in plesih prostemu ljudstvu nož in poleno, ki sedaj najbolj zabavata?

Samozavest, samoljubje se ne moreta razviti v dečku, ki ga oče za malenkost kaznuje nečloveško. Pojem o avtoriteti je v naših rodbinah slabo razvit. Šiba izgubi svoj blagoslov, ko začenja otrok misliti in se zavedati, da je kazen sramota. Tak človek, ki je doma izgubil vse spoštovanje do sebe, ta res levo lice nastavi, če ga je kdo udaril po desnem.

Starši, ki imajo samo enega otroka, razvijajo včasih v svojem gojencu preveč intelektualni čut; kako to škoduje, je pokazal Neter v svoji knjigi „Edini otrok in njega vzgoja“.

Za razvoj estetiškega čuvstva ni v naših rodbinah prav nobenih uslovov. Lepo vedenje se da samo tedaj doma naučiti, ako se res vsi člani rodbine vedejo, kakor gre. Siromaštvo v naših hišah, siromašna oprava, gorostasne slike po stenah, nečistost, to mora ubiti vsak kal estetiškega čuvstva. Pa tudi mestne rodbine nimajo baš okusnih domov in stanovanj. Za umetniško vzgojo manjka našim staršem smisla.

Naša etika nemara ni slabša kakor etika drugih narodov. Nikdo ne more dokazati, da je morala slovenskega ljudstva nižja od morale drugih narodov. A ne vem, če je prav Slovence zapala sreča, doseči v tem oziru ideal. Koliko krivic mora prenašati otrok vsak dan doma, koliko krivic vidi! Saj so v življenju tako redki plemeniti značaji, ki bi povsod postopali pravično! Ako otroci tolikokrat vidijo, kako slavi svojo zmago sirova, krivična sila, ali morejo biti dostopni etiki?

Naše „verno“ ljudstvo je polno praznoverja in vraž. Našo narodno dušo je zarobilo krivoverstvo. Samo pogledjte, kako se polodrasla mladina vede pred cerkvijo in v njej, pa bodeite spoznali, kaka je ta vernost našega ljudstva! Mestna mladina pa je sploh izgubila čut za vero.

Tako negojeno čuvstvo seveda kaj lahko prehaja v afekt, vzrujanost; zato ta nebrzdana sirovost v naših vaseh, v našem delavstvu, zato ta moralna nizkost v „naših boljših krogih“, kjer se damam prezentujejo umazanosti prvega reda.

Razvoj volje je najtežji del vzgoje. Značaj vzgojiti, to je baš tako težko, kakor je idealno. Da vzgojimo malo pravih značajev, to kaže zlasti žalostna činjenica, da ga ni naroda, ki bi imel razmeroma toliko narodnih renegatov kakor Slo^{va nemaj} venci. Trde so te besede, ali če jih zapišem s srčno krvjo, ^{odmestno} jim ne moreš vzeti istine. To ni herostratsvo, če si upam to povedati. Za dober pogled prodajajo naši ljudje svoje prepričanje. Naj se v razlago navaja nevednost in zmota, naj se navajajo demoralizujoči politiški agitatorji, naj se navaja vzrok katerikoli: pravi vzrok tej naši neznačajnosti iščite v krivi vzgoji naše volje!

Že najnižjih nagonov naši starši ne negujejo pravilno. Naše veselice obstoje v tem, da se nagonu po hranitvi popuste uzde. Kaj vse vidi otrok po teh gostijah! Ali naj bi se tu razvila zmernost?

Kar otroci zahtevajo, in bodisi to še tako malo, starši jim ničesar ne dovolijo. To je prav tako nespametno, kakor če jim starši v preveliki ljubezni ne odrekaajo niti ene željice. Tako se razvijajo v otrocih nevarna nagnjenja, ki polagoma prehajajo v strasti. Strasten človek, bodisi da je bogatin ali siromak, je slabo vzgojen človek. Kdor ne umeje brzdati svoje volje, ta ni omikan ali pa ima samo lošč na sebi, ki ga lahko takoj opereš.

Tako se ne vzgoji stalna, jeklena volja. Tako se rode naši psevdoznačaji. Popolnoma predan hipnim motivom, postaja človek suženj trenutka in razmer ter nikdar nima dovolj

moči, da bi dosledno zastopal svoje boljše prepričanje. Slaba volja in „značaj“ pa se ne strinjata. Lahko bi navedel tukaj marsikaj o naših narodnih voditeljih, o ljudeh, ki bi morali biti izmed najboljših najboljši, a mojih vrstic namen ni, delati dražbe.

9. Rezultat naše vzgoje je torej vobče slab. Kje pa so vzroki teh neugodnih odnošajev? Mnogo jih je, premnogo; a nam naj zadostuje, da navedemo glavne zapreke, glavne ovire dobre vzgoje:

- a) Vzgoja sama na sebi je težka stvar. Dobri vzgojitelji so bele vrane. Prigodi se, da so učiteljevi otroci najslabši v vasi. In učitelj vendar mora imeti nauk o dobri vzgoji v mezincu.
- b) Naši starši vzgajajo po slabih tradicijah. Nikdo jih ne pouči o vzgoji, ostajajo v tem oziru vedno le samouki. Ni knjig, iz katerih bi se učili vzgojevati. Zato nimajo jasnega vzgojnega ideala, nimajo prave metode, ne poznajo vzgojnih sredstev in ne vedo jih uporabljati, ne poznajo vzgojnih zakonov.
- c) Našim staršem pa manjka tudi resne volje, da bi dobro vzgajali svoje otroke. Premalo se zanimajo za vzgojo svojih otrok. Vse je našim očetom na svetu važnejše nego rodbina. Zato toliko staršev samo nadzira svoje otroke, nikakor pa jih ne vzgaja. Dober nadzor pa še ni dobra vzgoja.
- č) Naše obitelji niso najboljša tla za dobro vzgojo, ker roditelji sami niso dobro vzgojeni; njim samim manjka naobrazbe, prave duševne naobrazbe.
- d) Redki so dobri značaji med nami; v vzgoji manjka doslednosti. Kar se danes dovoli, se jutri odreka. Kar se danes izpregleda, se jutri kaznuje.
- e) V nekaterih obiteljih manjka moralnosti. Francoski publicist je dejal: „Naši otroci preveč vidijo o življenju staršev, a da bi se ne sprijateljili z

življenjem, da bi ga ne spoznali.“ Preveč zaupamo otroški nedolžnosti.

- f) Slabo gmotno stanje, siromaštvo povzroča včasih, da spe odrasli in neodrasli v istem prostoru. Reški „Novi list“ je pred kratkim o tem priobčil senzacionalne stvari. Siromaštvo pa je tudi krivo, da se roditelji sploh ne morejo ukvarjati z otroki in jih prepuščajo samim sebi. — Tudi v uradniških rodbinah zakrivi število otrok bedo. Zato občutijo otroke kot nesrečo; otroci nimajo cene. V vseh obiteljih včasih onemogočuje vsako pametno vzgojo
- g) razviti alkoholizem. Ne glede na dejstvo, da je dete alkoholičarjev dedno obteženo, povzroča alkoholizem bedne obiteljske razmere, odurne prizore, da se v takšnih odnošajih niti ne more več govoriti o vzgoji. Alkoholizem, krčma je največji sovražnik obiteljske sreče.
- h) Včasih ovirajo pametno vzgojo predsodki družbe. Česar drugi ne delajo, tega tudi ti ne smeš, in kar store vsi drugi, moraš storiti tudi ti. To je zakon v življenju, ki velja od vekov do vekov, to je predsodek, ki neizmerno kvari dobro vzgojo.

Težak predsodek je tudi ta: nezakonsko dete ni dobro. Naši „pankrti“ živijo mučeniško življenje. Navadno jih „gospodje“ obdarujejo s čisto nečloveškimi imeni (Glej Cankarjevega „Polikarpa“!). Potem pa opo-
naša vsak paglavec nesrečnemu plodu nesrečne ljubezni njegovo rojstvo. Vse se ogiblje „zaznamovanega“. V črtici „Smrt in pogreb Jakoba Nesreče“ je Cankar uprav genialno razkril krivice, ki jih dela družba tem bednim sinovom zemlje. Bil bi čas, da se družba spame-
ti v tem oziru.

- i) Nekateri roditelji so preslabi pri vzgajanju. Manjka jim energije. Ta slabost se vedno bolj opaža. Paul Crouzet pravi, da so se iz nekdanih absolutnih očetov razvili konstitucionalni očetje.

Avtoriteta, prava avtoriteta, te manjka zlasti v boljših krogih. Pravi avtoriteti je največja ovira neizmerna ljubav do otroka. Prav je, da starši ljubijo otroka. To je najlepši dar narave, največji blagoslov otrokom. Ali hočemo torej staršem prepovedati ljubiti svoje otroke? Ne! Ne kličemo jim: „Ljubite svoje otroke manj“, ampak opominjamo jih: „Ljubite svoje otroke na boljši način!“ Slepa ljubezen ni prava, ampak ona, ki se zna ravnati tudi po Jezusu-Sirahu: „Kdor svojega otroka ljubi, ta ga strahuje.“

- j) Starši premalo gledajo na vpliv drugih vzgojnih faktorjev. Kaj radi izpodkopujejo ugled poklicanih vzgojiteljev z neumestnimi kritikami. Naj bi vsak oče dobro poznal Komenskega izrek: „Zato naj nikdo ne dvoji, da more dete bolj ostriti in brusiti dovtip drugemu otroku nego kdorsibodi. Zato pa drugovanje otrok z drugimi otroki, igranje in beganje po ulicah ni brez pomena, in ko bi že ne bilo treba tega prepovedovati, misliti je o tem vsekakor.“
- k) Med vzgojnimi faktorji doma ni edinstva. Kolikokrat se zvežeta oče in otrok ali pa mati in otrok v vzajemno obrambo! Kjer si oče in mati v vzgoji nasprotujeta, tam je dobra vzgoja že pokopana.
- l) Ne zabimo končno staršev, ki se hočejo vedno bolj rešiti vzgoje svojih otrok! Ali spoznavajo svojo nezmožnost, ali peša ljubav do otrok sploh? Claretie pravi o tem neljubem pojavu, o tem nevarnem pojavu: „Oni starši, ki se odrekajo vzgoje svojih otrok, so podobni materam, ki se odrekajo dolžnosti, svoje otroke dojeti.“

Če je Rousseau propovedoval, naj se vzgoja povrne k naravi, umevamo v današnjih odnošajih to tako: Povrnitev k obitelji in vzgoji svojih otrok, kakor to zahteva narava!

II. Šolska vzgoja.

Šola pri vzgoji ni vsemogoča. — Vzroki slabe šolske vzgoje.

1. Sedanja doba in njeno tako zvano javno mnenje zahteva od šole vsekakor prenapete stvari. Ljudstvo misli, da je šola nekaka višja moč, ki ne more varati na njo stavljenih nad. Naši starši si jo predstavljajo kot stroj, ki največje paglavce čez noč izpreminja v vzorne mlade kavalirje.

Da bi šola ne imela nobenega vpliva na vzgojo, kdo si upa to trditi? Vsak novi „milijé“ učinkuje na našo dušo. Iz sfere egoizma nas povede šola v altruizem; šola nas vzgaja za družbo, prevzema in oskrbuje torej socialno vzgojo. Naša intelektualna vzgoja je popolnoma v njenih rokah; tudi čustvena vzgoja, vzgoja volje spada deloma v njeno področje. Ali onega velikega vpliva, ki si ga misli narod, one absolutne vzgojne moči nima današnja šola, niti je ne bode imela šola bodočnosti. Današnja šola je **ne more** imeti, ker ima še toliko slabih strani, ker ima še toliko ovir na svojem potu.

In kako dolgo je sploh, kar si prizadeva šola vzgajati? Do novejše dobe si vobče ni bila v svesti svoje vzvišene naloge, zadače, še višje od pouka, da bi namreč docela osvajala pouk za svoje namene. Še danes ni vsak učitelj uverjen, da mora v prvi vrsti vzgajati, potem šele poučevati. Izza najstarejših časov so videli učitelji svojo nalogo v tem, da so dali učencem kolikor mogoče mnogo vednosti; dobra vzgoja jim je bila istovetna z dobro disciplino. Herbart je čutil to nesoglasje, zato je proglasil pouk glavnim vzgojnim sredstvom, je priporočal vzgojni pouk. Kaj pa je bilo to več nego intelektualna vzgoja? Ali Herbart ni poznal istine, da imamo zelo naobražene lumpe in nevedne poštenjake?

Nivelizujočo Herbartovo pedagogiko, ki si predstavlja šolo kot eno čredo z enim pastirjem, so zamenili novejši

pedagogi z individualizujočo pedagogiko, ki rabi pri vzgoji čisto druga sredstva. — **Vsekakor pride čas, ko bode šola v vzgoji videla svojo edino zadačo, v vzgoji, ki razvija samo osebnost, a je ne uniči.** Vesela znamenja vam naznanjajo bližino te dobe. Niso zaman krstili XX. stoletja za „stoletje otrok“.

Sedanje stanje vzgoje v naših ljudskih šolah nas le malo zadovoljuje. Naša šola životari v takih razmerah, da se ne more odzivati visoki svoji nalogi. Šola sama ne more in ne sme biti za to odgovorna; odgovorni so oni, ki so tako zaslužnili šolo. Naša šola ne voli svobodno svojih ciljev in svojih sredstev. Nebrojni paragrafi označujejo šoli „maršruto“. Učitelju so naložili oklep, ki ga je imel nekdanj varovati zmot, ki mu pa reže dandanes ramena; učitelj je vzrastle nad ta oklep, ki mu je premajhen in ki ga preti zadušiti. Dokler se šola ne reši tega oklepa, ne bode mogla vzgajati. Samo svobodni šoli, svobodnemu delu se sme nalagati odgovornost. Učitelj bode odgovarjal pred svetom tedaj, ko si bode „prost volil svoje postave“. Po sedanjih centralizujočih in birokratizujočih načelih se mora vsaki rani prilepiti isti obliž, naj si je potem ta rana nastala na Dunaju ali kje v Boki kotorski. Danes hočejo ljudje, ki niso šole nikdar videli od znotraj, predpisovati te obliže. Če se rana ne zaceli, ampak zagnoji, ali niso za to odgovorni ranocelniki?

Kako malo se zanima javna oblast za vzgojo, vidimo jasno, ako si ogledamo nekoliko natančneje telesno vzgojo po naših šolah. Ali je učitelj kriv, da so nekatera šolska poslopja prave morilnice? Majhne sobe, pripravne jedva za četrtino navzočih učencev, nizek strop, majhna okna, mokri zidovi, glive v vseh kotih, preperel pod, nečistost pred šolo, na hodniku, v sobah, ki se pometajo vsake kvatre in umivajo o svetem Nikoli, nehiigijenske klopi, mokri plašči v šoli, dežniki, železna peč brez ograje s prežganimi cevmi, popljudvana podlaga, nič telovadnega orodja i. t. d., i. t. d. v nedogled!

In ob vsej tej vnebovpijoči mizeriji, ki jo ima na vesti slaba šolska uprava nesposobnih organov, naj učitelj še misli na telesno vzgojo! — No, i tu vzhajajo vesela znamenja na obzorju. Naše nove šole so boljše. Razni kongresi za šolsko higijeno, razne razstave, živahnost, s katero se propaguje šolska higijena v knjigah in časnikih, vse to vpliva na vrhovno upravo in nemara se bodo razmere v kratkem zboljšale. Potem šele pride razgovor o telesni vzgoji v šoli na red.

2. Najvažnejše zapreke, ki ovirajo dobro duševno šolsko vzgojo, so te-le:

a) Naše šole so prenapolnjene. Zakon ki predpisuje do 100 otrok v enem razredu, ne ve, da jih je včasih tudi do 150 izročenih skrbi ene same učiteljice. Profesor na univerzi more biti ponosen, če ima nad sto poslušalcev. Učitelj na ljudski šoli pa ve, da nad trideset učencev ni mogoče vzgajati. Te naše prenapolnjene učilnice! Tu ne sede „učenci“, učitelj dela samo s sencami, ker nikogar ne pozna v dušo. — Manjša šolska okrožja, več šol, več razredov, to bi bilo humano. A siliti šestletnega otroka, da prehodi v snegu in dežju, v vetru in ob vročini 8 km na dan, to ni humaniteta, gospodje, ki ste delali šolski zakon, vedoč, da bode vaš sin pohajal v mestno šolo! — Zato pa potem prenapolnjeni razredi, v katerih ni mogoče nič opraviti.

b) Šolska doba je prekratka in ni primerna. Šestleten otrok je premlad za vzgojo, in 12 leten otrok premlad za izstop. Da začnemo vzgajati otroka v šoli, ko ima sedem let in da nam ga puste do 15. leta, potem bi drugače govorili o našem delu. Če odračunamo praznike in počitnice, nam ostajajo po trije do štirje učni dnevi na teden; ob razdeljenem pouku torej trikrat tri ure na teden — to je na leto 450 ur, v šestih letih 2700 ur. Premalo časa nam dajete,

gospodje, da bi izvršili to, kar zahtevate od nas! V čudeže pa sami ne verujete več.

- c) Vsako leto se menjajo učenci. Jedva smo jih spoznali, jih moramo izročati drugemu. Ko bi imeli vsaj „osebne pole“ na razpolaganje! Zato ima Konrad Pospišil deloma prav, če se zavzema za enorazrednico.
- č) Preveč nadzorstva je v ljudski šoli. Če gre paragraf tako daleč, da nam daje analfabete za krajne šolske nadzornike, nam mora tako nadzorstvo prese-dati. Kjer ni svobode, ni navdušenja.
- d) Šola ima sovražnikov, kolikor jih hočeš. Šola je institucija, ki nikomur ni povšeči, od koje pa vsakdo zahteva kolikor mogoče. Kritika šole in učiteljstva med ljudstvom ne more pospeševati nравne vzgoje.
- e) Šola ne more odgovarjati duhu časa, ker je vsestransko vkovana v paragrafe, ki so stari trideset in več let.
- f) Premalo je šol. Prave vzgojne sile šolstva še ne poznamo; zakaj naše šolstvo še ni staro in še ni razvito.
- g) Po naših šolah se učitelji prečesto menjujejo. Zlasti uradne premestitve so strup naši šoli. Prebivalstvo je obsodilo premeščenega učitelja, še preden ga je videlo, učitelj sam pa je ogorčen in nesrečen.
- h) Naša naobrazba še ni primerna. Treba bi bilo učiteljišča izpremeniti, treba bi bilo univerze. Učitelji so premladi ob nastopu in prestari, ko se poslovijo od šole.
- i) Oče in mati umeta v šoli bolje vzgajati nego neoženjeni učitelji. A od naših učiteljic se zahteva celibat, ki jim uniči življenje, ki jim jemlje srečo in jih dela nervozne.

- j) Učiteljeva plača je taka, da ob vednem boju z „duhomornim tropom skrbi“ učitelj nima veselja za delo v šoli. Ker je siromak, nima avtoritete, in ponižanja ni ne konca ne kraja.
- k) **Tudi mi sami z mnogočim zakrivimo neuspehe šolske vzgoje.** Premalo svetega ognja je v nas, premalo navdušenja za poklic, premalo stanovske zavednosti; kjer nas je več, nismo edini, vzajemno si podkopujemo ugled med ljudstvom, podkopujemo si ga na različen način sami. In mati vseh teh naših hib je naša nemarnost. **Samonaobrazbe, bratje moji, samonaobrazbe nam je treba!** Potem bodo naši grehi od dne do dne manjši in „nad sneg bomo beli“.

No, reforme se morajo vršiti in se bodo vršile. Tudi mi bomo napredovali in z nami naše delo. Šolska vzgoja bode nekdanj jako blizu ideala. Ali bode tedaj vsemogoča? Ne, tudi tedaj bode nje uspeh, kakor smo dejali gori, odvisen od edinstva vzgojnih činiteljev.

Kakšno je sedaj razmerje med šolo in domom? Ali imata toliko skupnega, enakega, da je edinstvo dela mogoče?

III. Razmerje med domačo in šolsko vzgojo.

Glavno obeležje razmerja med šolo in domom. — Šola ni odgovorna za vzgojne neuspehe. — Vzroki neugodnega razmerja. — Vzporedba domače in šolske vzgoje. — Nasprotstvo med šolo in domom je nenaravno. — Vzgojni grehi doma in šole.

1. Neverjetno, a vendar vobče znano, abnormalno, a vendar vobče veljavno: razmerje med šolo in domom je jako hladno; to je njega glavno obeležje. Zazebe te v srce, če pomisliš na to. Ta hlad prehaja včasih v obliko popolne brezbržnosti, včasih v neprijaznost, in neredko se izcimi iz njega ljuto sovraštvo.

Starši ne verujejo, da bi šola imela dobro voljo, narodu koristiti. Preveč pričakujejo od nje v pouku, še več v vzgoji, zato se pa preveč zanašajo na njo in sami ne store nič. A vendar za vse neuspehe krivijo šolo in jo kličejo na odgovor pred narodno sodbo.

2. Šola ne zmore vsega sama. Čudno pa je, da ima šola še vedno krive nazore o svoji moči: precenjuje svoje sile, in le počasi prodira mnenje, da treba odklanjati odgovornost za vzgojo. Ali ni neumno, da šola zdvaja radi svojih doždevnih neuspehov, ko je vendar preračunano, da je otrok trikrat toliko časa v domači vzgoji kakor v šolski? Za vsako uro v šoli prebije učenec tri ure doma.

Šola ima še vedno napačne nazore, da je treba učenca dobiti popolnoma v oblast. Domača vzgoja je šoli popolnoma nepotrebna in nekoristna. Zato ni manjkalo poizkusov, nadomestiti dom popolnoma. Napoleon je hotel državno vzgojo po zgledu Špartancev, mnogi socialisti širijo slične nauke. Če šola ustvarja šolske kuhinje, igrališča, če skrbi za obleko, ali ni to toliko, kakor prevzemati vse dolžnosti in pravice doma? — To je krivo. Dom in šola, vsak ima svoje pravice, nobeden nima prava, drugemu jemati pravice in mu uničevati vzgojni vpliv. **Glavno je, da res vsaka stran izpolnjuje v vzgoji svoje dolžnosti.**

3. Neprijazno razmerje med šolo in domom ima svoje vzroke. Glavni vzrok je pač ta, da se ne poznata stranki. Današnja šola se ne briga za dom. Šolski prag je meja med njima. Le če otrok ne prihaja v šolo, če nima šolskih potrebščin, se čuti učitelj poklicanega, da zamahne proti domu z velikim paragrafom. Šola meni krivo, da zastopa državno oblast proti domu. Šola je še preveč birokratska. Mnogi učitelji ne znajo vzgajati; mnogi mislijo, da je samo pouk naloga šole. Dom pa nima smisla za podpiranje šole. Smešno je, kako dom oponaša šoli, da

ne vzgaja, ko vendar sam ne stori nič, ko s kritiko uničuje učiteljevo delo! Starši nimajo spoštovanja do šole. Učitelj jim ni avtoriteta. Ubogim je previsok, enakovrstnim smešen in samotežen konj, bogatim je dim. Sami prepuščamo otrokom, da nas slikajo svojim staršem. Staršem slikamo otroke drugače, nego jih oni vidijo v svoji veliki ljubezni; naša osorna sodba uverja starše, da smo največji sovražniki njih otrok, torej tudi staršev. In oni ne morejo premeniti učitelja. Vse si lahko kupijo; rokodelce si izbirajo sami, le učitelja si ne morejo odbrati po svoji želji. Zato pa rovajo pod njim. — Naj si bo kakorkoli: glavni vzrok neprijaznosti med šolo in domom je njiju razlika, je veliko brezno med šolsko in domačo vzgojo.

4. Dom je naravno mesto vzgoje, šola je umetna uredba. Dom ima čisto druga vzgojna sredstva nego šola, zlasti igra v domači vzgoji ljubezen veliko vlogo. Doma vlada tradicija, duh prošlosti, v šoli naprednost, duh bodočnosti. Starši navadno nimajo pojma o pedagogiki. V domu in šoli si stojijo nasproti: egoizem in altruizem, praznoverstvo in znanstvena istina, robstvo in svoboda. Ohraniti svoje bitje, je želja očetov, približati se idealu, je naloga šolske vzgoje. Šola s svojimi nauki in zakoni: enakopravnost, svoboda, bratstvo ima nekaj revolucionarnega v sebi, dom se ne more odreči privilegijev, podvrženosti in egoizma.

K tem razlikam, ki ločijo šolo in dom, se družijo vnanji vplivi. Umazani konkurenti hočejo pridobiti narod samo za sebe; zato si ovenčajo glavo s krono svetosti, a učitelja slikajo kot črno pošast, kot brezbožnika in neprijatelja nebes. Politika deli šolo od doma, povečuje mržnjo med njima, kali njune odnošaje, da morejo brezvestni demagogi lažje ribariti za svojo korist, maja temelje obstoječim zgradbam, da morejo egoisti na razvalinah tuje sreče postaviti svojo bodočnost.

5. Sovraštvo šole in doma je navzlic vsemu temu nekaj umetnega. **Nenaravno je, da sta si**

sovražnika dva naravna zaveznika, ki se pravzaprav trudita za isti smoter, za srečo otrok. In sovraštvo obeh strank uničuje to srečo. Sovraštvo je krivo, da onemogočuje šola domu, dom pa šoli pametno vzgojo.

6. Kako pripravljajo danes starši otroke na šolo? — Otrokom se mora dozdevati, da pridejo žandarmu v roke, nekakemu krotilcu zverin. Tako predstavlja dom svojim otrokom učitelja. Starši zapravljajo svojo avtoriteto in majajo učiteljev ugled z besedami: „Čakaj, seme semensko, ko prideš učitelju v roke!“ O drugi pripravi za šolo smo že govorili in konstatovali, da domača vzgoja ne dela nič za šolo. Kaj pa dela zopet šola, da olajša staršem trud v predšolski vzgoji? Ali poučuje starše o njih nalogi?

Med šolsko dobo so otroci v desetih slučajih devetkrat kaznovani radi nemarnosti staršev. Kako neradi skrbijo starši učencem za knjige! Staršem bi bil ideal, da more vnuk rabiti dedove knjige v šoli. Telesna vzgoja doma prav nič ne velja. Da se uniči vpliv šole, zato skrbijo starši s kritiko. Šola zopet kritikuje starše in jim jemlje ugled. Šola ne poučuje staršev o dolžnosti napram šoli.

Po končani šoli prevzamejo starši otroke s skepticizmom. Ali je, ali ni vzgojen? Sami nič več ne delajo za vzgojo. Šola pa se ne briga več za svoje gojence, kakor da so izginiili za njo raz zemljo, kakor da jih učitelj nikdar ni imel v srcu. In učenci, kakor da niso nikdar ljubili učitelja! Odvrnejo se od njega, ne poznajo ga več in ko odrastejo, so šoli nasprotni.

Jeli to pravo razmerje? Ali odobravate to, tovariši moji? Ali hočete, da ostane večno tako? Ali nismo dolžni, ugibati, kako bi temeljito izpremenili te odnošaje?

Tretje poglavje.

Kooperacija šole z domom.

Dolžnosti in pravice doma in šole. — Bistvo kooperacije. — Naloga kooperacije. — Korist kooperacije. — Težave kooperacije. — Nevarnosti kooperacije.

1. Dobri Bog je dal dete staršem, da ga v družbi z drugimi vzgojnimi činitelji pripravijo za njega časi in večni cilj.

Dete ima pravo do zdravja, torej do najskrbnejše telesne vzgoje, dete ima pravo do najskrbnejše duševne vzgoje, torej do popolnosti. Dete ima pravo do največje ljubavi vzgojiteljev. Dete ima pravo do sreče.

Naši interesi so posvečeni dvema vzgojnima činiteljema, domu in šoli. Samo v slogi je moč; zato morata oba činitelja složno postopati.

Sloga pa je le tedaj mogoča, če pozna vsaka stranka svoje pravice in svoje dolžnosti, če spoštuje pravice druge stranke in če izpolnjuje do pičice svoje dolžnosti.

Zato bomo izkušali najprej, določiti dolžnosti in pravice šole in doma; nato bomo lahko določili temelj, na katerem bi se moglo razviti idealno razmerje obeh činiteljev:

a) Glavna naloga v vzgoji pripada staršem, ker je dom naravna vzgojevalnica, ker je dom stalna vzgojevalnica, ker je dom trajna vzgojevalnica in ker je otrok tudi za šolske vzgoje trikrat toliko časa doma kakor v šoli. Dom ima mnogo tehtnejša sredstva na

razpolago, zlasti avtoriteto in ljubav staršev. Vendar je tudi šoli vzgoja glavni namen. Pouk je samo sredstvo vzgoje. A šolska vzgoja ima vsekakor manjši vpliv na končni rezultat vzgoje nego domača vzgoja.

- b) Ne utrpost, marveč spoznanje pravkar izrečenega razmerja sili šolo, da vabi starše, naj izpolnjujejo svoje vzgojne dolžnosti. Dosle so starši odklanjali vsako sodelovanje pri vzgoji in prepuščali odgovornost za vzgojni rezultat šoli, ki pa je to odgovornost nosila po krivici. **V spoznanju svoje relativne moči odklanja šola absolutno odgovornost za vselej, relativno odgovornost pa za dotle, dokler šolski vzgoji ne zajamči uspeha dobra domača vzgoja.**
- c) Značaj domače vzgoje je popolnoma različen od značaja šolske vzgoje. Obitelj zastopa skrajnje individualno vzgojo, šola mu da občo vzgojo. Obitelj vzgaja za sebe, za svoje egoistne namene, šola za humaniteto, za družbo, za altruizem. V obitelji deluje prošlost, šola gleda v bodočnost. Obe stranki gledata torej življenje z različnih stališč.
- č) Obe vzgoji dasta skupaj pravega, celega človeka. Obe vzgoji sta torej potrebni.
- d) Obe vzgoji imata pravico do obstanka. Šola ne sme izkušati, obitelj nadomestiti z internati. Le tamkaj, kjer obitelj absolutno ni zmožna vzgajati, so internati upravičeni. Dom pa ne sme odtegniti svojih otrok šoli; domači pouk je torej nedopusten. Vsak otrok mora pohajati šolo.
- e) Najvišji interes jima je isti; vso svojo ljubezen posvečujeta dom in šola istemu predmetu. Neki francoski revolucionarec je hotel, naj bi vsak učitelj nosil na prsih svetinjo z napisom: Učitelj je drugi oče. Vsako učiteljsko srce naj nosi ta napis.

Šola mora vzgajati na najboljši način, popolnjevati mora domačo vzgojo, kolikor le more; dom pripravlja otroka za šolo, podpira šolsko vzgojo in prevzame zopet (najbolje v zvezi s šolo) pošolsko vzgojo. Šola in dom si dajata potrebnih poročil.

f) Šolska in domača vzgoja čuvata svojo posebnost. Šola se ne sme vdajati domu, ne iti za ozkim, slepim utilitarizmom rodbine, ne sme sprejemati zakonov od doma; starši ne smejo narivati šoli svojega egoizma, ne smejo šole zarobiti. Šola mora spoštovati patriarhalnost rodbine.

g) Šola in dom si skrbno čuvata avtoriteto. Šola ne govori zaničevalno o domu, temveč govori s svetim spoštovanjem o domačem krovu. Dom predstavlja šolo kot največjo dobrotnico človeštva.

h) Šola in dom si zaupata. Šola je uverjena o dobri volji staršev in pripisuje vzgojne zmote nevednosti. Šola veruje v požrtvovalno ljubezen staršev in ne sme z osornimi sodbami žaliti tega čuvstva. Dom je uverjen, da želi šola srečo otrok in srečo naroda vobče, dom veruje v ljubezen šole do otrok, v popolnost šole in opušča vsako nepovoljno kritiko, vsako neprijaznost napram šoli in pomaga k nje razvoju po najboljši volji.

i) Oba činitelja bi morala biti za vzgojo sposobna, torej pripravljena.

Ko bi izpolnila država vse naše upe, ko bi skrbela za primerno (akademijsko) naobrazbo in za primerno gmotno stanje učiteljstva, da bi to-le moglo posvetiti vse svoje sile samonaobrazbi in šoli, potem bi se smelo in moralo zahtevati od vsakega učitelja, da pozna teorijo vzgoje (vzgojeslovje) in prakso vzgoje, da bi bil idealen vzgojitelj.

Starši nimajo prilike, da bi se seznanili z vzgojeslovjem. V Parizu imajo šole za ženine in neveste. Spencer zahteva z vehemenco pripravo staršev za iz-

polnjevanje vzgojne naloge. („Education“). Kot samouki v vzgoji morajo torej starši učiteljem brezpogojno priznavati večje znanje; zato bodo vsekakor v zvezi obdržali učitelji hegemonijo zase. Kajti onemu gre vodstvo, ki največ ve in največ zna.

Dolžnost staršev, da se potrudijo za izobrazbo svojih vzgojnih zmožnosti, veže na drugi strani učiteljstvo, da skrbi za popularizacijo pedagogike, za izvežbanje staršev v vzgojnem poslu.

- j) Učitelj ne sme odklanjati svojega naravnega zaveznika pri vzgojnem delovanju, ampak ga mora vezati nase: vzgoja brez očeta in matere je „boj brez upa zmage“. Starši se morajo zatekati po vzgojne svete k učitelju, ako sami ne znajo pedagogike; učitelj pove staršem, kako se učenec vede v šoli, starši poslužijo učitelja s podatki o učenčevem vedenju v obitelji.
- k) Učitelji in starši so dobri prijatelji, ki so sklenili zvezo za obrambo in (ko bi bilo treba) tudi za napad. Učitelj spoštuje očetovo avtoriteto in se klanja v globokem spoštovanju materinemu srcu; starši vidijo v učitelju največjega dobrotnika svojih otrok. Učitelj sam čuva svojo avtoriteto in se izpopolnjuje, dokler službuje, vedoč, da je od njegovega dela odvisna sreča generacij, da je on blagoslov ali prokletstvo svojega naroda.
- l) Starši so dolžni, se odzvati učiteljevemu vabilu na pogovor; šola pa mora kot demokratska uredba dopuščati, da se starši informirajo o vzrokih in namenu učiteljevih ukrepov.
- m) Učitelj deluje za obče dobro in je nositelj napredka. Zanima se za vse, kar more pospeševati blagostanje naroda. Vrhovni cilj našega življenja bodi sreča slovenskega ljudstva in njegova politična veljava. Narod bodi učiteljstvu zahvalen in mu dovoli pristop k javnim uradom (v občini, okraju, v deželnih korporacijah)! Narod dovoli učiteljstvu primerno zastopstvo v vseh

šolskih oblastih in v zakonodajnih zastopstvih: v deželnem in državnem zboru, tako da morejo učitelji čuvati interese šole in svojega stanu.

To je moj „kredo“. Primerjajte to sliko z ono, ki sem z njo končal prejšnje poglavje, in volite! Jaz sem volil. Za takšno razmerje med šolo in domom, kakor sem ga očrtal pravkar v 14 točkah, za takšno razmerje bodem delal, kjerkoli bodem, z vsemi silami, do zadnjega diha. S tega temelja se ne maknem več. Če ste z menoj istih misli, tovariši moji, potem tekmuјmo med seboj, kateri nam več doprinese, da se razmerje med šolo in domom reši sedanjega žalostnega stanja in se približa idealu.

2. Ozko sodelovanje šole z domom imenujemo kooperacijo. Vprašanje o kooperaciji **je danes v pedagogiki najbolj aktualno.**

Naravnost presenetiti nas mora, da so se razmere med učiteljstvom in javnostjo razvile tako, kakor se so, da namreč starši ne sodelujejo pri vzgoji svojega bogastva, svoje nade. Krivico pripisujem učiteljstvu. Po zgledu profesorjev srednjih šol in vseučilišč smo se zavijali do vratu v plašč nepristopnosti. Med ljudstvo nas nikdar niso vodili koraki. Če je prišlo ljudstvo k nam, smo mu bili osorni (da ne rečem več). V vzgoji smo poznali eno sredstvo: palico, ne čuteč, kako je nizko, segati na drugo telo, kako mora taka vzgoja postati staršem odurna. — No, pustimo iskanje vzrokov sedanjega položaja, pogledjmo si kooperacijo in njen vpliv na vzgojo nekoliko natančneje!

3. Naloga kooperacije je znana: šola in dom se zvezeta v vzajemno pomoč pri vzgoji otrok. Potrebo kooperacije čutijo starši. Na Angleškem imajo društva „Mothers Union“, Mothers Clubs, Parent teachers Assotiations, na Francoskem „Zvezo nekdanjih učencev“, „Société amicale de pères de famille“, na Nemškem „Erziehungsvereine“, ki se vsi trudijo, zbuditi smisel za vzgojo med ljudstvom. Marcel Prévost pravi: „Reforma šole mora začeti pri duhu staršev.“

Ali nas ta glas laikov ne pouči dovolj? Petnajststo francoskih učiteljev se je izrazilo na shodu v Bordeauxu za brezpogojno sodelovanje šole z domom. Ali mi slovenski učitelji ne čutimo te potrebe? Kako smo osamljeni, tovariši moji, kako pusto je okoli nas! Nobeden ne mara prav za nas; kvečjemu z usmiljenjem smemo računati, z ljubeznijo, z odkritosrčno ljubeznijo ne. Ali nismo politično mrtvi? Takozvani liberalci so dolgo koketovali z nami, a pokazali so, da nas le iz egoizma trpijo pri sebi. Niso li pred kratkim pokazali, da so pripravljeni, nas zavreči vsak hip kakor izprešano citrono? „Splendid isolation“ ne vleče več. Kdor ne išče prijateljev, jih ni vreden imeti.

4. Kako korist nam obeta popolna kooperacija?

- a) Delu staršev bode zajamčena pravilnost, lažje bodo vzgajali in njih vzgoja bode uspešna. Dobro vzgojeni otroci so največja sreča staršev, so solnce človeške zime. Pavel Crouzet pravi: „Korist vzgoje za moralo, za napredek, za higijeno se kaže v enaki meri pri gojencu in vzgojitelju.“ Ali ne bodo naši starši postajali boljši? James je v svojem romanu „The tenants of the heart“ rešil problem, kako otroci poboljšajo tudi zločinske starše.
- b) Koristi kooperacije bode deležna šola. Ne bode se ji več moglo očitati, da slabo vzgaja. Njen ugled bode, nov feniks, vstal iz razvalin, pridobila si bode prijateljev, njeni neprijatelji bodo razoroženi, njenemu daljnemu razvoju bode dane vse premise.
- c) Učiteljstvo bode po kooperaciji neizmerno mnogo pridobilo za svoj stan, za svojo srečo, za svoj mir. Naša avtoriteta bode postala neomajna. Ne žandarjem, ne krotilecem zverin bode pošiljale matere svoje otročiče; ljudstvo ne bode v nas videlo uradnika, ampak odkritosrčnega ljudskega tribuna. Naša vzgojna moč bode silna in jaka. Vodili bodemo in vodili nas bodo k skupnemu cilju, kakor pravi Dante, „conduttori

e condotti“. Naš stan se bode jačal, hiteli bodo vanj najboljši ljudje. Naše življenje bode srečno, ker bomo videli, kako nam uspeva setev, kako nam je delo naših rok blagoslovljeno; v naše življenje se povrne mir, ki ga sedaj ne uživamo v borbi zoper ves svet, zoper vse, kar pride z nami v dotiko in kar nas okrožuje. Vprašanje o našem gmotnem stanju bode seveda rešeno. V Zedinjenih državah, kjer je kooperacija skoro popolnoma izvedena, so učitelji najboljše plačani.

c) Levji del, največja korist pripade otrokom. Dobra vzgoja, največje bogastvo. Naši otroci bodo neizmerno bogati. Ne bode več muk, ki jih pripravlja otroku slaba vzgoja, ne bode več ružičastih eksistenc. Razkol med šolo in domom je kakor ločitev očeta od matere — otroci so žrtva. — Ne zabimo tudi tega: Kooperacija bode usposobila učitelja, da vzgaja individualno. Otrok bode imel torej vse garancije, da se mu bode čuvalo to, kar ima najsvetejšega na sebi: njegova osebnost.

d) Človeška družba bode postala boljša in bode napredovala z orjaškimi koraki. Plodovi slabe vzgoje silijo državo, da trosi velike svote za eliminiranje slabih elementov iz družbe. Dober del te svote se bode uporabil za boljše namene.

Ali si ne obetam preveč od kooperacije? Ali me ne pomilujete, tovariši, mene siromaka, ki razdaja milijone? — Optimizem moj naj nikogar ne straši! Na drugem mestu zapišem svoje geslo: **Učitelji moramo gojiti ideale, moramo biti optimisti, kajti sedanost naša je pretemna.** Če ne verujemo v končno zmago, potem — čemu vse naše trpljenje? Za svojo osebo gojim trdno nado, da bode sreča našega stanu dovršena, ko izginejo neprijatelji šole. In dosle sem videl na svetu, da neprijatelje izpremeni v prijatelje edino delo, ki nas povzdiguje v očeh nasprotnikov, in dobra beseda. Zakaj bi si od kooperacije ne obetali zaželenega uspeha? Sami ne moremo ničesar doseči v vzgoji; o tem

smo uverjeni; uverila nas je prošlost. Ves naš trud, ves naš znoj: zaman! Zaman žrtvujemo svoj čas, svoje zdravje, zaman legamo po bednem življenju v prezgodnji grob: šola brez doma nikdar ne more uspeti.

5. Da se kooperacija ne bode dala lahko doseči, to vem. Treba bode ogromnega dela in vztrajnosti. Ne goreča slama, vi mladi, da bi vzplamteli in takoj ugasnili! Kdor noče pomagati, naj vsaj ne kvari, naj ne gasi ognja, svetega ognja za dobro stvar. Kdor se za idejo noče ogreti, naj ne kritikuje pred časom, naj čaka, da ga pridobijo za delo tuji uspehi. Samo da s kritiko tujega dela ne zakrivamo le lastne lenobe! To je slana, ki lega na spomladnje cvetje.

6. In še nekaj! Kooperacija ima tudi svoje nevarnosti. Nikar preveč! Ne prenaqlite se! To bi strašno škodovalo. In čuvajte svojo avtoriteto! Ne predaleč od ljudstva, ne preblizu ljudstvu! Dosti blizu, da greje tvoj ogenj, dosti daleč, da ti ne moti nikdo delovanja v šoli! Dosti blizu, da te narod ljubi, dosti daleč, da se te ne nasiti! Dosti blizu, da učiš, da prožiš pomožno roko, dosti daleč, da te ne potegne oni, ki si ga hotel rešiti, s seboj v vrtinec valov!

Četrto poglavje.

O stikih šole z domom.

Potreba stikov. — Dosedanji stiki. — Razdelitev stikov. — Posredni stiki. — Neposredni stiki. — Kritika stikov.

1. Kooperacija doma s šolo se ne obavi brez ozkih in pogostih stikov učiteljev in staršev. Evo dokaza:

Prvič je treba pomisliti, da se morajo starši šele usposobiti za kooperacijo. Za sedaj niso zmožni, sodelovati pri vzgoji. Drugič je treba pomisliti, da zahteva vsako vzajemno delo vzajemnih načrtov in vzajemnih posvetovanj.

Usposobiti starše za kooperacijo, pomeni, jih učiti, kako imajo pravilno vzgajati in v kakšne odnošaje morajo stopiti s šolo. To je popularizacija pedagogike. V to pa niso poklicani nešolski faktorji, ampak čisto naravno učitelji. **Popularizacija pedagogike je najvažnejša, najaktuelnejša naloga učiteljstva v najbližji bodočnosti.**

Dosle nimamo zakonitega sredstva, da bi dejali staršem: Pod pretnjo globe Vas pozovemo na to in to uro v šolo, kjer Vas bodedo učili vzgajati. Učitelji si takih sredstev kar nič ne želimo. Svoboda mora vladati v vsem, kar storimo. Kako torej izvršiti ta neobhodno potrebni pouk? Ob raznih prilikah, ki se ali same nudijo ali ki jih dobimo umetnim načinom, to je, vselej, kadar se srečamo z roditelji: ob raznih stikih med šolo in domom. Kar največ stikov!

Te stike uporabimo za usposabljanje staršev za vzgojo. Ko je to doseženo, bode z nami kaj lahko sodelovati. Pa tudi ko bodo starši popolnoma vešči vzgojitelji, bode treba še za vzgojo vzajemnih posvetovanj. **Stik z domom bode torej šoli vekovečno potreben.**

2. Dosle so se učitelji nekako bali stikov z domom. To ni bilo ne pametno, ne plemenito. Naša osamelost je temu dokaz. In ta naša osamelost nas boli, nas bode bolela čim dalje tem bolj. Ta taktika nas mora usužnjiti. — Starši niso stikov želeli, ker smo jih sprejemali z nezaupnostjo v srcu, ker smo jih sprejemali osorno, ker se raz svoj piedestal neutemeljene domišljavosti nismo nagibali k njim. In končno: starši niso čutili potrebe stikov. — „Krida naše dose-danje vzgoje, brezsilje, slabost šole in doma nam nalaga zvezo šole z domom, kooperacijo, stike.

Ni manjkalo pedagogov, ki so priporočali stike šole z domom. „Družina in šola sestrici sta dve, nobena brez druge hoditi ne sme.“ A praksa ni vedela za te nasvete ali ni marala za njih.

Ker sem se bavil v „Popotniku“ l. 1906. podrobno s potrebo in koristjo stikov in ker je zaslužni naš pedagog J. Dimnik v „Uč. Tovarišu“ l. 1907. v jako lepem članku priporočal stik šole z domom, mi tukaj ni treba na široko govoriti o tej stvari. Vsekakor pa moram temeljito in vse-stranski obravnavati posamezne stike, sestaviti točen pregled teh stikov in podati o njih vrednosti primerjajočo oceno.

3. Stikov med šolo in domom dosle ni ravno mnogo. A mogoče bi jih bilo znatno pomnožiti. K sedaj običajnim stikom se da pridružiti cela vrsta drugih novih.

Stike med šolo in domom lahko razvrstimo na več načinov. V svoji razpravi v „Popotniku“ l. 1906. sem jih ločil v slučajne in sistematčne. K prvim sem štel vse one stike, ki nastajajo brez namere učiteljeve. Oni stiki pa, ki se ponavljajo bodisi radi šolskih zakonov ali drugih konvencionalnih določeb, so sistematični.

Crouzet razlikuje individualne in kolektivne stike. K individualnim prištevamo vse one, kjer kooperira samo en oče ali ena mati. Kjer pa je interesiranih več staršev, tam govorimo o kolektivnih stikih.

Dimnik deli stike po tem, kako se pojavljajo v teku enega šolskega leta.

Za naše namene bode nemara najbolj važno in najbolj pripravno, ako delimo stike šole z domom v take, pri katerih učitelj in oče ne razpravljata neposredno, ampak po tretji osebi ali po pisanih (tiskanih) poročilih — to so posredni (indirektni) stiki — in pa v take, kjer se učitelj neposredno pogaja z roditelji — to so neposredni (direktni) stiki.

Ti-le zadnji so važnejši, ker tu vpliva osebnost učiteljeva. Prvi zahtevajo primerno obliko in mnogo takta, drugi družbeno uglajenost, opreznost in takt. Učitelj bi naj v stikih z domom vedno pomnil ono staro: dobra beseda najde dobro mesto. Zato bi pa naj učiteljišče skrbelo za to, da se kandidati seznani s „Kniggejem“, t. j., z „dobrim tonom“. (Knigge je že prestar in sploh ni priporočljiv). Učitelj telovadbe ima tu lepo polje, pa tudi drugi učitelji naj nikar ne zamujajo prilike, opozarjati učiteljiščnike, kako se je vesti v olikani družbi. Kandidat pa naj nikdar ne hodi v slabe družbe, kjer se mu pokvari dobri okus. Naj večkrat čita Valenčiča in druge enake knjige. Učitelj brez uglajenih oblik bode pač jako malo koristil šoli, išoč zveze z domom; to naj vsak dobro pomni. Tak neotesanec več pokvari nego popravi, če ne v vasi, pa vsaj v trgih in v mestih. Sicer pa naši kmetje tudi čutijo, kdo je olikan in kdo ni. Zdravnik, ki je najbolj prijazen, ima navadno največjo prakso. Robat odvetnik ima navadno prazno pisarno. Olike ni farizejstvo, tudi licemerstvo ne, niti laskanje in lizunstvo, kakor mislijo nekateri „nadjudje“ in kakor zopet menijo nekateri „mali ljudje“. V istini olikan človek je in ostane vedno značajan.

4. Med posredne stike šole z domom štejem :

- a) Učiteljeva poročila in opomine staršem,
- b) korespondenčni zvezek,
- c) urnik,
- č) šolske in domače zvezke,
- d) domače naloge,
- e) domači pouk,
- f) izpričevala in naznanila,
- g) letna poročila,
- h) osebno polo,
- i) vprašalno polo,
- j) samopomoč učencev,
- k) dobrodelnost šole,
- l) šolski list,
- m) vzajemno književnost,
- n) učiteljevo delo za napredek.

Poglejmo si po vrsti kakovost in vrednost teh stikov

- a) Vsakdanje šolsko življenje večkrat prisili učitelja, da naznani kaj staršem, da jim sporoči kaj; večkrat jih mora tudi opominjati. Navadno storijo tovariši to tako, da reko učencu: „Reci doma to in to!“, ali pa pošljejo drugega učenca v dotično hišo. Učenec kaj lahko pozabi na taka sporočila. Drugih učencev tudi ni dobro pošiljati; kajti ti se včasih prav odurno vedejo v tuji hiši. Zato bi bilo pač najbolje, ako pošlješ šolskega slugo. Če je pa dom preoddaljen, mislim, da je vselej dobro, poročilo napisati in poslati po učencu. Tako učitelj lahko odgovarja za obliko sporočila in za natančnost. Nikakor pa takih poročil ni pisati na umazane lističe, ampak vselej vzemi čisto polo papirja, kakor ga navadno uporabljaš za pisma, in jo pošlji pod zavitkom. Ako javimo staršem pogrške otrok, moramo zelo taktno postopati; ne smemo dečku dajati slabih imen in kar je takih nedopustnih izrazov, ter se groziti staršem. Izrazimo svoje obžalovanje, da se

je dogodilo to in to. Sicer pa je v takih slučajih najboljše, povabiti starše na pogovor.

Prepogostoma ne kaže pisati staršem; kajti to bi se marsikomu dozdevalo premalenkostno in bi se učitelj prav lahko osmešil. Torej le tamkaj poročaj staršem, kjer je res potrebno: kjer se je pojavila v bližini nalezljiva bolezen, kadar učenec nima vseh knjig, kadar se nam dozdeva izostajanje sumljivo i. t. d.

- b) Vsak učenec nosi v šolo poseben zvezek, ki služi za korespondenco med domom in šolo. Učitelj zapiše v ta zvezek, kar opaza o učenčevi marljivosti, o vedenju, napredku. Staršičitajo ta poročila ter jih podpišejo. S svoje strani pristavijo, kaj mislijo o dotičnem slučaju, vprašajo učitelja po tem in onem. Paziti se mora, da ne podpišejo otroci namesto staršev ali pa da tega ne store iz bratske ljubezni bratje in sestre. Tak zvezek je obligaten v nekaterih francoskih šolah.

Tudi tukaj velja: zmerno več koristi, kakor preobilno. Če si kdo izmed učiteljev omisli take zvezke, naj ne zapiše vsake malenkosti vanje. Samo važna poročila naj se zapisujejo.

- c) Kakor v šoli, tako naj visi tudi v vsakem domu na steni urnik. Ne samo da bode učenec čital ta urnik, tudi starši bodo vedeli, kakih predmetov se uči otrok v šoli. Tako se bodo bolj zanimali za učenčevo delo.

To zahteva zopet od učitelja, da se drži urnika. A tega ni storiti tako hlapčevski, da se prekine sredi besede, ko zapoje šolski zvon. Kadar vidimo, da so učenci zavzeti za predmet, bi bilo greh, prestatikoncem ure. Tedaj uči dalje in kuj železo, dokler je vroče. Če pa vidiš, da se učenci za predmet ne zanimajo, končaj pred uro. Potembode manj neljubih predmetov v naših šolah.

c) Šolski in domači zvezki se v naših šolah ne uvažujejo dosti. In vendar: če hočeš spoznati učenčev značaj, poglej njegove zvezke! Ne samo, da kažejo spisi učenčeve zmožnosti, tudi njegovo čustvovanje se ti razodeva v nalogah. Če gledajo starši zvezke svojih otrok, bodo gotovo prisiljeni, tu in tam sodelovati s šolo. Ker pa ni pričakovati, da bi to storili starši brez naše želje, zato jih prosimo, naj vsaj enkrat na mesec pregledajo in podpišejo domače in šolske zvezke svojih otrok. Ta mera bode vplivala zelo blagodejno, in videli bodemo v kratkem, da postajajo zvezki naših učencev snažnejši, lepši, da vlada v njih red in dober okus. Vsekakor je dobro, spravljati vse zvezke svojih učencev. Koncem šolskega leta imaš potem natančno merilo za njih napredek in gradivo za majhno šolsko razstavo. Učenec sam pa bolj čuva zvezek, če ve, da gre porabljen v omaro.

d) Domače naloge naj bi zainteresirale starše za šolo. To tudi store naloge, a na jako čuden način, čisto drugače, nego si misli šola. Koliko jeze povzročajo domače naloge staršem, to nam ve vsakdo. Koliko solz poteče radi teh domačih brig, nam je znano. Zakaj torej kvarimo mladini mladost z domačimi zadačami? Ko prihajajo učitelju počitnice, je vesel in se skrbno ogiblje vsake misli na šolo. Učenec pa naj misli vse počitnice, kdaj bode napravil domačo nalogo! „Ali že imaš domačo nalogo?“ slišiš govoriti po naših vaseh. „Daj mi, da jo prepišem!“ ti zveni od onstran plota na ušesa. Ali ni to tiranstvo, kvariti otrokom počitnice? Ali ni to navajanje, kako se dolžnosti izpolnjujejo površno in brezvestno? Kolikokrat so primorani starši, pomagati otroku pri nalogi! No, pa to je baš dobro, kaj ne? A starši kolnejo pri tem delu šolo in učitelja, naloge pa ni napravil učenec, ampak oče ali mati. — Ne zabite potem tega, da je

otrok v šoli preobložen z delom! Njegov mladi duh ne more vsega zmagati. In niti po šoli naj bi ne smel dečko počivati od težkega dela? — Nekateri učenci nimajo niti mize doma, na kateri bi delali. Drugi nimajo luči, tretji nimajo tinte. Beda se namreč kaže v različnih oblikah. In takega siromaka bode šolski pedant kaznoval, ker ni napisal tistih pet vrstic „za razvoj samodelavnosti in za vezanje šole z domom“! — Kdor ljubi mladino, ta bode z menoj istega mnjenja. **Proč z domačimi nalogami!** Pustite mladini mladost in veselje mladosti!

e) Domači pouk je pri nas le redek pojav, in prav je tako. Učenec naj se nauči vsega v šoli. Česar se pa ne more naučiti v šoli, tega ne kaže ponavljati doma. Slab učenec ima slab intelekt. Da bi pa kazalo, slab um še bolj uporabljati, to gre proti vsem higijenskim pravilom. Baš narobe: slab učenec naj bi doma ne delal ničesar s svojim umom. Počitek je takim dušam neobhodno potreben lek. Za slabe učence je edino pravilno, če jih oddamo pomožnemu razredu, kjer je vsa učna snov tako odmerjena, da slabotnikom ne dela prav nobene težave. Sicer pa je treba dobro pomniti: Ni nesreča, če učenec ponavlja kako šolsko leto, oddelek ali razred. So slučaji, kjer se učenec razvije kar čez noč. Ni li boljše, da se učenec temeljito seznani z elementi predmetov, kakor da ostane polovičar vse svoje življenje? V tem oziru treba starše poučiti. Učitelju pa mora biti učenčeva sreča bolj na srcu nego zamera pri starših.

f) Šolska naznanila in izpričevala imajo namen, starše poučiti o napredku njih otrok v šoli. Vobče je najti med ljudstvom malo zanimanja za ta naznanila. Če so se le podpisali, pa je stvar gotova! Nemara je temu vzrok obča brezbržnost za vzgojo in pouk. Pa priznati nam je, da sedanja oblika izpričeval ne od-

govarja namenu. Okrajšani znaki staršem niso umljivi. Bolje bi bilo, rabiti številke. Proti različnim redom iz pridnosti in npravnosti se tudi prigovarja. Nadarjen učenec in največji lenuh ima včasih jako dober red iz pridnosti, dočim dobi priden slabotnik slab red v zahvalo in nagrado. Bolje bi bilo, na koncu šolskega leta dati učencu izpričevalo, ali je zrel za višji razred ali ne, in zakaj ne. Vsi drugi redovi so nekako imaginarni. Kako bodeš vsakega izmed sto učencev za toliko predmetov sodil pravično? Namesto naznanil med letom bi bilo dobro, poslati staršem samo tedaj obvestilo, ako kaže učenec izvanredno nemarnost in lenobo. Tako obvestilo bode hkratu starše opozorilo na njih dolžnosti.

- g) Letna izveſtja izdajajo navadno samo večje ſole po meſtiah. Tako izdaja v Ljubljani ravnatelj deſke ljudſke ſole na Ledinah, goſpod J. Dimnik, jako lepa in primerno urejena letna izveſtja o ſtanju ſole (L. 1907. je imelo to izveſtje tudi kratek ſeſtavek o roditeljskih večeriah.) Vſekakor mnogo koſtiti tako poročilo, ako je primerna tvarina v njem: poučni pedagoški ſeſtavki, razdelba učne ſnovi za bodoče leto i. t. d. Samo nekaj je težavnega pri ſtvari: tiſkovni ſtroški ſe le težko pokrijejo, ako ni doſti odjemalcev. In na ſelih ſi ſkoro miſliti ne moremo, da bi ſe našlo doſti ſtarſev, ki bi kupili letno izveſtje, in ko bi bilo ſe tako po ceni.
- h) O oſebni poli ſem izrekel ſvoje nazore v 6. ſtevilki „Popotnika“ l. 1907. Oſebna pola poſpeſuje v toliko ſtik med domom in ſolo, ker je učitelj večkrat primoran, doma vpraſati po nekaterih laſtnoſtiah učencev. Sicer ſe pa tudi lahko informuje po poſebni
- i) vpraſalni poli, ki jo ob popiſu učencev v ſvrho izpolnitve lahko puſčamo doma. Ko pridejo ſtarſi z učenci k vpiſovanju, izročijo učitelju tudi izpolnjeno vpraſalno polo. Vpraſalna pola bi morala biti tako

urejena, da dobi učitelj o telesnem in duševnem stanju novih učencev kolikor mogoče jasno sliko. Podatke staršev mora učitelj zabeležiti v osebno polo. Koliko koristi bi lahko imela šola od teh pol, je jasno. Priporočam torej te vprašalne pole kar najtopleje. Njih izpolnitev bi se morala zakonitim potem naložiti kot dolžnost vsem staršem. — Ali bi kazalo, početkom vsakega leta zahtevati od staršev vprašalne pole, v katerih bi se konstatiralo, kaj se je novega opazilo na učencu med letom doma, to vprašanje prepuščam kolegom.

- j) Samopomoč učencev je na Francoskem jako lepo razvita. Kak namen ima taka zveza? Starši vpošiljajo mesečno po svojih otrocih malenkosten znesek. Svota se porabi za podporo siromašnih učencev v slučaju bolezni, kupijo se jim zdravila, kupuje se jim obleka i. t. d. Francoska „Mutualité“ ima še druge namene in je drugače urejena. Plačuje tudi šolnino za revne dijake, člani so odrasli i. dr. Samopomoč bi zlasti siromašne starše privezala na šolo. Zato bi bilo pač dobro, ko bi se tudi pri nas uvelo kaj sličnega.
- k) Dobrodelnost šole je danes že zelo razvita. Šolske kuhinje dajejo siromašnim učencem zastonj, premožnejšim za par novčičev topli obed. V higijenskem oziru je to pač neizmerne pomena. Koliko morajo siromašni učenci trpeti, ko gladni gledajo svoje tovariše, ki se opoldne sitijo vsaj s kruhom! Zato naj bi šolske kuhinje nastale, kjer je le količjak mogoče!

Po nekaterih krajih (n. pr. v Brežicah) zbirajo rodoljubi prispevke, da se kupi siromašnim učencem obleka za zimo. Naj jim mili Bog stotero povrne njih trud in njih požrtvovalnost!

Tudi šolske in leposlovne knjige kupujejo dobrotniki po nekaterih krajih za ubožne učence. Tako mi je znano, da kupujejo nekateri rodoljubi v Istri po

deset in več izvodov „Mladega Istrana“ in ga pošiljajo šolam po selih.

l) Nekatere bogatejše šole na Francoskem se usojajo izdajati svoj šolski list, v katerega pišejo učenci in učitelji. Po nekaterih šolah je seveda samo hektografiran. Sredstvo je malo bizarno — a vendar podpirajo stik med šolo in domom tudi taki literarni proizvodi. Ne verjamem, da bi katera slovenska šola poizkusila, izdati v najbližji bodočnosti svoj „Glasnik“.

m) Slovenci imamo list „Domače ognjišče,“ ki je namenjen staršem in učiteljem in ki je, kakor čujemo, lepo razširjen. Urejuje list prav srečno pedagog Dimnik. Korist tega lista pač uvideva vsak učitelj, in ni treba izgubljeni besed v tem oziru. Naj bi ne bilo nobene slovenske hiše brez tega lista! Vsak tovariš je dolžan, nabirati naročnikov in list širiti med narodom.

K vzajemni književnosti za šolo in dom spadajo tudi poljudno pisane vzgojeslovne knjige. V tem oziru smo Slovenci veliki ubožki. Razen „Blažeta in Nežice“ — o tej knjigi pa si dovoljujem imeti svoje mnenje — in pa prevoda Salzmannovega „Krebsbüchlein“ (Fr. Jamšek „Napake pri vzgoji otrok v zveržosteznem vrtu“) mi ni znana nobena taka slovenska knjiga. Tu nas pač še čaka hvaležna ledina.

K vzajemni književnosti štejem tudi pedagoški roman, kakor je na pr. Pestalozzijev „Lienhard und Gertrud“. Znano je sicer, da imajo slovenski romani većinoma tendenco. Ali vzgojnih romanov je le prav malo in kar kaže preočitno nauk, to sploh preseda. Vzgojni roman pa še ni vzgojeslovni roman: tega torej Slovenci še nimamo. Za stik med šolo in domom bi mogla storiti vzajemna književnost neizmerno mnogo. Na delo torej!

n) Kar stori učitelj danes za napredek, je mnogo, se množi z vsakim dnevom. Učitelj in šola sta tako ozko

zvezana, da učitelj z vsem koristi tudi šoli, kar stori za razvoj blagostanja, za prosveto v kakem kraju. In šola pridobi ugleda tam, kjer je vpoštevani učitelj.

Učitelji so glavni činitelji v čitalnicah, bralnih in pevskih društvih, pri „Sokolu“, v godbenih klubih, v olepševalnih društvih, v zabavnih, lovskih in planinskih društvih. Učitelj je povsod odbornik, predsednik, tajnik, blagajnik, kakor pač nanese prilika. To nam služi v čast. Samo treba pametno postopati v teh društvih, kjer stoji sloga vedno na tako tankih nogah; sicer se stanu kvari avtoriteta. Kakor dosle, tako delajte tudi v bodoče, dragi tovariši! Snujte posojilnice, pevska in izobraževalna društva, javne knjižnice, olepševalna društva i. t. d.

Ljudstvo bode spoznalo, da mu hoče učiteljstvo dobro. Ne obupavajte ob prvih neuspehih, ki jih je nemara povzročila lastna nerodnost! Posnemajte vztrajno mravljo! Učitelj, ki izmed svojih sten ne pride na dan, ta prav malo koristi našemu stanu.

„Ven med ljudstvo,“ to bodi naše geslo.

5. Mnogo važnejši nego posredni stiki šole z domom so neposredni stiki učiteljev in staršev. Vsekakor bode dobro, ako izpregovorimo o njih kaj več.

Med neposredne stike štejem:

- a) slučajne stike,
- b) šolski popis,
- c) šolsko vpisovanje,
- č) vpisovalne skupščine,
- d) učiteljeve posete doma,
- e) roditeljev posete v šoli,
- f) roditeljske tedne,
- g) roditeljske dni,
- h) roditeljske ure,
- i) stik nadzornika z narodom,
- j) šolske razstave,

- k) šolske slavnosti in izlete,
- l) šolske izpite,
- m) nagrado pridnih učencev,
- n) vzgojna društva, društva bivših učencev i. t. d.,
- o) šole za vzgojo,
- p) šole za roditelje,
- r) roditeljske večere (sestanke).

Niso še vsi izmed teh stikov običajni v Slovencih, nekateri so se pa že preživeli. Vendar ne kaže izpuščati niti prvih niti drugih.

- a) Slučajni stiki učiteljev in staršev se vršijo pač dnevno. Zlasti na selu je skoro nemogoče, da bi se ne poznala učitelj in oče. Le pri zelo oddaljenih roditeljih je mogoče, da ne vedo, kdo jim uči in vzgaja otroke. V večjih mestih pa bode učitelj že teže poznal vse očete, oziroma vse matere. — Šole še niso, hvala Bogu, obdane z visokim zidom. Učitelj in oče se srečata na potu. Eden jima mora pozdraviti prvi. Ako te oče ne pozdravi in ne počasti vzgojitelja svojega otroka, pa ti pozdravi očeta svojega gojenca, zlasti če je starejši od tebe! Postoj in izpregovori dve, tri, ni treba, da takoj obrneš na šolo! O šoli se govori le tedaj, če oče direktno vpraša po učencu. Na svojih šetnjah hodiš mimo hiš. Pred hišo najdeš mater svojega učenca. Izpregovori z njo par besed, ne bode škodovalo. A pusti dovtipe popolnoma! Bodi vselej resen in prijazen. Za dovtipom pride dovtip, ki včasih ni več dovtip. Če greš mimo polja in najdeš delavce na njem, želi jim sreče pri težkem delu! Govori z njimi o letini, o žitu i. t. d., govori sploh z ljudmi o takih stvareh, ki jih najbolj zanimajo, ne misli, da moraš tudi o takih stikih pokazati takoj pedagoga in modrijana! To pride že o drugih prilikah, za sedaj ti bodi dovolj, če te začne vas spoštovati kot pametnega in prijaznega moža. Po poljih je včasih

huda kritika. Glasen zasmeh sprejme vsakogar, ki gre mimo. Ali ne bode dobro, da si ta zasmeh prihraniš? Že to je nekaj za začetek.

Ne vem, kaj pomeni to, da učitelji navadno ne poznajo svojih učencev zunaj šole. Kakor da se nista nikdar videla! Koliko še tu manjka ljubezni v naših srcih! Če srečaš učenca, naj ti bode v srcu, kakor če vidiš lepo cvetlico. Postoj malo pri njem, pogladi ga po licu, poglej v oko njemu, ki te gleda z neizmerno ljubeznijo! Pokaži mu, da nosiš res v srcu tisto medaljo o očetovstvu! — Še danes se spominjam, kako mi je dobro delo, ko je moj učitelj Rantar šel mimo naše hiše ter me našel čitajočega na pragu. Samo to je dejal: „Kaj čitaš? To je lepo!“ In možu sem še danes hvaležen za njegove besede. Če najdeš otroke pri igri, nasmehni se jim, postoj, pokaži, da čutiš z njimi veselje mladih dni! Ali ni žalostno, če se razkrope pred teboj kakor kokoši pred jastrebom? Druži se z njimi, kjer se e moreš! Učenci te morajo spoštovati; to še ni vse: učenci te morajo ljubiti, to je cilj, ki moraš po njem hrepeneti. In ti moraš ljubiti vse, ako hočeš, da bodo vsi ljubili tebe. Ako potem ostane dom zanikrn, ako te ne bodo pri vsakem koraku spremljali hvaležni pogledi roditeljev — no, potem živiš v deveti deželi, kjer mati ne ve več za plod, ki ga je nosila pod srcem — kakor kukavica!

Da, da, mnogo se da doseči za slogo med šolo in domom o teh slučajnih stikih. Treba samo opreznosti in pa takta. Kdor gleda svet z odprtimi očmi, temu ne bode težko biti opreznemu; in kdor hodi po svetu z odprtimi ušesi, ta bode kmalu spoznal, kako je treba občevati z našim človekom na selu in v trgu. Največjega pomena pa je, da se kažeš — ne, da si v istini mladinoljub! Ne žandarm, ne uradnik, ne krotilec zverine — drugi oče bodi svojim učencem!

Potem te bodo kot drugega očeta priznali in spoštovali vsi, starši in otroci.

b) Šolski popis je jako dobra stvar. Učitelj spozna ob tej priliki domačo hišo in starše. En pogled po sobi — spoznal bodeš gospodinjo; en pogled po dvorišču — spoznal bodeš gospodarja. Govoriš z roditelji — takoj zveš za njih mnenje o šoli, o vzgoji. To si vse zabeležiš in uporabljaš za osebno polo. — Ne pridi kot uradnik in ne poslovi se kot tepec! Bodi človek, bodi prijatelj ljudem, ne umišljen dostojanstvenik! Ali te je strah, stisniti žuljavo roko? Včasih je bolj poštena nego fina, gojena ročica. Govori z ljudmi prijazno, vprašaj jih po tem in onem, po njih otrocih, po lastnostih novega učenca! Ne misli pa, da moraš takoj svetovati! Svetujejo si navadno le prijatelji. Tudi tukaj bodi oprezen, ne delaj slabih dovtipov, ne bodi zvedljiv, ne lovi se s pogledi po sobi, pusti stvari, kjer so in kakršne so! Če si starinar, pusti starinarja spati ob šolskem popisu! „Komaj je prišel, pa je že gledal, kaj bi odnesel“ — ali poznaš to opombo? — Tudi z deco se malo pomeni, z odraslimi in z najmanjšimi! Kakor svetel dan mu bode ostalo vse to v spominu, kako si ga božal po licu; tega ti mali prijateljček nikdar več ne pozabi. — Učitelj prvega razreda bi moral na vsak način spremljati nadučitelja ob teh prilikah. Široko bode odprl oči tu in tam in vedel bode, da ne dobi toliko in toliko imen v šolo, ampak da so to deli materinega srca.

Na noben način se šolski popis ne sme vršiti po šabloni. Učitelj naj bi se pomudil nekoliko v vsaki hiši, da nabere potrebno gradivo za osebno polo, za karakteristiko domačih razmer učencev. Če še kaj omeni o sreči, ki čaka otroka v šoli, če daje staršem navodila za vpisovanje in za izpolnjevanje prvih

dolžnosti do šole, je storil mnogo. Če se je ugodno dojmil domače hiše (če je zapustil dober vtisk), je storil za dobro razmerje med šolo in domom dovolj.

c) Ob vpisovanju prestopijo roditelji prvič prag domače šole. Naj jim ostane ta dan in ta prvi korak v dobrem spominu. Sprejmi vsakega uljudno, prijazno, ne pozabi pozdraviti malega gosta! Ne hodi kakor anjen lev pred šolo ali po šoli, ne kriči na nikogar, če tudi ti pride s klobukom na glavi in z zamazanimi črevlji v šolo! Ne deri se na starše, če govorijo med sabo preglasno; znaj, mnogo si imajo danes matere povedati: o prebedenih nočnih urah ob postelji malega bolnika, o svojih nadah in upih. — **Nikdar niso starši tako pripravi, se zvezati s šolo,** kakor ta dan, ko čutijo — da otrok ni več njih edina last, da ga izročajo življenju. Uporabi to priliko dobro, ne bode ti žal!

č) Po maši, ko se zberejo starši v šoli, stopi pred njih in jim govori primerno besedo! Omeni njih skrb za otroke, dotakni se z rahlimi prsti materinega srca. Omeni namen šole, dobroto šole, očrtaj perspektivo, obetaj otrokom ljubezen in srečo v šoli, obetaj jim veliko korist! Prosi pomoči, sodelovanja, sloge! Reci jim, da si prijatelj naroda! Ne žali in ne omenjaj nikogar! Naj ne žali niti en neprijeten glas harmonije tega dne! Sedaj je prilika, da poučuješ starše, kako jim je vzgajati otroke, kako morajo biti dosledni v vzgoji in zmerni v svoji ljubezni i. t. d. Potem jim ponudi zvezno roko, in storil si ta dan za zvezo med šolo in domom neizmerno mnogo. Omenjam, da bi bilo dobro, ko bi vsi učitelji vse šole prisostvovali temu slavnostnemu činu, ko kopulira nadučitelj dom s šolo. Kjer se nasprotno starši ob vpisovanju ignorujejo in odpravljajo z uradnimi krhlji — z Bogom kooperacija!

d) Nič ni bolj naravnega nego to, da izkuša učitelj spoznati vse činitelje, ki z njim vred vzgajajo učenca. Zato je zelo važno, da se odloči učitelj, posetiti učenčev dom. Tam so „korenine učenčeve moči“, t. j., njegovih navad in lastnosti. Učitelj naj bi torej na vsak način vsaj enkrat posetil vse starše. Mnogo gradiva bode nabral na tem potu. Včasih bode primoran, posetiti starše tudi radi skupnega dela pri vzgoji, opozoriti jih bode moral na razvijajočo se učenčevo razvado. Tuintam bode našel zaprek. Siromaka boli siromaštvo. Učitelj bode primerno potolažil domačine. Ako poseti bogate in uboge starše, mu vsaj malicioznost ne bode oponašala sebičnosti. Nikjer naj ne posedi predolgo. Četrť ure bode dovolj. Dece pri tem ne sme prezirati, kajti tudi učencu veljaj poset.

Neobhodno potrebno pa je, posetiti domačo hišo, če je učenec zbolel. Prideš k postelji malega trpina, in v tistem hipu odleže bolniku. Izraz bolesti na licu izgine, umakne se izrazu srčne sreče. Oh, zakaj ne osrečevati, kjer je sreča tako cena! In če prineseš bolniku majhen dar: jabolko s šolskega vrta, knjižico, otrok te bode nosil v srcu vse svoje žive dni. Starši te bodo ljubili in spoštovali. — Če otrok umre, veš, kaj imaš storiti. Neobhodno potrebno je, da prideš starše tolažit. Reci jim, da je tudi tvoje srce osirotelo. — Tako se bode dom uveril, da ima iste interese s šolo, in tako se bode dal pridobiti za kooperacijo. — Samo nekaj pomni! „Ako hočeš kaj veljati, moraš večkrat izostati“, to je, ne posečaj doma prepogosto. Enkrat do dvakrat na leto bode zadoščalo.

e) Roditeljev nekateri učitelji ne vidijo radi v šoli. Navadno jih ne prižene v šolo želja po kooperaciji. Poseti staršev so navadno posledica več ali manj egoistnih teženj. Da je temu res tako, svedoči ta-le statistika: Neki francoski ravnatelj ljudske šole je sprejel od

1. oktobra do 31. decembra 1901 od 442 staršev všolanih otrok 284 posetov. Ravnatelj je skrbno zapisoval vzroke posetov. 91 posetov je imelo namen, pribaviti otrokom raznih potrebščin, 60 staršev je prosilo obleke, 44 je prosilo brezplačnega obeda, 29 je reklamovalo izgubljeno čepico, 18 je protestovalo proti šolskemu redu, ki hoče, „da ves svet rano vstajaj“, 17 jih je prosvedovalo proti sirovosti součencev napram njih otrokom, 16 staršev je bilo poklicanih od ravnatelja, izmed teh je 12 prigovarjalo, zakaj jih kliče ravnatelj za „prazen nič“, 6 staršev je tožilo učitelja. In končno 3 — reci trije — očetje so prišli vprašat, kako napreduje njih otrok, 3 od 284 posetov, 3 od 442 obitelji! In starši prihajajo vprašat, kako napreduje otrok, le iz obiteljske sebičnosti. Ne želja, da bi sprejeli navodil za vzgojo, samo radovednost, skrb za napredek otroka je prignala očeta ali mater k učitelju. Če se jim postreže s podatki, potem gredo zopet zadovoljni svojo pot.

Ne more se reči, da je tak stik šole z domom brez vsake koristi. Če ga zna učitelj dobro izkoriščati, postaja celo zelo pomenljiv za kooperacijo. Pred vsem vedi posetnika v konferenčno sobo in ga ne pusti s klubom v roki na šolskem pragu! Tam mu ponudi stol in se razgovarjaj z njim kakor s kristjanom. Zadržuj ga, ne izpusti ga takoj; govori z njim o vzgoji, o napredku otrok, izprašuj ga, kaj delajo otroci doma i. t. d. In ko odhaja, ga spremi do praga, in poslovil se bodeš od prijatelja šole.

Nekatere starše pa priganja obiteljski egoizem k učitelju, da branijo svojega ljubčka proti namišljeno napačni ali krivični uporabi disciplinarnih kazni. To so za učitelja grenke ure in ne brez nevarnosti za mlado, burno kri. Sirovost, drznost, pretnje, psovanja, glupa očitavanja, vse to za to, da si poizkusil radikalno ozdraviti

duševno bolezen! In vaški komplot! Kako se je hvalil oče na potu, kako bode učitelju „posvetil“. Napeto pričakujejo sosedge izida zanimive pravde. Ali ga bode? Ali ga bode učitelj zapodil? — Tovariš moj, predvsem — mirno kri! Poslušaj ves izbruh svete jeze mirno in dostojno! Potem mu reci, da v šoli ne sme kričati, ker ga bode kaznoval zakon. Vedi ga v sobo, ponudi mu stol in ga lepo prosi, naj nadaljuje! Potem, ko je izrohnal, pa ga prosi, naj te ne moti, kakor si ti pustil njega govoriti. In nato mu drži pedagoško lekcijo. „Roka, ki je prej grozila“, ta bode sedaj molče in hvaležno stisnila tvojo, možak bode šel po drugem potu domov, sosedge so ob zabavo. Odgovarjati sirovo na sirovost, ne, to ne pristaja našemu stanu. Če ne pomaga dobra beseda, če te psuje besnež pred deco še dalje — poišči si obrambe pri sodišču! A ne bodi v svoji stvari tožnik in sodnik, ne ponižuj se pred svojimi učenci! Sveta jeza je izgovor, za hlapca pa nisi postavljen, da bodeš metal neljube goste na cesto. Sploh pa: učitelj, ki se tako poniža, da tepe učenca, ta ni drugega vreden, nego da se mu vrača sirovost s sirovostjo. In če drobna učiteljičina roka udari fanta po nosu, da začne krvaveti, potem je to tako grdo, da ni na svetu tako grde, nenaravne reči. **Proč s telesnimi kaznimi, ki delajo iz nas biriče!**

Večkrat prihajajo starši opravičevat svoje otroke, včasih tudi prosit dovoljenja, da jih uporabijo za nujno delo. Tudi v tem slučaju učitelj lahko koristi, ako pouči starše o koristi in potrebi rednega pohajanja šole. Omeniti je še, da se smejo vršiti ti stiki le po šoli, nikdar med šolskim poukom. Starši naj vedo, da jih smejo sprejemati učitelji le v prostem času. — A kjerkoli se srečaš s starši: nikdar ne zabi, da si učitelj naroda! Bodi uljuden, prijazen, fin! In videl bodeš, da ti stiki ne ostanejo brez koristi.

f, g, h) Demokratska je naša šola. Vsaka demokratska uredba pripušča prosto kontrolo. Velik čin liberalnosti bi bil odlok, da je staršem dovoljeno, se uveriti kadarsibodi na svoje oči v šoli o delu te institucije, o sredstvih vzgoje in stanju pouka. Tako sem čital, da je dovoljeno v nekaterih švedskih in ameriških šolah staršem prihajati v šolo, kadarkoli se jim hoče, in ostati tamkaj, dokler jih je volja. Vsak razred ima za klopmi velik prostor, kjer se nahajajo sedeži za take skrbne starše. — Na prvi pogled je to uprav idealno. A vendar vemo, da ob navzočnosti tretjih oseb niso prosti ne učitelji in ne učenci. Imeti nadzornike vedno okoli sebe — kje bi ostala učiteljeva svoboda, njegova individualiteta? Ko bi se pa ta liberalna misel le uresničila, potem bi se moralo to storiti na tak način, da bi šola ne trpela. Prihajati bi smeli starši le pred poukom, ne smeli bi motiti pouka z vprašanji in pogovori. V odmoru bi smeli zopet oditi. Morali bi pa imeti starši tudi pravico, po pouku vprašati učitelja o uspehih otrok, o njih navednosti in prositi dobrih nasvetov za domačo vzgojo. Pedagoške novotarije se porodé navadno na Nemškem; a tam se ta ideja ni ukoreninila. Samo dr. Lietz jo je v praksi izvedel v svojem zavodu v Pulvermühle pri Ilsenburgu. Tukaj smejo starši prihajati v šolo in prisostvovati pouku vse božje leto. Po mnenju tega pedagoga se je ta misel prav dobro obnesla in dobro vpliva na vzgojo. Ne smemo pa pozabiti, da je ta zavod zasebno podjetje in ne javna ljudska šola. Starši, ki imajo svoje otroke v dragem zavodu, so tudi iz čisto drugega testa nego naši vaščani.

V nekaterih nemških šolah so hoteli popularizovati to idejo, krčoč dovoljenje, prisostvovati pouku, na nekoliko tednov v letu. Razglasi se, da se bodo uveli na tej ali oni šoli v tem ali onem času „obiteljski tedni“, ob katerih smejo prihajati starši v

šolo, da se seznanijo s poukom in z metodo. V odmorih smejo prositi učitelja vzgojnih svetov. — Uspehi so bili zelo slabi. Ideja ni našla odmeva v občinstvu: Le malo staršev je prihajalo, in ravno onih roditeljev ni bilo, katerim bi bil vpogled v vzgojo in pouk najbolj potreben. Število rednih posetnikov se je krčilo venomer. Nekateri so pričakovali, da bode učitelj izpremenil svoj navadni pouk ob njih prisotnosti, da si bodo osvetlili lice zlasti njih miljenčki. Ker se pa učitelj ni oziral na določene otroke, ali bolje rečeno, ker iz pedagoških ozirov ni smel vpoštevati teh pobožnih željic, so starši izgubljali zanimanje za stvar in jeli izostajati. Šolska soba se je izpraznila sama. To je bil menda povod, da so se izrekli l. 1904. nemški filologi in šolniki pri zborovanju v Halli n. S. proti „obiteljskim tednom“. Pruski prosvetni minister pa je izdal dne 7. februarja l. 1905. odlok, v katerem izjavlja, da od „roditeljskih tednov“ ni pričakovati oživljenja stikov med šolo in domom.

V drugih zavodih so poizkušali, uvesti „roditeljske dni“ in „roditeljske ure“. Povabili so namreč starše ob določenih dneh in k določenim učnim uram; za te dni oziroma ure se je radi ugleda šole pouk izlikal in priredil do najmanjših minucioznosti. Baš to-le je imelo v sebi nekaj nenaravnega, kar je odvrčalo laika od šole. Nadalje so se taki dnevi in take ure uprizarjale le parkrat vsako leto, torej niso mogli tvoriti čudežev. Zanimanje staršev, ki je začetkoma bilo še dosti znatno, je moralo v obstoječih razmerah ugašati, in dogodilo se je, da so se vršile take „roditeljske“ ali „obiteljske ure“ v najožjem tête-à-tête med učiteljem in učenci. Tudi pogovori učiteljev in staršev po takih urah niso imeli bogve kakšnega vpliva na vzgojo, ker so bili prekratki in preredki.

- i) Stika nadzornikov z narodom ni. Ne vem, če bi ne bilo dobro, da nadzornik zbere narod

o priliki svojega nadzorovanja. Govoril bi jim lahko o vzgoji. Tudi pritožbe naroda bi lahko sprejemal. Toda birokrat bi ne smel prijeti za ta posel. Nadzornik, ki ne čuva učiteljevega ugleda pred narodom in učenci, tak človek spada v kasarno. — Po nevihti se lahko diha. Tako bi moral nadzornik pomiriti duhove. Staršev pa nikdar ne bi smel slušati, če ni učitelj prisoten. Za stik šole z domom mora kazati nadzornik največje zanimanje; moram priznati, da prednjači v tem oziru moj prijatelj Stiasny. S hvalevredno marljivostjo prireja sam roditeljske sestanke in predava ob teh prilikah. Naj bi mu bili v tem enaki vsi nadzorniki! Tudi nadzornik je del šole, ni nad njo, in če se učitelj briga za stik šole z domom, mu mora nadzornik v tem kazati pot.

j) Šolske razstave so dobro sredstvo, da se narodu pokaže šolsko delo v vidni obliki. Zato naj bi vsaka šola priredila koncem leta razstavico pisank in risank, ročnih izdelkov dečkov in deklic. Nadučitelj bi ob tem govoril narodu o dobroti šole, o potrebi, šolo podpirati i. t. d. Take razstave pridobivajo gotovo boljšim načinom (snov se pripravlja vse leto in počasi) dom za šolo nego

k) šolske slavnosti, bodisi da se uprizarjajo koncem leta ali med letom. Optimizem, s katerim so nekdanj sodili o teh uprizoritvah, je znatno ohlajen od tistihmal, ko so se začeli s kritičnim očesom motriti uspehi teh včasih zelo dragih poizkusov. Dognalo se je, da za velikimi obljubami ni bilo preobrata v medsebojnih odnošajih šole in doma. To so bili lepi momenti, a minljivi; zapuščali so sicer lepih spominov zlasti v otrocih in nekaterih starših, a niso mogli izpremeniti mnenja roditeljev o šoli. Znano je tudi, da zastopajo nekatere šolske slavnosti v narodno mešanih krajih čisto druge, nešolske namene, ki jim je pedagogika popolnoma

tuja in ki jim je ob porodu kumovala zloglasna politika naših narodnih nasprotnikov. To so strankarski nameni, ki hočejo popularizovati najpodlejšo nakano nemškega šolstva v naših še ne dovolj zavednih krajih, iztrgati otrokom materni jezik in jih odtujiti njihovemu narodu; to je podpiranje najnižjih činov, odtujevati narodu nežna srca, ki še niso občutila dobrodejne toplote ljubezni do svojega naroda. In s tem so šolske slavnosti stigmatizovane. Nemške slavnosti imajo podel namen, slovenske so le obrambna sredstva, nekako pariranje nemških zavratnih udarcev.

Pa poglejmo natančneje te šolske slavnosti in njih vrednost! Kaj se nudi ob takih prilikah? Nekaj govorov, petja in godbe, par deklamacij, včasih par gledaliških prizorov, otroške igre, telovadba i. t. d. Kot dodatek se vršijo ob nadzorstvu nespametnih učiteljev še druge stvari, o katerih se nič ne čita v slavnostnem poročilu. Vprašal sem po takšni slavnosti svojega nečaka, kaj mu je najbolj ugajalo pri tej priliki. Možek se je odrezal: „Vsi smo bili pijani — — —.“ Ni pa pozabiti, da se hočejo starši tudi zabavati ob takih prilikah, „ko nič ne košta“. In ta zabava je včasih malo robata.

Kar odnesejo starši s takih uprizoritev, je bore malo. Vidijo svoje otročiče v lepih oblekah, a srce jih boli, da so drugih staršev deca še bolj našuškana. Vidijo učitelja v vsej njegovi slavi, v beli kravati in rumenih rokavicah. Slavnostni del jih včasih le dolgočasi, ker za posamezne točke nimajo dovolj smisla. Težko pričakujejo zadnjega dela, proste zabave. — Tudi učitelj ima malo od zabave. Trudil se je, beračil, pripravljal otroke, okitil prostor, a za ogromno delo bode žel posmeške, včasih se mu bodo tudi kontrolovali računi, seveda samo od daleč, in zaluča se mu v obraz še sumnja o poštenosti. In učenci! Koliko truda so imeli s pripravo, koliko duševnih muk! Memorovati dolge govore, pesmi,

uloge, to ni šala! Dogodilo se je, da se je pogubnost takih pretiranih zahtev za mlade glavice pokazala v nevarnih živčnih boleznih, dogodilo se je, da so odnesli glavnega junaka take slavnosti onemoglega, brezza-vestnega s poprišča, druge je bolela glavica še dolgo po takih nenavadnih vajah. To so pač predrage, prekrute žrtve; tudi feniški Moloh ni bil krutejši! — In ves uspeh slavnosti — par lepih spominov! Starši niso dobili vpogleda v šolo, niso videli, koliko truda je stala učitelja vsa ta slepitev javnega mnenja; vsakdanja šola, vsakdanje delo učiteljevo, tiho delo za prosveto — vse to jim ostane zapečaćena knjiga. — Z ozirom na vse te resnice, na te deloma žalostne činjenice moramo apodiktno šolskim slavnostim odreči vsako korist. Sporazum med šolo in domom se tem potem ne doseže. Skupno vzgojno delo se ne uvaja s takimi slavnostmi. Slavnosti se ne ujemajo z bistvom naših učencev, z namenom šole, telo in duša naših otrok trpita pri takih prilikah: slavnosti so torej nehigijenske, škodljive, in naši šolniki naj v bodoče prepuščajo mirnim srcem uprizoritev takih pompov nemškimi nadri-pedagogom.

Čisto drugo lice kažejo šolski izleti. Tako-le z otroki čez breg in dol — ah, to je nekaj lepega, nekaj oživljajočega! Otroci so za take ekskurzije strašno zavzeti. En izlet jim velja več nego deset slavnosti.

K šolskim izletom se lahko vabijo tudi starši. Seveda se jih udeleži tudi učiteljeva družina. To osveži, to krepi zvezo med šolo in domom, in tu naj učitelji poizkušajo svojo moč. Lepa pesem ob pohodu, veselje, zdrav zrak, krasota narave — kakor kalejdoskop — da, to je lepo, to je prava zabava za otroke, za dušo in telo!

1) Javnih izpitov v novejši dobi ni več, ne vidimo več monstroznih ostankov dobe, ko so še možje nosili

kito in je bila brezova metla glavni simbol učiteljeve moči. Stara šola pa je videla v njih svojo najvišjo svrho, svojo glavno nalogo. Skoro vse leto je pripravljala (včasih le preveč individualno) na ta izpit. Učitelj in učenci so bili proti koncu šolskega leta v nekakem napol blaznem stanju; taka napetost, taka razčiljenost je vladala v vsaki vasi. In ni bila malenkost, če se je v modni ali nemodni kočiji pripeljal strogi gospod „šolski oče“ ali „šolski patron“ s skrbno počesano kito! Zgodovina pedagogike nam pripoveduje o teh izpitih marsikaj zanimivega. Znamenite šole so uprizarjale izpite, k katerim so prihajali starši in pedagogi iz daljnih krajev (prim. poglavje o filantropistih, zlasti o Basedowu). Kakšen je bil končni uspeh teh izpitov? Skoro povsod je odločeval prazni slučaj. Upajmo, da se ta pedagoška zmota ne povrne nikdar več v naše šole. Če so bili nekateri starši po izpitu navdušeni za šolo, so jo drugi tem bolj sovražili, in če so imeli še prilike, pogledati za kulise, jim znanje, ki se je kazalo pri izpitih, ni moglo omiliti šole.

m) Izpiti naj bi bili zbujali v javnosti zanimanje za šolsko delo. Posebno dobrim učencem se je delila ob tej priliki nagrada — deli se še danes tu in tam. Za nagrado delati — delo izgubi na moralni ceni. Nagrade so častiljubje napenjale do skrajnosti. Zato so bile v etičnem oziru dvorezen meč. Nagrada je učencu ljubezniv pogled učiteljev, ena sama beseda zadostuje, da srce učenčevo bije živeje. Neki francoski pedagog je imenoval vzgojo z nagradami „l'education homicide“ (ubojno vzgojo). Tako neugodno vpliva prenapeto učenje na živce in na možgane. Proč torej tudi z nagradami iz naših šol!

n) V novejšem času se pojavljajo po svetu različna vzgojna društva. Ta društva imajo plemeniti namen, nuditi staršem znanje o vzgoji otrok. Pri nas Slovencih

še nimamo takega društva. Le nekatera učiteljska društva nosijo naslov „Društvo učiteljev in šolskih prijateljev“. Tudi pri drugih Slovanih ta misel še ni prodrla. Seveda: zabava in vzgoja je dvoje, in zabavno društvo je lažje ustanovljeno, nego pedagoško društvo. A upam, da bomo sčasoma tudi mi napredovali. Pa o tem pozneje! Za sedaj si oglejmo nekoliko inozemska pedagoška društva.

Po Spencerjevi knjigi „Education“ in po Tolstega „Listih“ se je med narodi vedno bolj širila zavest, da ne zadošča naravna vzgojna sposobnost staršev. V Liježu so se izrekli l. 1905. vsi pedagogi enoglasno za ustanavljanje pedagoških društev za starše. Francoska je polna različnih „Cercles de Parents éducateurs“, „Clubs de pères et de mères“, „Sociétés d'éducation familiale“ i. t. d. Njih geslo je: „Začnimo z reformacijo staršev“ ali „Vzgajajmo vzgojitelje!“ — Na Angleškem obstoji od l. 1890. društvo „Parents National Educational Union“, ki ima svoje glasilo in je priredilo že 8 velikanskih shodov. Tam v Ameriki obstoji glasovita „Mother's Union“, ki je štela l. 1903. že 202.738 članov v 4322 sekcijah. Tamkaj obstoje še društva „Mother's Clubs“, „Parent teachers Associations“. Lahko se reče, da ima vsaka vas tako društvo. Belgijci imajo svoja pedagoška društva, Nemci istotako, v Petrogradu obstoji že od leta 1884. društvo staršev, ki se je v Liježu prezentovalo s 50 zvezki o domači in šolski vzgoji, torej s posebno pedagoško enciklopedijo. Na delo tudi pri nas!

- a) V Parizu se nahaja v Avenue de Wagram „šola za bodoče matere“. Učijo se deklice v tej šoli higijene, kuhanja, pranja, likanja, šivanja, kako streči bolnikom in otrokom, kako voditi račune in gospodinjstvo. Ta šola nima namena, privezati ženo za kuhačo, ampak zbuhati in razvijati v ženah smisel za „toploto domačega ognjišča“.

„Šole za očete“ pridejo kmalu za materinskimi šolami. Zakaj že l. 1904. se je „Union de pensée féminine“ enoglasno izrekla, „naj se ustanove šole za očete, za mladeniče“ in pa „naj se uče očetovstva mladeniči pri vojaki in v obrtnih šolah“.

- p) Nekatera pedagoška društva v Ameriki so ustanovila posebne šole za starše, v katere zahajajo novoporočenci. Telesna in duševna vzgoja otrok so učni predmeti. Je li to ideal? Po mojih mislih: da! Nekake šole za starše v manjšem slogu obetajo postati naši
- r) roditeljski večeri (sestanki). Pa o njih pozneje.

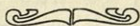
6. Mnogo stikov med šolo in domom sem navedel dosle. Bodočnost najde nemara novih potov, na katerih se bodeta srečala oče in učitelj. Ali gotovo je, da bi zveza med domom in šolo že davno bila sklenjena, ko bi bila šola pošteno gojila navedene stike, ko bi si bilo učiteljstvo prizadevalo, pridobiti dom zase. Pozabili smo, bratje, da so naše korenine razprostranjene v ljudstvu: tu leži strašna latentna moč, treba samo, da začnejo korenine delovati. A naš stan je dosle mislil, da je dovolj, če dvigne ponosno krošnjo v zrak — prvi vihar ve, kaj mu je storiti s takim drevesom brez jakih korenin. Koketovali smo le z višjimi sloji, tiho in mirno smo prenašali preziranje, samo da smo smeli ostati v salonu, tam nekje v kotu, in smeli gledati veselo rajanje. Poglejte si slovensko literaturo, pogledajte Zmuzneta in pogledajte si „ščetinaštega šolmoštra“ po Mohorjevih knjigah! Poglejte si vso svetovno literaturo (Auerbachov „duc-Lehrer“, Turgenjeva, Dostojevskega učiteljske postave, d'Amicisov „Romanzo d'un maestro“, pogledajte „Flachsmanna“ itd.), povsod najdete dokazov obilo za to, da učiteljstvo ni vedelo, v katerem miliêju je imelo delovati. Najprej spodaj do veljave, potem zažugamo tudi navzgor! Smešen je, kdor se naslanja v današnjih dneh na „gornjih deset tisoč“ in žuga navzdol.

Danes so se obrnile karte, in ministri moledujejo pri proletarijatu za mandate.

Iz razlage naštetih stikov izvajam sledeče teze:

- a) Učiteljstvo je dosle podcenjevalo pomen stikov med domom in šolo.
- b) Poštena kooperacija pri vzgoji se more razviti le, če mnogi stiki z učitelji usposobijo starše za vzgojo; šola pa dobi le tedaj veljavo, če bodo starši pridobljeni za kooperacijo.
- c) Nimajo vsi stiki enakega pomena za propagiranje kooperacije. Nekateri so zastareli, drugi so celo škodljivi, tretji so brezpomembni, ker niso dovolj zanimivi in ker se jih naveličajo prizadete stranke, četrti so preneznatni in brez pomena zato, ker so poedinci premajhen del občestva.
- č) V Slovencih še niso udomačeni oni stiki, ki bi nudili staršem sistematski pouko vzgoji.
- d) Treba je za naše razmere popularizovati pedagogiko v posebnih našim razmeram pripravnih malih šolah vzgojeslovja. Velik uspeh bode odgovaljal velikemu trudu edino le pri „roditeljskih večerih (sestankih)“. Treba pa je gojiti vse dobre stike med šolo in domom, da se izpolni rek škofa Slomška:

Družina in šola sestrici sta dve,
nobena brez druge hoditi ne sme.

Peto poglavje.

Roditeljski večeri (sestanki).

I. Razvoj ideje roditeljskih večerov.

Pedagogi o potrebi popularizacije vzgojeslovja. — Pota za popularizacijo vzgojeslovja. — Nastanek ideje roditeljskih večerov. — Razširjanje ideje. — Roditeljski večeri in def. učni in šolski red. — Roditeljski večeri v Slovincih. — V Hrvatih in Čehih. — Pri ostalih Slovanih in drugih narodih.

1. Herbert Spencer je napisal v sedemdesetih letih v svojem glasovitem delu „Education“ te-le besede: „Ali ni monstrozna stvar, da se prepušča usoda nove generacije slučajnim vplivom nespametnih navad, sugestijam nevednih dojlj in predsodkom babic? Če bi zašel v veliko trgovino trgovec brez najmanjšega znanja iz računstva in knjigovodstva, bi vpili radi njegove gluposti; prerokovali bi mu nesrečne posledice. Če bi kdo brez znanja anatomije vzel kirurgovski nož v roko, ali bi nas ne presenetila njegova smelost, ali bi se nam ne usmilili ubogi bolniki? Toda da prevzemajo starši težko nalogo vzgoje otrok, ne da bi se jim kdaj sanjalo o vzgoji, ne da bi se bili kdaj vprašali, kateri so temelji fiziške, moralne in individualne vzgoje, to nas niti ne preseneča, kar se tiče očetov, niti nas ne navdaja z usmiljenjem, kar se tiče otrok, njihovih žrtev.“

Tako je Spencer po svojem načinu drastično pokazal, da je treba misliti na pripravo staršev za vzgojo otrok, torej

na pripravo za kooperacijo pri vzgoji. Evropa in Amerika sta čuli te glasno govorjene besede, in bolj nego nekdaj se je čutila bridka resnica, skrita v teh stavkih: da se na svetu ne podcenjuje nič tako, kakor dobra domača vzgoja. Vsakdo misli, da je vzgoja sama ob sebi umevna, da je vsak oče nekako predestiniran vzgojevalec svojih otrok, ki se mu ni treba ničesar učiti o vzgoji, ki opravi to najtežje opravilo igraje.

Že pred Spencerjem so pedagogi uvidevali, da je treba pridobiti dom za kooperacijo. Tako je dejal Diesterweg: „Najnaravnejša zveza, ki jo more skleniti šola, je zveza s starši.“

Laurencij Kellner pravi v svojih „Aforizmih“: „Oni učitelj bode najboljši, ki ga navdaja prepričanje o potrebi sporazumka med šolo in domom, ki ve, da se mora delovati za uslužbenje roditeljske vzgoje šoli. Bolj ko raste zanimanje staršev za šolo, bolj ko se strinjajo njih želje in nameni z željami in nameni vrlega učitelja, bolj ko sploh spoznavajo blagoslov dobre vzgoje, tem sigurneje bo pala setev šole na dobro zemljo, kjer bode rodila trideseteren in stoteren sad.“

Dr. K. A. Schmid je dejal: „Dom in šola morata skleniti zvezo za podporo skupnega dela, v katerem so meje obeh poprišč očrtane in dolžnosti in pravice obeh delov označene.“

Pa tudi po Spencerju je ostala potreba, neprenehoma poudarjati to istino. Učitelj Berninger je rekel v Norimbergu na shodu higijeničarjev: „Od srca moramo pozdravljati istino, da ne kažejo na visoko ceno kooperacije šole z domom samo učiteljski krogi in starši, ampak tudi naše šolske oblasti.“

2. Tako se je vedno jasneje izluščevala potreba stikov med šolo in domom. Vedno občutneje se je kazal nedostatek takih stikov, po katerih bi se mogla popularizovati pedagogika v pravem pomenu besede. Vsa dosedanja sredstva

za pospeševanje kooperacije so se izkazala za jalova. Prejšnja animoziteta med šolo in domom si je osigurala obstanek do naših dni in tja proti časom naših zanamcev. Obrat k boljšemu je bila živa želja. Iz roditeljskih domov so se množili glasi, da je treba skrbeti za sistematski pouk staršev o vzgoji. Bilo je treba novih stihov za izvedenje popularizovanja pedagogike, novih stikov za sistematski pouk staršev o vzgoji.

Vede se popularizujejo po tisku in javnih predavanjih. Znak naše dobe so nešteta društva, potrebna in nepotrebna. Vsako mesto, vsaka večja vas nosi ta beleg dobe na sebi. Združila je posameznike želja po zabavi, politiški nazori so ločili dosle složne sloje v sovražne si tabore, humanitetne potrebe so si ustvarile svoja ognjišča, in gospodarski oziri silijo na skupno akcijo. Začeli so se stanovi zavedati, da leži v edinosti moč in spas, in nekdanje kaste, zloglasne cehe je zamenila stanovska organizacija. — Tudi želja po prosveti je združevala in združuje duhove. Meni se dozdeva, da hira in gineva avtodidaktovstvo prejšnje dobe vedno bolj in bolj. Popularizacija znanja je svrha mnogim prirodoslovnim, geografskim, zgodovinskim, lingvističnim društvom. V društvih se vršijo predavanja, a društva imajo tudi svoja glasila, ki naj zamenjujejo živo besedo in zagotavljajo predavanjem trajen vpliv. Torej živa beseda, potem šele tisk!

In tako je morala seči tudi pedagogika po teh sredstvih, če je hotela postati obča last naših narodnih mas. Nekdaj se je preveč zaupalo avtodidaktovstvu. Mnogi pedagogi so spisali knjige, ki niso bile namenjene izrečno šoli, torej učiteljem, ampak so imele nasprotno glavni namen, poučiti starše. Naj navedem tu le Komenskega „Informatorij materinske šole“, Salzmannovo „Rakovo knjižico“ in „Konrada Kieferja“. Pestalozzi je ustvaril v ta namen pedagoški roman „Lienhard in Gertrud“, naš Slomšek je napisal „Blazeta in Nežico“. No, danes se je spoznalo, da po tej poti ne pridemo nikamor. Zato smo avtodidaktovstvu odpovedali

zaupanje in začeli misliti na poučevanje mase z živo besedo, na javna predavanja o pedagogiki.

Začela so se taka predavanja v posebnih društvih, o katerih smo govorili v prejšnjem poglavju. „Barbarska“ Rusija ima na čudo vseh akcionarjev prosvete v Nemčiji že od l. 1884. v Petrogradu svoje „roditeljske krožke“, v katerih se je govorilo že neštetokrat o vzgoji. Na Angleškem in v Ameriki so se začenjali pojavljati shodi staršev „Parent's Meetings“, „Mother's Meetings“. To je bil vsekakor lep napredek. Da so si vodstvo na takih sestankih začenjali reklamovati učitelji, je popolnoma naravno, saj so se učili vzgojeslovja edino le oni. „Elternkonferenzen“ in druge prireditve so pripravljale tudi na Nemškem novo uvedbo, ki naj bi popolneje dosegla namen teh sestankov. Šola je čutila in čuti težko svoje neuspehe. Ni obnemogla; le novih potov je iskala, na katerih bi se združila z domom.

3. Pred približno dvajsetimi leti so začeli ameriški učitelji (govorim le o učiteljih v Zedinjenih državah) sklicovati starše na posebne sestanke, pri katerih so se *a)* posvetovali o kooperaciji šole z domom in *b)* roditelje učili vzgoje. Seveda so praktični Američani te sestanke sklicevali v onem času, ki je bil namenjen počitku in zabavi, ob večerih. Tako je Amerika ustvarila nov prevažen stik med domom in šolo — naše „roditeljske večere“. Angleži so uvidevali praktičnost teh sestankov, in zato so se pri njih kmalu udomačile te prireditve.

4. In sedaj mi je orisati način, kako so našle te prireditve pot k nam Slovincem. V nobeni knjigi nisem našel zgodovinske črtice o našem predmetu. Kar podavam v naslednjem, to so moja domnevanja; za svoje trditve ne morem prevzeti odgovornosti. Iz raztresenih opazk sestaviti „zgodovino roditeljskih večerov“, je težko delo. Vsak naj sodi sam, koliko sem se zmotil. Kdor je o stvari bolje poučen, naj ne zamudi prilike in naj o pravem času objavi svoje mnenje, da se v bodočih spisih popravijo eventualne zmote.

Med prvimi uprizoritelji „roditeljskih večerov“ na Nemškem slujeta nadzornik Trebst in profesor Poppe. Ti večeri so se vršili takoj po letu 1890. na dekliški meščanski šoli v Franckejevih zavodih v Halle ob S. „Naloga in namen roditeljskih večerov“, ta tema je privedla Poppeju mnogo poslušalcev. Za prvim sestankom so prišli drugi. Na glavnem zborovanju „društva rektorjev v merseburškem okraju“ dne 13. maja 1893 je poročal nadzornik I. Trebst tako-le o uspehih svojega truda: „Prireditve je našla med starši priznanja in veselega pritrtjevanja. Od 400 učenk je prišlo povprečno 350 roditeljev, matere so bile v večini. Za predavanja so kazali vsi največje zanimanje. Nauki so se sprejemali z razumevanjem, da, z nekim spoštovanjem. Poročilo je končal s trditvijo: „Glavna zahvala za sporazum šole z domom gre roditeljskim večerom; nobeno drugo sredstvo ne vpliva tako dobrodejno.“

L. 1893. je izšla knjiga obeh prvoboriteljev „Elternabende an Volks- und Bürgerschulen“. Fünf Vorträge nebst Leitsätzen und Richtlinien über Stellung, Aufgabe und Einrichtung der Elternabende.“ (Halle, Hermann Schrödel.)

L. 1892. je izdal Dörpfeld „Das Fundamentstück einer gerechten, gesunden, freien und friedlichen Schulverfassung“ (Hilchenbach). Na str. 337. in 338. omenja roditeljske večere. Tega leta je izdal tudi Tischendorf svojo knjigo „Die Elternabende und ihre Stellung zum Volksschulziel“ (Dohna).

Nekako istodobno so se začeli poizkusi v Wiesbadenu. Dne 3. februarja 1892 se je vršil tamkaj prvi roditeljski večer. O njem piše Berninger: „Prvi poizkus se nam je popolnoma posrečil; prišlo je mnogo staršev in posvetovanja so bila zadovoljiva. Vsled teh uspehov smo prirejali vsako leto nekoliko roditeljskih sestankov.“

L. 1895. je August Lomberg priobčil v Reinovi pedagoški enciklopediji članek, ki ga konča z besedami: „Roditeljski večeri so prava vseučilišča za učitelje.“

No, tudi ovire niso izostale, in po prvih uspehih so prišli dvomi. V Jeni in na Dunaju so poizkusili prirediti roditeljske sestanke, a v obeh mestih je popolni neuspeh povzročil nevarno debato, za katero je prišla majhna kriza. No, že 1. 1897. se je izrekel kongres nemških pedagogov v Halle povoljno o roditeljskih večerih. Novi poizkusi Thumserjevi in Tlučhořovi so povzročili, da je izdalo ministerstvo za bogočastje in uk dne 10. maja 1901 (št. 13.964) odredbo, učiteljstvo naj se seznani z roditeljskimi večeri in naj jih po možnosti uprizarjajo tudi po srednjih šolah. Thumser je obelodanil v programu Mariahilfske gimnazije 1902/03 jako navdušeno pisano razpravo o predmetu.

L. 1903. se je izrazilo „Društvo nemških filologov in šolnikov“ na shodu v Halle v prilog roditeljskim večerom in je priporočalo njih uprizoritev.

L. 1904. je izdal I. Berninger v Wiesbadenu (Otto Nemnich) jako dobro knjigo „Elternabende, ihre Bedeutung für Haus und Schule“. Istega leta je izdal pri Pichlerju na Dunaju Ivan Drescher svoje zelo priporočljivo delo „Elternabende, Anleitung zu deren Veranstaltung und Vortragsstoffe“. V tej knjigi pravi, da uprizarja že pet let v Gradcu z lepim uspehom roditeljske večere.

V. Thumser je napisal l. 1906. v Loosovem delu „Enzykl. Handbuch der Erziehungskunde“ kratek, a jednat članek o roditeljskih večerih.

5. Imenoval sem tukaj najvažnejša dela o roditeljskih večerih. Razen tega se je pisalo mnogo o tem predmetu v raznih nemških pedagoških listih in lističih. Prevažno in največjega pomena pa je, da je šolska oblast sprejela prireditev roditeljskih večerov v svoj program. „Šolski in učni red“ z dne 29. septembra 1905, št. 13.200, uvaja med drugimi novostmi tudi roditeljske večere; vsled tega je postala stvar za vso Avstrijo hkratu aktualna. § 120. tega reda se glasi: „Učitelji so dolžni, z vso vnemo posredovati med šolo in domom; to zahteva napredek pouka, zboljšanje pohajanja

šole, zlasti pa izboljšanje vzgoje. Za razgovor o dotičnih vprašanjih se morejo z dovoljenjem okrajne šolske oblasti uvesti večerni sestanki učiteljev in roditeljev.“ — Ta naredba ustreza zahtevi časa. Kar se je prej samo želelo, kar je uvedlo samo učiteljstvo največjih mest, to se more sedaj uprizarjati v vsaki vasi: učitelji se morejo z roditelji skupno posvetovati na posebnih sestankih o upravi najdražjega imetja, najlepšega zaklada našega naroda, o vzgoji naše nade, našega jamstva za boljšo in srečnejšo bodočnost, o vzgoji mladine.

6. Polagoma je iz Nemcev prehajala ideja o roditeljskih večerih tudi k nam. — Enajsto leto že pišem „Razgled“ v „Popotniku“. Četudi mladolet, sem takoj uvidel važnost roditeljskih večerov in sem o tem predmetu poročal v imenovanem „Razgledu“. Zelo me je veselilo, da so začeli tovariši poizkušati, kako bi se ta stvar obnesla pri nas v Slovencih. Učitelj Kosi je začel v Središču sklicevati starše. Marljivi pionir na narodnem in šolskem polju pa ni zasledoval namena, starše poučevati o vzgoji, hotel je samo združiti šolo in dom, kar se mu je v Središču, kolikor mi je znano, posrečilo popolnoma. L. 1906. sem potem slišal, da je bela Ljubljana pokazala slovenskim učiteljem pot, po kateri naj hodijo. Tovariš Likar je sklical prvi roditeljski sestanek. Predmet tega shoda priobčim pozneje. Da popularizujem idejo, sem napisal v „Popotniku“ l. 1906. članek „Obiteljski večeri“ (4. 5. 6. 10. 11. št.). Dimnik je priobčil v „Uč. Tovarišu“ l. 1907. kratko navodilo za te prireditve, in istega leta je tudi v „Letnem poročilu“ svoje šole staršem priporočal to stvar. In prišli so kolegi na pomoč. Nadzornik Stiasný je začel delovati jako plodonosno v svojih okrajih za našo idejo; na Goriškem, na Štajerskem, povsod so tovariši začeli uprizarjati roditeljske sestanke. Pokazali so se tudi prvi odpori, ki se jih pa ne bode bati. Nadejam se, da postanejo roditeljski sestanki prevažen činitelj v slovenskem šolstvu.

7. Pri Hrvatih napreduje stvar le polagoma. Učiteljstvo krškega okraja je pri svoji konferenciji meseca maja 1907. sklenilo, prirejati roditeljske večere. Če mi bode Bog dal zdravje, bomo pokazali kmalu prve uspehe. — Srbi istotako malo govore o teh prireditvah. V „Novem Vaspitaču l. 1906.“ sem našel članek o njih.¹⁾

8. Pri Čehih se ideja roditeljskih večerov še ni popolnoma udomačila. Češko učiteljstvo se za predmet še ni ogrelo, in le redka so poročila o novih roditeljskih večerih sporadično nam izveščajo listi o novih poizkusih. L. 1906. je napisal in izdal učitelj mešč. šole v Roudnici, Vojteh Svoboda, brošurico „Schůze s rodiči mých žákův“, kjer podaja teorijo roditeljskih večerov in dvojje predavanj (prvo se je vršilo dne 2. februarja 1905).

Pedagoški list „Učitel“ v Brnu je prinesel prevod mojega članka v „Popotniku“ (maj 1907). Prevod je oskrbel brez mojega znanja učitelj Hrška. „Posel z Budče“ je prinesel vidno pod dojmom tega članka v juliju 1907 člančič, v katerem opozarja na vzroke, zakaj se roditeljski večeri večkrat ne posrečijo. V tistih dneh je bil pedagog Ulehla pri meni v Krku na večdnevnm posetu. Vprašal sem ga po vzrokih, zakaj ne prospeva ideja o roditeljskih večerih na Češkem. Povedal mi je, da so bili nekateri prvi poizkusi prav nesrečni. V Zlinu na pr. so se starši ostro izjavili proti učitelju, češ „v svoje pravice si ne damo segati“. V ostalem pripoznava Ulehla pomen roditeljskih večerov in goji trdno nado, da se bodo tudi Čehi ogreli za stvar.

Poljaki se ne ganejo. Ruse odlikuje v novejšem času živa želja po napredku. Tudi pedagoški sestanki se vršijo. Trdno menim, da bode Tolstega plemenira ideja, združiti šolo in dom, kmalu želja vse Rusije.

¹⁾ G. pisatelj sam deluje med Hrvati; njegova redka in vse hvale vredna vnema za to stvar nam je porok, da obrodi njegovo delo najlepših uspehov. Brat da bratu, kar ima najboljšega.

Francozi delajo sedaj, ko so vzeli kongregacijam šolo, uprav z občudovanja vredno marljivostjo in vneemo na pedagoškem polju. „Roditeljski večeri“ se uprizarjajo vse češče. Paul Crouzet pravi: „Že najdeš učitelje in starše zvezane na neutralnem poprišču in pod geslom enakopravnosti za skupno delo pri vzgoji otrok in pri vzajemni pedagoški vzgoji. Nič se nam ne dozdeva laže nego kooperacija in nič ne obeta toliko srečnih rezultatov.“ — Tudi v francoskih kolonijah se uprizarjajo roditeljski večeri.

Italija zaostaja v pedagoških stvareh kakor po navadi. O roditeljskih večerih ni duha ne sluha. Ravno tako je Španija mrtva.

V „deželi vzhajajočega solnca“ se živo deluje. Roditeljski večeri niso na Japonskem več redkost. Angleži in Američani pa z vso vneemo nadaljujejo srečno začeto delo.

To bi bila kratka zgodovina roditeljskih večerov. Dosedanji poizkusi obujajo največje nade za bodočnost. Zlasti Slovenci obetajo mnogo v tej stvari. Upati je, da se oprime dela vse učiteljstvo, da se polasti tega sredstva zlasti organizovano učiteljstvo, saj bode to sredstvo kmalu največjega pomena za šolo. To me vede k nadaljnjemu oddelku.

II. Bistvo, pomen in korist roditeljskih večerov (sestankov).

Bistvo roditeljskih večerov. — Artikulacija roditeljskih večerov. — Korist roditeljskih večerov.

1. Če govorimo o roditeljskih večerih, si ne mislimo vsi ob isti besedi iste stvari. Dokaz tej trditvi je istina, da se faktično roditeljski večeri prirejajo na različne načine. Bistvena razlika je v tem-le: Ali samo „utile“ ali pa „utile“ in „dulce“, z drugimi besedami: Ali naj služijo roditeljski večeri samo pouku ali pa pouku in zabavi?

Ako si hočemo pridobiti pravi kriterij o tej stvari, čujmo različne avtorje, da zvemo, kako si oni predstavljajo bistvo roditeljskih večerov.

Thumser pravi: „Z »roditeljskimi večeri« mislimo one prireditve, ob katerih gre šoli za to, da pouči dom o vzgojnih in šolskih vprašanjih občega in individualnega značaja, morebiti tudi, da pozove dom na skupno posvetovanje. Popularna predavanja splošnejše vsebine, muzikalno-deklamacijske akademije učencev ne spadajo semkaj, ker idejo za drugimi nameni nego roditeljski večeri v ožjem pomenu.“

Lomberg pravi, da so roditeljski večeri svobodni shodi staršev in učiteljev, na kojih se razpravljajo zlasti obče zanimiva vzgojna vprašanja. Skupno posvetovanje ima namen, dovesti dom in šolo do sporazumljenja in ju združiti v pri srčno zvezo.

Berninger pravi: „Roditeljski večeri so prijateljski shodi, pri katerih se združujejo zastopniki rodne hiše in šole (torej starši, učitelji, šolski zdravniki, veroučitelji in šolski nadzorovalni organi), da se pogovore o važnih vprašanjih vzgoje in naobrazbe mladeži.“

Drescherju imajo roditeljski večeri namen, učitelje z roditelji seznaniti v onih krajih, kjer bi se sicer ne našla dom in šola. Nadalje imajo te prireditve namen, popularizovati vzgojna načela in utemeljiti edinstvo domače in šolske vzgoje.

Trebst razume pod imenom „roditeljski večeri“ one prireditve šole, ob katerih se na posebno povabilo zberejo starši z učitelji svojih otrok, da se prostovoljno posvetujejo o vzajemni podpori in pomoči pri vzgojnem delu.

V teoriji torej bistveno soglašajo vsi avtorji. V praksi pa vidimo, da so načela teh pisateljev različno umevana. Nekateri združujejo namreč ob roditeljskih večerih vzgojno posvetovanje z različnimi zabavami, drugi predavajo razen o vzgoji tudi o drugih znanstvenih predmetih i. t. d. Kako

mislim o tej stvari, to razjasnim nekoliko nižje. Za sedaj formulujem bistvo obiteljskih večerov tako-le:

Obiteljski večeri so radovoljni shodi staršev in vseh onih, ki sodelujejo v šoli pri vzgoji otrok: učiteljev, katehetov, šolskih zdravnikov i. t. d., da se posvetujejo v neobveznih, povsem prijateljskih oblikah o vseh vprašanjih, ki se tičejo vzgoje otrok. Glavni nameni obiteljskih večerov so: *a)* sprijazniti dom in šolo, *b)* omogočiti in utemeljiti kooperacijo doma in šole, *c)* pripravljati starše za vzgojo otrok in za kooperacijo. Zlasti gre torej pri teh zborovanjih za to, da se določijo vzgojiteljem skupni smotri in se izberejo skupna pota. Ti shodi imajo določni namen, poučiti starše; starši so torej bistveno sprejemajoči del. Pouče se o vsem, kar naj bi jim omogočilo razumno vzgojo otrok. Seveda je polje posvetovanj zelo obširno, tako obširno, da moramo takoj začetkoma opustiti vsako misel na popolno obravnavo vsega vzgojeslovja. Kar se more nuditi, to so le nekateri važnejši momenti, le nekatera vzgojna vprašanja. Za popolnoma sistematski nauk o vzgoji nedostaja časa; razmere staršev ne dovoljujejo prečestega sklicevanja obiteljskih predstojnikov.

2. Potrebe staršev v vzgojeslovju so seveda individualne. Naloga prirediteljev je torej, izbrati svojim predavanjem takšno snov, ki bi zanimala kolikor mogoče mnogo poslušalcev, ki bi bila aktualna. Potreba šole, potreba skupnega delovanja stavi svoje postulate, ki se pri uprizarjanju roditeljskih večerov ne smejo prezirati. Zato naj se omogoči strankam, se zediniti v prostem pogovoru. Nastaja torej potreba posvetovanj učiteljev in staršev; pri njih poizkušata oba dela, zvedeti drug od drugega vse, kar morata vedeti za uspešno postopanje z gojenci. Ni končno pozabiti vprašanj, ki jih narekajo prirediteljem, torej v prvi vrsti učiteljem stanovske potrebe. Artikulacija roditeljskih večerov bode po tem takem ta-le:

a) Seznanjanje prišlecev z učiteljstvom, b) predavanje, ki je zvezano z vzgojo, šolo in učiteljstvom, c) razgovor, svoboden pogovor o poslušani temi, d) individualni nasveti, ki jih dajejo učitelji staršem.

3. Število shodov je v obratnem razmerju z važnim in obsežnim delom, ki naj bi se na njih opravljalo. Kdo bi se ne lotil tega dela z veseljem, z navdušenjem? Saj to delo koristi vsem prizadetim strankam ter je občutna potreba v mestih in na selih. V velikih mestih ni mogoče, da bi spoznal učitelj starše vseh svojih gojencev. In kdo more na selu trditi, da je govoril že z vsemi starši? In kako se more složno delovati brez dogovarjanja?

Ko bi hotel na tem mestu res vsestranski pojasniti pomen in korist obiteljskih večerov, bi moral vse ponavljati, kar sem dejal o potrebi stikov med šolo in domom. Dovolj bode, če poudarjam, da omogočijo obiteljski večeri najožji, najpripravnejši stik med šolo in domom. Šolski organi posredujejo med sovražnimi si tabori in zedinijo stranke v skupnem delu. [Starši se poučujejo. Marsikaj slišijo, kar bi morali pri vzgoji vedeti, česar pa bi ne čuli nikdar, da niso prisostvovali obiteljskim večerom. Učitelj jim daje tudi za posebne potrebe v vzgoji direktivo. Vsak hip ga lahko vprašajo za svet, učitelj jim vrhutega natančno poroča o napredku in ponašanju otroka v šoli. Šolska naznanila v ta namen ne zadoščajo.

Učitelj si sme biti v svesti, da se bodo njegovi nauki vpoštevali v vzgoji; čim bolj bodo starši pedagoško naobraženi, tem večjo veljavo bode imela njegova svetujoča beseda. Dobival bode torej boljši material v šolo, njegovo delo bode olajšano in uspeh mu bode zagotovljen. Znanje s starši, pogovor z njimi mu bode nudil priliko, da natančneje spozna individualiteto učencev. Saj je dečko v šoli lahko velik hinavec, oziroma v šoli res priden, doma pa lahko kaže ta naša dvoživka čisto drugo lice. Baš ta širitev

spoznanja obeta učitelju popolnejši uspeh v vzgoji. Če učitelj poučuje, se tudi sam uči. Večja pedagoška naobrazba bode torej kakor sama ob sebi osrečila marljivega delavca. Učiteljski poklic bode postal popolnejši, torej še bolj vreden uvaževanja in spoštovanja. Ne zabimo tudi tega, da so učitelji v deželi, kjer so roditeljski večeri najbolj popularni, najbolj plačani.

Šola seveda pridobi, ker ne bodo zamujali učitelji prilike, omenjati njene veljave. V očeh ljudstva se dvigne ta ustanova, ki ji nič ne more tako koristiti, kakor naklonjenost občinstva. Boljša disciplina in boljša priprava, večja pomoč zboljšajo delo in rezultat šolske vzgoje; pridobila bode šola baš po svojih uspehih. Višji ugled ji pomaga pri razvoju ter pospeši njene korake do boljše bodočnosti.

Največjo korist pa bodo imeli od roditeljskih večerov prav oni, ki nikdar ne smejo prisostvovati tem uprizoritvam — otroci! Dobra vzgoja je največja sreča otrok, jamstvo za njih bodočnost. Starši, ki posečajo roditeljske večere, se bodo pri vzgoji držali pravih vodil. Otroci se bodo zdeli staršem važnejši. V šoli se bode z njimi pravilno postopalo, ker se bode študiral vsak individuum posebe in se bode vzgojevalo vsako dete individualno. „Kako bi učitelj mučil učenca, o katerem ve, da mu je življenje posuto s trnjem,“ pravi Svoboda. Približal se bode otroštvu polagoma zlati vek, in prorokovanje Ellen Keyeve, ki je imenovala to stoletje „vek otrok“, se bode izpolnilo.

Še nekaj naj tu omenim: pomen obiteljskih večerov v sociološkem oziru. — Naši šoli se oponaša, da družba po njej ne postaja boljša. V dokaz se navajajo dolge statistike, iz katerih je razvidno, da se nič ne zmanjšuje število zločinov. To je mogoče. Samo opozarjati moramo na nepobitno istino, da ne smete radi tega kriviti šole. Učenec ostane le kratek čas pod našim varstvom in še med šolskim časom je le deloma naš. Družba ga pokvari, ne šola. Če hočemo zajamčiti svoji vzgoji lepše uspehe, moramo

poboljšati sredo, v kateri vzraste učenec. Pride čas, bratje, ko bomo vzgajali zlasti družbo, in to v zvezi s svečeniki, ki bodo po reformacijah imeli druge cilje nego sedaj, v zvezi s sodiščem in drugimi javnimi uradi, ko sodniki ne bodo več imeli naloge, maščevati, ampak boljšati. — Za sedaj učitelju veže roke šolski zakon in njega nesrečni interpret — birokratizem. Ne sme „politikovati“, ne sme javno nastopati, njegovo delo mora biti skrito. Samo v društvih sme vplivati na člane. Učitelju so roditeljski večeri ugodno sredstvo, da direktno vpliva na maso, na sredo, v kateri živi učenec pred šolo, v šolski dobi in po šoli. Če se mu posreči, poboljšati to sredo, ji vriniti idealizem in iztisniti iz nje materializem, je verjetno, da se bode družba dvigala tudi v etičnem oziru. Na roditeljskih večerih torej učiteljstvo eminentno pospešuje evolucijo družbe. In to je sociološki moment roditeljskih večerov. — Natančneje o tej stvari ne morem govoriti, ker spadajo taka razmotrivanja v modroslovje in presegajo okvir mojega delca in mojega znanja. Nisem imel sreče, da bi prišel na višje šole, a samonaobrazba ima svoje meje.

III. O prirejanju roditeljskih večerov (sestankov).

Početne težave. — Možnost uprizoritve. — Pomisleki pred uprizoritvijo. — Modalitete prireditve.

1. Vsaka nova ideja potrebuje za svoje udomačenje primerne časa. Ko se je do dobra ukoreninila, se čudimo polpretekli dobi: ne moremo pojmiti, da je stala ideja toliko bojev, da je bilo propagatorjem liti toliko znoja. Mnogo jalovih poizkusov je dobri stvari skoro več škodovalo nego koristilo; končno je srečna roka ugladila novosti pot med narod, po kateri se je polagoma povzpela do občega priznanja. Na osebo je navezan uspeh ali neuspeh ideje navadno v večji meri nego mislimo. Primerov bi lahko naštel nebroj iz navadnega in iz našega stanovskega življenja.

Kdor bi mislil, da se bodo roditeljski večeri kar naenkrat udomačili v sleherni vasi, bi lahko doživel veliko

razočaranje. Ideja je lepa, a navzlic temu bode treba nemara mnogo dela, mnogo samozatajevanja, mnogo vztrajnosti učiteljev, predno bomo mogli reči: obiteljski večeri so postali med Slovenci popularni. Pomislimo samo na stališče, ki ga sedaj zavzemamo med ljudstvom! Koliko poizkusov se bode izjalovilo! Koliko učiteljev bode nehalo takoj po prvih uprizoritvah, ker uspeh ne bode primeren naporu, ker udeležba ne bode dovoljna, ker ljudstvo dolgo ne bode razumevalo končnega namena roditeljskih večerov! Koliko jih bode po prvih poizkusih samo za eno srčno nado revnejših, za eno bolno izkustvo bogatejših! Vse to se ne da pokriti s plaščem; to je očito in znano vsakomur, kdor ni slep za vsakdanje pojave v javnem življenju. S tem se mora računati, in propagatorji nove ideje se bodo morali oborožiti z veliko mero vztrajnosti za boj proti nerazumu, v skrajnjem slučaju proti zlobnosti. Umestno je, da se stvar pripravlja mnogo časa naprej. Preudarjati moramo, predno se lotimo izvajanja svojih namenov, kako bomo najlaže dospeli k svojemu smotru. Zato bode umestno, ako izpregovorimo dve tri o uprizoritvi roditeljskih večerov.

2. Kako težko je uprizoriti roditeljske večere, to se občuti nemara najbolj pri prvi uprizoritvi, zlasti na vasi. Vaški svet je čuden. Tudi on ima svoje proroke, ki se skeptično izražajo o vsaki novosti ter ji izkušajo zastaviti pot, kolikor je le mogoče. Strup iz činičnih ust deluje v narodu včasih prav sigurno. Šele prvi uspehi vrnejo kmetu zaupljivost in odbijejo skepticizmu ost. — Da v našem ljudstvu na selu ne najdemo smisla za roditeljske večere, je lahko predvidevati. Da pa njih uprizoritev sploh ni mogoča, s to mislijo se pač tolaži samo indolentna, lena duša, ki ni imela nikdar dovolj poguma, dovolj energije, da bi uprla svoje moči v ovire, ležeče povsod na poti življenja, in ki ni nikdar občutila sladkosti doseženih uspehov. Uprizoritev roditeljskih večerov je mogoča: v poslednji gorski vasi bi si upal zbrati roditelje na vzgojno posvetovanje. In v poslednjem gorskem

selu bi morali postati roditeljski večeri ljudstvu duševna potreba! Prej ne smemo odnehati, a bolje je, nikdar ne začeti, nego ostaviti pol dela nestorjenega.

Samo v enem slučaju, mislim, je nemogoče, uvesti te prireditve: kdor čuti, da je po lastni krivdi, po lastni kratkovidnosti naščuval proti sebi vso vas, kdor nima sploh niti enega prijatelja v vasi, ta naj pusti reformatorstvo in naj se umakne drugemu kolegi, sam pa naj reformuje najprej sebe.

3. Kdor torej začenja uvajati roditeljske večere, naj dobro preudarja, da li ima dovolj vztrajnosti in zmožnosti, dovolj popularnosti, dovolj avtoritete, dovolj vpliva med ljudstvom. Če te sili mladost k delu, ne veruj svojim na videz titanskim silam, ki bi prestavljale gore! Čedno presočaj svojo moč in spoznavaj samega sebe! Vprašaj se, imaš li dovolj zaupanja pri starših svojih gojencev; dokler nimaš tega zaupanja, nikar ne začenjaj! In ako si že osivel v delu, pa bi še rad poizkusil, da li ti je ostalo še kaj moči za uvedbo nove ideje, se vprašaj, ali te ljudstvo spoštuje, ali ti priznava vse, kar si storil zanje, ali je bilo tvoje privatno življenje tako, da si smel zahtevati od vsakogar, naj se odkriva pred teboj. — Če si z izpraševanjem svoje pedagoške vesti zadovoljen, potem začni premišljevat, kako bi najlaže ugladil obiteljskim večerom pot v svojo vas. Če nimaš še zaupanja pri starših, potem išči z njimi raznovrstnih stikov. Pri teh prilikah govori z njimi o njih otrocih! Razodeni posameznikom svoje namene, pokaži jim, kaj manjka vzgoji, vprašaj jih za svet, pusti takorekoč njih agitirati, ko si jim vsugeriral, da je to pravzaprav njih ideja. Tehtno preudarjaj vse, kar govori za uvedbo roditeljskih večerov in proti njej, računaj z vsemi razmerami, potem pa z vso železno energijo na delo! Ne oziraj se več nazaj; mostovi za teboj so se podrli, sedaj ti ostane samo še pot naprej. Hodi čvrsto, dosledno, a oprezno; zmaga bode tvoja.

4. Posebno nam je v ozir jemati naslednja vprašanja:

a) Ni vse eno, v kakšnem prostoru uprizarjamo roditeljske večere. Poprišče mora biti primerno izbrano. Vidi se nam pač, kakor da bi bila šola najprimernejše mesto za zbiranje staršev. Večina avtorjev je tudi tega mnenja. Da, tudi jaz bi bil za to, ko bi imele naše šole dovolj veliko konferenčno sobo. A le malo šol sploh ve, da so take sobe mogoče. Šolska soba pa ni pravi kraj za obitelj; le v skrajnem slučaju jo bomo rabili. Uprizoritev v šoli sploh da vsej stvari tako čudno obliko, kakor bi hotel učitelj vse odrasle zopet izpremeniti v svoje učence. Prav ker delamo za šolo, moramo delati izven šole. Naj me nikdo ne umeje napačno! Moja navidezna ozkosrčnost je upravičena. Še k zabavam, ki se vrše v šoli, prihaja odraslo ljudstvo nerado. — Dobro je, če se nahaja v kraju primerna sobana, kjer se navadno zbira narod na predstave, zborovanja in druge slične uprizoritve, recimo, da je to društvena soba Čitalnice, Bralnega društva, Sokola. Tudi telovadnice in drugi javni prostori bodo služili namenu. Nikakor pa ni v to pripravna krčma, to je, tista soba, v kateri se navadno pije, ki še diši po tobaku in pijači. To izpremeni takoj vso stvar ter ji vtisne na resno lice beleg smešnosti, nizkotnosti, pravi primer za resnico besed: „Od vzvišenega k smešnemu je le en sam korak.“ Če ima krčmar za posebne prilike rezervirano dvorano, potem seveda nimamo pomisleka proti uporabi takega zbirališča.

Če ni drugače, se lahko uprizore roditeljski večeri v ugledni zasebni hiši, recimo, pri županovih, ali v uglednih hišah po neki vrsti. Meni zlasti ugaja ta način. Tu-sem bi postavil začetek roditeljskih večerov. Milijê (sreda) bi bil gotovo srečno izbran: sredi v obitelji govoriti o obiteljskih stvareh! (Otrok seveda ne sme biti v sobi.) Domačin, par sosedov — to je tako srčkana slika, idila zimskih večerov sredi sneženih

zametov. — Ako je več vasi všolanih, potem se vršijo taki miniaturni roditeljski večeri po vrsti v vsaki posebe. Tako nam veleva namen; zakaj dobro vemo, da so se tudi največje ideje zaplodile v zelo ozkih krogih, da bomo tudi pri roditeljskih večerih imeli početkoma jako skromen krog poslušalcev. (Ne gledaj nikdar na stanovske razlike! V šoli imaš bogate in uboge otroke; bodi tako tudi pri večernih sestankih.) A kar je bilo last par duš, je kmalu razvnelo sto in sto src. Iz malega raste veliko in slavno. Vedno več sosedov bode čutilo potrebo, prisostvovati skupščinam — ideja roditeljskih večerov bode postajala popularna.

Pri velikih uprizoritvah v velikih mestih ni treba misliti na okrašenje dvoran. Prav puritanska preprostost v velikih dvorinah naj zbuja v starših domnevanje, da so doma. Čemu preproge in lestenci in smrekove vejice in drage rože kakor na plesu! Tak kraj ni kraj, kjer bi se domačo čutila pedagogika, vajena otroške sobe in siromašne učilnice.

- b) Tudi čas za uprizoritev roditeljskih večerov se mora primerno odbrati. Naši kmetje morajo računati s časom in ne morejo zamenjati dvorane in polja, kadar bi jih bila volja. Utrujen od dela, o kojega napornosti nimamo niti pojma, se vrača kmet z rodnihi leh; željan počitka, poišče zgodaj okrepčevalno ležišče, da se da drugo jutro zbuditi takoj prvemu vabilu zore. Pomlad in poletje torej ne sodita za naše namene in črtati ju moramo takoj iz svojega koledarja za roditeljske večere. Vpoštevati smemo zlasti na selu samo pozno jesen in zimo. Ko mete zunaj sneg in stresa okna vihar, tedaj je lepo v prijetni družbi v topli sobi. In tedaj se čuje rada moška beseda. V tem času ima naš kmet dovolj prostega časa in rad bode skrbel za svojo omiko. — Pa tudi v mestu ne kaže, pomladi in poletja vpoštevati za predavanja. Iz vroče delavnice

gre tudi obrtnik rad iskat hladu pod milo nebo, in uradnik iz pisarne ne bode hodil v toplo sobano. Zato pač velja obče pravilo: obiteljski večeri naj se uprizarjajo samo v zimskem času. V tem soglašajo vsi avtorji do enega. — Zlasti ugoden čas za uprizoritev roditeljskih večerov bode začetek šolskega leta. Tedaj so roditelji zaupljivi, tedaj so nekako mehki in radi sprejemajo vse, kar se jim priporoča. Nobenega nesporazumka še ni med šolo in domom; sloga veže oba dela. Pa tudi šoli bode hodilo v prid, če se starši poučijo početkom šolskega leta o vsem, kar morajo vedeti o šolskem obisku, če se jim odkrivajo dolžnosti do šole.

Na kmetih pa tudi po zimi ne bode kazalo, se zbirati ob pozni uri. Pot je včasih dolga in uplaši marsikoga, ki bi se sicer rad udeležil posvetovanja. Nekoliko po popoldanski službi božji bode nemara za večje uprizoritve najpripravnější čas. Drescher svetuje, začeti ob šesti uri zvečer, Svoboda po veliki maši. Če se računa samo z ožjim slušateljstvom, če se torej vrše v gori omenjem smislu obiteljski večeri v domači hiši, v poedinih vaseh, ne bode treba računati z dnevom v tednu. Učitelj že najde domov; če si še vzame spremeljevalca, mu pot tudi ne bode predolga. Nikakor pa ne začenjajmo prepozno s predavanji! Na kmetih se večerja zgodaj, in ko lega mrak na zemljo, se dozdeva našim vaščanom že jako pozno.

V mestih in trgih vladajo seveda drugi običaji. Tu odpadejo naštetí oziri. Starši se zberejo, kadar jih pozoveš, najlaže po večerji. Tedaj je že davno nehal posel v delavnicah, trgovinah in uradih, matere so spravile svoje otročiče pod odejo in iz prvega sna se dete ne prebudi takoj. Namesto v krčmo pojde obrtnik in trgovec in uradnik prav rad na predavanje.

- c) Važno je tudi število predavanj na leto. Prečesto ne kaže uprizarjati roditeljskih večerov. Prisiljena reč ni

dobra, zlasti od početka ne smemo preveč hiteti s predavanji. Polagoma naj se vživijo poslušalci v idejo, naj se v njih samih za prvim in drugim predavanjem zbudi želja po tretjem. Thumser pripoveduje, da na gimnaziji v Mariahilfu sklicujejo starše štiri- do petkrat na leto. Lomborg svetuje dve do tri uprizoritve. Trebst bi rad videl pri sebi starše tri- do štirikrat na leto. Berningerju sta dve uprizoritvi dovolj, Drescher končno bi se zadovoljeval z enkratnim roditeljskim večerom vsako zimo. Moje mnenje je: če si predaval prvo zimo dvakrat ali trikrat, si storil za stvar še preveč. Drugo leto bode nemara potreba markantneje izražena, in potem lahko vsako leto pomnožiš število predavanj. Tedaj bo čas, da ustanoviš vzgojno društvo. Lomborg misli na „Pedagoško bralno društvo“ ter navaja nekega učitelja, ki je čital ljudstvu tako, da mu je sam Palleske v svojem delu postavil večni spomin.

Zlasti če počenjaš z malimi roditeljskimi večeri, — to za vaše šole na vsak način toplo priporočam — ti bode še vedno preostajalo dovolj dela, četudi predavaš na leto samo po dvakrat v vsaki vasi. Čim manj jih imaš, tem skrbneje se lahko pripravljaš na roditeljske večere, tem lažje prikrajaš snov, da bode prilagodjena obstoječim razmeram, da bode pripravna za tvoje slušateljstvo, da ne bode po vsebini in obliki ne previsoko nad in ne prenizko pod duševnim obzorjem tvojega „avditorija“. Posebno mladi učitelji naj se ne prenaglijo in naj dobro pamtijo, da je resnica starega latinskega rekla, ki je z njim pokazal mlajši Plivij svojo modrost („Multum, non multa“), veljavna tudi za roditeljske večere.

- d) O načinu, kako naj se uprizorijo roditeljski večeri, bi se dalo mnogo pisati. Ker vidim, da mi vedno bolj nedostaje prostora, ki mi ga je odkazala „Slov. Šolska Matica“, hočem podati na tem mestu le najpotrebnejše.

α) Kjer je več učiteljev, naj uprizore roditeljske večere v lepi slogi. Tudi s katehetom mora vladati v tem oziru edinstvo.

β) Predno zbereš starše na roditeljski večer, moraš imeti primerno snov. No, o tem bodem pozneje več govoril; za sedaj omenjam le to, da mora biti snov dobro naučena, da ne pride do fiaska; to bi stvar v dotičnem kraju seveda ubilo za dolgo časa. Menim, da je bolje, ako se predava prosto, brez zapiskov. Beseda ima potem več moči, in znano je, da je lažje, dobro govoriti nego dobro čitati. Poslednje opravilo zahteva izurjenost, ako nočeš postati dolgočasen.

γ) Če je snov pripravljena, potem je treba misliti na izpolnitev ostalega večera.

Naša mesta in sela imajo pevska društva; tuintam se nahaja godbeni klub, vezbajo se diletantje v majhnih gledaliških komadih, po čitalnicah in bralnih društvih se goji deklamacija. Vse to uporabljajo v nekaterih krajih pri uprizoritvi roditeljskih večerov. „Dulce et utile“ (pravijo uprizarjatelji) je treba zvezati, in pri roditeljskih večerih se poje, muzicira, deklamuje i. t. d., da je veselje. Seveda bi ples tudi ne zamudil prilike, marveč bi tiste, ki so se dolgočasili pri dolgoveznem predavanju, reševal neugodnega dojma (vtiska). — Tako omenja Berninger, da je imel pri nekem roditeljskem večeru ta-le program:

I.

1. Klaviervortrag. 2. Begrüßungsansprache. 3. Prolog: „Unsere Kinder“ von P. J. Schneider u. Firmenich. 4. Vortrag: „Wie kann und soll das Elternhaus zur Wahrung der gesundheitlichen Verhältnisse unserer Jugend beitragen? Ein zeitgemäßes Mahnwort,“ Referent Lehrer J. Berninger. 5. Diskussion.

II.

6. Männerquartett: Glaube, Liebe, Hoffnung. Zwyssig.
 7. Sologesang: Mutterliebe. Häser. 8. Männerquartett:
 Ich weiß ein Blümlein. Zanger. 9. Sologesang: Das
 Kind hat keine Mutter mehr. Neckel. 10. Männer-
 quartett: Das einsame Röslein. Blied.

To je vse lepo in dobro. Resni pedagogi priporočajo tako postopanje, ker menijo, da bodo tem načinom že pridobili roditelje za svoje smotre. Pa poglejmo si malo natančneje to stvar! Kak vpliv pa ima ob takšnih prilikah ozbiljna, koristna beseda, če jo tako maskiramo? Ali ne zbuja to v tebi enakega čuta, kakor če bi videl resnega moža, ki rad moralizuje, hkratu v predpustnih oblačilih? Kako pa bode mogel konkurirati pouk z zabavo? — Kdor je bil na veselicah, je nemara opazil, kako težko pričakuje mlado in staro konec sporeda, samo da nastane brž „prosta zabava“. Ali ne bode pri takih roditeljskih večerih vse želelo, da bi se le kmalu končala dolgočasna stvar, to „grozno“ predavanje? Nekateri poslušalci ne morejo strpeti; zato gredo iz dvorane za ves čas predavanja, zunaj se vprašujejo, „ali bode še dolgo pridigal“, ter se vrnejo v dvorano šele po „pridigi“! To se dogaja, to se bode dogajalo tako gotovo, kakor sedim sedaj, ko to pišem, pri pisalni mizi. — Nemara pa imajo le prvi prav, ki trdijo, da se ublaži s takimi zabavnimi sredstvi ozbiljnost večerov. Saj se tudi lek ponuja v sladki vodi in ne izgublja nič svoje moči. — Mene nikdo ne prepriča o tem. Jaz vztrajam pri trditvi, da izgubijo obiteljski večeri s teatralnimi prispevki svoj pomen popolnoma. Principielno moram biti proti vsakemu mešanju pedagogike z valčki in serenadami ob zamenjavi učitelja z muzikantom. Zabavi bodi posvečen zabavni večer, resni pedagogiki pa resno, pošteno delo! — Če mi kdo po-

reče, da bi bilo vsaj začetkoma dobro nekoliko reklame za obiteljske večere, mislim, da bi bilo vsekakor nevarno, vabiti občinstvo k znanstvenim razpravam z gledališkimi listi. Dokler bi se skrbelo za zabavo, bi občinstvo hodilo k roditeljskim večerom; ko bi se pa vesele točke jele opuščati, bi se kimalu zmanjšalo število naših poslušalcev. Pustimo torej šarlatanska sredstva za popularizacijo ideje, ki ima dovolj življenske sile v sebi, da si pomore sama.

Ko bi že pripustil kaj k roditeljskim sestankom, bi bilo to: *aa)* čitanje vzgojnih spisov, *bb)* predavanja iz drugih ved, kakor dela Stiasný, *cc)* kako telovadbo, *čč)* razstavo risarskih, pisalnih izdelkov, ročnih del, modelovanja i. t. d., kar je celo priporočljivo, ker kaže ljudstvu delo otrok in uspehe šole.

δ) Za roditeljski večer ne delaj preveč reklame. To ni cirkus, za katerega je treba bobnati; ni treba, da bi otročaji gledali skozi vsako špranjo v dvorano. Pustimo stvar, naj po svoji lastni veljavi dela reklamo za sebe. Učitelj naj povabi vse roditelje na udeležbo, in sicer pismeno s povabili, kakor jih priporoča Svoboda in ki se glase:

Roudnice, dne

P. T.

Mislim uprizoriti dne (na praznik . . .)
shod staršev svojih učencev. Zato iskreno želim,
da pridete tega dne ob . . . v ali pa vsaj
pošljete svojega zastopnika.

I. I., razredni učitelj.

Opomba: Ta poziv blagovolite prinesiti s seboj kot legitimacijo.

Na vsak način naj obveže z besedo par rodbin za poset, vsaj najuglednejše. Otroci nimajo nikdar

pristopa. Odrasle mladenke in mladeniči, zlasti oni, ki se mislijo oženiti, bi se naj zbrali na posebnem prostoru, a besede nimajo ves večer. — Če je vse to uravnano, potem pa naj skrbi prireditelj, da si bode stvar sama najboljše priporočilo.

Samo ob sebi se razume, da mora biti poset prost vsakih ovir; torej ne nabirajte pri takih prilikah za nobeno stvar, da se ne bodo rogali „novourejeni beračiji“.

ε) Pri roditeljskem večeru se vedi tako, da nikogar ne odvrneš od teh sestankov! Najprej bode dobro, da se seznaniš s prišleci ter jih prosiš, naj se vpišejo v posebno prezentacijsko listino. Ob napovedanem času naj sklicevatelj pozdravi prisotne, naj jih lepo zahvali za odziv, potem pa naj začne predavatelj govoriti. Pomni dobro, da ni baš predavanje edina točka dnevnega reda naših večerov in niti najglavnejša. Važen, prevažen je zlasti razgovor, ki pride za predavanjem. Tu stopi učitelj v ozadje in prepusti oblast staršem, ki sicer od početka boječe in nesigurno, toda polagoma vedno pogumneje govore o povedanih resnicah, o načinu, kako bi se dalo to ali ono uporabiti v vzgoji i. t. d. Učitelj naj se tu ne vriva v ospredje! Le če ga kdo direktno vpraša za mnenje, naj mu odgovori; nikar pa naj ne zahteva, da se mu poveri tudi tukaj glavna beseda. Odgovarja pa naj prijazno in ljubeznivo, z dobrohotnostjo, brez nervoznosti, in to brez ozira na to, ali vpraša bogatin ali siromak, ali so vprašanja umestna ali neumestna, pametna ali „neumna“. V marsikateri „neumnosti“ se skriva prav globoka misel, katere ni znal vprašalec prav razjasniti ali kateri ti ne vidiš dna. — Pazi na to, da je bolje pustiti vso stvar, nego razžaliti samo enega očeta ali eno mater v njenih čuvstvih.

Po debati pridejo na vrsto razgovori o učencih. Posamezni starši se zanimajo za napredek in vedenje

svojih otrok. Učiteljem je to zelo koristno, ker pri teh razgovorih zvedo od roditeljev vse, kar hočejo vedeti o individualnosti otrok. Ne govori na vsa usta, da te vsi slišijo, postopaj taktno in sukaj jezik oprezno, da nikogar ne zbodeš! Ne ponižuj se do psovka i. t. d. in ne trgaj učenca z besedami! Še manj smeš očitati roditeljem pogoške. Samo svetovati smeš in nič drugega. In potem bodo prav ti pogovori za roditeljske večere najlepša reklama, pa tudi največjega realnega pomena.

Pred odhodom pozdravi prireditelj še enkrat starše in jih ponovno zahvali za pozornost in trud. Priporočaj se za nadaljnji obisk in potem se pri vratih še enkrat poslovijo od prišlecev.

IV. Snov predavanj.

Najvišje navodilo. — Podrejena pravila. — Dosle obravnavane teme.

1. Najvažnejše vprašanje vse razprave smo si pustili za konec. Kaj torej naj predavamo? Le v širokih potezih moremo v prvem, teoretičnem delu dajati potrebna navodila. Kdor misli, da je ob roditeljskih sestankih staršem čitati levite in jih psovati radi slabe vzgoje, se je korenito zmotil. Vrhovno načelo nam bode: Izbrati moramo tako snov, da se doseže svrha roditeljskih večerov, kakor smo jo postulirali zgoraj. Snov mora imeti dovolj privlačne sile, zanimati mora dom in šolo, mora biti potrebna za edinost doma in šole.

2. a) Vsaka uradna snov je a priori izključena; istotako nima pristopa strogo znanstvena pedagogika. Roditeljski večeri ne smejo nikdar postajati podobni učiteljskim konferencam.

b) Pedagoško snov vzameš iz vzgojeslovja, deloma tudi iz ukoslovja in zgodovine pedagogike.

Pri vzgoji se oziraj na duševno in na telesno vzgojo. Zlasti higijena bode nudila bogato polje. — Pri duševni vzgoji je treba navesti cilje in sredstva vzgoje; zlasti važna pa je uporaba vzgojnih sredstev. Razjasni roditeljem, kaj naj dosežejo v predšolski, medšolski in pošolski dobi otrok. Razpršiti moramo predsodke o vzgoji in skrbeti, da se seznanjajo starši z edino pravimi vzgojnimi navodili in pravili. Važno in zlasti v mestih je prevažno, da pretreseš in oceniš različne vzgojne činitelje.

Iz ukoslovja bode manj tvarine, ker se uk tiče šole in je roditeljem k večjemu podpirati tozadevno šolsko delo. Tako lahko opozarjaš na rezultate šolskega dela, da bodo starši vedeli ceniti šolo. Razkrij staršem brez strahu vse dolžnosti šole! Razjasni jim učne osnove, predpise, nove odloke! Ocenjuj učne predmete po njih vzgojni vrednosti! Govori o učnih sredstvih in učnem postopku! Razlagaj namen novih učil, zlasti novih knjig! Omeni koedukacijo in se zavzemaj za skupno poučevanje obeh spolov! Izpodbujaj k samo-naobrazbi in daljnji naobrazbi iz šole izstopivših učencev, o ljudskih in mladinskih knjižnicah, o mladinskih spisih, o igračah, govori o mladinskih igrah. Potem pa navedi staršem njih dolžnosti do šole, oceni razmerje med šolo in domom, med starši in učitelji, poudarjaj potrebo in korist stikov, kooperacijo, roditeljske sestanke same, namen in korist teh uprizoritev.

Iz zgodovine pedagogike bodo starše zlasti zanimali razni vzgojni ideali in vzgojni in učni načini v raznih dobah. Čitali se bodo majhni izvadki iz velikih del. — Tudi biografija znamenitih mož, zlasti njih mladinska doba se bode dala jako lepo uporabiti. Cornegiejeva knjiga o njegovi mladosti in slična dela bodo jako dobro došla. Spominjam samo še na krasni Goethejev oris domače vzgoje v „Dichtung und Wahrheit“. Pa tudi biografije domačinov se lahko nudijo.

Nadalje sta šolsko vprašanje in vprašanje o vzgoji ozko zvezani s sociologijo. Estetika in etika bodeta dali obilo gradiva. Pri higijeni moramo misliti na higijeno šolskega poslopja in privatnih stanovanj. To so torej predvsem one znanosti, iz katerih bomo črpali.

c) Snov bodi primerna poslušalcem, občinstvu. Ne bodeš govoril uradništvu tega, kar govoriš lahko kmetu. Tudi krajevne razmere moraš pri izboru snovi vpoštevati in pa potrebe šole. V nekaterih krajih bode treba govoriti zlasti o alkoholizmu, v drugih o škodljivosti napornega dela za otroško zdravje i. t. d. Ko bi hotel takoj na prvem večeru kmetu govoriti o potrebi umetniške vzgoje, mislim, da bi ne imel dosti vnetih poslušalcev, pač pa bode marsikateri dvomil, da li je v tvoji glavici vse v redu. Občinstvo je treba prej vzgojiti, zato je treba velikega načrta v razporedbi predavanj. Od preprostih, lahkoumevnih, najbližjih stvari k težjim, bolj zverženim, bolj oddaljenim, to bode nemara tudi tukaj edino prava pot. Aktualnost snovi je važna. Snov ne sme dražiti nikogar, ne sme biti niti sama ob sebi strupena, niti ne sme biti odeta v strupeno obleko. Vsako predavanje naj bi bilo v nekaki zvezi s starimi predavanji, pa vendar toliko samostojno, da je ume tudi tisti, ki ni bil navzoč pri prejšnjih večerih. A boj se enoličnosti! To umarja. Če si imel danes teoretično temo, vzemi prihodnjič bolj praktično snov, recimo kakšno vzgojeslovno sliko znamenitega moža. Saj veš, da razveseljuje samo različnost.

č) Snov bodi narodno bojadisana (barvana). Slovensko učiteljstvo delaj v prvi vrsti za slovensko šolo in za slovenski narod. Brutalna epoha, ki v njej živimo, ne mara idealizma, ne mara oljkinih vejic, ne mara za sedaj popolnoma nečasnih sanjarij o mednarodni vzajemnosti in o mednarodnem delu na polju šole. Problem

mednarodne vzgoje je lepa stvar, ali sedaj nečasna. Ravno pri roditeljskih večerih lahko odkrijemo staršem kruto potrebo brezobzirno narodne vzgoje.

Kar govori Drescher o šolskem miru, je jako lepa stvar, a ne verujem volku v ovčjem runu. Če vzgajajo drugi narodi svoje sinove v nacionalne „Übermenschen“, potem ne bomo zalivali doma lipovih drevesec. **Radikalno narodna vzgoja nam je edini lek za narodne rane.**

3. Da vidimo, kaj se je dosle predavalo po roditeljskih večerih!

Trebst in Poppe sta govorila o naslednjih temah:

Naloga in namen roditeljskih večerov, sredstva, ki morejo zblížati šolo in dom. Kako naj se zanima obitelj za domače naloge. Kaj čitajo naši otroci. O moderni dekliški vzgoji. Nedeljski počitek in ljudske igre. Ljudske igre v Devinu.

Drescher navaja v svoji knjigi, da se je govorilo Gradcu o teh-le vprašanjih:

Sreča in vzgoja. Umetnost in vzgoja. Šola in dom. O poučnih dogodkih v življenju. O skrbi za zdravje. O izbiranju stanu. O dednosti, posnemanju, alkoholizmu, o posećanju gledališča in krčem, strasti za užitkom, o lenobi in negi telesa. Kako se naučijo otroci lagati. Skupno delo šole in doma pri vzgoji. Izleti na polje praktične vzgoje otrok. O pripravi za študij. Vzgoja otrok za resnicoljubje, čistost in delavnost. Naloga doma z ozirom na vzgojo značaja.

Svoboda je govoril o „Vzgoji otrok“ in o „Izbiranju stanu“.

Berninger je predaval o teh-le vprašanjih:

Kako bode domača hiša pomagala, da se uresničijo cesarjeve besede: „Zlasti moramo paziti, da narod ne izgubi vere“? Kako more dom pomagati pri telesni vzgoji otrok? Vpliv alkohola na telo in dušo otrok.

Tlučhoř je volil naslednje teme:

Domače delo. Učenec v krčmi. Pouk mladine o seksualnem življenju. Higijena mladosti.

V „Učiteljskem društvu Ottakring“ se je predavalo nekoč o teh temah:

Hrana ljudstva. Bolezni otrok. Mladina in alkohol. Kaj hočejo šolski zdravniki? Poučuj svojega otroka! Iz dnevnika ottakrinškega paglavca. Delo elementarnega učitelja. Mati kot učiteljica. Očetove nedelje. Spretnosti. Otrok kot opazovalec narave. Fizikalni eksperimenti v najenostavnejših oblikah. Zakaj in kako naj gojijo otroci cvetlice. Od kdaj in zakaj uči šola zemljepisje? Kaj naj vedo otroci o nebu? Načrt dela za počitnice.

V „Domačem ognjišču“ čitamo, da so slovenski učitelji govorili na roditeljskih večerih o teh le vprašanjih: O tobaku z ozirom na mladino. O vzgoji otrok v predšolski dobi. O alkoholu z ozirom na mladino. Kriva vzgoja otrok je slabih časov mati. O dekliški vzgoji. O domači vzgoji. O vzgoji otrok. O ubogljivosti otrok. O higijeni doma in v šoli. Otroci, naši biseri — varujte jih! Nevednost je najdražja stvar v deželi. O stiku šole z domom. O nalezljivih boleznih. O telesni in dušni vzgoji otrok v prvih par letih. O vzgoji otrok do šolske dobe, t. j., do šestega leta. Pomen družine za vzgojo otrok. Kako naj roditelji in stanodajalci podpirajo vzgojno delovanje šole. O pomenu ročnih del in njih korist. O nekaterih glavnih napakah pri vzgoji otrok. O hrani otrok do šolske dobe. O rednem pohajanju šole. O duševni vzgoji otrok v predšolski dobi.

Ni mi do tega, da bi kritikoval te različne teme. Večinoma so dobre; kar pa ne sodi v naše razmere, je lahko eliminovati.

V. O obliki predavanj.

Marsikaj sem že povedal o obliki predavanj. Le še malo dostavkov:

- a) Predavanja naj bodo vedno kratka; zlasti v začetku, ko še nimaš vzgojenega občinstva, naj se ne vlečejo po več ur ali celo čez več večerov. To utruja in

ozlovoljuje. Saj se da snov tako odbrati in prikrojiti, da dobimo organsko celoto za vsak večer. Poslušati par ur istega govornika, to je težka stvar za razumnika, za akademika; za preprostega človeka je to absolutna nemogočnost.

b) Izpreminjaj tendenco! Bodi danes rahlo šaljiv, ne satiričen ali ironičen, jutri bodi zopet resen! Menjaj živo in temno bojo, očrtaj dobre in slabe uspehe, Zdaj govori mirno, zdaj živahneje, a varuj se lažnega patosa in jokavosti!

c) Jezik predavanj bodi preprost, tako da te bodo umeli vsi prisotni. Ne mislimo tu, da mora biti trivialen, rovtarski. A vsi vemo, kako težko nam je najti take zveze besed, da se dozdeva preprostemu človeku, „kakor da bi rožice sadili“ (tako so se Bizeljani izrazili o Slomšku). Poslušaj tega mojstra, čitaj njegove knjige! Čitaj Stritarja! Čitaj druge poljudne spise! Lahko olikano govoriš, in sleherni težak te umeje, lahko pa tudi nanizaš besede v takem redu, da ne pride za teboj živ krst. Zlasti bi te svaril pred gostobesednostjo in dolgoveznostjo. Praznih fraz se ogiblji! Kar hočeš povedati, to reci moški, v par jedrnatih stavkih! Blestečih period ne rabi; tega kmet ne more umeti in ne ceniti.

č) Jezik bodi nazoren. Kdor je čital evangelij, ta ve, kaj hočem, ta pozna pravi vzor poljudnih predavanj, ta pa ima tudi vzor nazornega jezika. Primeri, žive slike, kakor izklesane, nikjer neprebavljivega doktrinarnstva! Kako težko se zopet čitajo listi nekaterih apostolov! V evangelijih ti seva iz vsake besede navdušenje, prepričanje o resnici ideje. Kdor bi znal danes tako govoriti, ta bi pridobil za svoje nauke ves svet. — Torej ne dajmo samo moralizovati: sezimo v življenje in pokažimo jasno na primerih, kako je treba

- postopati. Vsakdanji dogodki, časniki, knjige, vse to ti bode nudilo obilo takega gradiva.
- d) Na vsak način predavaj prosto. Ne čitaj iz knjig, ne čitaj z listov, živeje bode, naravneje, in globlje se bode dojmilo (vtisk naredilo), če govoriš tako, kakor bi to vse čital v navdušeni notranjosti svoji. Pa naj se ne pozna tvojemu govoru, da si se vsega tega naučil lepo na pamet!
- e) Pri predavanjih rabi nazorila. Seveda v večjih mestih je to vse lahka stvar. Tam so pri šolah kabineti, muzeji, zbirke učil, o katerih se nam na vasi niti ne sanja. — No, marsikaj pa tudi lahko storimo v svojih skromnih odnošajih. Imej pri predavanjih vedno šolsko tablo blizu sebe, kredo in gobo na mizi! Riši in piši, kar se da, in kar ne bode umetniški dovršeno, naj se spozna vsaj iz par grobih potez. — Napravi si doma nazoril, diagramov, shem i. t. d.! Prinašaj s seboj knjige, v katerih so uporabne slike, služi se vobče z vsemi sredstvi, ki jih le zmoreš in ki si o njih obetaš, da ti bodo oživila mrtvo besedo.
- f) Pri pogovorih, ki pridejo za predavanjem, postopaj razumno! Govori z ljudmi prijazno, a moški. Ne zavračaj neukosti z brutalnostjo, ne posmehuj se naivnosti, ne ironizuj in ne delaj se pre-pametnega! Razgovarjaj se z ljudmi kakor z davnimi, milimi prijatelji, ki jih uvažuješ in spoštuješ, ki jih ljubiš, ker ljubiš njih otroke, kojih slabosti velikodušno ne opaža tvoje oko. Ne bodi prepotenten! Nikdar ne zabi, s kom imaš posla: z neukimi ljudmi, včasih celo z analfabeti. V omikani družbi se vedi še opre-zeje; zakaj najmanjša netaktnost ti more mnogo pokvariti. Izpodbujaj k povpraševanju, ne bodi tiran v svojem mnenju in ne bodi oblastnež, ki društvu vsiljuje samo lastne nazore, lastno mnenje in lastno znanje. Če sam izprašuješ, bodi oprezen, da ne budiš suma

nizke radovednosti. Če daješ nasvete, stori to v taki obliki, da ne razžališ. Če govoriš o otrocih, si bodi vedno v svesti, da govoriš o še nerazvitem bitju, in to s starši, katerim je otrok največje dobro, največji zaklad na svetu, katerim je pokvarjen otrok še vedno oboževan idol ali vsaj najbolj skeleča rana preveč ljubečega srca. In mučiti ranjeno materino srce, to je največji greh na svetu! Tolaži in svetuj, če je dete pokvarjeno, izpodbujaj, nikar pa s preostro grajo ne greni skrbnim staršem veselja nad otroki! Vedi, da je najbolj pokvarjeno dete materinemu srcu vedno najbližje, ker ga ljubi s solzami!

In tako bi se še dalo mnogokaj navesti. O vsem potrebnem te bode bolje nego moje teoretično razmišljanje poučila živa praksa. Kdor se hoče naučiti plavati, mora v vodo. Tam med starši se bodeš naučil vsega, samo odpri oči in opazuj! Bodi si oster kritik, ne pri-zanašaj si! Potem bodeš lahko sodil moje besede; popolnil jih bodeš, pridal, kar manjka, popravil, kar je krivega v njih. Pripoznavam svojo slabost in nič ne želim iskreneje nego mnogo pomagačev.

VI. O prirediteljih in predavateljih.

Uprizoritelji roditeljskih večerov bodo navadno nadučitelji. Le redkokdaj bode treba, da skliče poedin učitelj roditeljski večer staršev izključno svojih učencev. Vselej naj se postopa složno pri takih uprizoritvah, v slogi tudi s katehetom. Če seveda ta-le neče — Bog z njim! Učiteljska društva niso pripravna za take prireditve. Nemara za velike prireditve — nemara vzgojne tabore? No, pri tej misli se ne morem ubraniti smehljaja.

Vsekakor bodi sklicatelj in predavatelj uvaževana oseba. Vsaka beseda, ki jo izpregovori, mora imeti v lastni njegovi osebi potrebno oporo. Kdor druge uči, mora

biti sam vzgojen. Lahek je izgovor: ne delaj, kakor me vidiš delati, ampak tako, kakor me slišiš govoriti. Ta izgovor je slab, ne velja, škoduje; ne ravnaj se po njem, ne tolaži se z njim! Če sam preveč ljubiš opojne pijače, ne grmi proti alkoholizmu! Tvoj grom bode zbujal smeh. Če strastno pušiš, ne govori o tobaku! Če imaš prepir v hiši, ne govori o domači slogi, **in če ti otroci niso dobro vzgojeni, ne nastopaj kot propagator dobre vzgoje!** „Nerado sprejemajo starši navodil od mladeničev, pravi Berninger, zato naj mladeniči opuščajo za sedaj predavanja na roditeljskih večerih; pač pa naj pridno prakticirajo, naj se pripravljajo, dokler ne bije tudi njim prava ura; poslušajo naj dobre učiteljske govornike in naj se vsestranski naobrazujejo. Visoko naj se prej dvignejo. Inteligenten, občespoštovan mož, ki je obogatil svoje teoretično znanje z dolgoletno izkušnjo, stopi pred narod in se ga okleni z vso ljubeznijo, z vso močjo idealizma.

Zlasti starejši učitelji in učiteljice so pozvani za delo na tem polju; po možnosti bodo prevzeli delo oni, ki so sami tako srečni, da se po delu v javnosti vrnejo v krog svojih ljubljenih, ljubečih, dobro vzgojenih otrok. Govor učitelja, ki je sam oče, ki je sam **dobro** vzgojil svoj zarod, bode tehten, ker vsakdo ve, da prihaja iz izkustva.

Če hočeš res dobro predavati, čitaj dobre sestavke, ki so spisani za predavanja na roditeljskih večerih. Opazuj dobre učitelje, kako občujejo z narodom! Predstavljam si nekatere pedagoge naše pred ljudstvom, predstavljam si njih milo vedenje, njih prijaznost in želel bi, da bi mogel sam hospitirati pri njih roditeljskih večerih.

Še nekaj malenkostnega, kar ni ravno vsakomur malenkost. Ne hodi pred roditelje v fraku in salonski suknji, ne v čipkah in svili, ne z rokavicami in črevlji na škripec. Ne gledaj z lornjono po materah! Prihajaj v čisti, preprosti,

vsakdanji obleki, da se ne bodo starši ravnali po tvojem zgledu in da se bodo čutili bolj domače.

Želel bi, naj bi tudi katehetje predavali na roditeljskih večerih, a samo oni, ki so vneti za šolo in ne vidijo v nas samih nevernikov, ampak ljudi, s katerimi je mogoče tudi prijateljevati. Kar nas loči, naj ostane nedotaknjeno: spaja naj nas gorka ljubav do poverjene nam mladine.

Higijenska predavanja naj oskrbe po možnosti šolski in nešolski zdravniki. Pridobiti jih v ta namen ne bode težavno.

O stanovanjih in poslopjih bode govoril v večjih mestih stavbenik.

Pripuščal bi izjemoma tudi modre laike, naj govore na roditeljskih večerih. Selfmademan bodi vzor mladini. Ko bi naš Hribar govoril v Ljubljani o svojih izkustvih — kdo bi ga ne poslušal rad?

Omeniti moram še to, da je mnogo tem, vprašanj, katerih učitelj ne bode mogel obravnavati v prisotnosti žen. Naj skliče v ta namen, ko predava na pr. o spolnih stvareh, posebne **večere za očete**. Ne morem si predstavljati niti ene vasi, niti enega mesta na Slovenskem, kjer bi mogel učitelj v mešani družbi govoriti o takih kočljivih stvareh, a da bi se ne čutil nesvobodnega. Kar se ima povedati materam in samo njim, naj se pove na posebnih **materinskih večerih**. Tu se bode lahko vse obravnavalo brez nerodne priderije, pa tudi brez več ali manj upravičenega stida.

VII. Beseda mojim tovarišem.

In tako sem pri koncu. Povedal sem o roditeljskih večerih vse, kar sem smatral za koristno. Sedaj izročam nadaljnjo nalogo Vam, dragi tovariši! Vi uvedite to misel v prakso, Vi vdahnite mrtvi stvari življenje; uravnajte vse tako, da zadobe roditeljski večeri za nas ta

pomen, ki si ga obetamo v nemara preveliki, a neškodljivi idealnosti.

Delajte z vsemi moči na to, da izpremenite razmere, prežalostne razmere, v katerih životari naš stan. Mrak nas duši, kvišku bi radi, k solncu! Vse sili k dobrodejni svetlobi, mi smo s težkimi lanci prikovani v noč. Ne moremo hkratu vzleteti kakor orel — le polagoma se bomo nemara z naporom vseh moči in v tesni slogi dovili do morja luči. Iščimo si zaveznikov na tej poti! **Približajmo se narodu**, ki smo se ga bali, ker smo bili gluhi in slepi. Spoznajmo narod, narod naj spozna nas! Svoje srce mu odprimo; naj ga preiskuje v vseh skritih kotih, naj se na lastne oči uveri, da v tem srcu ni niti sence egoizma, da v njem žari edino le ljubezen do naroda, usmiljenje do trpinov, želja in neodoljivo hrepenenje, dovesti narod do prosvete. Narod naš je neveden, narod naš je nezaupen, oboje ne vsled lastne krivde; stoletja gorja so povzročila to žalostno stanje.

Ta narod ne pripoznava dobrotnikov, ker jih ni bil nikdar vaje. Če ti za dobrodejstvo udari v obraz, ali se bodeš zato obrnil od njega?

Delajte za stik z ljudstvom! Ne zanemarjajte nobenega sredstva, ki vas približa narodu, ki popularizuje naše šolstvo. **Ne proti narodu nam je hoditi, ampak z njim**, združiti se imamo z njim, in če reklamujemo svoje mesto v višjih slojih (v kar nas upravičuje naša omika), dvignimo narod k sebi! Ne pripoznavamo moči srebra, pripoznavamo moč in veljavo vede, prosvete. Potem bode naš narod postal krepak, v kulturi svoji istinito sposoben za brambo v velikem boju narodov za obstanek. **Le s prosvečenim narodom se moremo bojevati proti prosvečenemu narodu.**

Naj Vas ne ustraši neuspeh v začetku! To vse mine, samo ako boste vztrajni in — voljni. Led je prebit — prvi poizkusi so pokazali, da je uprizarjanje roditeljskih večerov na Slovenskem mogoče. In ker je mogoče in ker

je koristno, smo dolžni sodelovati vsi, vsi, ki čutimo sposobnost za to.

Slovensko učiteljstvo je že toliko storilo za razvoj narodne zavesti. Natovorimo si še to delo, še to **dolžnost**, koristilo bode narodu, pa tudi — nam. Začnimo z roditeljskimi večeri najprej po naših mestih in trgih. Potem se bode ideja širila naglo iz teh središč po deželi. Uporabljajmo tisk za reklamo, poročajmo o vsakem roditeljskem večeru v dnevnikih in natančno v „Domačem ognjišču“, da iskra zaneti tudi drugod in da postane vsaka šola širom naše domovine v resnici „ljudska“, narodna šola, **to je, ne samo učiteljeva, ampak skupna last učiteljev in občinstva**, za koje dobrobit, za koje razvoj tekmujeta obe stranki v plemeniti borbi.

St. 1357
1909

Šola in dom

s posebnim ozirom na

roditeljske večere.

Napisal

Dragotin Pribil,

c. kr. vadniški učitelj in šolski nadzornik v Krku (Istra).

Uredil

dr. Fran Ilešič.

V Ljubljani 1908.

Izdala „Slovenska Šolska Matica“.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Šola in dom

s posebnim ozirom na

roditeljske večere.

II. Praktični del.

Napisal

Dragotin Pribil,

c. kr. vadniški učitelj in šolski nadzornik v Krku (Istra).

Uredil

dr. Fran Ilešič.

V Ljubljani 1908.

Izdala „Slovenska Šolska Matica“.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Društvo za otroško varstvo, njega pomen, namen in del.

Pravica do varstva otrok v družini in v šoli
in v vseh drugih okoliščinah.

Pravica do varstva otrok v družini in v šoli
in v vseh drugih okoliščinah.

B. Praktični del.

Pravica do varstva otrok v družini in v šoli
in v vseh drugih okoliščinah.

Pravica do varstva otrok v družini in v šoli
in v vseh drugih okoliščinah.

Društvo za otroško varstvo, njega pomen, namen in ustroj.

(Govoril na ustanovni skupščini v Ljubljani dne 15. aprila 1908
sodni tajnik **Fran Milčinski.**)

Nujna potreba je rodila naše društvo. Nujna potreba na dveh straneh: na strani nesrečne, zapuščene in zanemarjene dece, ki je, pogrezujoč se v propast, zaman iztezala ročice na pomagaj, in na strani onih, ki sta jih srce in vest gnala pomagat, a sami, neorganizovani, niso mogli pomoči.

A utegne kdo vprašati: Kako da je baš sedaj društvo postalo tako sila potrebno? Ali dosle ni bilo zapuščene in zanemarjene mladine? — Bila je, a videli je nismo! Kakor gre šetalec dan za dnem, leto za letom mimo iste hiše in ne ve, koliko oken ima in kako je pobarvana! Gledali smo, a videli nismo! In ako kdaj baš nismo mogli prezreti tragedije iz otroškega življenja, ki se je dogodila pred našimi očmi, pa smo jo hitro zopet pozabili, misleč: Kar je, to je, in kakor je, tako pač mora biti!

Pojavili so se pa mladino- in človekoljubi in so nam odprli oči: kakor z Röntgenovimi žarki so posvetili človeški družbi v telo in razkrili nevarno rano: zanemarjenost mladine! Postali smo pozorni, pričeli smo opazovati in videli smo grozo! Zvedeli smo, da od gladu, od nezadostne oskrbe umirajo rejenčki; priglumni vek teh malih mučnikov ne sega niti v vežo, kamoli na ulico; ne more priklicati pomoči. Videli smo telesno in duševno pohabljenost deco, žrtve podivjanosti njih staršev ali hraniteljev. Videli smo starše in hranitelje, kako so s premoišljenim, hladnokrvnim, počasnim trpinčenjem stregli otroku po življenju, da pode-

dujejo za njim, ali tudi le, da se rešijo bremena. Videli smo otroke, ki so se skrivali o mraku po cerkvah, prezevali po cestah, ker so se bali dóma in hude mačhe, otroke, ki jim je pohajkovanje prišlo v navado: daljna cesta je njih dom, cestni jarek in gozd sta jim ležišče, a navihana laž potni list; otroke, ki od gladu beračijo, in otroke, ki jih beračit pošiljajo starši, da dobe za žganje; otroke, ki ne znajo ne pisati ne čitati, pač pa krasti in premeteno goljufati! — Čudom se začudimo: Ali je mogoče toliko bede in zanemarjenosti mladine? Odkod izvira, ali je neizogibna, ali ni pomoči zoper njo? — Čim je družba spoznala to nevarno bolezen na svojem telesu, ji je instinktivno pričela iskati zdravila! —

Utegne pa kdo vprašati: Ali se spričo vse te telesne in duševne bede mladéži dosedaj še ni nič zgodilo njej v prid, ali res vse to delo čaka samo našega mladega društva?

Stvar je taka. Ponašamo se lahko že z lepim številom zavodov in naprav, namenjenih bednemu, bolnemu, zapuščenemu, zanemarjenemu otroku.

Imamo n. pr. koristna, uspešno delujoča vzgajališča za zanemarjene dečke. Zavod pač stoji, zanemarjeni dečki se pa po cestah potepajo, beračijo in kradejo in so v škodo in v pohujšanje vsej svoji okolici. Obstoj zavoda nikakor še ne zadošča. Treba činitelja, kateri naj izsledi take otroke, preišče vsak slučaj, preudari, kaj je ukreniti v prid otroku, ali spada v zavod in v katerega, in v tem slučaju izposluje njegov sprejem v zavod ter skrbi za pokritje stroškov. Ta činitelj pa bo naše društvo!

Imamo n. pr. tudi Elizabetno otroško bolnico. Prijazen sprejem, ljubezniva oskrba je ondi zasigurana vsakemu otroku, ki išče pomoči, celo takemu, čigar vsa in edina bolezen je — lakota! Ali kaj, ko otrok sam ne najde vanjo in starši in hranitelji često ne vedo zanjo, in ako vedo, so od bede tako apatični, da je ne uporabijo; morebiti jim pa sploh ni do tega, da otrok ozdravi!

Tudi v takih in sličnih slučajih je torej treba otroku zaščitnika in posredovalca in to mu bodi naše društvo!

S tem je tudi označeno tesno prijateljsko stališče našega društva napram obstoječim mladinskim zavodom; njih prospeh je prospeh naših ciljev, naša sredstva so njih sredstva!

Toda obstoječi zavodi ne zadoščajo vsem dejanskim potrebam. Ne glede na to, da so zavodi, ki jih imamo, izvečine prenapolnjeni, vzgajališča za izprijeno žensko mladino sploh nimamo, nimamo najdeniščnice, varovalnic nam primanjkuje na vseh koncih in krajih, primanjkuje dnevnih zavetišč itd.

Poleg skrbi za poedinega pomoči potrebnega otroka bo imelo društvo tudi to širšo nalogo, da se bo zavzemalo za ustanovitvev potrebnih zavodov in jo podpiralo.

Za marsikakega bednega otroka so se že dosedaj uspešno zavzela razna splošna dobrodelna društva. S temi društvi hoče naše društvo delovati roko v roki in jih v prid stvari razbremenjati. Dobrodelnost ni igrača, ampak umetnost. Onemoglemu starčku je drugače pomagati nego vboga-ime prosečemu otroku. In tudi otroci si niso vsi enaki; vsak slučaj je posebe preudariti in posebe rešiti! Zato ne zadoščajo zgolj dobra volja, usmiljeno srce in denar, treba je tudi obsežnega strokovnega znanja o vzgoji duše in o pravoslovju ter temeljitega poznavanja ljudi in krajevnih razmer in potreb. Ako naj bo specialno delo dovolj intenzivno, treba pač specialne organizacije, našega društva!

Tak je torej pomen našega društva, tak njegov namen in tak njegov delokrog. Temu delokrogu primerno je zasnovan tudi ustroj društva. Delovanje našega društva sega na polje varuštvenega prava, na polje javne varnosti, javne vzgoje, javnega zdravstva, javne ubožne preskrbe. Zato potrebuje stalnega stika z onimi oblastmi, katerim so izročene te stvari. Ta stik naj na eni strani podpira in pospešuje društveno delovanje, na drugi strani pa naj daje dotičnim oblastvom važne informacije, ki bodo povod in izpodbuda

za načelne ukrepe in reforme; osigurati si ga hoče društvo s tem, da kot viriliste vabi v svoj odbor odposlance knezoškofijskega ordinariata, kranjskega deželnega odbora, mestne občine ljubljanske, okrajnega glavarstva, okrajnega sodišča ljubljanskega in okrajne šolske nadzornike obeh šolskih okolišev, mesta in okolice. Poleg teh virilistov je v odboru sedem za dobo treh let voljenih odbornikov. Vseh odbornikov vkup je torej petnajst. A tudi ta obsežni odbor sam ne bo zmogel vsega dela; podpirali ga bodo skrbniki in skrbnice, ki bodo v poedinih slučajih izvrševali potrebne pozvedbe in nadzorovali poedine jim v nadzorstvo izročene otroke. To osebno delo je velevažno; v njem tiči težišče vsega društvenega delovanja. Onim velecejenjenim damam in gospodom, kateri so pripravljeni, prevzeti posel skrbnice ali skrbnika, bodo v presrčno radost uspehi, ki jih bodo doživeli, bodo jim pa tudi bogato plačilo za njihov trud. Reševanje otrok je plemenito, a tudi hvaležno delo!

Skrbniki in skrbnice se smejo povabiti na odboro ve seje, takisto razni zvedenci. Za posvet o posebno važnih društvenih stvareh in za njih izvršitev, se sme odbor pomnožiti s posebnimi odseki, ki se sestavijo iz kroga društvenikov.

Tako je odboru zasigurana ona gibčnost, ki jo potrebuje za dosego svojih mnogovrstnih nalog.

Potem pa je treba društvu še denarnih sredstev, obilnih denarnih sredstev.

Uvažujte le, da stane vzgoja enega samega otroka v kakem zavodu ali zavetišču ali tudi v zasebni družini povprečno 200 kron na leto, uvažujte, da čaka že sedaj, ko društvo ni pričelo niti še delovati, znatno število takih resnih, nujnih slučajev, ki naj bi jih rešilo naše društvo, uvažujte, da je šel v javnost v tisočih in tisočih izvodih naš oklic, naj se nam naznani vsak otrok, ki je zanemarjen in izprijen, da se zavzamemo zanj, in mislite si lahko, koliko bo treba sredstev le za tekoče slučaje in brez ozira na širše naloge društva!

Velike bodo potreščine, ali za njih pokritje se društvu ni bati; za pokritje mu jamči bogat, neizčrpen zaklad, to je, dobro, zlasti bedni mladini iskreno naklonjeno srce našega prebivalstva! Molčim o ljubljanskih hišah, kjer je dan na dan miza pogrnjena ubogemu šolarčku in dijaku. Molčim o blagih ljubljanskih damah, katerih imena čujem o vsaki priliki na sodišču iz ust hvaležnih, revnih mater, ki v svojih stiskah nikdar niso pri njih zastonj iskale pomoči. Povem vam naj le o preprosti ženi obrtnikovi, ki je za svojega vzela otročiča, dve leti starega, od očeta pijanca in matere beračice zapuščenega. Bolno je bilo dete in nič ni znalo govoriti, a se ga je le usmilila! V njenih skrbnih rokah je ozdravelo. Čez tri leta je pot zopet mimo pripe-ljala njegovo mater. A deček ji ni maral dati roke, češ: „Ti nisi moja mama, mama je ta, ki mi da jesti!“ — Zdaj je deček star deset let, zdrav, krepak, zelo priden in ponos svoje druge, a prave mame.

In povem vam naj o stari, revni ženici delavki, ki je našla o mraku v cerkvi dečka, bridko se jokajočega, brez očeta, brez matere, od vsega sveta zapuščenega. Brez pomisleka ga je vzela s seboj v svoje borno stanovanje, mu skuhala in postlala, a drugi dan nabrala potrebnega denarja, da mu je kupila obleko. Revež je delil z revežem zadnji grižljaj! In ko je deček, ki je bil premeten lažnik in potepuh, obleko prodal in izginil, je jokala za njim, ker se ji je smilila njegova izgubljena duša!

Še mnogo drugih takih preprostih ženic sem spoznal, ubogih na posvetnem blagu, neizmerno bogatih na usmiljenju in požrtvovalnosti za bednega otroka.

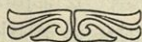
Ni dolgo tega, kar je s kopico otrok obdarjena vdova po listih potožila svojo bedo in prosila pomoči. In njeni prošnji so se takoj odzvala usmiljena srca blizu in daleč in iz vseh slojev: duhovščina, dame, delavci, odvetniki, kuharice itd., Slovenci in Nemci iz Ljubljane, s kmetov, iz Koroškega, iz Trsta, z Dunaja so priskočili na pomoč. Odrezki

poštnih nakaznic so prišli slednjič tudi meni v roke. Mnogo čitam, povem pa, da me že dolgo ni noben literarni proizvod ganil tako, kakor ti preprosti nakaznični odrezki!

Spričo takih zlatih src se ni bati našemu društvu. Brez strahu lahko zre v bodočnost. Res je, društvo mora štediti. Mehkužno ne sme vzgajati v svojo skrb prevzete dece, potuhe ne sme dajati zanikarnim staršem, nasprotno, vsakikrat mora izkušati, da jih prisili vsaj v plačilo enega dela stroškov nadomestne vzgoje, in takisto bo društvu skrbeti, da store tudi država, dežela in občina svojo dolžnost. Tako bo društvo štedilo. Nasproti pa mu mora veljati načelo: Vsakemu slehernemu trpečemu, zapuščenemu, zanemarjenemu otroku moramo pomagati, brez razlike, brez izbire! — Vsi so naši! Naj stane, kolikor hoče! Bo že Bog dal! Tam, kjer je skrajnja sila — in naše društvo se bo bavilo zgolj s takimi slučaji — tam ni mesta hladnemu računanju. Bo že Bog dal, tisti Bog, čigar odsev nam živi vsem v srcu, najsi smo katerega-koli naziranja! Nič se ne bojmo! — Ali pa hočete mar mirno gledati od gladu umirajoče dete, od neusmiljenih staršev trpinčenega otroka in se ne boste ganili? Mar boste hladno dopuščali, da leze pred vašimi očmi ubog, izbegan, zapuščen otrok po lestvici beračenja, tatvine, vlačuganja nizdol na dno bede in zločina, ko pa ga z malo žrtvijo, prav obrnjeno, lahko rešimo? —

Ogromne so res pri nas zahteve nešteti družtev. Ali vsem lahko prej odrečete podporo, le otroku je ne morete odreči, ako ljubite svojo lastno mladost, ako ljubite svojo lastno deco, ako ljubite spomin na svojo mater! Saj ne bomo večno živeli na tem svetu in ničesar ne vzamemo s seboj v grob. Obrnimo delo svojega življenja bližnjemu v prid, v prid njegovemu otroku, in življenje nam bo imelo popoln smisel, najlepši smisel.

Odprite srca, odprite roke za otroka!

Predavanja ob roditeljskih večerih.

I. Popolna predavanja.

JAKOB DIMNIK:

Pozdrav staršem.

(Govoril na prvem roditeljskem sestanku na I. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani.)

Povabili smo vas v te prostore, da se nekoliko med sabo pomenimo o vašem najdražjem zakladu, o vaših otrocih.

Svoje otroke zaupate šoli, nadejaje se, da jih vzgoji v dobre ljudi in koristne člane človeške družbe. Šola pa tudi res stori vse, kar le more za blagor in srečo vaših otrok; ne uči jih le znanosti, potrebnih za vsakdanje življenje, ampak jih tudi vzgaja v dobre ljudi.

Ta naloga ljudske šole, namreč vzgoja otrok, je jako težka, tako težka, da šola sama ne opravi skoraj ničesar, če je pri tem delu ne podpira dom. Šola in dom morata pri vzgoji otrok podpirati drug drugega in starši in učitelji morajo hoditi roko v roki, to je: starši in učitelji se morajo večkrat shajati ter pogovarjati o vzgoji otrok.

V ta namen so uvela naša šolska oblastva take roditeljske večere, kakršen je današnji.

Res je, da se nekateri starši seznaniijo z učitelji svojih otrok pri vpisovanju ob začetku šolskega leta ter se pogovore pri tej priliki o marsičem, kar bi bilo dobro za njih otroke.

Nekateri starši imajo tudi to lepo navado, da pridejo večkrat v šolo povprašat, kako se uči otrok, kako se vede itd.

To je hvalevredna navada, ki jo prav toplo priporočam vsem staršem.

Žalibog je pa še mnogo staršev, ki niti ne poznajo učiteljev svojih otrok; vsled tega silno trpi vzgoja takih otrok. Zato so pa potrebni roditeljski večeri; na njih se bomo seznanili tudi s tistimi starši, ki dosle niso imeli navade, prihajati k učiteljem.

O čem se bomo pa razgovarjali na roditeljskih večerih?

O pouku, o pohajanju šole, največ pa o telesni in duševni vzgoji otrok.

Nekateri otroci imajo posebne telesne hibe ali napake, ki jih mora učitelj poznati, na pr. bolezní na mehurju, kilo, želodčno, črevesno bolezen itd. Če iztakne otrok kako kožno bolezen, če naleze uši, je treba o tem učitelja obvestiti. Grde razvade otrok, na pr. kajenje, uživanje opojnih pijač itd. morajo biti znane staršem in učiteljem. O nalezljivih otroških boleznih je treba tudi staršem in učiteljem skupnega razgovora in posvetovanja.

O vsem tem in o marsičem se bomo razgovarjali na roditeljskih večerih. Pa tudi o duševni vzgoji otrok bomo predavali. Laž, tatvina, kletev in druge grde lastnosti so med mladino zelo razširjene; mogoče jih je odpraviti le, če delujejo starši in učitelji skupno. Pri večji šolski mladini je najti tu pa tam tudi grešno navado (onanijo), ki razjeda otroku telo in dušo. Dober učitelj ozdravi v zvezi z vero-učiteljem tudi to bolezen. Vzrokov je torej več ko dovolj, da se starši in učitelji večkrat snidejo ter pouče, kako bi bilo mogoče, odpraviti to ali ono napako otrok in privedi otroka na pravo pot, da postane dober človek in koristen član človeške družbe. Pozdravljam vas vse še enkrat, ki ste prišli na današnji roditeljski večer, ter vam kličem: „Dobro došli!“, želeč, da se večkrat snidemo o takih prilikah. V to pomози Bog!

JANKO LEVSTIK:

Starši, delujte vzajemno z učitelji!

(Govoril na roditeljskem sestanku v Zagorju.)

Preljubi očetje in matere! Sreča ali nesreča prihodnjih dni je v vaših rokah. Kakor vzgojite svoje otroke, takšne čase bomo imeli, slabe ali dobre.

Res je sicer, da je ljubezen do otrok prva učiteljica vzgoje. Toda čestokrat se izpremeni prava ljubezen v napačno, pretirano. Taka pa otroka ne osreči, pogubi ga.

Vprašam: Kako naj pripravimo in zagotovimo otroku srečno bodočnost?

Nekateri menijo, da je v dosego zemeljske sreče najboljšo sredstvo denar; zakaj denar je sveta vladar. Bogatinu se gotovo ne godi slabo.

Toda moti se, kdor misli, da more edinole bogastvo otroku zagotoviti srečno in veselo prihodnost. Ne rečem sicer, da bi bila skrb za posvetno blago napačna; lepo in hvalevredno je, če zapuste starši svojim otrokom primerno blagostanje. A najboljša dota in najboljši zaklad, najlepša zapuščina staršev je pametna vzgoja.

Dobra vzgoja je največja sreča za vsakega človeka, največje bogastvo, ki ga rja ne more uničiti. Starši, ki so dobro vzgojili otroka, so mu ostavili najlepšo dediščino, so poklonili človeški družbi najlepši dar.

Slabo razvito dete se razvije v bič, ki neusmiljeno bije roditelje in ki tepe vso sosesčino; končno pa takega človeka izobči družba, če nesrečnika ne uniči lastno nesmotreno življenje.

In kaj ste storili za vzgojo otrok, od katere je zavisna vsa sreča naših potomcev, dragi mi starši, in kaj smo storili dosle učitelji, ki nam je izročena mladina od dovršenega šestega do dvanajstega, oziroma štirinajstega leta?

Pogovarjamo se o tem in onem, le o vzgoji otrok molčimo. Prebiramo različne knjige, posvetne in duhovne

vsebine — o vzgoji ne čitamo nikdar. Naročene imamo različne časopise. Katera hiša sprejema časnik o vzgoji? Dimnikova knjiga o domači vzgoji ni znana pri nas, tudi „Domače ognjišče“ še ni dovolj razširjeno. In vendar stane ta list na leto samo dve kroni.

Bridka resnica je, da se na svetu ne podcenjuje nobena stvar tako kakor dobra domača vzgoja. Vsakdo misli, da je vzgoja sama ob sebi umevna, da je vsak oče nekako že od rojstva sposoben, vzgajati svoje otroke, da se mu ni treba ničesar učiti o vzgoji, da opravi to najtežje opravilo lahko igraje.

Vzgojevalec Herbert Spencer je v sedemdesetih letih preteklega stoletja napisal te-le besede: „Ali ni prečudna stvar, da se prepušča usoda novega zaroda slučajnim vplivom nespametnih navad, nevednih dojlj in predsodkom babic? Ako bi zašel v veliko trgovino trgovec brez najmanjšega znanja iz računstva in knjigovodstva, bi vpili radi njegove gluposti; prerokovali bi mu žalostne posledice. Če bi kdo brez temeljitega poznavanja človeškega telesa vzel zdravniški nož v roko, ali bi nas ne presenetila njegova drznost, ali bi se nam ne smilil ubogi bolnik? Toda da prevzamejo tu in tam starši težko nalogo vzgoje otrok, ne da bi se jim kdaj sanjalo o vzgoji, ne da bi se bili kdaj vprašali, kateri so temelji telesne in nравne vzgoje, to nas niti ne preseneča, kar se tiče očetov, niti nas ne navdaja z usmiljenjem, kar se tiče otrok, njihovih žrtev.“

Tako nam je Spencer kaj lepo pokazal, da je treba misliti na pripravo staršev za vzgojo otrok. In prav v tem pogledu je naša javnost dosle mnogo grešila, grešili smo z njo vred tudi mi učitelji, ker smo bili kot strokovnjaško naobraženi vzgojevalci v prvi vrsti poklicani, da poučimo širše sloje o načelih prave vzgoje. Skrajnji čas je, da stopita šola in dom v najtesnejšo zvezo. Le oni učitelj bo pogodil pravo pot, ki je prepričan o potrebi sporazumljenja med šolo in domom, ki ve, da je treba ljudstvo poučiti o

domači vzgoji, o tem temelju uspešnega vzgojnega dela v šoli. Bolj ko raste zanimanje staršev za šolo, bolj ko se strinjajo njih želje in nameni z željami in nameni učiteljevimi, bolj ko sploh spoznavajo blagoslov dobre vzgoje, tem sigurneje pade setev šole na dobro zemljo, kjer obrodi stoteren sad.

Potrebo vzajemnega delovanja staršev in učiteljstva je uvidela tudi vlada sama. Prevažno in največjega pomena je, da je šolska oblast sprejela prireditve roditeljskih sestankov v svoj program. „Šolski in učni red“ z dne 29. septembra 1905 uvaja med drugimi novostmi tudi roditeljske sestanke. 120. točka tega učnega redu se glasi: „Učitelji so dolžni, z vso vnemo posredovati med šolo in domom; to zahteva napredek pouka, izboljšanje šolskega obiska, zlasti pa izboljšanje vzgoje.“ Ta naredba ustreza zahtevi časa. Kar se je prej samo želelo, to se more sedaj uprizarjati v vsaki vasi: učitelji se morejo z roditelji skupno na posebnih sestankih posvetovati o vzgoji našega najdražjega imetja, najlepšega zaklada našega naroda, o vzgoji naše nade, našega jamstva za boljšo in srečnejšo bodočnost, o vzgoji mladine.

Da učiteljstvo hoče ustreči temu zakonu, o tem naj vam priča sestanek, ki ga prireja danes zagorsko učiteljstvo staršem svojega okoliša.

In vi, predragi nam navzoči! Prihajajte radi na te sestanke, ne imejte gluhih ušes, če vas bomo v prihodnje zopet vabili na enake prireditve. Nič nam ne pomaga, tožiti o izprijenosti naše mladine in zraven držati križem roke. Zabičimo si enkrat za vselej v glavo: Prvo in najvažnejše naše delo je vzgoja otrok! Življenje poedincev, družin, občin naroda — človeštva je odvisno zgolj od vzgoje. Blagostanje in gorje ima svoje korenine v vzgoji. Kateri sinovi delajo čast očetu in materi, občini, domovini? Dobro vzgojeni! In kateri ne? Odgovor si misli lahko vsakdo sam. Res je pa, da je vzgoja nekaj jako, jako težkega. Vzgoja je umetnost vseh umetnosti! A če kje, potem mora v vzgoji veljati geslo: „Z združenimi močmi!“ V tem oziru smo dosedaj strašno

grešili. Hodili smo večinoma vsak svojo pot: šola svojo, dom svojo. Nastala je med šolo in domom zev, ki bo vzrok naše pogube, če je ne zamašimo hitro. To pa storimo, če stopimo v ožjo zvezo in si vzajemno za skupno delo podamo roke ter podpiramo drug drugega. Le na ta način bo naše delo uspešno in bo rodilo obilo sadu.

Kakor domača vzgoja le tam lepo napreduje, kjer živa oče in mati v lepi slogi in sporazumljenju, tako se morejo tudi le v oni občini pri vzgoji in pouku doseči povoljni uspehi, kjer je med starši in učitelji lepa sloga in edinstvo, kjer domača hiša vseskozi podpira učitelja pri njegovem blagem prizadevanju.

Sloga, vzajemno delovanje, torej soglasje med šolo in domom olajšuje delo vzgoje in je prvi pogoj, da se dosežejo ugodni vzgojni uspehi; nesloga pa jo ovira in obtežuje in je za mladino pogubna.

Družina in šola sestrici sta dve,
nobena brez druge hoditi ne sme.

Teh besed se držimo v prihodnje, starši in učitelji!

ANDREJ RAPÈ:

Roditeljski večer.

(Govoril na roditeljskem sestanku v Smledniku.)

Častiti starši! Cenjena gospoda! Pozdravljam vas prav presrečno vse, ki ste se zbrali danes v teh prostorih na prvi roditeljski sestanek, ki vam ga je priredila tukajšnja šola. Prav toplo pozdravljeni! Dal Bog, da bi bilo še mnogo takih sestankov in da bi koristili mnogo!

Nismo se sešli danes zaradi sebe samih; zaradi svojega najdražjega zaklada na svetu, zaradi svojih otrok smo se sešli. O, vem, da ljubite vsi svoje otroke! Saj so kri vaše krvi.

Prepričan sem zato, da ste z veseljem žrtvovali nekaj dragega časa sreči in blaginji svojih otrok. Roditeljske sestanke ali večere sem imenoval take-le sestanke, kakršen je danes. Roditeljske zato, ker so v prvi vrsti namenjeni vam, roditelji ali starši. Večeri pa se lahko imenujejo zato, ker jih bomo prirejali navadno ob večerih, ko končate svoja dnevna opravila; zvečer boste drage volje darovali nekaj časa bodočnosti svojih otrok, ki bodi srečnejša, nego je naša sedanost.

Ne smete si pa misliti, častiti starši, da smo priredili take sestanke zato, da bi vas vnovič priklenili na šolske klopi, kakor nekdanj, ko ste bili še majhni in ste morali prihajati v šolo. Ne! Vodila nas je pri tem koraku ljubezen do vaših otrok in njih bodočnost, ki bode srečnejša, ako se boste radi udeleževali takih sestankov in se tudi ravnali po naukih, ki jih boste slišali tu. Na takih sestankih si bomo vsi enaki. Kakor mi, tako bode imel tudi vsak izmed vas besedo. Najprej bo eden izmed nas predaval kaj splošno koristnega o vzgoji otrok, potem pa se bomo prijateljski med seboj pomenili o svojih otrocih. Vi nas boste lahko povpraševali, kako je z njimi v šoli, in mi vam bomo odkritosrčno odgovarjali. Povedali nam boste o svojih otrocih marsikaj, kako se n. pr. vedejo doma, na paši, pri igrah, s kom občujejo, kako se vedejo proti vam. Povedali nam boste n. pr., če ima kateri kako bolezen; tudi to je važno. Pa ne le o dobrih, tudi o slabih lastnostih otrok se bomo pogovorili. No, da! Kdo pa je med nami, ki bi ne imel niti ene slabe lastnosti? Tak človek bi bil popoln.

Častiti poslušalci, ljubi starši! Sedmo leto sem že med vami, pa reči moram: Med vašimi otroki ne poznam ravno hudobnih. Pa ko bi tudi bil kateri, Bog varuj, zametati se tak otrok ne sme! Nasprotno! Baš tak otrok tem bolj potrebuje modre roke, da ga strga s pota, ki pelje v pogubo, in ga postavi na pot sreče.

Zapomnimo si pa še to-le prav dobro: Velik, silno velik bi bil greh, ako bi zaradi takega otroka žalili njegovo

mater. Mati ljubi takega otroka bolj nego navadne matere, njena ljubezen je globlja in večja, ker ona ljubi s solzami. Njene solze so lepi biseri, ki bi jih bilo greh zametavati. Njena duša je živ vrelec, iz katerega pije njen otrok toliko ljubezni, nesamopridne in trpeče, da ga večkrat spravi na pravi pot. Greh bi tedaj bil, zametati takega otroka, velik greh, žaliti njegovo mater.

Toda nazaj k pogovoru! Med pogovori, ki jih bomo imeli ob takih sestankih, se nam bo odkrila njihova bogata, za vse sprejemljiva duša. Videli jo bomo pred seboj, kakor na krožniku in lahko bomo izbirali pomočke in pota, po katerih bomo vodili otroka, da vam bo v veselje, da bo veren kristjan, dober državljan in koristen član človeške družbe.

Resnično, taki sestanki staršev in učiteljev so zelo važni. A niso nič novega! Že 20 let se trudijo pametni in učeni možje, da zbližajo dom in šolo, da bodeta delala vzajemno in da ne bo podiral dom, kar sezida šola, in obratno. Prav ta namen imajo roditeljski večeri, ki se prirejajo dandanes po mestih, trgih in vaseh.

Resnično, potrebni so ti sestanki; zakaj dom in šola sta si danes še nasprotna. Kaj ne, častiti starši, mislite si: Čemu nam je šola? Čemu posebno nam, kmetom? Šola nam jemlje otroke, ki jih rabimo doma pri delu, na paši i. t. d. Za šolo moramo šteti težko prisluženi denar. Plačevati moramo večkrat tudi kazni zaradi zamud! Seveda to vas večkrat ujezi in šola vam ni všeč. Morebiti daste duška svoji jezi tudi z besedo vpričo svojih otrok. In vidite, to silno kvari otroke. Otrok, ki ve, da se v šoli ne nauči nič slabega, sliši, kako se zabavlja čez šolo, in izgubi vse veselje, hodi v šolo le nerad, jokajoč, se ne uči i. t. d. In to, vidite, je silen kvar za otroka.

Potrebna so taka shajanja. Treba je, da se učitelji in starši pogovorijo med seboj. Najprej se pogovorimo, potem se pomirimo in prepričan sem, naposled bomo tudi dobri prijatelji.

Hiša in šola imata v rokah, kar je vam in nam najdražje: mladino. Ali gotovo je pred Bogom in ljudmi večja vaša dolžnost, skrbeti za srečo in blagor svojih otrok, nego je to dolžnost šole. Vendar delati morata oba: dom in šola. To je pomisliti. Sedaj si pa mislimo tak slučaj: Bogat posestnik, naj si bo že, kjer hoče, si hoče sezidati novo poslopje. Delo odda dvema mojstroma. Ta dva se kar nič ne pogovorita med sabo. Prvi gre in začne staviti temelj. Sezidal je že precej, a glej, pride drugi in pravi: „Kaj! Tako boš zidal? To vendar ne gre!“ Vzame kladivo in podere, kar je sezidal prvi.

Začne zidati sam. Že je nekaj sezidal čisto po svojem, pa pride prvi in pravi: „Prijatelj, to vendar ne gre! Tako vendar ne boš zidal, če imaš le kaj pameti!“ Vzame kladivo in podere. — Tako podira eden, kar je sezidal drugi. Vprašam vas, častiti starši, ali prideta kdaj s poslopjem do strehe? Ne, nikdar ne prideta, zakaj že v temelju sta si nasprotna.

In mi! O, mi imamo zidati lepše, dragocenejše in tudi imenitnejše poslopje nego ona dva mojstra. Mi imamo zidati tempelj božji, zidati imamo poslopje neumrjoče duše, čujete! Ali ni to naše poslopje brez primere dragocenejše? Gotovo! mi odgovarjajo vaši obrazi. In sedaj vas vprašam: Ali pridemo z zidanjem kdaj do strehe tega poslopja, če podiramo drug drugemu? Nikdar in nikdar!

Pogovoriti se moramo, da bomo zidali enotno, z istimi pripomočki in istimi cilji. Potem bomo sezidali to poslopje do neba: vzgojili bomo svoje otroke tako, da bomo imeli koristi vsi! Vi, šola, človeška družba, a največjo in neprecenljivo korist pa vaši otroci sami.

Ob takih shajanjih bomo spoznali otroško dušo popolnoma, saj se bomo o njej menili, spoznali pa bomo tudi, da otrok ni samo neprijeten plod prijetne ljubezni, ampak, da je ustvarjen za kaj višjega, da je njegov cilj v Bogu, da je tempelj božji.

Tako sem vam naslikal ob kratkem pomen in važnost sestankov, kakršen je danes, in prehajam k pravi svoji današnji nalogi; povedati vam namreč hočem, kakšen pomen ima družina za vzgojo otrok.

Predno pa pričnem o tem, bo gotovo koristno, če vam razložim, kaj je pravzaprav vzgoja.

Sledite me in pazite! Izkušal vam bom predočiti to na prav preprost način. Mislimo si:

Vroč poletni dan je. Nebo gleda na zemljo, kakor v ognju razpaljeno. Noben vetrič ne dahne. Žalostno povešajo rastline glavo in kakor b slišale smrt, kličejo: „O dobrotno nebo, daj nam piti, utolaži nam žejo, pošlji nam življenskega olja — mokrote, umiramo!“

Ali nebo se ne gane. Veter ne dahne, kapelj hladilnih ni. Posuše se rastline in umrjejo. Umorila jih je suša.

To je ena podoba. Oglejmo si sedaj drugo!

Na nebu so se nakopičili oblaki! Veter poteza sunkoma. Kakor bi trenil z očesom, se zabliška tu in tam med oblaki in iz daljave se čuje grom. Bliže je in bliže! Silen tresk! Zviije se vse. Ali nebo je dobrotno: blagodejen dež se ulije na zemljo.

O, hlastno pije žejna zemlja, pijo rastline. Glave dvigajo in zopet se nam zdi, kakor bi klicale: „Hvala, hvala, dobri Stvarnik, dal si nam novo življenje!“ In prijetno za-dehti cvetje, z veseljem hrepeni vsa rast kvišku pod nebo.

Dež jim je pospešil rast.

Glejte, te dve sliki nad poljem sem vam prikazal zaradi sledečega:

Duša otroška se mi zdi prostrano polje. In kakor na polju rastejo rastline, tako rastejo v duši otroški tudi rastline: to so lastnosti, ki so pa dobre in slabe.

Suša, sama ob sebi, kajne, nemore nič, prav nič ustvariti ali pomoriti. Tudi dež ne more nič novega ustvariti, le pospešuje rast.

Prav tako, kakor suša in dež, vpliva vzgoja: Sama od sebe v duši otroški ne more ustvariti nič novega, vpliva pa le na rast in razvitek duševnih lastnosti otroških.

Dobre lastnosti mora vzgoja razvijati in pospeševati, a slabe moriti in zatirati, da ne vzrastejo v visoka drevesa.

Kaj je tedaj vzgoja?

Vzgoja je vpliv na razvoj duševnih lastnosti otroških. Kaj mora delati dobra vzgoja?

Dobra vzgoja mora dobre duševne lastnosti pospeševati in zle zatirati.

Tako se mi zdi, da sem vam umljivo razložil, kaj je vzgoja in kaj je dobra vzgoja, in šele po tem pojasnilu prehajam k vprašanju:

Kakšen pomen ima družina za vzgojo otrok?

Dandanes se bolj nego kdaj zahteva od šole, da naj vzgaja otroka. Šola mora biti, tako si mislijo, otroku ne le kraj, kjer si pridobi znanja in duševnih moči, t. j., zmožnosti, ampak mu mora biti tudi podlaga za razvoj npravstvenega ravnanja in značaja.

A resnično! Često se zgodi, da prične mati, ki svojega otroka ne more ukrotiti, tako-le:

„O, počakaj, le malo še počakaj! Ni več daleč čas, ko pojdeš v šolo. O, ni več daleč! Le verjemi, učitelj te že ukroti, verjemi, da te ukroti itd.“

Taka mati pa ne pomisli, da je prav ona in družina prva, ki vpliva, in to trajno vpliva na npravstveno vrednost otrokovo, kakor tudi na vrednost njegovega življenja. Ne pomisli, da družina lahko vse to podere, kar je že s trdom sezidala šola.

Pomnite ta-le zlati izrek:

„V rosnem jutru, t. j., v mladosti so strupene sape naj-nevarnejše!“

Vtiski (dojmi), v katerih je vzrastel otrok v svoji družini, so za njegovo bodočnost tako odločilni, da je treba družini prisoditi večjo nalogo, pa tudi večjo važnost v vzgoji, nego se je to delalo dosle.

Seveda se mora družina prav razvijati, ako hoče biti dobra vzgojevateljica. Navade in zgledi, ki jih vidi otrok v družini, so veliko važnejši pripomočki za vzgojo, nego n. pr. ustna poučila, svarjenje, kaznovanje, grožnje, prošnje itd. Na to se mora tedaj družina posebno ozirati.

Seveda bo družina le tedaj dobra vzgojevateljica, ako vsak njen ud izpolnjuje natanko prostor, na kojega je postavljen, to se pravi, ako vsak ud družine prav igra svojo ulogo, kakor jo igra prav igralec v gledališču, in ako so te uloge prav razdeljene.

Oglejmo si sedaj člane družine in njih naloge!

Oče je glava družine, jo vodi in ji zapoveduje, zato mu že naravno in pravično pripada prva uloga.

Oče gospodari in otroku se zdi zapovedovalec, čigar povelje se mora izpolniti brez ugovora, čigar volja je neupogljiva. In resnično: oče se zdi otroku zapovedovalec še tem bolj, ker le tu in tam prihaja v krog svoje družine, in vendar vodi družino njegova podoba sama celo takrat, ko ga ni doma. Blagor takemu očetu, ki si je vedel v družini ustvariti tako stališče! Zakaj otroci ga bodo v vsem posnemali, posebno dečki.

Ali njegova podoba se ne sme zdeti otrokom strogost sama, temveč mila resnost, ki sočustvuje z vsem, kar polni otroku dušo. Zdeti se mora ta podoba otroku sveta in vedeti mora, da bi bilo nespodobno, če bi jo potegnil iz njene višine doli k sebi med svoje igrače.

Očetje! Bodite strogi! Večkrat morate celo žrtvovati za nekaj časa hišni mir, če bi bila mati premehka, če hočete resnično osrečiti svoje otroke.

Napoleon I. se je pritoževal neki visoki gospe, da ljudstvo ni dobro vzgojeno, in jo vprašal, kaj bi bilo storiti, da

bi bila vzgoja boljša. Eno samo besedo je rekla visoka gospa. Rekla je: „Mati!“

O, to sladko ime! Veliki Napoleon je takoj spoznal, kaj je hotela gospa reči; zato jo je prosil, naj vzgoji ona več dobrih mater, ki bodo potem dobro vzgajale otroke.

Tu naj pa omenim dveh velikih napak in krivih mnenj, ki ju imajo matere. Prva je ta-le: „Saj je otrok še premajhen, saj še ne razume!“ A druga: „Nekatere napake in zle lastnosti so otroku prirojene in se ne dado odpraviti.“ Oboje je napačno in ni res.

Neka gospa je vprašala učitelja, kdaj naj začne vzgajati svojega štiriletnega sinčka.

Začudeno jo je pogledal učitelj in rekel: „Ako še niste z vzgojo začeli, potem so že štiri leta zamujena!“ S tem je hotel reči: Otroka je začeti vzgajati takoj ob rojstvu. Kako je treba ravnati s takimi otroki, vam bom povedal ob drugem sestanku, ker bi me to danes vedlo predač, saj je že tako dolgo.

Prav je imela ona visoka gospa: Mati! Mati ima v vzgoji še veliko večjo in važnejšo nalogo nego oče. Mati, ki je rodila svoje dete v bolečinah, ona edina more umeti z vsem samozatajevanjem otroške potrebe, ona ga more edina umeti v vseh njegovih posebnostih.

Edino ona more zle duševne lastnosti zatreti takoj v prvem početku, dobre oploditi in njih rast pospeševati. „Le ljubezen more vzgajati.“ In zato mati lahko za vzgojo največ stori, ker največ ljubi. Brez ljubezni najboljša vzgojna pot ni nič.

Mati je otroku angel. In z veseljem se spominjamo onega svetega bitja, ki mu je žarel obraz, ko nas je blagoslavljal, ki smo iz njegovih rok prejeli vso srečo — do konca svojega življenja.

Kdo bi mogel pozabiti, pa naj bode, kjer hoče, materin glas, njeno pesem, ki nam jo je pela, njen sveti obraz.

Mati vpliva na otroka pravzaprav čisto tiho, toda neizrečno važno.

Spoštovanje do vere, nravnosti in čistosti srca je glavno, kar mora mati posebno gojiti v otroku. Njen lastni zgled, združen z miloto, je najmerodajnejši.

Ako oče zapoveduje, ne čuti otrok le strogosti zapovedi, čuti tudi, da je oče telesno močnejši od njega, in to zbuja odpor; ako pa opominja in svari mati, je opaziti brž tudi ljubezen, ki si pridobi otroška srca.

Oče ima pravico, kaznovati, in njegova volja se zdi večkrat samovoljnost, dočim se pri materi kaže bolj ona sveta ljubezen, ki za svoje ljubljence skrbi, dela, moli in bedi. Odtod nam je tudi jasna čast, ki jo izkazujemo svojim, četudi umrlim materam do groba.

O sveta materina ljubezen! Kaj more vse učiniti samo ime: mati!

Mati je vzgojila sina kar najbolje, saj je bila sama dobra, pobožna. Ali ugrabila jo je zgodaj smrt in njen sin je ostal sam na svetu. Zašel je bil v slabo družbo in padal je, vedno niže je padal v blato razuzdanosti in pregrehe. Za zgled so ga stavili ljudje, kakšen človek ne sme biti. Groza ga je bilo videti v njegovih črnih dejanjih.

Pa je stal nekega dne na pragu hiše. Mimo je prišel izprevod. Nesli so mrliča. Za krsto je šla deklica in solze so ji tekale po obrazu.

Naš znanec je stal in gledal nekaj časa, potem pa je iz dolgega časa in radovednosti stopil med ljudi in tudi odšel na pokopališče.

Pogreznili so rakev v zemljo in ko je padla prva gruda bobneče na krsto, je obupno zavpila ona deklica: „Mati, oh, moja ljuba mati!“

Kakor strela iz jasnega neba je zadela edina ta tako žarko izgovorjena beseda „mati“ izgubljenega, hudobnega sina. Vsi lepi nauki, ki jih je slišal nekda od dobre svoje matere, ki so pa spali sedaj mrtvi doli globoko pod blatom

njegovega srca, so se zganili, zganili so se in so oživali v trenutju. Kvišku so zahrepeneli in dvignila se je grešniku duša iz blata. Solze so mu porosile lica in duša je vstala zopet k Bogu. Edina beseda: mati — ga je privedla na pravo pot!

Da, častite matere! O, zavedajte se svoje svete dolžnosti do otrok in svoje velike moči, ki jo imate do njih. Ne zamudite torej trenutka več, da bi jim ne vsajale blagih čednosti v srca in ne ruvale iz njih plevla in osata, kakor dobre vrtnarice!

Očetu in materi v družini pa pomagajo pri vzgoji mlajših otrok tudi starejši otroci. Ne da bi hoteli ali mislili, so postali njihovi pomagalci! Starejši so mlajšim zgled, so jim učitelji, svarilci, kaznovalci, varuhi, pa tudi seveda večkrat zapeljivci.

Ker vemo, da se duševno življenje mlajših bratcev in sestic razvija hitreje in da večkrat npravstveni napredek starejših vleče mlajše za sabo, zato moramo skrbeti, da najstarejšega otroka vzgojimo kar najbolje. Ako je najstarejši dober, poslušen, odkritosrčen, reden in snažen, potem prevzame staršem velik kos dela pri vzgoji mlajših bratcev in sestic.

Tako sem vam po možnosti razjasnil pomen roditeljskih večerov, pojasnil, kaj je vzgoja in kakšna mora biti dobra vzgoja, in slednjič, kakšen pomen ima družina za vzgojo otrok.

Kakor že rečeno, pri prihodnjih takih sestankih boste slišali še veliko dobrega in lepega; že naprej vas vabim na obilno udeležbo ter vam kličem k sklepu: Starši, na delo, na delo, na skupno delo za srečo in lepšo bodočnost svojih otrok!

LJUDEVIT STIASNY:

Dajte nam boljših mater in dobili bomo boljše može.

(Govoril na roditeljskem sestanku v Krškem.)

Francoska narodna pripovedka pripoveduje:

Mladenič je ljubil prekrasno dekle. Nekoč mu je velela ljubica: „Ako me resnično ljubiš nad vse, pa pojdi tja in iztrgaj svoji materi živo srce iz prsi in prinesi ga meni!“

Pa gre mladenič domov in iztrga rodni materi živo srce iz kadečih se grudi in odhiti z njim k svojemu dekletu.

Ali na pragu mu sklizne krvavi plen iz rok na tla. Mladenič stopi nanj, se spotakne in pade ter ves razjarjen prekolne drgetajoče srce.

Zvesto materino srce zatrepeta poslednjikrat v presilnih smrtnih mukah in povpraša sina: „Ali te hudo boli, oh, ubogi moj otrok?“

Slične pripovedke nahajamo v vseh narodih, iz vseh časov in tudi dandanes čitamo in opazujemo marsikaj, kar kaže zvesto materino srce v najlepši luči. Kljub temu je že veliki Napoleon bridko tožil: „Dajte nam boljših mater in dobimo boljše može!“ Radi mnogih vojsk je potreboval Napoleon vedno novih vojakov in jemati so jih morali ne samo s sel, ampak tudi iz mest. Toda mestni mladeniči so bili tako slabotni, da jih je več podleglo navadnim boleznim, nego jih je padlo v boju. Napoleon skliče zaradi tega naj-boljše zdravnike francoske države in jim zapove, naj doženejo vzroke, zakaj so mladeniči v mestih tako slabotni. Po daljših preiskovanjih izjavijo zdravniki: „Otroci v mestih so rojeni večinoma prav tako zdravi kakor na selu ter imajo v sebi vse pogoje, da postanejo kdaj krepki možje ali krepke žene. Skrbne matere v svoji slepi materni ljubezni pa negujejo svoje otroke tako zelo, da jim pozneje škoduje vsaka sapica.“

Kakor že za Napoleona v francoskih mestih, tako so tudi v naših mestih otroci vsled napačne vzgoje omehkuženi in podvrženi raznim boleznim. Skrbne mamice namreč pazijo samo, da bi se otroci ne prehladili, ne skrbijo pa v prvi vrsti, da bi se utrdili.

Delo samo že krepi otroka. Semtertja pa dobra mamica raje opravi vse delo, samo da si njeni otroci ne zamažejo svojih lepih oblačil; a mnogokrat opravijo vse delo same, ker se otroci branijo dela. V imovitejših rodovinah pa seveda prepoveduje moda in ponos, da bi se mladi naraščaj poprijel dela.

Zdravi starši pošljejo otroka v mesto; tu se oprime le duševnega dela, potem pa z zaničevanjem gleda na vsako telesno delo, ki je bilo vendar vir zdravja njegovih pradedov! Pomanjkanje telesnega dela je vzrok njih občutljivega telesnega nazadovanja. Nekateri pa celo trdijo, da je to v prvi vrsti vzrok, da so že njihovi otroci slabotni in nervozni ter da stojijo njihovi vnuki že ob rojstvu z eno nogo v grobu, oziroma so celo takoj preskrbljeni z vstopnico za blaznico. Ako so tudi te trditve pretirane, opazujemo vendar lahko čestokrat, da dobimo z dežele mnogo izrednih talentov, da pa že njihovi otroci ne kažejo posebne nadarjenosti.

To veliko zlo bi se odstranilo, ako bi človek pravočasno vpošteval, da naše telo ni zavitek za notranje moči, temveč zemlja, iz katere rastejo.

V nekaterih dobro posečanih zdraviliščih zdravijo danes tudi bolnike z vodo, z zrakom ali s solncem. Naši otroci na deželi so krepki, ker se mnogo gibljejo v svežem zraku in na solncu. Skrbimo torej, da tudi naši otroci v malih mestih utrdijo svoje zdravje z vodo, z zrakom in s solncem! Umivati se morajo naši otroci vsak dan, tudi po zimi z mrzlo vodo, in sicer ne samo glave in rok, nego tudi vrat in vse gornje telo. Ako ni prilike, da bi se otroci kopali tudi po zimi, si morajo vsaj večkrat umiti noge. Po leti pa ne branimo otrokom, da bi se ne kopali pod milim nebom,

temveč jih k temu še izpodbujajmo! Kadar so otroci svobodni, naj se gibljejo, ako je le možno, v svežem zraku, in sicer ne samo po leti, nego tudi po zimi. Ne kratimo torej po zimi otrokom veselja na ledu in v snegu, zakaj prav v ostrem zimskem zraku se otroci najbolj utrdijo. P. Neymajer pravi: „Strah pred svežim zrakom je prvi pogoj tuberkuloze. Kdor premaga ta strah, je storil že mnogo za pokončevanje te nevarne bolezni.“ Razen tega pa jako vpliva na zdravje plameneče solnce, ki oživlja vsa bitja na svetu. A ravno v tem greše največ naša mesta. Ko začne pomladi solnce ogrevati zemljo, že vidimo, kako korakajo dekleta z lepim solnčnikom, ki skrbno pazi, da bi ne otemnel nežni obrazek, — raje naj bi se gibale, kolikor je le možno, razkrite v vse oživljajočem solncu! Vsako leto se zdravi v zdravilišču v Gradežu in v nekaterih drugih zdraviliških mnogo bolnih otrok v prvi vrsti s solncem. Vsi ti otroci so oboleli, ker so doma pogrešali solnca, oziroma se ga celo ogibali.

Razen preneznatnega gibanja v svežem zraku in na solncu škoduje našim otrokom v naših mestih tudi še obleka, hrana in pomanjkanje spanja.

O obleki sodi po mestih le moda, ki se ne ozira vedno na zdravstvene predpise. Otroci so osobito pretoplo oblečeni ter se pri gibanju preveč segrejejo in potem prehladijo. Poglejmo le otroke po mestih, kako so večinoma zaviti v v zimskih mesecih! Opazujemo pa čestokrat, da skrbne mamice zavijajo tudi vrat svojega otroka, dasiravno ga s tem le omehkužijo. Galošé dobro služijo, da ostanejo noge vedno suhe in tople; čestokrat pa zopet lahko opazujemo, da otroci v mestih dirjajo v galošah ter da jih ne sezujejo v gorki sobi; to ima zopet slabe posledice. Pred tridesetimi leti so hodili dečki in deklice po naših mestih brez ogrtačev in volnene spodnje obleke; tako, kakor so se nosili naši pradedje. Sčasoma pa so prišle v modo debele, goste, volnene srajce ter druga topla obleka, to pa provzroči, da dobimo sedaj v naših mestih naraščaj, ki mu škoduje vsaka mrzla sapica.

Hrano dobijo v naših mestih otroci večinoma isto, kakor odrasli. Ta hrana pa šestokrat ne prija otrokom, ker so navajeni na slaščice, ki jih jim dajejo dobre mamice; zato zaostajajo naši otroki za otroki na deželi. Pri nas se nadalje morajo zadovoljevati zjutraj s kavo in žemljo, zvečer pa gredo navadno s polnim želodcem v postelj. Pravo je pa le, da bi večerjali par ur, preden gredo počivat, ter da bi zjutraj dobili obilnejšo hrano, zakaj čez noč se spočije želodec.

Tretje zlo pri vzgoji mestnih otrok je to, da otroci navadno premalo spiyo. V mestih gremo počivat navadno pozno v noč in tudi otroci se tega kmalu navadijo.

Neizrečeno mnogo koristi ona mati svojim otrokom, ki z umno vzgojo skrbi za telesno utrjevanje svojih otrok, neizrečeno mnogo pa škoduje svojim otrokom ona mati, ki v slepi materni ljubezni neguje svoje otroke in jim ustreže v vsem, kar si izmislijo, dasiravno sem ter tja dobro ve, da bi jim moglo to pozneje škodovati. Zadnji čas je torej, da se matere po naših mestih bolj zanimajo za pravo vzgojo otrok ter da se potem tudi držijo pravih navodil.

Ako lajiki čitajo zdravstvene knjige, si poiščejo kak simptom, ki ga slutijo v sebi, in v njihovi domišljiji se razprede bolezen. Zato prinaša čitanje takih knjig 90% čitateljev hipohondrijo. Prepustimo torej čitanje zdravstvenih knjig raje zdravnikom in se zanimajmo za vprašanja, kako se izognemo boleznim oziroma kako obvarujemo otroke bolezni.

Popolnoma napačno je namreč misliti, da so bolezni in slabotnosti neodvrtljive, torej nepotrebno zlo. Že Hipokrat je v s tarem veku znal, da bolezni niso nič drugega, nego posledica cele množine malih, navadnih pogreškov, ki se sčasoma pomnože in provzročijo polom.

Ako se v mestu kdo ne počuti dobro, večinoma takoj teče k zdravniku in ako mu ta ne pomaga, pa k drugemu. Mnogi se sami zdravijo z raznimi zdravili. Bolje bi pa bilo, da bi se vprašali: Zakaj nisem tako zdrav, kakor bi bil rad? Pameten človek bi potem pripoznal, da ne živi prav, osobito

da ne skrbi za krepitev svojega telesa, ter bi sklenil tako živeti, da bo odvrnil vsako bolezen.

V Kini imajo osobito v boljših rodovinah zdravnike, da jih ohranijo zdrave; zato dobi zdravnik honorar le o dnevih, ko so vsi zdravi. Pri nas pa poiščemo zdravnike, le da nam preženejo naše bolezni, ki smo jih večinoma zakrili sami.

Jasen zgled, koliko se doseže s primernim utrjevanjem telesa, je danski pisatelj Müller. Le-ta pripoveduje v svoji knjigi „Moj sistem“, da se je rodil kaj slaboten in da je bil v mladosti vedno bolehen. Dandanes pa je eden najlepših in najzdravejših mož, ki je zmagal v 132 tekmovalnih borbah. Tega zdravja in te moči pa ni podedoval, temveč si je to pridobil z raznimi telesnimi vajami, ki jih je izvajal (gojil) sistematično.

Navadno v visoki starosti oslabi ne samo telo, temveč tudi razum. A vendar so tudi v tem oziru častne izjeme. Govore angleškega ministra Gladstona je občudoval ves omikani svet, tudi, ko je bil Gladston star 83 let. Gladston sam pa je trdil, da si je ohranil svojo duševno čilost v visoki starosti le s telesnim delom. Ako ni mogel drugega delati, žagal je vsaj nekoliko časa drva.

Vsak je svoje sreče kovač. Sreča ni odvisna od pode-dovanega denarja in od naslovov, temveč v prvi vrsti od zdravja.

Prva dolžnost vsake matere je torej, da se potruzi, utrditi zdravje svojih otrok ter da ima vedno pred očmi izrek starega zdravnika: Moč in inteligenca človeštva vzklije iz zdravja otrok.

V zadnjih desetletjih v raznih evropskih mestih vedno bolj skrbe za telesno utrjevanje mladine ter v tem posnemajo Angleže in Američane, ki jih moramo prištevati k prvim narodom sveta. Kako zelo pa skrbe za telesno utrjevanje svoje mladine, bode razvidno iz prihodnjega predavanja.

JANKO LIKAR:

Vzgoja otrok v predšolski dobi.

(Govoril na prvem slovenskem roditeljskem sestanku v Ljubljani.)

Namen in pomen roditeljskih večerov, kakršnega smo priredili nocoj, vam je razjasnil gospod vodja. Meni pa je dana naloga, govoriti o predmetu, ki zanima vas in nas. Govoril bodem o vzgoji otrok v predšolski dobi; velike važnosti je, kako je otrok vzgojen, ko začne hoditi v šolo.

Gotovo ste že sami opazovali svoje otroke in pa otroke svojih sosedov, kako se vedejo doma napram svojim staršem, napram svojim bratom in sestram, kako se vedejo na cesti, ko so prepuščeni samim sebi, in kako se vedejo pri svojih igrah na različnih igriščih. Ob takšnih prilikah ste opazili, da so nekateri otroci mirni, tihi in uljudni, drugi nagajivi in prepirljivi, pri tretjih ste zapazili še večjo hudobnost. Dobe se tudi slučajji, ki nam pričajo, da so otroci že v svoji nežni mladosti moralno pokvarjeni; o tem nam priča njih nespodobno vedenje in grdo govorjenje. Dobe se žalibog otroci, ki še ne znajo dobro govoriti, a že znajo preklinjati. Leto za letom dobivamo v šolo tudi deco, ki se odlikuje s svojo neposlušnostjo in trmo, ki rada laže in goljufa in celo součencem izmika, kar le more. Res je, da so taki otroci izjeme; verjeti mi pa smete, da delajo taki otroci učitelju mnogo preglavice. Otrok, ki je že v nežni mladosti moralno pokvarjen, je največkrat izgubljen za vse življenje; šola ne more delati čudežev. Tudi pri največjem naporu učitelj navadno ne doseže z njimi mnogo. Šest do osem let dela tak otrok učitelju same ovire, ko pa ostavi šolo, postane največja nadloga za starše. Zato pa vam ne morem dovolj živo opisati važnosti prve vzgoje, in ne bi bilo odveč, ko bi vas vsak dan opominjal: „Starši, pazite, kako vzgajate svojo deco!“

Kdaj pa naj pravzaprav začnemo vzgajati otroke? Če dobro pomislimo, lahko rečemo, da se prične vzgoja otrok s prvim dnevom, ko zagleda dete luč sveta. V prvi dobi seveda ne daja novorojenček mnogo posla in skrbi; če je dete normalno razvito in zdravo, prespi večji del časa in se oglašja le tedaj, če postane lačno. Vendar so pa tudi otroci, ki dajo materam mnogo opravila takoj po porodu. Vzgoja v tej prvi otroški dobi se ne ozira toliko na duševne lastnosti, ki se še ne pojavljajo jasno. Vse, kar storimo za otroka ob tem času, meri le bolj na to, da ga živimo in čuvamo poškodbe. Šele kasneje, ko se jame otrok zavedati, ko zaznava reči in ljudi, takrat, ko se jamejo zbujati v njem občuti, želje, hrepenenja, ko prvič iztegne svojo ročico po luči, po kaki svetli stvarci, po rdečem jabolku ali po kaki igrači; ko prvič pokaže, da hoče od očeta k materi, ali pa obratno: takrat pa morajo biti starši že pozorni, takrat se začenja vzgoja v pravem pomenu besede. Prav v tej nežni otroški dobi se posebno lahko greši v vzgoji, in trdovratnost, svojeglavnost, jeznoritost se začno kazati že takrat. Te zle lastnosti rastejo z otroki vred, ako jih ne iztrebimo pravočasno do korenin.

Starši imamo pač to napako, da radi damo in dovolimo svojim malim ljubčkom vse, kar hočejo imeti. Naj bo še tako dragocena reč, recimo, draga posoda, lepa slika ali karsibodi: otrok dobi vse v roko!

„Nu, pa mu daj, da bo tiho,“ reče mati, čeprav ve, da bo otrok treščil posodo že čez nekaj trenutkov ob tla, da se bo razletela na tisoč kosov, in čeprav ve, da bo sliko umazal in raztrgal. Dete vse doseže z jokom, vse dobi zaradi „ljubega miru“, a pri tem se pa čimdalje bolj razvaja v svojeglavnosti in trmi. Tak otrok bo kmalu uničil vse okoli sebe, z vpitjem doseže, kar mu koristi, a dostikrat tudi to, kar mu je v škodo! Če se mu ne da takoj, česar poželi, tepta in se dere, da se vznemirja vsa hiša. Vse tetke pri-drve, se zberejo okoli dojenčka in ga pomilujejo: Ljubček

se je moral jokati, je moral prelivati solze! Obenem pa grajajo provzročitelja te grozne muke in nesreče! Celo tako daleč se dostikrat izpozabijo, da grajajo otrokovo mater, ki ima nemara malo več pameti v glavi, nego pa one stare tetke. „Grda mama, mama grda ni dala Jurčku vinčka, ubogi revček, ljubček ti dragi!“ — Tako govore nespametne ženice, četudi vedo, da je vinček strup za ‚revčka‘ in ‚ljubčka‘. Otroku pa rastejo v takih slučajih krila. V njem je vzkliko prepričanje, da doseže z vpitjem in jokom vse, kar hoče in da svet mora slednjič ustreči njegovi želji. Ta trma se pa ne kaže samo v tej obliki, kmalu zapazite, da se pokaže trma tudi v drugi. Kmalu vam namreč razvajeno dete tudi tega ne bo storilo, kar bode te vi zahtevali od njega. Vaša volja se mora pokoriti njegovi, a njegova se vaši neče.

Imel sem priliko, opazovati sledeči prizor: Mati je skuhala kosilo. Ura je bila že pozna, zadnji čas je bil, da ga ponese kdo možu, ki je delal v tvornici. Predno je vlila jed v pripravljeno posodo, jo je mati še enkrat poizkusila in zapazila, da ni osoljena. Soli pa ni bilo doma. Hitro pokliče sinčka:

„Lojzek, pojdi, pojdi naglo po soli!“

„Jaz pa že ne grem!“

„Moraš iti, saj vidiš, da bo kmalu poldne!“

„Ne grem — pa naj gre Peter!“

„No, Peter, pa pojdi ti!“

„Jaz tudi ne grem,“ se odreže Peter.

„Peter, Peterček, le pojdi, pa boš priden!“

„Ne grem! Saj sem šel prej po olje, zdaj naj gre Lojze!“

„Torej Lojze, steci pa ti, glej, Peter noče iti.“

Lojze ji obrne hrbet in niti ne odgovori. Materi prihaja vroče, skrbi jo, da bi ne dobil mož prepozno kosila, pozna ga, da je hud, če mora opoldan čakati na jed. Jok jo posili.

„Za božjo voljo, Peter, prosim te, pojdi po soli, krajcar ti dam, če greš!“

„Za en krajcar pa že ne grem, dva dajte, pa grem.“

„Na, tu imaš dva krajcarja, pa hitro steci!“ In fant je šel.

Uboga mati! Tako moraš prosjačiti! Plaćati moraš svojega lastnega otroka, da ti stori malo uslugo! Ne usluge, dolžnost! Pa v tem slučaju bi bil Lojzek ali pa Peter storil samemu sebi uslugo, saj bi jima menda vendar ne dišalo neosoljeno kosilo! Da je mogla osoliti kosilo za moža, pa tudi za Lojzeta in Petra, je morala plačati temu-le dva krajcarja.

To so posledice nespametne vzgoje. Tako je ta mati vzgojila pri svojih otrocih ono nečednost, ob kateri se razbije največkrat vse naše prizadevanje, ob kateri je nemo-goča vsa dobra vzgoja. Nepokorščina, neposlušnost, to je rak, ki uniči vso vzgojo, to je ona lastnost, ki napravi toliko tisoč in tisoč ljudi nesrečnih, ki jih spravlja v ječo in na boben.

Pokoriti se najrazličnejšim predpisom in zakonom, to mora vsak, prav vsak izmed nas. Celo cesar in papež nista izvzeta iz te postave. Tudi ta dva ne smeta in ne moreta storiti vsega, kar in kakor bi sama rada; tudi ta dva se morata ravnati po gotovih predpisih in morata, kakor vsak drug, izpolnjevati zakone. Ves svetovni red sloni na pokorščini; le pomislimo, kaj bi bilo pri vojakihi, ako bi ne bilo pokorščine, kaj bi bilo po tvornicah, če bi smel delati vsak, kar bi hotel, če bi se ne ravnal po predpisih, če bi ne slušal svojih prednikov in nadzornikov. Kako je v družini, kjer ni pokorščine, kjer se ne ravna po volji družinskega glavarja, in kako bi bilo v občini, recimo, v Ljubljani, ko bi meščani in prebivalci sploh odrekli pokorščino, pa bi delal vsak, kar bi hotel! Ljudje se pobijejo v enem dnevu.

Vidite torej, kako važno je, da zna otrok slušati. Neposlušen otrok postaja trmast in prepirljiv, in če si pridobi te stabe lastnosti v mladih dneh, jih obdrži navadno vse svoje življenje; ko tak človek doraste, težko izhaja v vsaki službi, ker se noče pokoriti predpisom, ki mu jih dajejo

predstojniki; prepira se z njimi, pride ob to in ono službo, polasti se ga mržnja do dela, začne pohajkovati in slednjič zaide na pota, ki ga privedejo v zapor. Zato pa obračajte vso svojo pozornost na to, da znajo vaši otroci slušati! Kako se to doseže, vam povem na prihodnjem roditeljskem večeru. Danes vam povem slučaj, ki se je pripetil meni. Iz njega boste lahko posneli, koliko težav prizadeva neposlušen otrok učitelju v šoli.

Pred dvanajstimi leti sem dobil na barjanski šoli v prvi razred otroka, ki ni znal ubogati. Že prvega dne sem zapazil, da se prav nič ne briga zame; igral se je vedno. Če sem ga vprašal, je trdovratno molčal, sploh se ni dalo z njim nič napraviti. Čez nekaj dni, ko so se otroci že nekoliko privadili šoli in ko je pouk že nekoliko napredoval, sem poklical tudi tega dečka in sem mu dejal:

„No, Janezek, sedaj pa pridi še ti k tabli, pa napravi tudi ti tako črto na tablo, kakršno so naredili že drugi!“

„Jaz že ne grem!“ mi odvrne prav osorno in se obrne v stran.

„Glej, Janezek, tako ne bo šlo v šoli; tukaj mora vsak učenec ubogati svojega učitelja; ubogaj tudi ti lepo in pojdi k tabli!“

„Ne grem!“

„Pa zakaj ne? Saj ti ne bom storil nič žalega! Peterček, ki sedi pred tabo, je tudi bil zunaj. Peter, pojdi še enkrat k tabli, da bo Janezek videl, da ni to nič hudega.“

Peter pride; pogladim ga lepo po glavi in ga vprašam:

„No, Peter, ali ti je hudo tu zunaj?“

„Nič,“ se odreže Peter.

„Torej, Janezek, pridi še ti k tabli!“

„Jaz pa že ne grem!“

Hm, bil sem v zadregi! Takoj prve dni ga s hudim spraviti ven, ne gre. To mi oplaši druge otroke, ki so na kmetih itak preboječi; s tem jim lahko pokvarim veselje do šole. Janezka pustiti pri njegovi trmi, to mi je pa še

manj ugajalo. Moral sem rabiti zvijačo: osramotiti sem ga hotel!

„Veste, zakaj ne gre Janezek k tabli?“ se obrnem k učencem, „zato ne, ker se boji, preboječ je! Vi drugi pa niste nič boječi! Lojzek, pokaži ti Janezku, da se nič ne bojiš, kar korajžno stopi k tabli!“

„Ali si ga videl, Janezek? Lojzek je večji junak kakor si ti. Pa celo Rezika tam-le (na Barju sem imel namreč dečke in deklice skupaj) ni tako boječa, kakor si ti. Kaj ne, Rezika, da se tudi ti upaš priti k tabli?“

Rezika pride ven in pohvalim jo.

„Glej, celo Tončka je tukaj, ki je več kakor za glavo manjša od tebe, nič se ne boji in pride ven, kadar jo pokličem, samo ti si tako boječ, da se ne upaš!“

Deklice in dečki so se natihoma smejali Janezku, tega je bilo čimdalje bolj sram; na obrazu sem mu bral, da bije hud boj v svoji duši. In ko mu privoščim še enkrat prijazno besedo in rečem: „No, Janezek, sedaj pa pojdi še ti, da deklice ne bodo mislile, da si res tako boječ,“ se vzdigne iz klopi, tava k tabli, in ko sem ga hotel pogladiti in pohvaliti, so se mu posule solze po licih, zaihtel je in zajokal in ihtel in jokal je, dokler se ni končal pouk.

Zmaga je bila moja, prelomil sem njegovo trmo, a posledica temu je bila — da Janezka štirinajst dni ni bilo v šolo.

„Kaj so pa vendar naredili našemu Janezku?“ me vpraša čez teden dni njegova mati. „Ne morem ga več spraviti v šolo; ne gre, pa ne gre!“

„Niti dotaknil se ga nisem, zameril sem se mu, ker sem ga pripravil do tega, da je šel proti svoji volji k tabli.“

Mati pa je imela ves teden dela, da ga je zopet pripeljala v šolo.

S takimi svojeglavnimi učenci je nam učiteljem težko izhajati; to mi lahko verujete. Ne store nikdar tega, kar bi

morali, ne slušajo, se ne uče, ne pazijo, ne izvršujejo nalog itd. Da so pa uspehi tudi potem, je umevno samo ob sebi.

V zgodnji mladosti se mora otrok priučiti poslušnosti. Vendar pa ni prav, če gre človek v tej stvari predaleč. Prevelika strogost tudi ni umestna. So zopet starši, ki uničijo s palico in tepežem popolnoma otroško lastno voljo. Nekaj lastne volje naj imajo vendarle otroci, posebno dečki, sicer postanejo „mevže“, ki se slepo pokore vsakemu, še tako nespametnemu ukazu. Z zatrto lastno voljo je zatrto tudi samostojno mišljenje in samostojno delovanje. O prihodnjem roditeljskem večeru bodem razpravljal o pokorščini posebe in takrat bom govoril obširneje o tem.

Obrnimo se danes k drugi točki vzgoje, k pouku. Nastane vprašanje: „Kaj pa, ali je potrebno, da zna otrok že nekaj, predno stopi v šolo?“ — Odgovor na to vprašanje je jako obsežen in bi izpolnil en roditeljski večer; zato bom danes govoril le v splošnih potezah.

Otrok mora razmeroma že jako mnogo znati, ko začne pohajati šolo. Dušeslovci trdijo, da se normalno razvit otrok v prvih letih več nauči, nego vse svoje kasnejše življenje.

Vendar pa ne smete zaradi tega misliti, da morajo otroci s šestim letom biti že učenjaki! Posebno po mestih se pregreše starši s tem, da zahtevajo od svojih nedoletnih otrok preveč, preveč in prerano jim napenjajo možgane.

Glejte, ako bi imel slabotnega otroka in bi želel, da bi se hitro ojačil, da bi hitreje rastel in da bi preje omočnel, pa bi tlačil vanj žgancev in krompirja, pa krompirja in žgancev, in bi mu dajal hrane toliko, kakor odraslemu človeku, kaj bi dosegel s tem? Prav nasprotno od tega, kar sem nameraval. Otroku bi pokvaril želodec, otroka bi uničil, umoril bi ga, ker otroški želodec ne more prebaviti toliko, kakor želodec odraslega človeka. Prav taka je tudi z duševno hrano. Tudi te morejo otroški možgani prebaviti le izvestno količino, nekateri nekoliko več, drugi nekoliko manj, a vsi pa le do gotove meje. Prezgodaj in preveč napenjati

možgane, ni prav, iz takih otrok ne postane navadno nič prida, v kasnejših letih duševno otope in pozabijo celo še to, kar so znali v svoji mladosti. Prav pomemben slučaj sem doživel sam v svojem poklicu.

Leta 1884. sem nastopil svojo prvo službo. Da bi spoznal nekoliko ljudi in se bolj seznanil z njimi, sem stopil prve dni po svojem prihodu v gostilno. Gostilničarka je bila prijazna, zgovorna ženica. Prav uljudno me je sprejela in mi izrazila svoje veselje nad tem, da so dobili šolo in vendar enkrat tudi učitelja (Bil sem namreč prvi učitelj v dotičnem kraju). Med razgovorom me opozori tudi na svojega petletnega sinčka in pravi:

„Gospod učitelj, z našim Lojzkom bodo imeli veselje, kadar ga dobe v šolo; že zdaj zna vse!“

„Tako?“

„Pojdi sem, Lojzek! Moli očenaš, da bodo gospod učitelj slišali!“ Lojzek moli očenaš.

„Sedaj pa še pet cerkvenih zapovedi!“ Lojzek jih pove.

Lojzek našteje še deset božjih zapovedi, dvanajst božjih lastnosti, tuje grehe in ne vem kaj še vse! — Čudil sem se brihtnemu dečku. Čez leto in dan stopi Lojzek k meni v šolo. No, deček ni bil najboljši, pa tudi najslabši ne. Toda drugo leto sem bil že manj zadovoljen z njim, še manj pa tretje leto. Dečka se je polastila nekaka duševna lenoba; mislil je počasi, počasi sodil, in še takrat dostikrat napačno. Mine zopet leto. Deček se je pripravljajl za prvo sveto obhajilo. Mati me naprosi, naj posredujem pri gospodu katehetu, da bi ga sigurno pustil k sv. zakramentu. In res vprašam gospoda kateheta, če pojde Lojzek k prvemu sv. obhajilu.

„Letos še ne!“

„Kako je to?“ vprašam, čudeč se.

„Ne zna nič; še deset božjih zapovedi ne zna!“

Gospod katehet, tega vam ne morem verjeti, pred petimi leti jih je že znal; predno je hodil v šolo, jih je naštel vpričo mene.“

„Danes jih ne zna.“

„Ni mogoče!“

„Prepričajte se, stopite z menoj v razred, vprašal ga bom vpričo vas!“

Šel sem z njim, in Lojzek — res ni znal. Pozabil jih je.

Pred nekoliko leti sem bil zopet v tisti vasi. Pokazali so mi Lojzka. Petindvasetletni mladenič je bil telesno dobro razvit, velik in krepak, toda duševno popoln bebec! Pamet mu je bila popolnoma opešala.

Ne bom trdil, da je bilo tu prezgodnje napenjanje možganov edini vzrok, da se mu je tako obrnilo; morda bi bil fant oslabel na umu tudi brez tega, vendar trdim, da ni dobro, nežne otroke prezgodaj mučiti z učenjem.

Ta napaka pa je posebno po Ljubljani jako razširjena. Mnogo staršev greši s tem, da pošiljajo svojo deco že s četrtem in petim letom v otroške vrtce. Ne morem si kaj, da bi ne posvetil tudi tej stvari nekoliko trenutkov. Po dolgem premišljevanju sem prišel do zaključka, da moram starše svariti pred otroškimi vrtci. Otroški vrtci so dobre naprave za take otroke, ki so ves dan sami sebi prepuščeni; bolje je, da so pod nadzorstvom vrtnarice, kakor pa da bi se klatili po mestu. Toda dobra, vestna mati, kateri ni treba hoditi po zaslužku, ki ostaja doma in lahko sama nadzoruje in poučuje svojo deco, taka ne bo dala deteta s štirimi ali petimi leti že od sebe, med svet, ne bo ga puščala brez potrebe med tako veliko otroško družino, v kateri je že žalibog kolikor toliko pokvarjenega. Ena mati — in če je še tako dobra — je za enega otroka jedva zadosti, in kje more ena vrtnarica mater nadomeščati dan za dnevom tridesetim, štiridesetim otrokom?! Preveliko komoditete, pa premalo požrtvovalnosti, to je vzrok, da pošiljajo tudi take matere svojo deco v otroške vrtce, katere bi jih lahko same nadzorovale in vzgajale.

Imel sem že priliko, govoriti o tej stvari s to ali ono gospo.

„Saj v vrtcu ni nič hudega za otroke, saj se nič ne uče, samo igrajo se.“

„Ni res! Uče se! Uče se pesmic, ki jih deklamujejo in pojo, in teh ni premalo! Pa — igrajo se! Kaj pa še! Če mora otrok storiti, kar velewa vrtnarica, če mora tam stati, kamor ga ona postavi, če se sme sukati le tedaj in le tako, kakor je ukazano, to za otroka ni igranje, to je dresura, pri kateri mora napenjati prav tako svoje možgane, kakor jih napenja rekrut, ko dela svoje prve vaje. Na desno se zasukati, pa zdaj na levo in zopet okoli, pa hoditi malo sem in tja, to navidez ni težko, a utrudljivo je vendarle, ker morajo otroci biti pozorni, ker morajo paziti na povelja in ker ne smejo delati po svoji želji, ampak morajo storiti le to, kar zahteva poveljnik. Prav tako in nič drugače ni z otroki; velika večina iger je tako prirejena, da gre vse po povelju in po redu; take igre pa niso igre za otroke, ampak bolj ali manj mučna dresura. Ali veste, kdaj se igra otrok? Takrat, kadar sedi blizu mamice v kotičku, pa se razgovarja tam s svojo punčiko, jo devlje spat, pa jo zopet zbudi, ji lepo prigovarja, a jo včasih zopet kara in (če je bilo dete samo kdaj tepeno) tudi našiba. Ali pa če deček zida hiše in cerkve in bogsigavedi kaj iz deščic ali kamenčkov, pa zopet podira in iznova začne staviti itd. To je igranje za otroke, in takrat je otrok najbolj zadovoljen, kadar je tiho. Takrat se najbolj zabava, kadar je dete tiho v kakšnem kotičku, da ga začnemo pogrešati“.

Zopet druga gospa mi je rekla: „Se mi vsaj ušesa umirijo med tem časom, ko so v vrtcu; ne veste, kakšni so, saj jih ni ugnati, vedno me izprašujejo, človek jim ne more sproti odgovarjati!“

„Milostiva, ako bi vedeli, kako ste se s tem izgovorom obdolžili, bi ga ne bili izrekli! Vaših otrok ni ugnati, živahni so?“

„Preživahni!“

„Preživahni? — Hm, in niste za to Bogu hvaležni? Ne veste, da je živahnost znak zdravja? Poglejte bolešno dete, kako mirno ždi na svojem stolcu; to ni živahno. Prosite Boga, da ohrani vašo deco čim najdlje živahno. Pridejo leta, še prehitro, ko jih ostavi živahnost — kakor je vas in mene. In pa izprašujejo vas, da jim ni moči, sproti odgovarjati? — To je znak zdrave, vedoželjne duše. In to zdravo, vedoželjno dušo pošiljate vsak dan po več ur v temno ječo, kjer nima prilike, da bi se razvijala, kjer ji je odvzeta svoboda, kjer se ne more in ne sme javiti tako, kakor bi rada, kakor ji velewa in jo sili notranji nagon! Naj bodo otroci živahni, pustite jih, dajte jim priliko, da udovoljavajo svoji živahnosti, pošljite jih na dvorišče, na vrt, tam naj skačejo, naj kriče, naj se gibljejo po volji, naj se naužijejo čistega zraka! Telo se jim bo krepilo in duša se jim bo jačila, in če nastane zaradi tega tudi milijon več vprašanj — odgovarjajte jim, kolikor morete, kolikor veste in znate; preveč jim nikdar ne boste povedali!“

Dajte, dajte otrokom zraka in solnca — puščajte jih pod milim nebom, da se jim nežna telesca okrepe. Le v zdravem telesu biva zdrava duša! Ne silite prezgodaj otrok v šolo, s tem nič ne pridobite! K nam prihajajo otroci, mnogokrat telesno in duševno nerazviti, dasi štejejo že šest let. A s takim otrokom se ne dosežejo učne svrhe. Prej ali slej zaostane in izgubi leto. Naj bi raje porabil izgubljeno leto v to, da bi bil ostal doma, pa ozdravel in se okrepil; najsi bi tudi eno leto kasneje pričel hoditi v šolo, prav takrat bi jo dovršil kakor sicer, ko ste ga za eno leto prezgodaj poslali v šolo.

Še na nekaj naj vas opozorim, kar potrjuje to mojo trditev. Ako hodimo po Ljubljani, vidimo tu in tam spomenike. Spomeniki se stavijo znamenitim možem, ki so se po svojih duševnih zmožnostih odlikovali od drugih. Postavil se je spomenik Prešernu. Prešeren je bil največji slovenski pesnik.

Poleg tega imamo še druge spomenike, tako Vodnikovega na Vodnikovem trgu, Valvazorjevega na Muzejskem trgu. Slovenci pa imamo poleg teh mož še mnogo drugih, ki so tudi znameniti. Mesto jih je počastilo s tem, da je po njih imenovalo ceste in ulice. Vsi poznate Bleiweisovo, Miklošičevo, Levstikovo cesto, Šubičevo ulico. Imamo Dalmatinovo, Trubarjevo, Jenkovo, Ravnikarjevo, Holzapflovo, Cegnarjevo, Cigaletovo, Kopitarjevo ulico i. t. d. A glejte — ne Vodnik, ne Prešeren, ne Bleiweis, ne Jurčič, ne Levstik, ne Miklošič, ne Cigale, ne Cegnar, ne ... nobeden ni bil Ljubljčan, nobeden meščan. In poglejmo si može, ki igrajo sedaj večjo ulogo med Slovenci: skoro nobeden jim ni Ljubljčan!

To nam da vendar misliti; kako je to, da se ljubljanski otroci, ki so se rodili takorekoč na izviru učenosti, ki imajo razen vseučilišča vse druge šole na razpolago, niso povzdignili tako visoko, kakor so se drugi? — Saj so vendar ob svojem času sedeli z našimi veljaki v istih klopeh, v istih razredih, pred istimi profesorji tudi Ljubljčani, a vendar ni dosle nihče tako zaslovel kakor može izpod slamnatih streh. Po mojem mnenju je vzrok ta, da so oni prišli v šole s kmetov, kjer so imeli drugačno življenje, kakor ga imajo naši otroci v mestu.

Mladi dečki so ti može vstajali s prvimi solnčnimi žarki. Bosi, gologlavi in goloroki so morali goniti živino na pašo, jutro za jutrom so se gibali v čistem svežem zraku, pod jasnim nebom v lepi božji naravi. Nasrkavali so se čistega zraka, bistro vode. Izpostavljali so svoje telo vplivu solnčnih žarkov in rastli so krepko na duši in telesu. Prihajali so v mesto študirat sicer že bolj v letih, a zato pa tudi duševno dovolj razviti, in zato so, mislim, v kasnejšem življenju nadkrilili druge. Posnemajmo jih, ravnajmo s svojimi otroki prav tako! Ne puščajmo jih v postelji do zadnjega trenutka, preden jim je iti v šolo! Naši otroci prihajajo v šolo dostikrat prepozno, še vsi zaspani, marsikateri se ne utegne niti umiti. Zbujajmo otroke zgodaj, izpustimo jih na sveži

zrak, v lepo naravo, videli bomo, da postanejo krepkejši na duši in na telesu.

Predolgo izrabljam vašo potrpežljivost, in vendar bi vam imel še toliko povedati. Pa vse to moram odložiti za drugikrat. Saj ne bode zadnjič, da si damo roko za skupno delo. — Prisrčno vas zahvaljujem za obilni poset, za vaše zanimanje za stvar in vas vabim, da se ponovnemu vabilu odzovete zopet tako mnogobrojno. Saj gre za našo ljubljeno mladino, za našo bodočnost, za očete naroda, kakor je dejal umen Francoz: Na mladima svijet ostaje.

† OLGA KOBAU:

O deklinški vzgoji.

(Govorila na roditeljskem sestanku v Ljubljani.)

Izmed krivih nazorov, tičočih se često najvažnejših vprašanj, ki jih rodi človeško življenje, je eden najbolj razširjenih ta, da se za poklic vzgajanja ni treba ničesar učiti. Že to, bi rekla, je treba znati, da je vzgoja prava umetnost.

Pri nas se je desetletja mislilo ali celo govorilo, da pride vsaka umetnost sama ob sebi, da se za poklic umetniški sploh ni treba ničesar učiti — to pride kar tako od nekod, Bog ve od kod.

Koliko je moral veliki učitelj našega naroda, Josip Stritar, grmeti proti tej pogubni zmoti, predno so jo opustili oni, ki se jih je tikala! Posledica njegovega dela pa je bila, da smo doživeli ves ta cvetoči napredek na literarnem, glasbenem, umetniškem polju. Tu je torej že prišlo spoznanje, da samo ne pride nič.

Le glede vzgoje jih je še mnogo, mnogo, ki mislijo, da so padli že kot mojstri iz nebes. Ne mislim tu na vzgojitelje po poklicu, na učiteljstvo, ampak na one, katerim se je baviti z domačo vzgojo. Koliko je staršev, ki svoje od-

raščajoče otroke in take, ki stopajo v zakon, pouče o vzgoji otrok? O, dà, kuhati, šivati, gospodinjiti se še nauči naša moderna nevesta, a o najsvetejši nalogi, ki jo bode imela reševati v zakonu, se nihče ne zmeni. Mlada mati je največkrat sama najmanj kriva, ako nima pojma o tem, kaj naj počne z mehko dušico svojega ljubljénčka, ko se začne odpirati, kakor čaša pri cvetici.

Naj torej postane naravnost naš bojni klic: Širimo pouk o vzgoji v vse vrste našega ljudstva, predvsem pa se obrnimo čimprej do naših slovenskih mater in jim ponudimo vse svoje znanje! Naj se začne veselo življenje kakor na umetniškem, tako tudi na tem prevažnem polju, saj je nam vsem napredek našega naroda pri srcu. —

Da bode naš narod premagoval vse težave sedanjosti, še več, da bode procvital bolj in bolj, za to nam treba močne opore. Zavednih mož, krepkih, korenitih značajev! A tudi žena je velike važnosti. Pridna gospodinja hiši tri ogle podpira, pravi pregovor. Tudi v velikem narodnem gospodarstvu bi slabo izhajali brez modrih žena. Njih vpliv in njih moč sta velika. Vemo, kako žalostne so posledice, če uporablja žena svoje moči v zlo, in kako koristno in plodovito deluje blaga žena. Naj torej postanejo naše hčere blage in dobre žene! To pa dosežemo le z vestno vzgojo.

Vendar baš dandanes rodi napačna vzgoja mnogo sadu, slabega sadu. Potrebno se mi zdi radi tega, da se pred vsem dotaknem nekaterih najočitnejših tozadevnih napak. Kot prvo navajam neenako vzgojo. Če je, recimo, v družini več otrok, dečkov in deklic, se mnogokrat pripeti, da imajo eni prednost pred drugimi. Za dečke se navadno skrbi z večjo vnemo in natančnostjo nego za deklice, prav tako, kakor bi bile zadnje manj vredne.

In vendar je to velika krivica, ki škoduje v prvi vrsti dotičnemu zapostavljenčku oziroma zapostavljenki, a v drugi vrsti naravnost takim staršem samim, ki dožive prej ali slej žalostne posledice take vzgoje. Tu se mi ne zdi neumestno,

omenjati, da je najžalostnejše tako razlikovanje in zapostavljanje takrat, kadar izvira iz že starinske motivacije, češ: fantje so vendar prvi! Ne fantje, ne deklice niso prvi, drug poleg drugega so enakovredni in enakovažni.

Seveda s tem nečem nikakor trditi, da so si enaki tudi po lastnostih in zmožnostih. Zmožnosti, katerih nima en spol, dičijo drugega, saj zato pravimo, da se žena in mož izpopolnjujeta. A enakovredne ženske zmožnosti se nikakor ne morejo razviti do prave veljave, če deklice kakor za ironijo potiskamo v kot, v senco, češ: Tako, glej, boš vzcvela. In to stori morda tista mati, ki znese vsako jutro vse svoje lončke s cveticami na — solnce.

So pa tudi starši, ki v svoji zaslepljenosti še posebe razlikujejo celo med hčeraми samimi. Lepša zunanost, gladko lice je deklico priljubilo staršem bolj, nego je priljubljena sestra, katero je narava manj odlikovala. Prva dobiva lepše obleke, hodi večkrat z materjo na izprehod, za njeno izobrazbo se skrbi v višji meri, druga mora sama opravljati domača dela. In posledica temu? Prva vzraste v prevzetno, trmoglavo, koketno dekle, druga ostane skromna, ponižna, delavna, a vsa njena narava je zakrknjena in zagrenjena in zagrenjeno je vse njeno početje.

Starši, ki imate več otrok, oklenite se vseh z enako ljubeznijo, posvečujte vsem isto vzgojo! Mislite si, da bije vsem enako čuteče srce v prsih, vse pa vam je gotovo izročil Bog in za vse bodele nekdanj enako odgovorni. Zato pač ne smeta odločevati spol in zunanost.

Seveda tudi ne bi bilo prav, ako bi hoteli vzgajati vse otroke na eden ter isti način. Kakor na drevesu ne najdeš dveh listov, ki bi si bila povsem enaka, tako je tudi med otroki. Vsak je drugačen. Že o bratih Kajnu in Ablu vemo, da je bil prvi prepirljiv in godrnjav, a drugi miren in prijazen. Taki so otroci še danes. Eden je vesele čudi, drug je tih in miren, nekateri so mehkočutni, nekateri lahkomišelní, drugi so bistrega uma in dobrega spomina. V tem oziru

treba pač individualizirati, z vsakim ravnati tako, kakor to zahteva njegova narava.

Mnogokrat se očita ženam in dekletom, da so lahko-miselne, da hrepene le po zabavi in lepih oblekah in enakega več. Tiste žene in dekleta, ki so morebiti res take, niso kar čisto nič same krive teh svojih grehov. Mnogo, mnogo je zakrivila napačna vzgoja. Vsaka taka slaba lastnost se je začela razvijati že v nežni detinski dobi.

Le oglejmo si tako malo dekletce! Tam stoji na stolu in mati ji baš oblači novo obleko. Kako jo hvali venomer! „O, kako boš lepa! Poglej se vendar v ogledalu, da vidiš, kako lepo ti pristoja ta obleka!“ Vse tete in še posli se skličejo, da ponavljajo isto hvalo, če možno, v še višji meri. Ni čuda, da otrok o tem premišlja, smatra novó in lepo obleko za največjo srečo, v tej misli vzraste in pozneje meri celo človeško vrednost edino po zunanosti.

Bodimo pri vzgoji svojih hčera tudi v takih malenkostih natančni in ne pozabimo, da vzraste veliko iz malega!

Velika napaka je dalje tudi to, da se naša dekleta časih preoblagajo z duševnim delom. Koliko se morajo učiti nekatera dekleta! Poleg šolskega pouka posečajo francoske ure, se uče glasbe in še mnogo drugega, brez ozira na morebitno sposobnost ali nesposobnost, ne glede na to, da pri tem vidno hirajo. Pa tako mora biti, ker je edino to gospodsko in ker se vsega tega uči tudi ta in ta. To je motivacija nekaterih staršev.

Tudi v tem oziru je treba opreznosti. Kaj pomaga, če se dekleta uče kar navzkriž vsega, saj jim nazadnje navadno ne ostane mnogo. Preveč je bilo, zato je eno zatrlo drugo. Prepričajmo se radi tega vselej prej, ali je dekle zmožno, obvladati novi predmet, ali bode imelo od tega res kaj koristi za življenje. Sicer raje pustimo dotično stvar in ji priskrbimo koristnega dela!

Težka naloga je pač, prav vzgojiti svoje otroke, da, velika umetnost je to, kakor sem omenila že v svojem

uvodu. Seveda pa je namen in bistvo umetnosti nekaj čisto drugega, nego je bistvo in namen vzgoje. Upravičeni smo govoriti o vzgoji kot umetnosti le v toliko, v kolikor se nam stavijo tudi tu na pot težkoče, ko ustvarjamo nekaj živega iz mrtve snovi. Saj je otrokova duša, predno se začne razvijati, pravzaprav tudi mrtva stvar in je skoro vse odvisno od tega, kako spretne roke se lotijo modeliranja. To važno in težko delo si delita oče in mati. Večji del vzgojne naloge pa pripada materi, kar je tudi popolnoma prav. Saj ima ona povsem večje zmožnosti za vzgojni poklic nego mož. Vsa njena zunanost, njeno čuvstvovanje, njen glas jo bolj približata otroku nego očeta.

Zavedaj se, mila mati, tega svojega vzvišenega poklica! Skrbi za svojega otroka z vso natančnostjo, ne pozabi najvažnejše naloge svojega življenja!

Ko je dete še prav majhno, da, ko leži še v povojih, začne pametna mati z vzgojo. Njeno izkušeno uho prav dobro razloči, joče li dete iz potrebe ali iz same objesti.

In že sedaj zatre lahko v njem napako, ki se pozneje utegne razviti v grdo samoglavost. Navadi ga lahko na red in točnost in ne trpi nobenih tistih malih napak, ki sicer kaj srčkano pristojajo tem malčkom, a imajo lahko hude posledice.

Ko se začne tvoje dete zavedati, postane za vse sprejemljivo. Njega srce in duša sta kakor vosek; kar hočeš, lahko upodobiš iz njiju.

Povedi, mila mati, svoje dete pod zvezdnato nebo, povej mu, kdo vlada tam gori, povej, kako lep in mogočen je, večji od zvezd in nebeškega oboka! Naj posluša dete šumenje gozda, vršenje vetrov, bobnenje groma — vse oznanja navzočnost božjo. Neguj v srcu svoje hčere pravi verski čut, bodi pa tudi sama živ zgled, ki ga naj posnema hči. Tako vcepiš v dušo plemenito čuvstvo, ki bo v poznejših letih najsigurnejši porok hčerine kreposti in zato — sreče.

Otroka voditi ven pod milo nebo, v božjo naravo, je v vsakem oziru največjega pomena. Ne le, da se mu v svežem

zraku krepí telo, zbuja in utrjuje se v njem tudi čút ljubezni do prirode. Da otroci tako radi tekajo za pisanimi metulji, si nabirajo cvetic, vse to priča o prirojeni ljubezni do prirode. Neguj ta čút! Sama vodi svojo hčerko na izprehod, kaži ji drevesa, živali in cvetice, pripoveduj o njih razvoju, škodi in koristi, povej, da živalce čútijo kakor ona. Vse to se jih bo dojmilo globlje nego vse mrtve knjige in slike, ki leže nemara doma na zaprašeni polici. Tu v prirodi najde vedno mnogo veselja, mnogo srečnih ur oni, ki jo zna uživati. Deklica, ki se veseli zelenja in cvetja in petja ptic, ostane za vse življenje rahločutna, skromna, veseli se vsake malenkosti.

Otrok naj pa tudi spoznava, da ta svet ni kakor vsak drugi, da ima na sebi nekaj čisto posebnega, kar ga loči od tujega, da je samo ta svet njegova domovina — lepa Slovenija. V njegovem srcu naj se razseva žar domovinske ljubezni.

Zato uči, draga mati, svojo hčer tudi čistega narodnega jezika. Da pa bodeš tudi v tem oziru delovala uspešno, moraš biti sama polna pravega, čistega rodoljubja.

Ni dobra čebela, ki zanemarja svoj panj in se zaletava v tuj čebelnjak. Tudi ni moder oni vrtnar, ki zasaja tuj vit s cvetjem in zelenjem. Čemu bi prezirali domači jezik in više spoštovali tujega?

Odgajajte torej svoje hčere v narodnem duhu in pazite na svoj sladki materni jezik! Za ta jezik so se bojevali naši pradedi — tudi mi ga čislajmo in govorimo s ponosom samo slovensko. Verjemite mi, tudi značaj krepite tako na najpreprostejši in najuspešnejši način! Otrok, ki ne ve, kaj je, ali Slovenec ali Nemec ali Turek, je že vnaprej obsojen, da postane — cunjá. In s cunjó brišemo prah in ometamo z njo — tako tudi svet z neznačajniki.

Ko se približa čas vstopa v šolo, stori otrok prvi važni korak v življenju. In kako je začetek storjen, ni vse eno.

Že prej vcepi, draga mati, otroku v srce ljubezen do šole in učiteljev, veselje do učenja. Ne slikaj mu šole, kakor

da je nekaka kaznilnica, kjer se postopa z otroki najstrože. Saj s tem svojega otroka le oškoduješ. Šola je važna naprava. Starši ne bi mogli sami doseči vzgojnega namena; v šoli strokovnjaki izpopolnjujejo to, kar iz raznih vzrokov staršem ni mogoče. Šola in učitelj sta velika dobrotnika tvojemu otroku. Vpoštevaj to, draga mati! Podpiraj ju in pomagaj jima, da skupno dosežete zaželjeni cilj. Največje važnosti je, da se seznaniš z učiteljico, jo opozoriš na morebitne posebnosti otrokove, ali je mehkočuten, samoglav, bolehen, kratkoviden itd. To je velike važnosti. Težko, težko delo ima učiteljica, predno spozna dušne in telesne lastnosti 60—70 otrok.

Ves čas šolskega obiskovanja je treba, da starši kažejo za šolo največje zanimanje. Pazijo naj na primer tudi doma, kako se otrok uči. Vse lekcije se nauči gladko po besedah, ne da bi pri tem mislil na vsebino, in večkrat ne razume tega, kar govori. Prepričaj se večkrat, ali tvoja hči tudi razume, česar se uči iz knjige. Šola sama ne more vsega storiti, ona sadi in cepi, zalivati in negovati mora dom. Ako vadimo svoje hčere delati vse z razumom, se jim ta zmožnost razvija bolj in bolj in gotovo bode velike koristi, če jim bode v poznejšem življenju vodnik razum, če postanejo — misleče žene.

Deklica postaja vedno večja in starejša. A matere le kaj rade prezrejo to. Nečejo uvideti, da njih hčere ne ostanejo vedno otroci, temveč da se razvijejo v ljudi s samostojnimi mislimi in občutki, z lastno voljo in samostalnimi sklepi.

Sedaj so materine podpore in ljubezni najbolj potrebne. Zde se mi podobne vinski trti. Ako se ta vzpenja po močnem kolu, ki ji služi v oporo, rodi izvrsten, okrepčujoč sad. Če pa se vlačí le po zemlji, med travo in trnjem, rodi tudi sad, a ta je divji in kisel.

Močna opora svoje hčere pa postaneš, draga mati, samo, ako ji nisi le mati, temveč prijateljica, prva in naj-

boljša prijateljica, pred katero nima hči nobenih tajnosti in jih ji tudi ni treba imeti, saj ve, da jo boš dobrohotno umevala tudi tedaj, ako se v čem pregreši.

Vživi se, draga mati, v tisto dobo, ko si bila ti tako dekle! Gotovo se še spominjaš, kako si na skrivnem čitala kako prepovedano knjigo ali si skrivaj prelomila kako drugo prepoved. Kako vse drugače bi bila ravnala takrat, ko bi imela današnje izkušnje in sedanjo pamet! Nadomesti sedaj pri hčeri, kar ji manjka! Živi z njo, a misli zanjo in svetuj ji kot izkušena in modra prijateljica, nikdar pa ji ne delaj temnega obraza, dolgočasnih in dolgoveznih pridig, ker to zaleže gotovo najmanj in ti samo odvrne hčer od tebe. In potem se lahko pripeti, da se srce tvoje hčere z vsemi svojimi skrivnimi željami oklene kake sovrstnice; njej zaupa, nje se oprime s svojo ljubeznijo, dočim se materi vedno bolj odtuja. Ne da bi tvoja hči izgubila otroško ljubezen do tebe! Ljubezen, rekla bi, „dolžnostna ljubezen“ ostane, a sporazumljenja ni pravega, ne pravega zaupanja; to pa je za mater zelo žalostno, a za hčer največja škoda.

Koliko je mater, ki z vso natančnostjo pazijo, da njih hčere ničesar ne zvedo o resničnem življenju! Najraje bi jih za vedno ohranile v tisti nedolžni nevednosti, ki je za življenje nemogoča. Posledica temu je, da take deklice z največjim hrepenenjem pozvedujejo pri izkušenejših prijateljicah, brskajo po knjigah in si zamažejo srce in dušo. Dolžnost vsake matere je, deklice pravočasno seznaniti s tem, kar morajo vedeti.

Sem spada tudi pretirana bojazljivost, kaj smejo naše deklice čitati. Ostro se pazi, da hčerki ne pride pod roko knjiga, v kateri se opisuje življenje tako, kakršno je. A deklice jih čitajo vendarle. In kako čitajo! Morebiti po noči, pri slabi luči, z razburjeno domišljijo, hlastno — le v škodo.

Mati, ali bi ne bilo pametneje, da ti sama podaš svoji hčeri kako zrelejšo knjigo, da se pa potem razgovarjaš o vsebini, pomagaš, kjer je kaj teže razumljivega, in razložiš,

kako treba vsak zgled, dobrega in slabega, obračati v svojo korist.

Pri vsem tem pa vestno pazi, da se v vencu vseh hčerinih kreposti najbolj blesti nežna cvetka — čista nedolžnost in sramežljivost. To sta draga kamna, ki sta krepka podlaga zadovoljnega in srečnega življenja.

Čistost srca naj se blesti na jasnem čelu, odseva naj iz bistrh oči, govori iz nežnih ust.

Varuj svoje hčerke hudobnih ljudi in uči jih, ceniti čednost in nedolžnost nad vse!

Ako se bomo matere na tak in enak način trudile, doseči vzgojni smoter, naše delo in naš trud ne ostaneta brezuspešna. V pozni starosti se bomo veselile svojih otrok, naše deklice pa postanejo blage, čuteče in misleče žene — dične in ponosne slovenske matere.

* * *

Ker mi je čas prekratko odmerjen, moram mnogo, mnogo opustiti, kar bi bilo treba še povedati. Zato pa vam tem topleje priporočam: Čitajte, dragi starši, knjige, v katerih se piše o vzgoji, in ravnajte se po navedenih naukih!

Začel je izhajati list, ki ima jako plemenit namen, poučiti starše o dobri vzgoji in pospeševati stik šole z domom. List se imenuje „Domače ognjišče“. Naročajte se nanj in čitajte ga! Ker nam je učiteljem in staršem večkrat nemogoče, priti osebno med seboj v dotiko, naj ta novi list posreduje med nami.

LJUDEVIT STIASNY:

Vzgoja otrok v industrijskih krajih.

(Govoril na roditeljskem sestanku v Zagorju.)

Naš presvetli cesar odklanja po možnosti vse slavnosti, ki se hočejo prirediti njemu v proslavo, ter priporoča, naj se ta denar porabi raje v prid dobrodelnih ustanov. Zato

znači vse znamenite dogodke iz življenja cesarja Franca Jožefa I. dolga vrsta ustanov, ki bodo našim potomcem bolj priporočale njegov spomin nego razni spomeniki iz kamena in bron. Po želji našega dobrega vladarja bodo ustanove ob priliki njegovega šestdesetletnega vladanja v prvi vrsti namenjene izboljšanju vzgoje otrok in vsekakor se bode s temi ustanovami rešilo mnogo npravno zanemarjenih in zapuščenih otrok iz blata, v katerem bi se drugače utopili.

Blaga želja našega preblagega cesarja bode obrodila stoteren sad. Ker pa je sploh v zadnjem času zanimanje za primerno oskrbovanje zapuščenih in npravno zanemarjenih otrok vedno živahnejše, se smemo nadejati, da bode zanimanje za tako mladino zelo napredovalo z onimi ustanovami. Trdi se celo lahko, da je napočil nov čas, nova doba, ki ne bode primerno vpoštevala samo vzgoje otrok, temveč tudi javno skrbela za npravno zanemarjeno mladino. Ne imenujejo radi tega nekateri tega stoletja zastonj: stoletje otroka.

Bilo pa je to že ob dvanajsti uri, saj je v nekaterih krajih strašno naraščalo število npravno zanemarjenih otrok. V Nemčiji je n. pr. narastlo prebivalstvo od 1882. do 1896. l. za 15·8%, število obsojenih za 38·5%, a mladoletnih obsojencev pa celo za 44·1%.

Da so v tem oziru tudi na Kranjskem v nekaterih krajih razmere kaj neugodne, je pokazalo pozvedovanje o npravno zanemarljeni mladini v letu 1905. Iz poročil sodišč, župnih uradov in šolskih vodstev se je dognalo, da pro-vzročujejo posirovelost mladine: 1.) Starši otrok, ki so vdani opojnim pijačam. Neugodno vpliva na npravnost otroka tudi prenapeto delo matere pred porodom ali pa nje prevelika vzrujanost (razburjenost). Taki otroci podedujejo baš te napake. 2.) Razmere, v katerih živi otrok do štirinajstega leta, ga ženejo v greh. Pri vzgoji otroka za red, snažnost in dostojnost vpliva največ njegova rodbina. Ta more dati otroku dober zgled ter zaslombo. Ako pa živita mož in žena v neslogi; ako je oče pijanec ali celo mati pijanka, potem pač

ni govora o dobrem zgledu. Resna nevarnost preti mladini tudi ob celodnevni odsotnosti očetovi; če mora še mati po poslu, so otroci prepuščeni popolnoma samim sebi. Tedaj se potepljejo po ulicah. Par ur, ki jih preživijo s svojimi starši, pač ne more zatreti drugih slabih vplivov.

Najlaže pa propadejo otroci, ki nimajo lastne rodbine: sirote ali nezakonski otroci. Zelo slabo vpliva tudi na otroke, ako dobivajo denar, ko so komaj štirinajst let stari in ko se še ni dovolj utrdil njihov značaj. Poželiyo si namreč naslad, ki še niso za to starost. Ni čuda, da deklice nočejo potem več v službo, temveč si poiščejo delo v tvornicah, samo da si potem okrajšajo večere in nedelje po svojem okusu.

Na podlagi vseh teh preiskav se končno toplo priporoča, naj se oddajo vsi npravno zanemarjeni otroci v posebno vzgojevališče, n. pr. v salezijanski zavod v Rakovniku pri Ljubljani.

Korist takih vzgojevališč so pripoznali pred vsem praktični Angleži. Komisija, ki jo je določil angleški kralj za preiskovanje vseh podjetij za varstvo otrok, je izjavila sledeče: „Uspeh vzgajanja npravno zanemarljene mladine v posebnih zavodih se kaže v izdatnem znižanju števila hudodelstev odraslih, pred vsem pa mladoletnih. Tem šolam se sme pripisovati razen tega še po vsej pravici zasluga, da so zatrlle tolpe mladoletnih zločincev v velikih mestih, da so znižale število tatov ter obvarovale mladoletne obsojence, da niso postali hudodelci iz navade. Nič manjša pa ni ta njih zasluga, da so veliko število otrok očuvalle pohujšanja po npravno zanemarjeni mladini, ki je bila dobro spravljenaa v zavodih in s katero torej niso mogli priti v dotiko.“

Da od zanemarljenih staršev ni pričakovati dobrih otrok, je jasno. Toda tudi slab zgled tovarišev provzroči mnogo zlega. Ena garjava ovca lahko okuži vso čredo in en npravno zanemarljen otrok lahko izpridi vse svoje tovariše. Posirovelost je pač nalezljjiva, zato je pa tudi tem nevarnejša.

Kolike važnosti pa je, da rešimo poedinca npravnega propada, nas poučita sledeča zgleda: Leta 1740. se je na Angleškem porodila Ana Tuhe. V zgodnji mladosti je izgubila svoje starše ter je npravno popolnoma propala, ker je odrastla brez vzgoje. Ko bi jo bili poslali v primeren zavod, bi bili prihranili mnogo stroškov. Vsi njeni potomci (834 jih je bilo) so postali npravne propalice. Angleška je izdala dosle za to rodbino pet milijonov.

Ravnotako obžaluje neka švicarska občina, da ni poslala Pavla Zera, ki se je rodil l. 1700., v vzgojevališče. Njegovi potomci provzročajo občini skoro nepremagljive stroške. Iz tega je razvidno, da občine ne storijo prav, če se branijo malih stroškov za vzgajanje npravno zanemarjenih otrok.

Vzgoja otrok je prirodna pravica staršev. Bistvo vzgoje pa je, uvesti otroka v samostojnost, preskrbeti otroka z onimi lastnostmi, ki ga usposobijo, da ostane čednosten, ko se loči od svoje rodbine in stopi samostojno v vsakdanje življenje.

Ni pa dovolj, da usposobimo otroka za poznejše pridobivanje kruha, ampak skrbeti moramo tudi za njega npravno izobrazbo. Npravna izobrazba usposobi človeka, da se čuti članom celote, npravna vzgoja ga izpremeni v socialno bitje, ki ne stavlja vedno svojih zadev v ospredje, ampak primerno vpoštevata tudi tuje. Vzor te npravnosti je pač čuvstvo največjega zadovoljstva ob blagostanju drugih.

Država zahteva od staršev, da vzgoje otroke v poštene ljudi, ki so skupnosti koristni in ki socialno ne škodujejo.

Da se pa to doseže, potrebuje vsak otrok ljubeznive, neprestane vzgoje in neprestanega nadzorovanja barem do šestnajstega leta. Kolikor bolj pa mora pogrešati otrok to vzgojo, toliko bolj je izpostavljen nevarnosti, da npravno propade. V največji nevarnosti so pač sirote, zapuščeni in nezakonski otroci kakor tudi otroci onih staršev, ki svoje otroke vedoma slabo vzgajajo ali jih celo trpinčijo.

Taki otroci so bili še pred nekoliko leti brez vsakega pravega varstva. Dandanes pa je skrb za osebne razmere

varovancev v prvi vrsti stvar varstvenega in skrbstvenega sodišča. Temu sodišču gre tudi nadzorstvo nad roditelji in njihovimi namestniki. A tudi učiteljem je dolžnost, da morajo paziti na duševno in telesno blaginjo učencev, in delovati morajo na to, da se odpravijo opažene napake.

Dolžnost vseh prijateljev mladine pa je tudi, da v tem oziru podpirajo varstveno in skrbstveno sodišče. Tako naj se temu sodišču naznani, če roditelji ali njih namestniki zlorablajo svoje pravice ali zanemarjajo otroka. Posebno naj se javi sodišču, če je potrebno, da se omejijo ali vzamejo očetovske ali materinske pravice, da se postavi kak drug varuh, da se otrok izroči kaki drugi rodbini ali da se otrok odda v kak pripraven zavod ali poboljševalnico.

Veselo znamenje je, da tudi pri nas dobiva ideja varstva in oskrbovanja otrok vedno več prijateljev in podpornikov. Najbolj pa je potrebno splošno zanimanje za izboljšanje vzgoje otrok v velikih in v industrijskih krajih.

Ker imamo v industrijskih krajih čestokrat osirotele, zapuščene in nezakonske otroke v znatnem številu in ker so ti otroci v takih krajih največja nevarnost za nravnost drugih otrok, sem se natančneje baval s tem vprašanjem.

Oglejmo si še nekatere hibe pri vzgoji otrok v industrijskih krajih!

Dragi starši! Ko sem služboval na tej šoli, sem se prepričal, da se starši v tem okolišu večinoma zanimajo za napredek svojih otrok in da so učenci učiteljem hvaležni za vsak pouk. O svojem prihodu nisem našel vsega v redu. Koliko podivjanosti je bilo najti med mladino! Koliko skupnega napora je bilo treba, da se je tu obrnilo na bolje!

Vseh napak pa še do danes nismo mogli zatreti. Mladina še vedno kadi, in to z dovoljenjem staršev, ki jim dajejo celo potrebrega denarja. To je slepa ljubezen do otrok, ki želi otrokom dobro, a doseže ravno nasprotno ter jim škoduje. Treba bode, da se zanima za to zadevo skrbstveni sod, ki mora posvariti takšne nespametne starše.

Največji ljudski sovražnik je alkohol. Mržnja do dela in grozno uboštvo so njega posledice. Alkohol provzroča нравno, duševno in telesno propast. Koliko delavcev je uničil alkohol, koliko rodbin strmoglavil v pogubo! Upam, da ne bode več zastrupljali nedolžnih otrok z alkoholom. Otrok, ki pije opojne pijače, zaostaja telesno in duševno. Žalostno je torej, da ravno delavci vadijo svoje otroke opojnih pijač. Ako pije oče, ponuja pijačo tudi sinu! Kaj navadnega je, da gre ob nedeljah vsa rodbina v gostilno. Pri raznih veselicah dobimo otroke pozno v noč. Otroci se sicer končno dolgočasijo in so zaspani, a oče jih tolaži s pijačo. Ali je čudo, da se takšni otroci razvijejo v pijance? Če se potem krivi slaba tovarišija, je to le slab izgovor za lastno krivdo. Francoski, angleški, ameriški delavci so že davno uvideli to napako in so nehali voditi otroke v zakajene gostilne. Dal Bog, da bi se temeljito zatrla ta škodljiva razvada tudi pri nas! Ali bi ne bilo v korist delavskemu stanu, ko bi se izdala naredba, da morajo biti gostilne ob nedeljah zaprte? Ali bi ne bilo bolje, da se prosti čas uporabi za izlete in za lastno naobrazbo?

V nespametni ljubezni dovolijo starši otrokom vse, česar si želijo. Svojemu ljubčku da mati kaj rada sladčice. S tem ga sama navaja na sladkosnednost. Pozneje zahteva otrok denarja, da si more v prodajalnici kupiti sladkarij, ali pa si otroci pridobijo denar na nepošten način, samo da ustrežejo svoji strasti. Sladkosnednost namreč ne škoduje samo zdravju, ampak zavede otroka tudi v laž in nepoštenost.

Kajenje in sladkosnednost provzročata, da mladina v industrijskih krajih kar sproti zapravi vsak denar. Otrok, ki se ne navadi štedljivosti, postane zapravljivec. Kako smo zaostali v štedljivosti za drugimi narodi! Seveda, kjer se popije toliko kakor pri nas, tam štedljivosti ni mesta! Na Francoskem je manj prebivalcev nego pri nas. A vendar vlagajo ljudje tamkaj dvakrat toliko kakor pri nas. Mnogo

vlagajo namreč tudi francoski delavci, ki štedijo v mladosti za poznejša leta. Starši, vadite svoje otroke varčnosti, pazite skrbno, kako uporabljajo denar! Na tukajšnjih šolah dobivajo učenci vsa učila brezplačno, in to tudi radi tega, da se vzame učencem prilika, zapravljati denar, ki ga dobe za učila.

Vsak otrok naj ima svoj hranilnik; kadar ima prihranjeno krono, naj jo vloži v poštno hranilnico. V Ameriki so se udomačile domače hranilnice. Vsak otrok dobi odprt hranilnik in vložno knjižico. Ako nabere eno krono, jo nese v hranilnico, ki hrani ključek od hranilnika. A tudi vlaganje v poštne hranilnice s poštnimi znamkami je kaj pripravno za mladino.

V industrijskih krajih je za otroka nevarnost večja, da postane mlačen v svojih katoliških dolžnostih ali celo brezveren. Vzemite otroku Boga in vzeli ste mu vse! S čim mu nadomestite to izgubo? Varujte svoje otroke slabe tovarišije! Ne pustite nikdar, da bi se sam potepal! Pred vsem pa ne jemljite več svojih otrok v gostilno ter pazite, kaj čita vaš otrok, zakaj marsikaj, kar je v knjigah, ni za otroke. Navadite pa tudi otroka na red in točnost in skrbite, da bode skromen in z malim zadovoljen. Zbudite mu veselje do dela in mu položite s tem temelj zadovoljnosti in sreče!

Razna društva za otroško varstvo bodo tudi v industrijskih krajih znatno olajšala vzgojo otrok. Ako bodete izkušali, umno vzajati svoje otroke, bode doživeli še mnogo veselja. Vaši otroci bodo vzrastli v dobre sinove in hčere, vas bodo redili v starosti, vas hvaležni blagoslavljali vse svoje dni.

DR. JANKO BEZJAK:

Pokorščina.

(Govoril na roditeljskem sestanku v Ljubljani.)

Pokorščina je sveta dolžnost vsakega človeka, pri otrocih pa lepa čednost. Pokorni moramo biti Bogu, državi in cesarju in pokorni v raznih razmerah svojega življenja. Pokoren

mora biti hlapec gospodarju, žena možu, otroci staršem, vojak poveljniku, učenci učitelju, uradnik in učitelj svojim predstojnikom, državljani svojemu vladarju in zakonom. Brez pokorščine bi na svetu ne bilo ne redu ne miru, ampak žalostno in strašno življenje.

Saj pa imamo tudi največji ter najlepši zgled nove pokorščine: to je naš Odrešenik, ki je bil Bogu Očetu pokoren do smrti.

Pa celo živali nas uče biti pokornim. Le pogledjte mravlje, kako slušajo! Zato pa imajo tudi prav dobro in lepo urejeno državo! Ali pa čebelice! Kako so delavne, kako poslušne! In človek?

Pokornost je torej prva in najimenitniša podlaga vse vzgoje, pokornost je podlaga vse pravnosti. Kjer vlada pokornost otrok do staršev, tam cveto najlepše čednosti, tam je bogastvo doma; kjer pa vlada nepokornost, tam raste plevel, tam se širi snetljivost, tam je siromaštva dom.

Pa tudi ni tako težko, vzgajati pokorne otroke! Odkod torej vedne tožbe staršev, da imajo nepokorne otroke, da jih otroci nočejo slušati in jim delajo toliko jeze? Večinoma si sam kriv, dragi moj, če te ne sluša tvoj otrok. Le poslušaj me pazno, kar ti bom sedaj razlagal, in spoznaš resnico teh besed!

Ker je pokornost tako lepa in tako potrebna čednost, jo moramo zasejati v otroško srce, kakor hitro je za to sposobno. Mlajši ko je otrok, tem lažje ga bomo navadili in naučili pokornosti.

Pa kakor je treba pri vsej vzgoji pravega razuma, tako je tudi potrebno vedeti, kako naj dobro vzgojim otroka, da bode lepo slušal. Če slabo sejem, bom slabo žel; če ne znam prav ravnati z otrokom, ga tudi ne bom nikoli naučil poslušnosti. Ako se moram otroku dobrikati in prilizovati, da bi me slušal, sem že izgubil igro; nikoli mi ne bode več pokoren. In prav tako ravnam krivo, če hočem otroka s palico in šibo prisiliti k pokornosti.

Že pri otročiču v zibeli starši greše najprej. Kadarkoli začne kričati in vekati, hitro priskoči kdo, ali mati ali sestrice ali dekla ter ga izkuša pomiriti. Gotovo kriči otrok mnogo-krat, ker ga boli kaj. Pa ne vselej. Večkrat se začne dreti tudi iz dolgega časa; ako pa tedaj ne prileti nihče, prime malega paglavca huda jeza: z nogami in rokami jame suvati in kričati na ves glas, da vendar koga privabi k sebi. To si zapomni prav dobro; to ponavlja pri drugih prilikah in tako zadobi oblast nad svojo okolico, nad starši, posebno nad materjo. Ta oblast raste, čim večkrat starši ustrežejo njegovi želji: otrok postane oblasten gospodar in starši njega ponižni hlapci. O tem še izpregovorim besedico.

Že z majhnim otrokom morajo torej starši ravnati tako, da spozna, da ni on gospodar, ampak starši in da se jim mora pokoriti.

Ko pa otročič malo doraste ter razume zapoved in prepoved, tedaj šele lahko opazuješ hibo za hibo, s katero starši poganjajo otroka na krivo pot nepokornosti.

Ali še nisi slišal, ljubi moj čitatelj, da matere ali pestunje in dekle ves ljubi dan kriče nad otrokom: „Stori to, pusti to! Kaj zopet počenjaš? Ali ne boš dal miru? Ne jezi me!...“ A malokdaj se brigajo za to, ali otrok res stori to, kar zahtevajo. Otrok se naposled navadi tega krika in vika kakor mlinar mlinskega ropota in se ne briga več za ta povelja.

Ena izmed glavnih resnic je torej: Ne zapoveduj in ne prepoveduj preveč in prepogostokrat. Ako si pa dal povelje, skrbi tudi, da se gotovo izvrši!

In zopet lahko slišiš in vidiš to-le: Mati ali pestunja sedi pri otroku, ki bi se rad igral. Otrok steče k potočku, a ona zakliče: „Ne hodi k potočku!“ — Otrok sname klobuk in ga hoče napolniti s kamenčki. „Ne devaj kamenčkov v klobuk!“ se oglasi mati. — Nato se obne otrok k drevesu ter jame plezati po njem. In zopet zakriči pestunja: „Ne plezaj po drevesu!“ — Nemara je otrok zraven še lepo

oblečen. Potem ga mati obsiplje s povelji: „Ne lezi v travo! — Pazi na suknjo! — Kakšne imaš hlačice? — Ne igray se v pesku!“ itd., itd. Otrok naposled ne ve, kaj bi storil; saj nič ni prav, kar počne. Godi se mu kakor konju, ki ga ravna neveden voznik. Zdaj ga požene na desno, zdaj na levo, zdaj na sredo ceste in zdaj kraj jarka, da konj ne more mirno korakati. — Zato začne otrok iz hudomušnosti uganjati baš take reči, ki so prepovedane. A tudi mati ali pestunja večkrat ne ve, kaj bi zapovedala, kaj prepovedala. Ali bi ne bilo pametneje, ako bi ne zapovedovala samo, ampak otroku določila igro, rekoč: „Tako ali tako se igray! Zberi si kamenčkov in napravi križ!“ Ali: „Natrgaj mi cvetlic!“ itd. Posebno pa je nespametno, otroka lepo oblačiti in mu potem igranje prepovedovati iz strahu, da bi se ne umazal.

Druga izmed glavnih resnic je torej: Olajšaj otroku slušanje s tem, da ne prepoveduješ samo, ampak mu tudi zapoveš, kaj naj stori, in da mu ne dajaš na enkrat več povelj!

Odkod pa prihaja mnogokrat, da morajo starši ali vzgojitelji toliko zapovedovati in toliko prepovedovati? Odtod, ker svojih otrok niso rano navadili dobrega redu. Kjer otroci poznajo red, tam si bo oče ali mati prihranil marsikatero trdo besedo. Otrok naj dobro ve, da mora shraniti svoje igrače, kadar se ne igra več; da mora svoj klobuk ali svojo kapico obesiti na klin; da mora lepo zložiti svojo obleko, preden pojde spat; da mora vsako reč položiti na svoj prostor, kadar je ne rabi več; da mora moliti, ko je vstal in preden leže v postelj; tako naj ga starši lepo navadijo še mnogo drugih vsakdanjih opravkov. Potem jim ne bode treba neprestano zapovedovati: „Shrani igračo, shrani knjigo, idi molit, ne puščaj klobuka ležati na tleh ali na postelji!“ itd.

Vsak dan lahko opaziš tudi to-le: Mati zapove otroku: „Poberi in spravi igrače, ki si jih razmetal po tleh!“ Otrok

sluša ter prične spravljati reči. Ali otroci so počasni in tudi neokretni. Materi traja to spravljanje predolgo; naposled sama pristopi, rekoč: „Ali si ti neroden in počasen!“ in shrani sama še ostale reči. Otrok si dobro zapomni to. Prihodnjič zлага še počasneje, misleč: „Saj bodo že mati pomagali.“ In ni se varal! Naposled pa ne zлага nič več. Zgodi se pa tudi, da otrok sploh ne sluša materinega povelja. Mati to vidi, čaka nekoliko časa, nazadnje pokara otroka ter sama spravi razmetane igrače. S tem je storila največjo napako. Kako naj bi jo otrok drugič slušal, če spozna, da zapoved ni bila prav resna, da je itak ni bilo treba izpolniti!

Enako greše starši, ki danes otrokom prepovedo, da ne smejo skakati čez plotove, ne smejo trgati tujih jabolk, ne smejo počekavati svojih knjig, ne smejo puščati igrač razmetanih, jutri so pa boljše volje in se ne brigajo za te stvari ter otrokom vse to dovoljujejo, kar so včeraj prepovedovali. Tudi to slabost hitro spozna otrok in če je tudi prej že hotel slušati, si misli sedaj: „Ej, saj ni tako hudo, kakor se zdi. Oče bodo že zopet pozabili, kar so zapovedali. Saj je zadnjič bilo tudi tako.“ Kaj je posledica takega postopanja? Neposlušnost.

Pomnite si torej tretjič, dragi starši: Kar ste zapovedali otroku, to mora otrok tudi brezpogojno izvršiti. Premislite prej, toda če je zapoved dana, se mora tudi izpolniti.

Kar ste včeraj prepovedali, to morate prepovedati tudi danes in kar ste včeraj zapovedali, to morate zapovedati tudi danes. Bodite torej dosledni v zapovedi in prepovedi!

Če ne postopate tako, izgubi otrok pravo spoštljivost do vas. Koliko se zopet greši na to stran! Kolikokrat slišiš, da zagrozi mati paglavcu, ki noče slušati: „Le počakaj! Kadar pridejo oče domov, ti že pokažejo!“ Sinček takoj spozna: „Lej, lej, mati se me ne upajo kaznovati!“ In hitro je proč ves strah otrokov in ves ugled materin. Razumemo, da bode prihodnjič še manj slušal mater. Slaba je torej

tista mati, ki nima v sebi toliko moči, da bi otroka pripravila sama do slušanja. Kdor se zanaša na drugega, sam ni dosti vreden. Razen tega pa postavi taka mati otrokom očeta kakor strašilo, ki se ga morajo bati. To pa ni prav. Otroci naj se ga ne boje, ampak naj ga spoštujejo! Matere, bodi vas tedaj skrb, da ne boste potrebovale pomočnika, ampak da boste otroka obvladale same.

Sploh pa ni dobro otrokom žugati in jih na tak način siliti, da so pokorni. Ako morajo oče ali mati žugati, otroci gotovo niso poslušni. Žuganje je krivo, da se otroci še bolj upirajo pokorščini. Čim večkrat žugaš, tem manj dosežeš. Ako pa si že zažugal kazen, jo moraš tudi brez premiselka in dosledno izvršiti, иначе si izgubil svoj ugled.

Važna resnica je torej četrtič tudi ta: Glej, da vedno ravnaš tako preiščeno, da otroci ne izgube spoštljivosti do tebe, da si ohraniš svoj ugled pred njimi.

Pa kakor ni dobro žugati, tako je slabo in še slabše, otroku kaj obetati, da bi zato slušal. Koliko je nespametnih mater, ki otroku kaj zapovedo in zraven pristavijo: „Potem dobiš košček potvice ali sladkorčka“ itd. Otrok, ki je navadno sladkosneden, le sliši drugi del povelja; hitro se mu zbudi poželjivost, že vidi pred seboj potvičico ali prijetno sladčico in da ustreže svoji poželjivosti, sluša, mati pa je dosegla, da je slušal otrok. Take matere same pokvarjajo svoje otroke ter jih same napeljujejo k nepokorščini! Ali bode tak otrok drugič slušal sam od sebe? Ali ne bode zopet zahteval plačila za poslušnost? — In joj, ako bi mu mati sedaj odrekla! Kako bo kričal in vikal ter se jezil! Saj meni, da je to njegova pravica, saj misli, da mora dobiti svoje darilo, preden sluša.

Kakor ta, greši tudi ona mati, ki hoče z ljubkovanjem ali z mnogim rahlim besedičenjem doseči, da bi otrok slušal. „Ljubi France,“ pravi, „ali ne bi bil tako prijazen, pa skočil k studencu po vode?“ Seveda France ne skoči takoj, ker ga baš ni volja. In mati ponovi: „No, no, bodi tako dober,

prosim te, prinesi vode! Potrebujem je!“ Morda bo sedaj izpolnil prošnjo, če ima mater posebno rad, morda pa bo zopet rajši obsedel pri svoji igri. — Celo drugače pa je, ako reče mati z mirnim glasom: „France, pojdi hitro po vode!“ Ne bo se obotavljal, če se je sploh učil slušati, in hitro bo prinesel vode. Mnogo besed pri povelju nič ne velja. To vedo tudi vojaki, to ume tudi živina, ki mora slušati na kratke zloge. Zavoljo tega ne najdejo matere, ki so že po svoji naravi navajene, da več govore pri otrocih, take točne pokorščine, kakor očetje, ki zapovedujejo kratko. Seveda pa povelje ne sme biti osorno ali trdo. Z osornim poveljem se lahko zbudi v otroku odpor in nevolja. Osorno in strogo zapovedovanje pada na dušo otrokovo kakor jesenska slana ter počasi mori njegovo ljubezen in spoštovanje do vzgojitelja.

Pač pa je tu in tam dobro, če kratko pristaviš razlog za svoje povelje. Otroku, ki hoče vgrizniti v nezrelo jabolko, prepovej to, rekoč: „Ne jej nezrelega jabolka, drugače zbolíš!“ Če hoče skočiti čez jarek, mu reci: „Ne skači čez jarek, da si ne zlomiš noge!“ — Taka povelja bi bila še ta-le: „Ne plezaj po brunu, da si ne raztrgaš hlač! — Ne polegaj po vlažni zemlji, da ne zbolíš! — Ne meči klobuka po sobi, priden otrok tega ne stori! — Zloži in shrani knjige, da jih laže najdeš! — Piši nalogo lepo, drugače boš kaznovan v šoli! — Pazi na živino, da ne bo delala škode! Podvizaj se, podvizaj, kmalu bo noč!“ itd. Otrok spozna pri tem, da oče in mati ne zapovedujeta samo zaradi svoje oblasti ali iz dolgega časa, ampak zgolj iz ljubezni do otroka, da bi ga obvarovala nesreče ali da bi mu olajšala delo itd. Otrok izprevidi, da je tako prav, da mora tako biti, da so starši modri, da več vedo nego otrok. Seveda morajo tudi razumeti otroci razlog povelja, drugače ga ni treba povedati. Majhen otrok še marsičesa ne razume, a vendar mora slušati; a tudi večjemu otroku ni mogoče vselej pristaviti razloga, ker se ne da povedati ali ga še tudi ne razume.

A tudi tu naj se vzgojitelj varuje dolgega besedičenja! Ne bilo bi dobro, ko bi prepovedal tako-le: „Ne plezaj na drevo; lahko se ti pripeti, da se ti spodrkne ter padeš na tla. Pri tem si lahko zlomiš roko ali nogo ali se drugače raniš ali celo ubiješ. Tudi hlače si zraven lahko raztrgaš in mati bodo morali šivati.“ Ampak kratko naj reče: „Ne plazi po drevesu, da ne padeš in se ne raniš (ali: da se ti ne zgodi nesreča)!“ — Med dolgim govorom utegne otrok premišľjevati o prepovedani stvari; začne ga še bolj mikati in zdi se mu, da oče ali mati svojega povelja ne dajeta s polno resnobo, morda le samo tako, da kaj govorita.

Pomni, dragi moj, tudi to resnico: Povelje bodi kratko in dano z mirno in resno besedo! Ako moreš, ga podkrepi s kratkim razlogom! Nikoli pa ne obljubi darila, da bi pripravil otroka k pokornosti!

Kakor pa v vsej vzgoji, tako sodelujeta tudi tukaj še dva krepka pomagaa: navada in dober zgled.

Ako si hodil pravo pot in otroka lepo navadil pokorščine, se ti ne bode treba nič več jeziti, ker te bode otrok vselej slušal. Duh prave krščanske pokorščine si mu moral vcepiti v srce. Pobožni otroci, ki ljubijo svoje starše in vzgojitelje ter jih spoštujejo, so jim tudi pokorni. Spoznavati morajo, da so starši in učitelji namestniki božji; bil bi velik greh, se jim upirati. Iz tega pa sledi, da morajo starši sami biti najlepši zgled pokornosti. Kjer starši spoštujejo božje zapovedi in posvetne zakone, kjer se v hiši spoštljivo govori o gosposki, o predstojnikih, o vladarju: tam se seje v otroška srca blago in dobro seme prave pokornosti; tam se vzgajajo pokorni in poslušni otroci, ki bodo nekda, dorasli, prav tako spoštovali vse naprave, ki so potrebne, da se vzdržuje red na svetu. Jasno je tudi, da se v takih hišah otrokom ne bo velevalo, kar bi bilo proti božjim in človeškim zapovedim, ali kaj takega, česar bi ne mogli storiti. Žalibog, da se take reči gode pri marsikateri družini! Na tak način se otrokom škoduje na duši in na telesu; na duši,

ker se otroci zapeljujejo v pregreho, na telesu, ker se silijo, izvršiti povelje, ki mu niso kos.

Vidimo torej, kako pametno in modro je treba ravnati pri zapovedih in prepovedih. Pa še nekaj naj tu povem! Otrok raste in z njim raste tudi želja po večji svobodi in samostojnosti. To je celo naravno.

Ko bi hotel vzgojitelj z mladeničem ali z devico prav tako ravnati kakor z otrokom, bi to nikakor ne bilo prav. Treba je torej polagoma popuščati vajeti, ki so dosle bile napete. Ali kako? So. nesposobni in oblastni starši, ki nočejo doraslim otrokom puščati nobene proste volje. Dvajsetletni fant naj bi jih prosil dovoljenja v vsaki reči, karajo ga kakor desetletnega dečka, če jih ne poprosi vsake stvari. In dorasla hčerka naj povpraša mater, katero obleko bi danes oblekla itd. Od tod prihaja, da postanejo otroci nezadovoljni, dečki, ki so bolj moškega značaja, pa naravnost uporni in trmasti; od tod pa prihaja tudi, da so dorasli otroci mnogokrat celo nesamostojni, da so navajeni, vedno biti na vojnic, in da se dajo lahko zapeljati, če jih nihče več ne vodi, ne vlada in ne krega. Seveda se ne sme ta prehod od pokornosti do večje svobode zgoditi namah, vršiti se mora polagoma. Treba je otrokom počasi dajati svobode v malenkostih in zraven paziti, da te svobode ne uporabljajo sebi ali drugim v škodo. V glavnih stvareh pa še ostanejo vedno starši gospodarji, ki jim je biti pokornim. Tudi se lahko večkrat otroku vелеva kaj večjega, obsežnejšega, a kako to izvršiti, to se prepusti njegovemu preudarku. Naposled naj starši tudi več ne vелеvajo strogo, ampak naj rajši žele, pričakujejo ali prosijo. Ta oblika bode imela boljše nasledke nego ostro povelje.

Gotovo najtežje pa je za starše, od otroka zahtevati popolno pokorščino, kadar se mu je odločiti za kak stan. Dokler je otrok še mlajši, staršem ne bode pretežko, pripraviti otroka do tega, da si izvoli tisti stan, ki jim je najbolj všeč. Vendar prevzamejo starši s tem preveliko odgovornost

za bodočnost svojega otroka. Zaradi tega morajo dobro in vsestransko premisliti, kaj bi mu najbolj koristilo in kje bi bil najsrečnejši. Posebno jim je pri tem paziti na njegove zmožnosti in njegova nagnjenja. Mnogokrat seveda ni mogoče, da bi starši otroku izbrali stan. Življenske razmere že same prisilijo otroka k temu ali onemu stanu. Uboga deklica mora iti služiti, ko je izstopila iz šole, marsikaterikrat že prej, ali mora iti delat v kako delavnico ali tvornico svojega kraja, ubogi deček prav tako, ker starši ne morejo plačati učnine pri kakem mojstru, da bi se izučil rokodelstva, da bi hodil še dalje v šolo itd.

Kadar pa je sin že nekoliko dorastel in si hoče sam izvoliti svoj stan, bi ne bilo dobro, ko bi starši ne dopuščali tega, ker baš njim ne ugaja tisti stan. In naj ne zahtevajo slepe pokornosti, ker s tem lahko uničijo srečo svojega otroka. Tako je pri našem slovenskem kmetu navada, da starši dajo svojega fanta študirat z namenom, naj bi postal mašnik, naj bi postal „gospod“, kakor pravijo. Ali pa že več naprej, dragi moj, da čuti tvoj otrok v sebi pravi poklic za ta sveti in težavni stan? Ali si prepričan, da bode kdaj res srečen, ko ga doseže? Koliko je takih, ki so slušali svoje starše ter postali duhovniki, ker so jim oni-le vedno pravili: „Ti le zato študiraš, da boš gospod“, ali ker jim je nedostajalo sredstev za druge študije, po katerih so hrepeneli. Vdali so se v voljo svojih staršev, ker jih niso hoteli žaliti ali pa ker sami niso imeli volje in moči, da bi se obrnili kam drugam. Ko bi pa starši mogli pogledati v srce teh mladih duhovnikov, bi se prestrašili, ker bi videli, da so nezadovoljni in nesrečni za vse svoje življenje. Nikar torej, drage matere, ne silite svojih otrok, da bi se posvetili duhovnemu stanu, ako ne čutijo v sebi poklica zanj, ako bi rajši študirali kaj drugega; nikar jim, dragi starši, ne odtegujte podpore, če so si izvolili drug stan, ampak podpirajte jih, da ga lahko dosežejo. Saj tudi v vsakem drugem stanu lahko služijo Bogu in se zveličajo. Ne sme vas pri tem vo-

diti ničemurnost, da se lahko pobahate: „Glejte, moj otrok je gospod“, ampak dajte se voditi pameti, ki vam velewa, da morate v prvi vrsti skrbeti za to, da bodo vaši otroci srečni. A nasprotno bi prav tako bil velik greh, ko bi se protivili želji svojega otroka, ki želi postati duhovnik. Ne zahtevajte torej, dragi starši, slepe pokorščine od svojih otrok, kadar gre za njihov bodoči poklic! Hvalite jim ta ali oni stan, ki vam posebno ugaja, razkazujte jim korist, udobnost in srečo, ki bi mogla zanje izvirati iz njega, toda ne silite jih vanj!

Le takrat, kadar vidite in opazite, da je želja vašega otroka neizvedljiva, morda celo neumna, da bi se zanj izcimila velika nesreča, ko bi si izbral zaželjeni stan, takrat je vaša dolžnost, da se protivite in da otroku s pametnimi razlogi dokažete, naj odjenja, če noče biti nesrečen.

In še en korak je v človeškem življenju, katerega otroci ne bi smeli storiti brez dovoljenja staršev, pri katerem zahtevajo starši stroge pokorščine od svojih otrok, in to je korak v sveti zakon. Pametni in po marsikaterih izkušnjah izučeni starši bodo tu pogodili že pravo pot. Ako je njihov sin ali njihova hčerka dobro vzgojena, ako imata srce na pravem mestu, ako sta poštena in dobra, potem je le treba paziti, da dobi sin prav tako nevesto in hčerka prav takega ženina. Naj v prvi vrsti ne gledajo na veliko posestvo, na bogastvo, na imenitne sorodnike! Vse to je že nekaj vredno, a nikdar toliko, da bi moglo postati vzrok nasprotstva in sovraštva med starši in otroki, ampak gledajo naj na delavne, marljive roke, na poštenost, pravi krščanski duh in blago srce. Naj mislijo s Prešernom:

„Zvesto srce in delavno ročico
za doto, ki je nima milijonarka,
dobil z izvoljeno bi bil devico.“

A tam naj se protivijo z vsemi silami, kjer bi njih ljubljani otrok padel v pogubo, ako bi prišel v roke sirovemu, ničvrednemu možu ali lahkomiselni, malovredni ženski. Treba

je paziti zlasti na to, da se noben otrok ne zaljubi v osebo, ki te ljubezni ni vredna, kajti če že gori v otroku ljubezen plamenoma, potem je težko gasiti. In tudi za to naj skrbe, da se ljubezen ne vname prerano, kadar še dolgo ni misliti na zakon; zakaj iz take prerane ljubezni se večinoma ne izcimi nič dobrega. Sicer je tu težko mnogo govoriti in mnogo svetovati. Marsikaterikrat je tudi rana ljubezen privedla zaljubljenca v srečen zakon! Pameti, pameti, dobre volje, značaja in blagega srca je tu pred vsem treba.

Kadar bodo starši ravnali tako, kakor smo izkušali tukaj učiti, bodo imeli pokorne otroke in spoznali bodo, da so resnične besede sv. Avgušтина, ki pravi: Pokorščina je mati in začetek vseh čednosti in tudi njih varuhinja.

KAREL HUMEK:

Matere, pripovedujte otrokom povesti!

(Govoril na roditeljskem sestanku v Krškem.)

Nedelja popoldne. V senci širokovejne lipe sedi na klopici mati in žarečih oči opazuje kopico svoje dece, ki se igra na trati okoli nje. Tu in tam ji splava pogled čez lepo obdelano polje do gozdnega parobka in dalje po dolini, kjer vali Sava peneče valove proti Hrvatski. Na nasprotni strani se koplje v jasni solčni svetlobi griček, ki nosi na vrhu razvalino starega gradu. Materino oko se ustavi ob groblji, „ki prerašča jo mah že mnogo let . . .“

„Otroci, povem vam povest!“ Ta materin klic čarobno deluje na razposajence. Zdajci popuste igro in v trenutku so ob materi na klopici, na tleh in v naročju. Vsak hoče biti materi najbližji. „Mama, pripovedujte zdaj!“ In mati pripoveduje dolgo povest o hudobnem graščaku, o neusmiljeni graščakinji in o zakletem gradu. Povest je čula od svoje mamice, ohranila jo je in jo podaja otročičem svežo

in olepšano po lastni domišljiji, da se ob njej naslanjajo in jo ohranijo v spominu. Otroci poslušajo zavzeto, s široko odprtimi očmi. Ne upajo se niti dihati, da bi ne preslišali kake besedice. Otroška domišljija jih vodi po blestečih dvoranah, ki se lesketajo v bajni krasoti, lepše nego vaška cerkev.

Dokončala je mati povest, domišljija pa prede dalje, razvalina starega gradu raste in se oživilja. „Mama, pripovedujte še!“ Še in še! Otroci bi poslušali do poznega popoldne, do mraka, do trde noči, ko bi luna obsevala razorane zidine starega gradu.

Čudovito vplivajo pravljice in pripovedke na otroško dušo. Žal, da naše matere čedalje bolj opuščajo ta prepotrebni način občevanja z otroki. Res je, da živimo dandanes drugačno življenje nego v prejšnjih, takozvanih „dobrih“ časih. Skrb za življenje, težavno delo in pehanje za zaslužkom zamori vsa nežnejša čustva v srcu odraslih, ki so krivi, da ostanejo otroška srca takisto prazna in nedovzetna za dobro in blago.

Ugovarjate mi, češ: „Kje naj vzamem potrebnega časa, čemu te budalosti? Naši otroci se ne zanimajo za take stvari, čemu nam je šola? Nam ni nikdo pripovedoval povesti, kaj bi imeli otroci od tega?“ in dolgo vrsto ugovorov mi naštevate, tako da sem skoraj prepričan in bi najrajši ponovil priljubljeni izrek našega slovenskega kmeta: „Če je bilo dobro dosle, naj bode dobro še dalje!“

Žal, da smo danes prave mrtve duše brez notranjega življenja. Kdo se potrudi premišljevat? Kaj delate s knjigami, ki vam jih podaja dična Mohorjeva družba ali ki vam jih prinese otroci iz šolarske knjižnice? In če preberete povest, pomišljate li, da se v naši vasi dogaja sto in sto povesti, da je vaše življenje samo dolga povest, polna veselih in žalostnih poglavij?

Še več! Imate vnetih učiteljev in duhovnikov, ki vam govore zlatih besedi; se li potrudite, premišljevat o njih?

Niti ob navadnem govorjenju ne mislijo ljudje veliko, še manje ob molitvi. Kdo si upa trditi, da je ženica, ki je preropotala dvajset očenašev in češčenasimarij, res „izmolila“ en sam očenaš in eno samo češčenasimarijo? Kdo misli na besede, ki mu vro iz ust kakor naviti muziki neubrani glasovi?

In zakaj tako? Vzrok temu so naše mrtve duše. O današnjih ljudeh bi morali pravzaprav trditi, da so sestavljeni iz telesa in nekakega dušnega ostanka, ki še tu in tam vzplapola, kakor svetilnica, ki ji primanjkuje olja. Sami o sebi lahko smelo trdimo, da smo pravi pravcati stroji, ki nimajo duše, ampak delamo enakomerno tja v en dan, vedno eno in isto, nehote in nevede, dokler nam ne poide gonilna sila in nas ne vržejo med staro železo, pozabljenih in zaničevanih.

Glavni vzrok tem žalostnim razmeram tiči v vzgoji mladine. V najnežnejši mladosti je deca prepuščena sama sebi, liki živinče na paši, in kaj bi se čudili, da imamo vse polno res poživljenih otrok? Koliko je zglednih mater, ki bi se potrudile, vzgojiti svojemu otroku dušo? Če rečete malemu poniglavcu stokrat: „Bodi usmiljen do ljudi in živine,“ vam ob teh besedah ne misli prav ničesar in ob prvi priliki povede slepega reveža v lužo namesto na suho pot ali pa prav hladnokrvno zavije vrat nedolžnemu ptičku, ki ga je vzel iz gnezda.

Vse drugače pa vpliva mična pripovedka. Otrok se zamisli v dejanje, nehote primerja sebe otroku, ki ga opiše povest.

Koga ni veselila povest o Zlatolaski, o Krkonošu (Repoštev), o kralju Matjažu itd.? In koliko dela ima otroška domišljija, da se vživi v te bajne čase! Kolikokrat zaide v duhu v skalno duplino k kralju Matjažu ter občuduje dolgo njegovo sivo brado, ki se vije okoli mize, pazljivo premotriva speče vojake v bleščečih bojnih opravah in premišlja, kako bi pač bilo, ko bi zdajci vstal speči junak. Pripravlja

si sto in sto želj, ki bi jih povedal Krkonošu, ako bi ga nenadoma srečal v gozdu; neznansko se huduje ob misli na hudobnega graščaka, ki je zapiral nedolžne žrtve v globoko, mokro ječo, kamor ni nikdar prodril zlati solnčni žarek. Kako si želi, da bi bil lep mladenič, ki bi s poljubom rešil zakleto princezinjo, in srce se mu širi ob misli na junaka, ki je posekal velikana Brdavska.

Otroška duša pričinja živeti; obzorje se širi bolj in bolj. Polagoma se razvija domišljija, razvija se volja; zlasti nauki, ki so globoko skriti v povesti, obrode tisočeren sad.

Sedaj naj tudi odgovorim pomislekom, ki ste jih imeli iz početka mojega predavanja.

Če mi pravite, da za take stvari nimate časa, potem sem pravzaprav z vami gotov in samo lahko pristavim, da ni lepo, če mati nima za lastno dete časa. A dokazati vam hočem, da je časa dovolj, če le hočemo resno. Vsakdo najde časa, da tako nekoliko pozabavlja soseda, toži o slabih časih ali v navzočnosti otrok govori nepotrebne in žaljive besede o sovaščanih, o gosposki, o učitelju itd. Velikokrat se ponuja prilika za pripovedovanje v nedeljo popoldne, na praznik in posebno ob zimskih večerih. Malo že pač najdemo danes kmetijskih hiš, kjer bi čuli zimski večer ob brnečem kolovratu lepo povest ali staro narodno pesem. Če slučajno najdemo družino, zbrano ob skupnem ročnem delu, slišimo najčešče opravljanje, tu in tam neslano šalo, dogodke dvomljivega značaja, kletvice in kvantanja brez konca in kraja. Če so navzoči otroci, je pač umljivo, da se takisto poprimajo slabih navad, da dečki posnemajo možakarje v zarobljenosti in da deklice popolnoma izgube prirojeno žensko sramežljivost.

Kadar opravljaš lahko ročno delo, na poti v cerkev, v mesto, na semenj in še ob mnogih prilikah, lahko porabiš zlati čas, da podajaš otroku duševne hrane.

Najteže odgovarjamo neukemu človeku pač na vprašanje: „Čemu vse to?“ No, potem bi si dovolil tudi jaz vprašanja, n. pr.: Čemu se oblačite dandanes v drago, tvor-

niško blago in si ne tkete oblek doma, kakor vaši pradedje? Čemu rabite železne pluge za oranje? Vaš ded je še pred petdesetimi leti prav lahko izhajal z lesenim. Čemu sadite visoko trto v lepih vrstah, saj je še vaš oče prideloval sladko vino na trti, ki je rastla, kakor je Bog dal? Čemu gnojite s kajnitom, čemu vam je galica, žveplo in drugi novi pripomočki pri kmetijstvu? Pametnejši med vami vedo prav dobro, da je to potreba časa; če mi pa ta ali oni zatrjuje, da so to posledice greha in kazen današnjemu hudobnemu svetu, potem je pač treba poboljšati človeka in pričeti je pri otroku.

Kdor toži, da je dandanes mladina izprijena in pokvarjena ter išče vzrokov tam, kjer jih ni, naj se ponižno potrka na prsa in naj pomisli, da imamo lep narodni pregovor, ki veli: „Jabolko ne pade daleč od jablane.“

Morebiti trdite, da vaših otrok ne zanimajo povestice. Če je to resnica, potem tiči vzrok v vas in vaših otrocih. V vas zato, ker ne znate zanimivo pripovedovati, ne znate ljubeznivo občevati z deco ali pa ji pripovedujete stvari, ki so ji še neumljive. Ako pa tiči vzrok v otrocih, potem je to jako slabo znamenje za vas in za nje; potem so otroci gotovo že pokvarjeni. Duša jim je bolna, zastrupljena. Prebaviti more le še nezdravo hrano in podobna je pijancu, ki mu je alkohol jed in pijača.

V novejšem času govore mnogo o šoli. Ta ji je prijatelj, oni sovražnik; pripoznati moramo, da so se baš šolski neprijatelji izdatno pomnožili v zadnjih letih. Veliko jih je, ki iz nevednosti zabavljajo šoli in šolski vzgoji, a so tudi taki, ki iščejo v tem lastne koristi. Večnoresničen ostane v tem pogledu edino-le pregovor, ki veli: „Narod brez šole je narod brez bodočnosti.“

Ko bi se naše ljudstvo hotelo nekoliko zanimati za dogodke po širnem svetu, ko bi živelo nekoliko bolj duševno življenje, bi spoznalo, kako daleč smo zaostali in kako silijo bolj izobraženi narodi v ospredje in neusmiljeno izpodrivajo

duševno zaostale sodruge. A danes mi ni toliko na misli šolska vzgoja, ampak moje besede veljajo v prvi vrsti otroku v predšolski dobi. V teh letih je poklicana edino-le mati, da čuva svojo deco kakor oko v glavi in jo pripravlja na poznejše šolanje.

V tej dobi je dete najbolj dovzetno za lepe nauke, če mu jih ne nudimo suhoparnih, ampak v obliki lepih primerov in mičnih povestic.

Če je pa otroška duša v teh prvih trenutkih prepučena sama sebi, ji preti nevarnost, da se pogubi, in podobna je drevesu, ki ga brezskrbni vrtnar ni nakolil, ampak ga je prepustil neusmiljenemu viharju, ki ga je pripogibal na vse strani, dokler ne ostane skrivenčeno, nerodovitno, izmeček med svojimi sodrugi.

In kje naj zajemate snovi za pripovedovanje? Morebiti ste bili sami tako srečni, da ste imeli dobro mamico, ki vam je v detinski dobi povedala dokaj pravljič in pripovedek. Gotovo ste imeli babico ali deda, ki sta vam včasih povedala kaj lepega. Brali ste šolske knjige ali zbirke povestic za mladino.

V prvi vrsti pa moramo vpoštevati domačo okolico, rodno zemljo, kjer ima vsak kamen, vsak hram svojo zgodovino. Žal, da se ti dragoceni ostanki narodnih pripovedek izgubljajo čedaljebolj, kakor se izgublja lepa narodna pesem. Vedno redkejši so stari ljudje, ki še vedo razne dogodke iz pradavnih časov. Radi pripovedujejo, kako so prihrumeli divji možje z Gorjancev, napadli premožne kmete ter jih prisilili, da jim povedo za skrite novce. Pokažejo nam celo hram, kjer so ti razbojniki pekli kmeta, ki jim ni hotel ali ni mogel dati zahtevanih denarjev. Vodijo te k kamenu, ki ga je „Ajdoška deklica“ v svoji jezi vrgla z vrha Gorjancev na sredo polja, kjer še danes priča o orjaških nekdanjih prebivalcih naših pokrajin. Dobro vedo povest o zmaju, ki je vlačil ljudi v skalno duplino, ali pa povest o nedolžni deklici, ki je bežala pred hudobnim vitezom ter z

vrha visoke skale skočila v peneče savske valove na kraju, ki ga še danes imenuje ljudstvo s pokvarjenim nemškim imenom „Jungfernsprung“. Tam-le ti pokažejo na nizkem gričku cerkvico in ti povedo, da so ta griček nametali Turki, ki so bili tepeni na Krškem polju; bilo jih je toliko, da je vsak vrgel le pest zemlje in je vendar narastel kup, ki nosi v nepozaben spomin na vrhu cerkvico. Po naših krajih nahajamo vse polno imen, ki so se ohranila iz davnih, davnih časov; vsako ime je naslov pripovedki, ki še živi vsa drugačena in prenovljena ali pa se je docela izgubila in propala.

Malo je mater, ki bi bile zmožne, povedati povest po svoji domišljiji; tem tudi ne veljajo moje besede. Vsakdo pa si lahko nabere zadostno število primerne gradiva, če le hoče. V ta namen je seveda treba, da tu in tam vzamemo v roko knjigo ali da vprašamo koga družega, kaj je čital. Saj imamo lepih zbirk narodnih pravljic, marsikaj prineso Mohorske knjige; treba je le, da primerno prirejemo stvarino, tako da nas razume mlada družbica. Kako krasnih povesti smo dobili v Slov. Večernicah! Kdo se ne spominja „Miklove Zale“, „Izdajalca“ in drugih! Imamo pravljice o „škratu“, o „rojenicah in vilah“, o „palčku“, o „povodnem možu“ in še marsikaj podobnega. Vse to zanima otroka, navaja ga k mišljenju in ga izpodbuja pozneje, da rad vzame knjigo v roko in čita tudi resnejše povesti in spise poučne vsebine.

Naposled naj še pripomnim, kako je treba pripovedovati otrokom, da jim zbudimo zanimanje in jim pripravimo, kolikor moči, veliko užitka. Ako poslušamo govornika, ki nam razlaga tuje, neumljive pojme, se dolgočasimo. Takisto ne zanima otroka povest, ki mu je neumljiva in ki presega njegovo duševno obzorje. Treba je torej, da primerno prirejemo povest ali pa jo tudi okrajšamo.

Govoriti moramo jezik, ki se prilega otroškemu čustvovanju, sami se moramo vživeti v otroško dušo, v otroško

mišljenje in delovanje. Presmešne povesti niso na mestu, vendar pa dobra smešnica oživi pripovedovanje. Ne pripovedujmo v temi ali v mraku! Otroška domišljija si slika vsakojake postave, glasove in strahotne prizore; otrok postane strašljiv. Otrokom strašljivost ni prirojena, ampak prigojena. Zato ne strašimo otrok z osebami, ki smo jih slikali v povesti; tako postopanje je docela napačno. Če pripovedujemo zvečer, prižgimo luč, da nas otroci vidijo v obraz, s tem jim povečamo pazljivost. Pripovedovanje v temi in neumno strašenje je krivo, da so otroci strašljivi, da vidijo po noči v vsakem kotu strah in da se ne upajo niti izpod odeje.

K koncu mi dovolite malo opazko! Človek nima zato prevrtane glave, da mu prihajajo lepe besede skozi kakor vlak skozi prevrtano goro. Izkušajmo se ravnati po navodilih, ki jih slišimo od bližnjega in ki jih čitamo po knjigah. In če sem danes izkušal pokazati, kako naj občuje mati z detetom, da mu vdihne duševno življenje, se mi zdi najprimernejše, da zaključim z besedami našega prvega in najboljšega učitelja: „Pojdi, in stori tudi ti tako!“

Zobozdravnik Dr. E. BRETL:

Kako si ohranimo zdrave in trdne zobe.

(Govoril na roditeljskem sestanku v Ljubljani.)

„Zdravi zobje so velikega pomena za dolgo življenje, ker so neobhodno potrebni za dobro prebavljanje hrane, in človek, ki izgubi zgodaj svoje zobe, si pripravlja takorekoč že sam pot na oni svet.“ Te zlate besede slavnega Hufelanda, navedene v njegovi svetovnoznani knjigi Makrobiotiki (Nauk o dolgem življenju), naj bodo vodilo za sledeča izvajanja.

Na tem mestu moram omeniti neki splošno razširjen, toda popolnoma napačen nazor. Takrat ko dobiva otrok prve zobe, se pojavi pri njem mnogokrat vročina, božjast in drugi znaki bolezni. Mati zavrača krivdo na to, da dobiva otrok zobe. Temu pa ni tako, kakor so dokazali strokovnjaki po natančnem opazovanju. Dobivanje zob je pojav naravnega razvoja in kot tak ne more povzročati bolezni. Vzrok temu je večjidel le bolan želodec, mnogokrat pa tudi angleška bolezen (rahitis).

S tridesetimi meseci ima navadno vsak otrok vse mlečno zobovje, t. j., 20 zob; polagam vam na srce, častiti starši in učitelji, ki poznate važnost zdravega zobovja mogoče že iz lastnih slabih izkušenj, da vestno poučujete otroke o rednem negovanju zobovja, da ohranite otrokom mlečno zobovje, dokler se ne nadomesti s stalnimi.

Žalibog vlada med občinstvom še vedno mnenje, da za mlečnjake ni treba skrbeti, saj zrastejo drugi zobje. To je popolnoma napačno naziranje; mlečni zobje so za otroka najmanj tolike važnosti, kakor stalni za doraslega.

Od svoje mlečne dobe do trinajstega leta — takrat se menjajo zadnji mlečnjaki — se otrok lahko razvija in raste naglo, kakor pozneje v nobeni dobi več. Da otrok ne zaostane v svojem razvoju, se mora izdatno rediti in zato potrebuje dobrih zob. Zanimarjeno mlečno zobovje vpliva jako slabo na razvoj čeljusti in na stalne zobe. Dobro mlečno zobovje je prvi predpogoj za zdrave zobe.

Največji kvar za naše zobe je gniloba. Ker pa se z večjim uspehom branimo sovražnika, ako ga poznamo, naj v kratkih besedah razložim bistvo zobne gnilobe.

Kakor pri mnogih boleznih, igrajo tudi tukaj bakterije glavno ulogo. V vsaki ustni duplini je na milijone raznovrstnih bakterij; tu se počutijo izborna, toplota jim ugaja, živil (sline, ostanki jedi itd.) jim tudi ne manjka. Poleg milijonov neškodljivih bakterij se nahajajo v ustih tudi take, ki morejo povzročati smrtonosne bolezni. Bacili davice in

jetike, nadalje bakterije, ki povzročajo pljučnico, niso redke prikazni v ustih. O pomenu vseh teh izpregovorimo še pozneje. Tu nas zanimajo v prvi vrsti one bakterije, ki povzročajo zobno gnilobo.

Kako vplivajo te bakterije na zobe? Neposredno ne morejo škoditi zobovju, ker je le-to prevlečeno z jekleno-trdim emajlom.

Pri vsaki jedi obtiče med zobmi jedilni ostanki. Na te ostanke se najprej spravijo bakterije in povzročajo, da začno gniti. Pri tem gnitju jedi se tvorijo kisline in te odzamejo emajlu apnenca; s tem dobi emajl majhne razpoke; bakterije se tu vgnezdijo in nadaljujejo svoje pogubno delo, dokler ne nastane na kakem mestu emajla luknjica.

Torej bakterije producirajo iz jedilnih ostankov kisline in te uničujejo naše zobovje. S tem spoznanjem pa nam je že tudi dana pot, ki jo moramo iti, ako se hočemo z uspehom boriti proti gnilobi; spraviti moramo vse bakterije iz naših ust ali pa moramo delovati na to, da ostane kolikor mogoče malo jedilnih ostankov med našimi zobmi.

Davno pa je že dokazano, da bakterij v ustih ne moremo popolnoma uničiti, ker ne moremo rabiti tako močnih razkužujočih raztopin, kakor bi jih bilo treba v ta namen. Sicer pa to ni potrebno, saj dokler ni v ustih jedilnih ostankov, tudi bakterije ne morejo zobem škodovati. Če vpoštevamo to, razvidimo, v kakem smislu je treba usta snažiti, da se zabrani razvoj zobne gnilobe. Glavna skrb za usta in zobe ostaja v tem, da po vsaki zaužiti jedi vestno odstranimo vse ostanke izmed zob in iz ust.

Kako pa dosežemo to? Tu so nam razna sredstva na razpolago, kakor raznovrstne ustne vode, zobna krtačica, zobnik, zobni prašek. Najprej par besed o ustnih vodah.

Po prejšnjem je samo ob sebi jasno, da je nespameten in neuspešen trud, ako si hoče kdo samo z izplakovanjem z ustno vodo ohraniti zobovje. Seveda hočejo nekateri fabrikantje s kričečimi anonsami občinstvo preveriti, da more

edino le ta ali ona ustna voda ohraniti zdrave zobe. Najboljše ustne vode, ki jih dobimo v kupčiji, nimajo razen osveževanja nobene druge prednosti, kakor da vsaj zobem ne škodujejo, toda mnogo jih je naravnost škodljivih. Strokovnjaki so preiskali znanstvenim potem raznotere ustne vode in dokazali, da ne donša nobena izmed njih posebne koristi.

Najboljšo in najcenejšo ustno vodo dobiš, če vzameš čašo navadne vode in raztopiš v njej noževu konico kuhinjske soli. Če pa hoče kdo imeti še hladilen okus, naj dodane tej raztopini kapljico metnega olja.

Veliko večjega pomena kakor ustna voda je zobna krtačica. Ta ne sme biti ne premehka, ne pretrda. Njena oblika ni toli važna; ščetine ne smejo biti pregosto zasajene. Z njo človek naj ne snaži samo zunanje strani zob, ampak posebno oni del zob, ki žveči in melje, ter notranjo stran. Čistijo naj se slednjič zobje s krtačico, ne le počez, ampak posebno v smeri od zobnega mesa proti kroni.

Priporočati je nadalje dober zobni prašek, ki ima dvojen namen; prvič, da izčisti zobe mehaničnim potem, in drugič, da vzame škodljivost kislinam, ki se nahajajo v ustih. Večina zobnih praškov obstoji iz krednega prahu in magnezije z malo primesjo olja in poprove mete. Karmin da rdečo barvo in saharin sladek okus, to je vsa skrivnost. Vsi ostali dragi zobni praški v lično izdelanih škatlicah in z blestečimi napisi nimajo v sebi ničesar drugega ali pa imajo podobne snovi. Kupi za par krajcarjev semlete krede (Schlemmkreide), dodaj morda še nekaj kapljic metnega olja in tako dobiš najboljši zobni prašek, ki zadostuje za celo leto. Zobni prašek naj se rabi k večjemu enkrat na dan. Ni priporočati praškov iz lipovega olja, plovca (Bimsstein), iz pepela smotk, praženega kruha in iz stolčenih ostrigovih lupin, ker škodujejo sčasoma emajlu.

Jako važno orodje za čiščenje zob je zobnik, ker se morejo le z njim natančno izčistiti presledki med zobmi. V mislih imam tukaj seveda le zobotrebce, ki so shra-

njeni na umivalni mizi, ne pa onih, ki so v gostilnah sploh na razpolago. Najboljši zobniki so oni iz gosjih peres, ker so dovolj tanki in vendar precej močni. Nekoliko teže, toda prav točno se presledki med zobmi lahko očistijo tudi s svilnatimi nitmi.

Do tretjega leta naj mati otroku očisti usta po vsakem uživanju hrane, a vsaj zjutraj in posebno zvečer. Od tega časa dalje naj se otrok polagoma navadi, da si sam čisti svoje zobe, navadi naj se, rabiti zobno ščetko. Če se v tej zgodnji mladosti pri otroku strogo pazi na snago, mu ta postane potreba in otrok ne bo šel več spat in ne bo šel k zajtrku, ne da bi si prej osnažil zobe.

S tem sem vam kratko razložil, kako naj se negujejo zobje doma; drugo, prav tako važno delo pa je naloga vestnega zobozdravnika. Izkušnja namreč kaže, da se v mnogih slučajih ne more preprečiti zobna gniloba, najsi se doma še tako vestno negujejo zobje. O vzrokih bomo govorili še pozneje. Radi tega naj od tretjega leta redno preiskuje zobe zobozdravnik, in sicer vsaj dvakrat na leto. Na vsak način pa se naj to vrši, preden otrok začuti bolečine. Če dovedeš otroka šele takrat k zdravniku, ko ga že boli zob, tedaj boli tudi potrebna operacija. S tem se loti otroka tak strah pred zobozdravnikom, da ga starši težko zopet spravijo k njemu.

Kakor hitro se pokaže v kakem zobu luknjica, se naj takoj zalije; s tem se otroku ohrani mlečnik, dokler se ne nadomesti s stalnim zobom. Če se pa ne zgodi nič, začne zob kmalu boleti, otrok ne more več prav jesti, ker ga pri vsakem grizljaju zaboli. Navadno se naenkrat pojavi več takih gnilih zob in lahko se zgodi, da otrok vsled večnih bolečin in vsled pomanjkanja hrane oslabi, tako da je mnogo bolj podvržen raznim nalezljivim boleznim. Edina pomoč v takem slučaju je, da se boleči zobje odstranijo. Na takem mestu pa, kjer so bili mlečniki prezgodaj uničeni, zaostane čeljust v rasti; ko prodro pozneje stalni zobje, ne najdejo potrebnega prostora; vsled tega imajo stalni zobje mnogo-

krat nepravilno lego. Tako stalno zobovje, kjer so zobje prepogosto ali nepravilno zasajeni, je mnogo težje snažiti; radi tega mnogo lažje oboli za zobno gnilobo; prvi vzrok pa je temu bilo zanemarjeno mlečno zobovje.

V šestem letu, še predno izpade kak mlečnjak, se pokaže zadi v čeljusti prvi stalni zob, to je, prvi meljač stalnega zobovja. Akoravno je ta zob največji v človeškem zobovju, ga mnogokrat ne opazi mati ali ga ima še za mlečnik. Ta zob je posebne važnosti; od njega sta mnogokrat odvisna razvoj in pravilna lega celega stalnega zobovja. — V sedmem letu se menjajo spredaj srednji zobje in v trinajstem letu je to menjavanje že končano. Takrat ima otrok 28 zob. Šele pozneje, t. j., od sedemnajstega do štiridesetega leta se prikaže tretji meljač, takoimenovani zob resnosti ali modrosti (Weisheitszahn). Ta zob mnogokrat sploh več ne prodre, ker ne najde prostora v premajhni čeljusti, in poznejši rodovi ga najbrže sploh ne bodo dobivali. Nasprotno so imeli naši predniki pred mnogo, mnogo tisoč leti več zob kakor mi. Čim bolj so se razvili možgani, tembolj je zaostala čeljust in z njo število zob.

Samo ob sebi je umevno, da veljajo za gojenje stalnega zobovja ista načela, kakor za gojenje mlečnega, in to so: 1. skrb za zobe doma in 2. negovanje zob po zobozdravniku. Če se je otrok zgodaj navadil, se ravnati po teh načelih, mu bo to, ko odraste, neobhodna potreba, kakor pravi pregovor: „Stara navada je železna srajca.“

Vsakemu zobozdravniku se mnogokrat pripeti, da mu pacient toži po pravici: „Storim vse za svoje zobe, jih snažim, grem štirikrat na leto k zdravniku in vendar vse zaman! Zobje mi gnijejo dalje.“ In takih pacientov je mnogo, taki pacienti smo več ali manj vsi. Vzrok temu nismo mi sami, vzrok temu so naši predniki, naši starši, naši življenjski pogoji, naša kultura.

Naše zobovje je degenerirano ne samo, kar se tiče števila zob, ampak tudi glede kakovosti in odpornosti proti

gnilobi. Drugače si ne moremo raztolmačiti žalostne istine, da ima v evropskih mestih najmanj 95 odstotkov vse mladine slabe zobe.

Zakaj živalim nikoli ne gnijejo zobje in zakaj ne divjim narodom, pri katerih kuharska umetnost še ni razvita? Ker ti rabijo svoje zobe za to, za kar jih jim je dala narava. Njih življenski uveti so taki, da morajo izdatno rabiti svoje zobe; oni uživajo svojo hrano, bodisi sirovo meso, bodisi vegetabilno hrano, v taki obliki, da posamezni individuum sploh ne more eksistirati brez dobrega zobovja. Radi tega brzo izgine vsak v tem oziru slabejši individuum in mu ni dana prilika, prenašati svoje slabe lastnosti na svoje potomce.

Torej izdatna raba zob je prvi uvet za močno zobovje. Vsak organ, vsaka mišica, ki se izdatno rabi in vežba, se močno razvije, nasprotno degenerira vsak organ, ki se ne rabi. O tem se lahko prepričamo povsod in vsak dan.

S tem, da krepko grizemo trde stvari, postane cirkulacija krvi v čeljusti živahnejša in v zobeh se deponira več apnenca in vsled tega postanejo zobje trdi. Dobro zavapneli trdi zobje so pa najzanesljivejše varstvo proti gnilobi. In sedaj, cenjeni poslušalci, si predstavljajte kak moderen menu! Z vso rafiniranostjo, z vso umetnostjo moderne kuhinje se skrbi za to, da zobem ne preostane niti najmanjše delo!

Seveda s tem nikakor ne mislim reči, da naj gremo nazaj na stopnjo divjih narodov; navedel sem jih samo zato, ker nam kažejo pot, po kateri moramo iti, ako hočemo preprečiti popolni propad človeškega zobovja. Svojega zobovja ne bomo več mnogo izboljšali, koristili bomo svojim otrokom in poznejšim zarodom. Vam, častite matere, polagam na srce, da daste svojim otrokom, kakor hitro so tega zmožni, krepko, trdno hrano, ki jo morajo izdatno žvečiti, da jim daste rajši redilen črni rženi kruh s trdo skorjo,

kakor ničvredne slaščice in prazno belo pecivo! Otroci in njih otroci vam bodo hvaležni za to.

Ena najvažnejših točk v moderni medicini je profilaksa, to se pravi, stremljenje za tem, da preprečimo bolezni, predno se razvijejo; bolezen je lažje preprečiti, nego jo zdraviti, kadar je že razvita. Ravnajmo se tudi mi po tem načelu, da našim otrokom — pri nas je seveda prepozno — sploh ne bodo gnili zobje, potem jih tudi ne bo treba zalivati. Kakor že omenjeno, so najboljša garancija zoper gnilobo dobro zavapneli zobje. Naša skrb mora torej biti, da dobivajo naši otroci močne, dobro zavapnele zobe, ki so mnogo manj podvrženi gnilobi. Ali je to sploh mogoče doseči in kaj nam je storiti v ta namen?

Eksperimentiralo se je v ta namen z različnimi živalmi, z levi, z leopardi i. t. d. Ako se je dala noseči materi hrana, ki je imela v sebi veliko apnenca, je bilo pri mladih celo okostje in tudi zobovje močno razvito, v nasprotnem slučaju pa so bili zobje in kosti pri mladih slabo razviti. Prav tako je pri človeku. Pri njem se začne mlečno zobovje razvijati že v drugem mesecu embrionalnega življenja in v sedmem mesecu so krone že zavapnele. V tej dobi torej mora mati dovajati sebi in s tem tudi otroku kolikor mogoče mnogo apnenca, in to se doseže s primerno hrano. V tem oziru grešijo zastopnice lepega spola, posebno imovitejših slojev naravnost neverjetno. Ne da bi redno uživale krepke, izdatne jedi, trpinčijo svoje želodce z različnimi praznimi sladkarijami. Posebno priporočati je, da se v tem času redno v malih množinah uživa sočivje, ki ima poleg zelenjave in jajc največ apnenca v sebi.

Stalno zobovje se zavapnuje v prvem letu po rojstvu. Naša skrb naj bo, da dobiva otrok tudi sedaj s hrano potrebno množino apnenca. V tem oziru je za otroka najbolj primerna hrana materino mleko, ki ga popolnoma ne more nadomestiti nobena umetnost. Če hočete torej, častite matere, doseči, da bodo imeli vaši otroci močne kosti, trpežne

in lepe zobe, jih morate dojeti same. — Potem ne bodo več prihajali k zobozdravniku otroci, ki imajo že s tremi leti popolnoma uničeno zobovje.

Kakor sem omenil že prej, je zobna gniloba najbolj razširjena bolezen, je ljudska bolezen v pravem pomenu besede. Dokazati vam hočem to dejstvo z zanesljivimi številkami in se sklicujem tukaj na izborno knjižico „Die Zahnpflege in der Schule“ von Jessen, Motz, Dominicus. Pisatelji sami pravijo v uvodu: „Želja pisateljev je, da bi se nahajala ta brošura v rokah vsakega učitelja.“ In res bi bilo velike važnosti, da je vsebina te knjižice znana vsem vzgojiteljem ljudstva.

Na Nemškem so preiskali na stotisoče šolarjev in so dognali, da ima tam povprek 97⁰/₀ vseh šolarjev bolna zobovja. V drugih deželah pa te številke niso mnogo ugodnejše, deloma še slabše. V Avstriji n. pr. ima po neki, najbrž ne popolnoma zanesljivi statistiki 99⁰/₀ šolarjev slabo zobovje; na Ogrskem 65 do 87⁰/₀, v Švici 90 do 100⁰/₀, v Rusiji 82⁰/₀, na Angleškem 77 do 95⁰/₀, v Ameriki 92⁰/₀ i. t. d.

Te strašne številke se tičejo samo otrok, starih šest do štirinajst let. Tudi pod šestim letom ne bi bile številke mnogo ugodnejše, ako bi imeli kako statistiko. In sedaj vzemimo cvet vsega prebivalstva, vzemimo vojake, kjer so slabejši elementi eo ipso že eliminirani; tudi tukaj najdemo še vedno 90⁰/₀ do 95⁰/₀ bolnih zobovij.

O vzrokih tega skoro neverjetnega propada človeškega zobovja sem že govoril. Pri posamezniku je tega krivo nezadostno gojenje zobovja in neprimerna hrana. Ves civilizirani svet boleha na tej kugi, ker že stoletja ne rabi več svojih zob tako, kakor bi bilo naravno. Zaradi tega je naše zobovje degenerirano in bo še bolj, če ne najdemo sredstev, da preprečimo to.

Posledice strašno razširjene zobne gnilobe sezajo dalje, kakor bi kdo mislil na prvi hip. Zanimarjeno zobovje postane mnogokrat nevarno zdravju celega telesa. Ako je

v ustih kak gnil zob, preide gniloba kmalu tudi na sosedne zobe. Pri trajnem zanemarjanju se izkvari zob za zobom in posledica temu je končno popolnoma uničeno zobovje, kakor ga najdemo tolikokrat že v otroški dobi. Usta so polna gnilih korenin, iz oteklina na zobnem mesu se povsod izceja gnoj. Vse to provzroča grozovito neprijeten duh iz ust.

Umevno je, da se ob takem stanju zobovja takorekoč okuži vsak dihljaj in vsak grižljaj. Želodec in pljuča so predvsem v nevarnosti. Pri takih nesrečnežih trpi želodec tudi v drugem oziru. Pacient že dolgo ne more žvečiti. Jedi prihajajo premalo razkosane v želodec; ta jih vsled tega ne more dobro prebaviti. Velik del hrane ostane na ta način neizrabljen; otrok vsled tega oslabi. Iz ust se dovaja oslavljenemu želodcu z vsakim grižljajem množina gnoja z milijoni bakterij. Ni čuda, če nastanejo vse možne želodčne bolezni, če oslavljeni otrok nima več toliko odporne sile napram drugim boleznim.

Dognano je dalje, da so pri otrocih bolne žleze mnogokrat prvi stadij tuberkuloze. In ravno zanemarjeno zobovje je največkrat vzrok, da zbole in oteko žleze. Posebno pri otrocih med osmim in štirinajstim letom otečejo vsled dolgotrajnega gnitja korenin in vnetja zobnega mesa bezgavke in žleze na spodnji čeljusti ter na vratu tako, kakor pri škrofulozi. Ti organi so se navzeli bolezenskih kali iz ust in utegnejo polagoma okužiti ves organizem. Taki otroci bolehajo pogostoma za malokrvnostjo. Temu se pridruži glavobol, pomanjkanje teka, nervoziteta, lenoba i. t. d. V primeri s starostjo navadno niso dovolj razviti. Tak mlad naraščaj, ki naj bi bil ponos staršev, je popolnoma oslabel, brez moči napram raznim boleznim. Ni čuda, če večino te mladeži prej ali slej pobere jetika.

Opozarjam naj še v kratkem na zelo važno dejstvo. Kakor že omenjeno, se nahajajo v ustni duplini vse možne bakterije, poleg neškodljivih tudi provzročiteljice davice, pljučnice in jetike. V ustih z zdravo sluznico ne morejo ti

bacili napraviti nobene škode. Če so pa usta zanemarjena, če so dlesna vneta in gnojna, tedaj so dani bakterijam vsi pogoji za nadaljnji razvoj. Naselijo se v zrahljani in poškodovani dlesni, v votlih zobeh, v gnilem zobnem mozgu, od koder prodro v razne žleze v čeljustih, v čelno duplino, v notranja ušesa, v pljuča, v prebavila in v krvne cevi. Čim bolj je zanemarjena ustna duplina, tem večja je nevarnost, da nalezemo bolezen.

Ker so otroci mnogo bolj podvrženi nalezljivim boleznim nego odrasli (Part, Hygiene der Zähne und des Mundes), se more ravno pri njih z rednim gojenjem zobovja in ust mnogo storiti, da se preprečijo te bolezni. To velja za davico, škrlatico in ošpice, ki imajo svoj glavni sedež v ustni duplini, oziroma pri njih se pojavijo prva znamenja bolezni v ustih, tako da ni dvoma, da imajo bolezenske kali tu svoj vhod v organizem.

Otroci z zanemarjenimi usti zaostajajo tudi v šoli, prvič, ker radi zobobola mnogokrat zamude šolo, drugič pa tudi, ker niso zdravi, saj samo v zdravem telesu biva zdrav duh. Taki otroci z gnilimi in smrdečimi škrbinami v ustih so tudi vedno preteča nevarnost za svoje sošolce in za učitelje. Pri vsakem dihu, pri vsaki besedi, pri vsakem kašljanju pride smrad in nebroj eventualno nevarnih bakterij v zrak šolske sobe, ki ga vdihavajo vsi otroci in učitelji. Na ta način se razširjajo lahko infekciozne bolezni. Kaj nam pomagajo vse moderne higijenske priprave v šolah, n. pr. kopele in ventilacije, če zahajajo otroci z gnojem v ustih v šolo in okužujejo tam zrak, ki ga morajo vsi dihati.

Če premostrivamo vse to, mora biti vsakomur jasno, da je vsa javnost, da je v prvi vrsti šola in javna oblast v lastnem interesu dolžna skrbeti, da se izboljšajo tozadevne higijenske razmere. Največ se da v tem oziru doseči v šoli. Tam se da popraviti, kar se je zamudilo doma. Začeti se mora že v otroških vrtcih; tam je časa dovolj, da se dejansko goji zobovje. Pridnim otrokom naj se tam razdele

zobne krtačice; take otroke pa, ki se ustavljajo ali katerih starši ne dopuščajo, da bi se njih otroci privadili snažnosti, je lahko prisiliti s tem, da se eventualno izključijo, to tem laže, ker otroški vrtci niso obligatni. Na ta način otroci lahko spoznajo, da spada k gojenju celega telesa samo ob sebi umevno tudi gojenje ust in zobovja.

V ljudskih in srednjih šolah bi učitelji lahko veliko koristili, ako bi med prirodopisnim poukom podajali kratka, lahko umevna navodila za zdravstvo ust, eventualno na podlagi tabél. V učne knjige naj bi se sprejel kak sestavek o negovanju zob. Kot odgojitelj naj bi učitelj pazil, kakor na umite obraze in roke, tako tudi na osnažene zobe. Dajala naj bi se otrokom tiskana navodila za pravilno snaženje zob in ust.

Največ uspehov pa bi bilo pričakovati od rednega, brezplačnega preiskovanja šolarjev; preiskovati bi moral obvezno šolski zdravnik, odnosno zobozdravnik. Ob preiskavanju bi se podali otrokom primerni nasveti; na listkih naj bi se vselej zabeležil uspeh preiskave, da bi starši vedeli, kako je z zdravjem zobovja njihovih otrok.

Seveda nam pri tem še manjka sredstev, da bi se ubožni otroci zdravili brezplačno. Pa ravno zaradi tega bi bile take preiskave prevelike važnosti; zakaj če se nam posreči, uveriti merodajne faktorje, da je gniloba zob rakrana ljudstva (Ritter, Zahn- und Mundhygiene im Dienste der öffentlichen Gesundheitspflege), če dokažemo, da se nahajajo že v otroški dobi v ustih najhujše kvare, če končno dokažemo, da je slabotna generacija često posledica slabega ustnega zdravja v otroških letih, potem bi uvidela i država i mestna uprava, da je treba temu zlu temeljite odpomoči. Tudi zasebnih dobrotnikov bi bilo dobiti, ki bi se zavzeli za resno stvar.

Skoro v vseh kulturnih državah, kjer so uvideli važnost teh dejstev, so se uvedle v zadnjih desetih letih velikanske naprave, da bi se prišlo v okom tej najbolj razširjeni bo-

lezni, gnilobi zob. Vsem na čelu je Angleška, kjer niso samo v šolah, ampak tudi v armadi, v jetnišnicah in bolnišnicah nameščeni stalni zobozdravniki.

Na Nemškem nastavljajo v zadnjih letih povsod šolske zobozdravnike. Posebno v Straßburgu vladajo v tem oziru vzorne razmere. V šolah se poučujejo otroci o važnosti in o negovanju zobovja na jako praktičen način, kakor se lahko prepričate iz navedene Jessenove knjige „Die Zahnpflege in der Schule“, ki jo še enkrat najtopleje priporočam vsem učiteljem.

Nadalje se tam obvezno preiskujejo zobovja in bolni otroci se brezplačno zdravijo v mestni kliniki za zobobolne šolarje. Tam se otrokom zobje ne rujejo samo, ampak se jim tudi zalivajo. Uspeh te človekoljubne institucije je očividn.

Pri nas je v tem oziru še jako slabo. Skrajnji čas bi že bil, da bi se začeli zanimati merodajni činitelji za to važno stvar. S primerno majhnimi sredstvi se da na tem polju doseči jako mnogo. V šolah moramo začeti, obenem pa naj se ljudstvo s predavanji in s tiskano besedo vedno in vedno zopet opozarja na to, kar mu je najbolj potrebno. S tem se bo povzdignilo ljudsko zdravje, s tem se bo povzdignila uporna sila in delavnost celega naroda.

Zahvaljujem vas, častita gospoda, in končujem s prošnjo, da tudi vi storite, kjer vam je mogoče, vse, da zasnujemo v tem oziru boljšo bodočnost.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509357

